

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

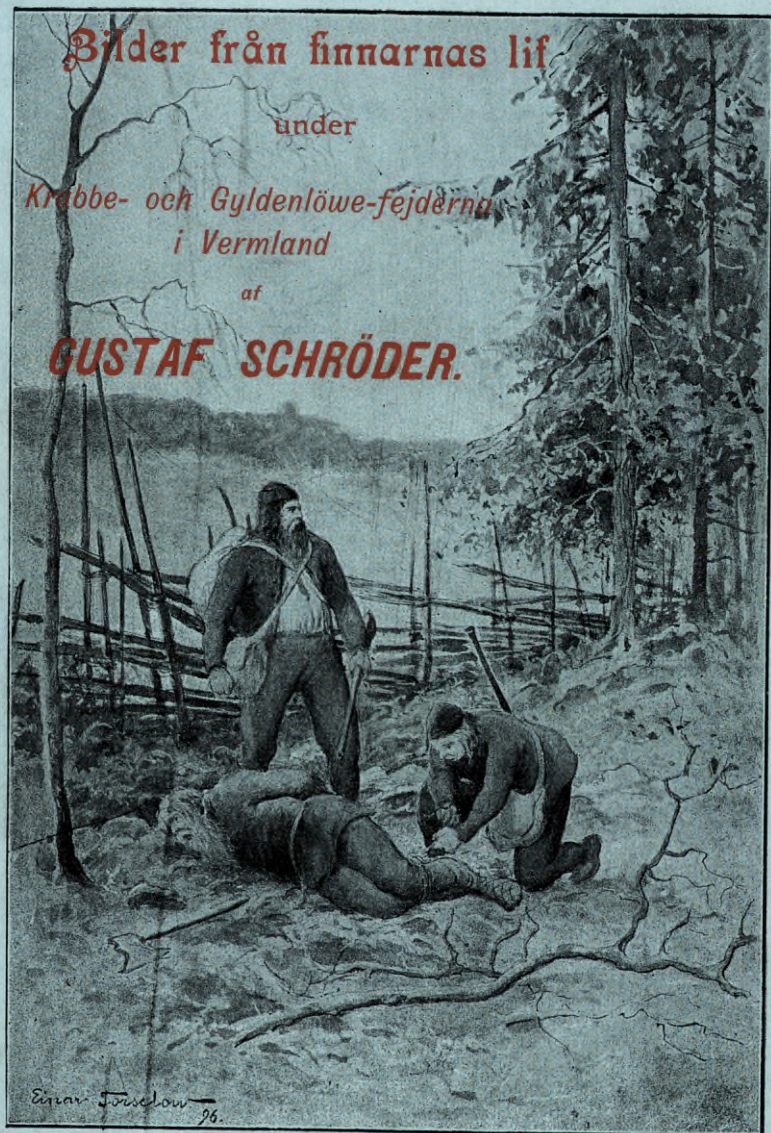

UPPSALA
UNIVERSITET

(Forts. på "Örjan Skajland" och "Pekka Suskoimen")

Fole.

Pavo Makkran.

Med 4 teckningar af Einar Torsslow.

STOCKHOLM.
ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

Pris 3: 75.

PAVO MAKKRAN

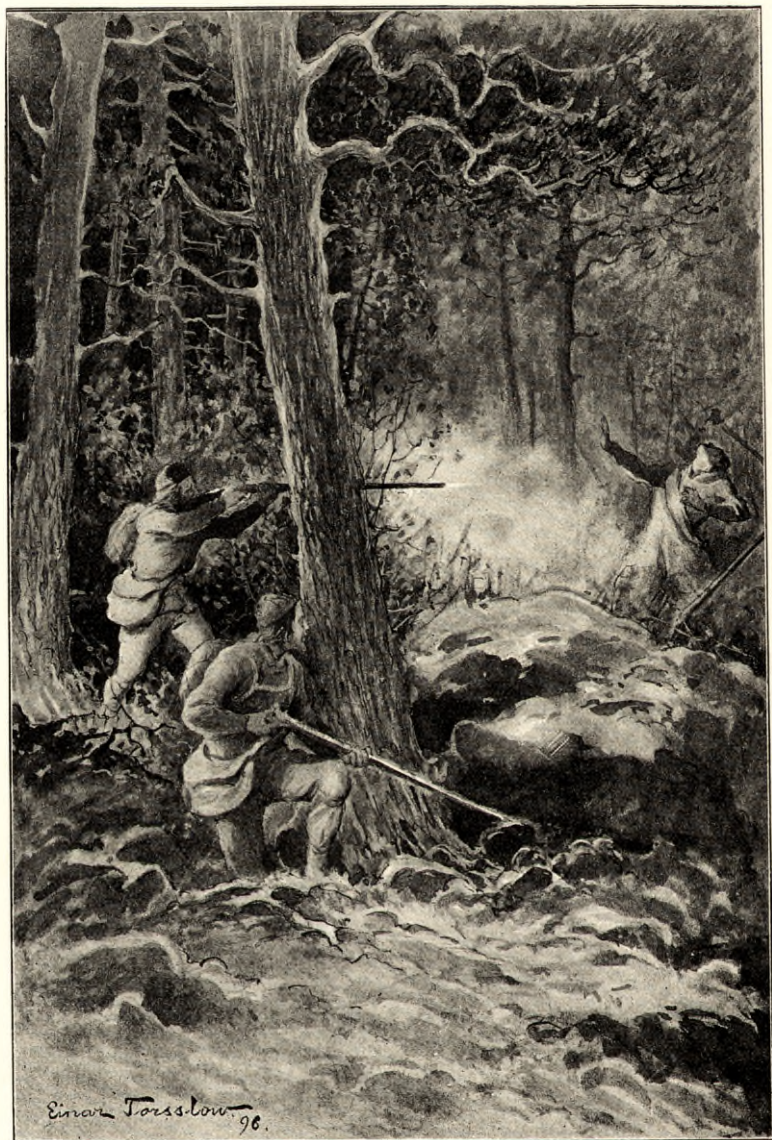
(FORTSÄTTNING AF »ÖRJAN KAJLAND» OCH »PEKKA HUSKONIN»)

AF

GUSTAF SCHRÖDER

PAVO MARKKANEN

Karlen släppte sitt gevär, famlade i luften och föll. (sid. 137.)

PAVO MAKKRAN.

BILDER FRÅN FINNARNAS LIF

UNDER

KRABBE- OCH GYLDENLÖWE-FEJDERNA I VERMLAND

(FORTS. PÅ »ÖRJAN KAJLAND» OCH »PEKKA HUSKOINEN»)

AF

GUSTAF SCHRÖDER.

Med 4 teckningar af EINAR TORSSLOW.

STOCKHOLM.

ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

*OBS. Författaren förbehåller sig sin rätt till öfversättning
på främmande språk.*

STOCKHOLM.
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1896.

Litet historia från gränskrigen.

Det är alls icke lätt att göra sig reda för, hur våra gränsbor hade det under de långa krigen, på sexton- och sjuttonhundratalet. Historien förtäljer mycket litet därom. Hon berättar oss visserligen en hel del om det egentliga krigsfolkets bedrifter, om de stora herrarnes göranden och låtanden; men hvad allmogen gjort och lidit för att försvara hem och fädernesland, därom iakttager hon oftast djup tystnad. Vilja vi veta något härom, måste vi vända oss till den muntliga ortsäggen.

Men denna källa, som förr flöt så ymnigt, blir med hvart år som går allt kargare, och hon skall snart sina alldeles ut. För femtio, sextio år sedan var det dock annorlunda. Då var läskunnigheten, i synnerhet bland de gamla, på långt när ej så utbredd som nu, och ville man veta något om forna dagars händelser, måste man vända sig till de lefvande böckerna, till sagoförtäljarna. Sådana funnos den tiden i Värmland ganska många och af båda könen. De voro mycket eftersökta, särskildt af ungdomen. Men äfven de gamla slogo sig gärna ned i kretsen och lyssnade med intresse till sägner som de hört mången gång förut. Man tycktes aldrig kunna tröttna på att höra hvad förfäderna upplefvat och genomgått.

De oftast berättade »sagorna» — i ordets gamla betydelse af verklig historia — rörde sig kring den tid då »ofreden» härskade i landet, och särskildt hvad Värmland angår varade denna ofred, med endast korta afbrott, i mer än hundra år. Frågade man en sådan berättare om tiden då hans saga tilldragit sig och namnet på konungen hvars bragder han förtäljde, blef svaret vanligen: »Det var kongen»,

»Det var på kongens tid», och därmed fick man låta sig nöja, tills man sedermera på egen hand kunde leta sig till det ena som det andra.

*
*
*

Gustaf Adolfs danska krig berörde ej gränsen på annat sätt än att anstalter träffades till dess försvar, om så skulle behövas. Hvarken då eller i trettio år därefter oroades gränsbefolkningen af något danskt infall från Norge. För folket på finnskogarna längs gränsen var dock denna tid af yttre lugn långt ifrån en fredens tid. Det hotades af faran att bli drifvet från hus och hem, och denna fara var verklig nog. Till sin förfäran fick finnen en dag höra, att den jordtorfva han med långa års svett och möda brutit och som han på grund af kungabref hittills ansett för sin, numera tillhörde en annan. Hvad skatteköp och dylikt ville säga, kunde han ej fatta. Han visste blott *en* sak, den att pörtet och det brutna svedjelandet voro hans, och att man ville taga dem ifrån honom. Otaliga tvister mellan honom och den af lagen erkände nye ägaren blefvo följden. Och vid dessa tvister nöjde man sig ej med ordväxling: knytnäfvorna, ja lodbössan och knifven fingo ofta fälla utslaget.

Kom så den grymma förordningen af den 22 juni 1641. »Finnarnas hus och rior, som de i skogarna här och där uppsatt hafva,» hette det här, »skola uppbrännas, så ock deras skörd, på det de af brist på lifsmedel må begifva sig ut ur skogarna.» Dessa och flera andra förordningar af samma slag gåfvo de nya jordägarna, mestadels svenska bönder, på hvilkas mark finnen af gammalt var bosatt, full rätt att fördrifva honom.

Bondens försök att drifva bort finnen misslyckades dock ofta. Han fick snart erfara, att den enslige skogsbon var en stark och modig man, och han fick sitta i fred tills vidare. Men ej sällan hände äfven, att en storbonde med myndigheternas hjälp gjorde processen kort med den ensamme finnen, glömmande eller ej aktande på att den biltoge mannen kunde hämnas. Sällan uteblef ock hämnanden. Den kunde dröja, men den kom dock, förr eller senare.

Finnarna voro ej heller så svaga som man möjligen föreställer sig. Hade bönderna lagen och dess tjänare på sin sida, slöto sig finnarna nära tillsammans och hjälpte hvarandra. De voro ej heller i antal mycket underlägsna sina motståndare. Folkmängden synes bland dem varit i hastigare tillväxt än bland den svenska gränsbefolkningen. Härtill bidrog säkerligen ej litet, att de länge voro befriade från krigstjänst. Hade svenskbefolkningens öfverlägsenhet i antal varit större än den nu kan antagas ha varit, skulle säkerligen det barbariska påbudet blifvit till punkt och pricka utfördt: finnarna skulle antingen blifvit utrotade eller bortjagade.

De trettio åren med sitt folkhat och sina hemska tilldragelser djupt in i gränsskogarna voro förbi, och nu kom äfven det yttre kriget åter. Det var året 1644. Om de blodiga strider som nu utkämpades på gränsen till Norge har historien ej mycket att berätta, men sägnen så mycket mer.

En dansk-norsk styrka under den tappra *Hannibal Sehested* gick i januari öfver gränsen, skickande lätta ströfkårer framför sig åt det inre Värmland och mot Karlstad. Vid Eda mötte den Jössehäradsbönderna, som här vid hemmanet Morast börjat uppföra en skans. Fienden förskansade sig äfven å sin sida. Vintern var detta år ovanligt mild, så att dylika arbeten med lätthet kunde utföras. Böndernas beslutsamma hållning ingaf fienden sådan respekt, att han ej försökte en stormning, i synnerhet sedan de duktiga Eda- och Kölamännen kort därefter erhållit förstärkningar från de östra socknarna. Och så låg man midt emot hvarandra ända till fram på sommaren.

Norrmännen hade under tiden uppfört en ny skans vid Emterud i Eda och Sehested med hufvudstyrkan bränt Åmål och Venersborg. Efter dessa illbragder blefvo de af det i hast samlade krigsfolket tillbakadrifna, medan en annan afdelning under Gustaf Stake och Ivar Bagge på förhøsten stormade och tog skansen vid Emterud. Att striden varit het, synes däraf, att 150 af försvararna betäckte vallarna med sina lik. I Skillingsmark, grannsocknen till Köla i söder, byggde norrmännen äfven en skans, hvarifrån de plundrade och härjade hela socknen.

Så hade sommaren och förhösten gått. Svenskarna hade hunnit samla sig. I oktober var hvar enda gård i Köla socken full af ryttare, och vid prästgården stod en stark postering af bönder och gamla krigsmän. Sägner förtäljer, att landshöfding Olof Stake skall vid denna tid med 200 ryttare tillbakaslagit och drifvit på flykten en stark dansk rytteriafdelning, hvars antal den, väl öfverdrifvet, uppgifver till 2,000 man. Men hvar denna strid stått och de närmare detaljerna därom, känner man ej. Danskarna kommo likväl snart åter, ty redan i november anlände Sehested med 14,000 man till Morast och redde sig att storma skansen. Bönderna utrymde den då och drogo sig skyndsamt tillbaka. Kommendanten, löjtnant Salomon Göransson, jämte andra af befälet togs till fånga och fördes till Norge.

Efter Morast-skansens eröfring öfversvämmade fienden hela Eda, plundrade och brände många byar och gårdar, såsom Helgeboda, Emterud, m. fl. Nu uppådades allmogen från både Öster- och Västersysslet, och — med den finnarna.

Så vidt man af sägnerna kan inhämta, var detta första gången finnskogarnas befolkning togs i anspråk för landets försvar. Hittills hade man antingen glömt dem eller ej haft förtroende till dem. Men nu stod nöden för dörren, nu måste man anlita äfven dem. Kallelsen hörsammades villigt af finnarna. De voro till största delen beväpnade med egna gevär och tilldrogo sig snart genom sin härdighet, raskhet och skicklighet som skidlöpare befälets uppmärksamhet, på samma gång de genom sitt mod och sin öofverträffade skjutsäkerhet så småningom äfven förvärfvat sig böndernas aktning.

Dessa egenskaper fingo de nu tillfälle att visa äfven på slagfältet. Den 22 december, en söndag, stod den strid på Bysjöns is som genom föregående skildringar torde vara flertalet af våra läsare bekant. När den korta decemberdagen led mot sitt slut var det ock slut på de svenska böndernas kulor: de slet då knapparna ur tröjorna och slungade dem mot fienden med de sista patronerna de ännu hade kvar i fickan. Deras flygel, den vänstra, blef nu alldeles upprifven. Men den högra, där finnarna stodo, behöll ännu orubblig sin ställning och skickade ännu i mördande salvor ut sina aldrig felande lod. Och när mörkret slutligen åt-

skilde de stridande, stodo de alltjämt kvar bakom sina snö- och isvallar. De hade behållit fältet. Finnen hade, trots förföljelsen, stridit med uthållig tapperhet för det fädernesland som ej velat erkänna honom. Ej underligt att stämningen emot honom från den dagen undergick en afgjord förändring.

Fienden spred sig nu flockvis så långt han vågade sig inåt landet, roffande och brännande. Köla, Eda och Skillingsmarks socknar skola, enligt sägnen, därvid lidit mest, Elfdalen, Fryksände och Gräsmark, hvilka äfven hemsöktes, mindre. Gräsmarksborna hade byggt sig en skans vid södra ändan af sjön Kymmen, den s. k. Sundsänden, och med god verkan. Ty äfven denna undangömda trakt fick påhälsning af en fiendeflock. Men vid anblicken af anstalterna till hans mottagande skall flocken — så berättar en sägen i orten — vändt om och genom Gunnarskog dragit hem till Norge igen.

Det var ingen glad jul Värmlands gränsbor det året fingo upplefva. Strax på det nya året erhöilo de dock en kraftig hjälp. Då anlände nämligen en större styrka reguliera trupper: uppländingar under Gabriel Oxenstjerna, Drottningens lifregemente under Gustaf Otto Stenbock, ett par hundra småländingar samt två fanor rytteri och fotfolk nyss hemkomna från Tyskland. Sehested innehade ännu Morast skans, där han inlagt en stark besättning. Själf drog han med hufvudstyrkan genom Dalsland, där hans trupper »foro gruffiga fram». Stenbock skyndade genast efter, men träffade honom ej förr än vid Venersborg. Här bjöd han sin motståndare batalj; men Sehested drog sig undan till Uddevalla, oaktadt hans styrka räknade öfver 7,000 man.

Emellertid hade de svenska truppafdelningar som kvarlämnats i Eda intagit ställning vid Rognerud vid sjön Hugn och där dragit till sig förstärkningar af västra Värmlands bönder och finnar. Den 24 maj inneslöts Morast. Danskarna gafvo sig nu efter några dagar och fingo fritt aftåga, men utan gevär. Före uppbrottet brände de fyra andra skansar och drogo sig därpå skyndsamt tillbaka till det inre Norge lämnande vägen öppen ända till Glommen. Svenskarna följde dem dock ej.

På hösten samma år 1645 afslöts freden, och så blef slut på den bland gränsborna länge mycket omtalade *Hannibalsfejden*.

Under de nu följande tolf fredsåren sökte man så godt sig göra lät bota de skador gränskriget vållat. Det var dock ej så lätt. Hela trakter voro förödda, byar och gårdar brända och bönderna i de orter där striderna utkämpats eller egna trupper voro förlagda dessutom utsugna af gårdar och kronoskjuts.*

*

*

*

Fredsåren blefvo ej heller många. Redan 1656 upp-bådades allmogen i grannsocknarna för att anlägga en ny skans vid Eda i stället för den under förra kriget raserade vid Morast. Det nya kriget med Danmark stod för dörren.** Danskarna läto ej heller länge vänta på sig. Vid Mattsmässtiden bröto de in öfver gränsen under befäl af öfverste M. Orliez och togo genom öfverrumpling den nybyggda Eda skans. Och därmed började *Krabbefejden*.

Om denna fejd tala våra historieskrifvare ej mycket, och sägnerna fylla endast till någon del bristen. Ännu för sextio à sjuttio år sedan kunde man i gränssocknarna förtälja därom. Nu äro de säkerligen till största delen, om ej helt och hållet, glömda. Den gamle veteranen från Trettioåriga kriget Lars Kagg, gjorde strax vid krigets utbrott ett försök att taga Fredrikshald, men misslyckades i följd af den dåliga utrustningen af hans här. Och när han det oaktadt ville anfälla, vägrade dalkarlarna löpa till storms. Han måste inskränka sig till en blokad af fästningen och slutligen uppgifva hela företaget. Det var också en ovanligt sträng vinter. Kölden var så stark, att ryttare fröso ihjäl på hästryg-

* Jösse härads dombok för 1645 nämner bland det svenska befälet under Stenbock öfverste Velam Philips, Gabriel Oxenstjerna, Abraham Cronhjort, J. M. Wrangel, Joh. Gabr. Oxenstjerna, Ture Bjelke m. fl.

** Samma år blefvo så väl Värmland som Nerike roterade och ett Bergsregemente uppsatt och mönstradt vid Eda af generalmajoren grefve Gustaf Oxenstjerna. (Jösse härads dombok för 1659.)

gen och posterande soldater vid aflösningen funnos döda. »Det har varit soldater,» skrifer Kagg hem till Per Brahe, »som icke smakat en bit bröd på tio dagar. Det enda som kunnat åstadkommas har varit kött utan salt. Och likväl har man icke hört dem knota. Man kan icke annat än beundra ett sådant folk.» SjälF var den gamle krigaren, nu sjuttioårig, »sönderskjuten och utarbetad».*

Några sägner från denna fejd ha bevarats och upptecknats af dåvarande kyrkoherden i Bolstad på Dal Gyllenius, en flitig samlare. »I detta kriget,» skrifer han, »måste hafva passerat hvad allmänt berättas i orten. De norske gingo öfver gränsen och rastade på Långelanda säteri i Eda socken. Men bonden där i byn, Anders Regardsson, tog två karlar med sig. De ställde sig på afstånd från hvarandra och lossade så sina bössor på olika håll, hvarpå en af dem ropade: 'Fallen nu på från alla sidor, så skola vi fösa dem i sjön hvar enda käft!' I häpenheten tordes de norske icke bida förrän de kommo hem till sitt land igen, och de tre finga så allt det byte de andra haft med sig.

»Emedan Morast skans då var utlagd, lade sig några bönder af eget bevåg på vakt därstädes, och när de norske kommo var en af de våra så viss på sin konst, att han med en kula nedlade deras anförare. Då vände de norske tillbaka.** — Bonden Anders Donesson i Långelanda skall ensam med hjälp af en gammal trumma förmått en ansenlig norsk ströftrupp att vända om.»

Fernow, som i sin Beskrifning af Värmland återgifver dessa sägner, tillägger: »Säkert är, att de danske drogo sig tillsammans och ämnade sig in i Sverige. De voro ock Eda skans så nära, att våra egna i häpenheten själfva stucko provianthuset i brand, och öfversten Caspar Fleming blef af dem så illa skjuten, att han länge var sängliggande af blesyren. För att rädda skansen gjorde då Gustaf Otto Stenbock på nyåret 1658, midt i strängaste vintern, med

* Kaggs egna ord, citerade af F. F. Carlson i hans Sveriges historia.

** Händelsen berättades i bref af nämndemannen Brynte Olsson i Ryssgården.

rytteriet ett infall i Norge. Denna »kavalkad», såsom en minnestecknare kallat det, hade ock den verkan, att Ivar Krabbe med sin här drog sig tillbaka öfver gränsen igen.»

Emellertid hade vid Brittömästiden ett norskt ströfparti infallit i Eda och där ånyo sköflat och bränt. I Gunnarskog, dit skarorna framträngde, lågo ännu några år därefter Gransjöhemmanen och några mindre gårdar öde, — allt minnen af deras framfart.* Och när freden i Roeskilde kom, gjorde den ingalunda slut på kriget i dessa aflägsna bygder, ty när tidningen om dess avslutande omsider hann Värmland, hade det nya kriget redan utbrutit. Äfven den 1660 afslutna Köpenhamnsfreden kom ej på länge Värmlands befolkning till godo. »Jag har ej kunnat utröna orsaken,» säger Fernow, »hvarför manfolken från Karlstad ännu två år därefter och midt i höandstiden lågo utskrifna vid gränsen. Måhända hade man å vår sida sett någon rök, som dock till vår lycka, ej slog ut i full låga.»

Att folkmängden i gränsprovinserna, särskildt i Värmland, under denna tid minskats ej obetydligt, kan man sluta däraf, att efter kriget en mängd hemman lågo öde. Och denna folkminskning torde icke så mycket vållats af manfallet i striderna som af brist och däraf föranledda sjukdomar. Och så kom utskrifningen och tog hvad hunger och farsot sparat af den manliga ungdomen, ofta flera år före den lagliga tiden. Hur det då såg ut i bygderna och hvad folket hade att genomgå, kunna vi lätt tänka oss. Men, betecknande nog, tala sägnerna från denna tid sällan om de lidanden man utstått. De röra sig i stället nästan uteslutande om de bedrifter gränsbon och hans grannar i öster tillsammans utfört.

Den finska gränsbefolkningen hade det säkerligen i allmänhet bättre än den svenska. Ingen väg ledde till det djupt in i skogarna begrafna finntorpet, inga större byar tilldrogo sig där plundrarfloekarnas uppmärksamhet. Få, om någon, ibland dem kände ens till att människor funnos där. Och hände det likväl någon gång, att en ströftrupp träffade på finnar, fingo de ett mottagande som beröfvade

* Jösse härads dombok för 1659.

dem lusten att göra om besöket. Det kan ock tagas för gifvet, att finnarna af sina stamfränder på andra sidan gränsen på förhand varnades för en hotande fara och sålunda alltid kunde vara på sin vakt.

Nöden var sannolikt ej heller hos dem så stor som bland svenskarna. Jakten och fisket gáfvo dem ju oftast fullt upp af hvad de behöfde för sitt uppehälle, och pörtets invånare kunde vara säkra på att skörden som mognade på sveden ej skulle komma någon annan än dem själfva till godo. Det var ej så hos svenskarna. De måste lämna hvad af spannmål och foder de hade åt sina egna krigare och deras hästar ej mindre än åt fienden. Efter striden på Bysjön glömde man ej längre finnarna. Så snart fara var å färde, uppbadades de lika väl som den öfriga gränsbefolkningen, och ganska troligt är, att utskrifningen till den reguliera armén nu mera utsträcktes äfven till dem.

I tolf år njöt gränsen fred, och denna mellantid af lugn var välgörande i mer än ett afseende. Någon bevakningstjänst förekom ej, och knektarna voro förlagda i de nyförvärfvade provinserna i söder. Med undantag af utskylterna till kronan och prästerskapet fick bonden sålunda för egen räkning behålla hvad han skördat. I skogarna undan gömda bohag och kreatur kommo åter fram, och tillståndet började blifva drägligt. Handel och näringar lefde, om än långsamt, åter upp. Så anlades 1669 Uddeholms bruk, och timmerhandeln så väl på Norge som på Göteborg kom åter i gång. Bristen på dragare var dock kännbar de första åren. Så kom året 1675 och med det *Gyldenlöwe-fejden* eller *Fyraårskriget*.

* * *

Hufvudhändelserna i detta Karl XI:s krig med Danmark spelade i Halland, Skåne och Bohuslän, men Värmland fick äfven däraf sin dryga känning.

Eda, där stora stråkvägen från Norge till Sverige går fram, blef också denna gång det värmländska gränskrigets skådeplats, och Eda skans bildade alltjämt försvarets stödje-

punkt. Skansen hade under freden hållits väl vid makt och ansetts så viktig, att den försetts med en ständig kommandant. Nya arbeten, i syfte att göra den starkare, hade under tiden äfven utförts. Vid första underrättelsen om fredsbrottet ditbeordrade generalmajor Gyllenspetz genast Värmlands regemente jämte ett annat regemente under öfverste Kraus. Allmogen uppådades tillika för bevakning af gränsen. Bevakningskedjan, som sträckte sig utefter hela gränsen, stod under befäl af kaptenerna Spaak och Stjerna. Men innan dessa anstalter hunno träffas, gingo danskarna öfver gränsen och rykte mot Eda skans, som de under befäl af öfverste Vibe började belägra, och därmed begynte kriget äfven på Värmlandsgränsen.

Fienden fann sig dock snart för svag att företaga en allvarsam belägring af skansen och drog sig därför tillbaka igen, dock ej förrän mindre afdelningar ströfvat omkring vidt och bredt i bygderna, ända till Gräsmark, och förnyat de gamla plundringsbragderna från de föregående fejderna. Fernow, som jag hufvudsakligen följer äfven i denna del af min skildring, berättar om ett lika djärft som lyckligt tåg af denna art, utfördt af norrmän.

Sedan lång tid tillbaka brukade allmogen när den uppådades för att bevaka gränsen samt byar och pass i närheten, föra sina kvinnor, barn och åldringar, jämte kreaturen och sina dyrbaraste ägodelar, i säkerhet till undangömda platser. Bönderna i Helgeboda och Bortan trodde sig ha funnit ett sådant ställe i det aflägsna skogshemmanet Grönsjön i Gunnarskog, och dit förde de nu allt hvad dem kärt och dyrbart var. Som vanligt är i krigstider, åtföljdes den fientliga hären vid sitt infall i Värmland af en massa löst folk, mest utarmade norska bönder och husmän.

En i orten länge bevarad sägen berättar nu, att ett antal af dessa lösgångare en natt lyckats smyga sig igenom bevakningskedjan och, sannolikt vägleda af förrädare, framtränga till Grönsjön. Här förplägade de sig rikligt, och när de dagen därpå vände om, drefvo de med sig ej mindre än 140 stycken storboskap jämte klöfjedjur, lastade med allt slags mat, spannmål och kläder. Det var väl i det närmaste allt hvad de två byalagen ägde.

Hemvägen togo norrmännen genom byn Bortan. Här var en gränsvakt posterad, men denna hade då nyss begifvit sig bort för att berga sitt hö på en säter. I byn funnos endast en gammal bonde och en finne hemma. En af norrmännen sköt den förre, men blef till gengäld strax själf nedskjuten af finnen, som därefter lyckades komma undan. Gården brändes ej, men i stället högg röfvarskaran sönder dörrar, skåp och alla andra husgerådssaker och tog dessutom med sig när den omsider drog bort största delen af fönsterna i byn.

På samma sätt foro andra plundrarskaror fram i byarna längs hela gränsen. Dock blefvo deras invånare ej så illa medfarna som deras grannar i Eda. Där ödelade fienden de flesta gårdarna, och de som undgingo honom erforo en ej mycket skonsammare behandling af de svenska knektarna. Hästar, boskaps kreatur, både stora och små, och allt gods af värde som utan allt för stor svårighet kunde fraktas öfver gränsen, — allt röfvades. I den gamla raserade skansen vid Morast lämnades ej ens teglet kvar, utan fördes äfven det till Norge. Kvarnen brändes, stenarna sönderslogos, och broarna vid Morast, Emterud och Magnor förstördes. Det var ej blott en plundring af det i krig vanliga slaget, utan en med kallt blod utförd ödeläggelse. Ej mindre än fjorton gårdar i Eda uppbrändes. Det är sorgligt att nödgas tillägga, att våra egna krigare hade sin andel i detta mordbrännarverk.

I Köla, Edas grannsocken i söder, gick det ej alldeles så vildt till som där. Dock blefvo äfven här flera gårdar i grund förstörda, äfven här af både vän och fiende.

Sågnen sysselsätter sig gärna med de drag af rådhighet flera gränsbor lagt i dagen för att afvärja besök af fienden. Så förtäljer den, att en hop norrmän en dag kommit tågande öfver isen på sjön Hugn för att tränga längre in i landet. När man från byn Skarebol (det nuvarande Noresund) fick se dem, skyndade några fyndiga hufvuden att samla ihop alla kläder de kunde öfverkomma och breda ut dem på gärdesgårdarna. I tanke att så mycket kläder betydde mycket folk, vågade fiendeskaran ej gå längre, utan vände om ute på sjön.

En annan sägen berättar, hur en trupp norska soldater, som öfver Glomsfjället tågat ned i Nordmark för att vidare ställa marschen mot Eda skans, en dag rastat i gården Nolby i Jernskogs socken. Händelsen gjorde, att bonden Anders Jakobsson från Gunnarrud i grannsocknen Skillingsmark i detsamma färdades där förbi. Då han fick se de norska uniformerna, skyndade han så fort tygen höllo till de närmaste gårdarna och samlade ihop så mycket folk han i en hast kunde. Det var dock ej mer än ett dussin karlar, alla beväpnade med sina bössor, han förde med sig till Nalbysjön. Här använde han en krigslist, som visserligen ej var alldeles ny, men dock hade sin beräknade verkan.

Han lät sina tolf man i rad den ene efter den andre gå öfver en liten vik af sjön, stiga i land i en skogsdunge och genom denna obemärkt skynda tillbaka ned på isen igen och så en god stund fortsätta samma ringmarsch öfver isen och genom det lilla skogshultet. Det hela tog sig på afstånd ut som en ändlös, om än något gles linie af marscherande krigsfolk. Så föreföll den ock norrmännen på gården, från hvilken man hade fri utsikt öfver sjön. En sådan mängd af snapphanar vågade de ej ge sig i strid med. De bröto skyndsamt upp i samma riktning hvarifrån de kommit och drogo öfver Glomsfjället tillbaka in i Norge igen, sedan de dock under återmarschen gjort all den skada de kunnat. Bland andra fångar släpade de med sig två ålderstigna män. Den ene stucko de ned på fjället. Den andre, äfvenledes svårt sårad kvarlämnad på fjället, räddades af några händelsevis tillstädeskomna svenskar nerifrån bygden. När händelsen vid Nolby berättades för Karl XI fann han så mycket nöje i Gunnarrudbondens fyndighet, att han till belöning gjorde gården skattefri under Anders Jakobssons egen lifstid och förordnade, att skatten under hans efterkommande skulle nedsättas med hälften.

Äfven i Fryksdalen inträngde fienden trots gränsbevakningen. Många gårdar blefvo äfven här sköflade och brända, boskap, silfver, spannmål och skjutgevär röfvade och bortförda. På en af de plundrade hemmanen, Hvitkärn, bodde några finnar, som äfven förlorat större delen af hvad de ägde. De trodde sig nu ha rätt att intränga i Norge och

öfva vedergällning, och företogo äfven flera ströftåg öfver gränsen. Men nu utfärdade kommandanterna både på Eda skans och på Kongsvinger stränga förbud för allmogen på ömse sidor om gränsen att fortsätta sina plundringståg. Fryksdals dombok för 1678 förtäljer ock, att en del röfvadt gods af länsmannen i Fryksdalen belagts med kvarstad. Det är dock ganska troligt, att den del af det från norrmännen röfvade godset som föll i länsmannens händer ej var synnerligen stor. Däremot kom i dagen, att några norrmän som plundrat torpet Viken vid Fjell i Eda blifvit skjutna af gränsborna. Pilarna hvarmed de dödats sutto ännu kvar i träden i hvilka de af gärningsmännen instötts.

De drag vi här ofvan berättat efter de af Fernow upptecknade sägnerna gifva oss en ganska god föreställning om tillståndet på värmändska gränsen vid denna tid. Och likväl hade man det här på långt när ej så svårt som i Västergötland och på Dal, där de stora härarna tågade fram och sopade bort både folk och gods. De sår Gyldenlöwefejden slagit voro också ännu svårare att hela än det förra krigets. Folkmängden hade betydligt minskats, och ödehemman var det godt om; de funnos i själfva verket litet kvarstades. Jorden hade fallit i vanhäfd. Man hade mångenstades hvarken kunnat så eller skörda, och om fienden lämnat något kvar på åkern, hade det tagits af våra egna soldater, af nödtvång för att ej svälta ihjäl. Ty med krigsfolkets proviantering synes varit mycket illa bestäldt.

När därför tidningen om freden i Lund af den 26 september 1679 hann gränstrakterna, hälsades den af bonden och finnen med en väl begriplig känsla af lättnad. Visserligen hade många familjer intet annat hem än skogen och riskojan, intet annat att lefva af än hvad skogen skänkte — ett lif som vi nu ha svårt att fatta. Men med fredens återkomst väcktes hoppet på nytt, och med den arbetslusten. Vål skulle dock varit äfven för gränsbygderna, om denna arbetslust fått röra sig friare. Men samma Karl XI som befriade allmogen från adelsförtrycket lade själf tyngande fjättrar på dess frihet. Liksom en gång Gustaf I, ingrep han på det mest godtyckliga, det mest despotiska sätt i bondens äganderätt och enskilda hushållning. Utom det att

vid reduktionen många skattehemman förvandlades till krono- och bonden förbjöds att sälja sin egendom utan att förut ha hembjudit den till kronan, bestämde han genom förordningar, hur jorden skulle skötas, hur många byggnader finge uppföras, hur mycket timmer säljas, hur mycket skog svedjas, hur många drängar städjas o. s. v.*

Lagarna mot oloflig timmerafverkning och svedjande voro också mycket stränga, och får man tro berättelserna från denna tid, gjordes de ännu hårdare vid tillämpningen. Råhet och lagtrots voro bland gränsborna ej sällsynta, och de afhjälptes ej genom de vanärande kroppsstraff lagen i de flesta fall ådömde. Det är dock otvifvelaktigt, att mången hellre underkastade sig ett dylikt straff än utsatte de sina för svält. Mången gömde sig i skogarna, begaf sig till andra orter eller gick frivilligt in bland knektarna.

Svedjandet och skogsafverkningen voro dock de näringskällor som med minsta arbetet och på kortaste tid gäfvo gränsbon bröd. Utan dem skulle han säkerligen ej på lång tid kunnat komma sig för igen. Det saknas ej heller anledning tro, att lagens handhafvare i många fall måste blunda för dess öfverträdande, likasom att gränsborna hjälpte hvarandra att dölja handlingar som i deras ögon och efter deras uppfattning ej voro brottsliga och knappast kunde undvikas då nöden trängde på. Till denna nöd bidrog också ej litet, att flera år å rad under de sista årtiondena af 1600-talet voro hungerår.

Äfven under detta krig led den finske gränsbon säkerligen mindre skada än den svenske. Dels var sammanhållningen mellan finnarna bättre, dels voro de förnöjsammare, hade färre behof och aktade bekvämligheter mindre än deras svenska grannar. Var en finne nog olycklig att få sitt pörte brändt, hvilket dock sällan hände, var det ock snart ersatt med ett nytt, och jagades han bort, sökte han sig en annan plats i de ändlösa skogarna, där han långa tider kunde lefva sitt ensliga lif utan att någon mer än hans stamförvanter visste hvar han fanns. Mången finne flyt-

* Starbäck, Sveriges historia.

tade ock öfver till Norge, där han länge kunde lefva alldeles obemärkt.

* * *

Från 1679 till århundradets slut hade gränsprovinserna, liksom det öfriga riket, fred för yttre fiender. I Värmland gick det, som vi sett, långsamt med refvornas botande och skapande af nytt lif i handel och näringar. Några nya järnbruk kommo dock till, såsom Borgvik, Brunsberg, Glafsors, Forsby m. fl., och allmogen fick genom dem arbetsförtjänst med kolning, körslor o. s. v.

Af Karl XII:s krig med Danmark 1700 synas gränsprovinserna ej haft någon egentlig kännning. Man lefde i lugn och trygghet till 1709, då det plötsligt spordes, att de danske infallit i Skåne. Nu uppstod i början en allmän skräck, ty man visste ju, att en stor del af krigsfolket efter olycksdagen vid Pultava var fången i Ryssland. Eda skans hade på Karl XI:s befallning blifvit utrymd och fått förfalla. Landet var därigenom öppet för anfall från den norska sidan. Landshöfding Cronhjelm drog dock försorg om att gränskompanierna, som tillsammans räknade 500 man och efter gammal ordning alltid stannade hemma i provinsen, jämte uppbådad allmoge samlades vid gränsen. Vårdkasar restes på alla berg och höjder för att vid fiendens annalkande varsko och samla folket. Rådet skickade general C. G. Mörner att leda anordningarna för gränsförsvaret så i Dalarne som Värmland.

Sedan första skräcken gått öfver lugnade man sig, ty danska regeringen, som behöfde alla tillgängliga trupper för anfallet på Skåne, träffade inga anstalter för ett infall från Norge i gränsprovinserna. Det fanns äfven en annan omständighet som lugnade gränsborna. De hade under fredsåren drifvit en flitig handel med gränsbefolkningen på norska sidan, och många vänskaps- och släktförbindelser hade knutits mellan svenskar och norrmän på ömse sidor om gränsen. Någon fiendskap mellan båda nationernas gränsbyggare fanns således ej. Danska trupper gjorde ej heller något infall

från Norge förr än 1711, då danske guvernören Lewendal företog ett ströftåg in i de svenska gränsocknarna, där boskap och annat gods röfvades och bortfördes.

Det oaktadt fortfor det goda förhållandet mellan de svenska och norska bönderna på gränsen, tills några af våra officerare, som gästade bekanta på norska sidan, under inflytelse af välfägnaden, fällde några förklenliga ord om norrmännen. Uppretade häröfver och beslutna att hämnas, reste de norska värdarna med talrikt följe till gården Gryttne i Kôla, där en dragonkapten låg med sitt kompani, i afsikt att fånga och bortföra honom. Men kaptenen hade vid deras ankomst redan aftågat med sitt folk. Till ersättning fingo Gryttnebönderna släppa till hvad de hade, och norrmännen gjorde sig ett rundligt kalas på deras bekostnad.

Denna gång hade de dock ingen tur. Bönderna skyndade till prästgården för att klaga sin nöd för prosten Faxhél och begära hans hjälp. Prosten var för tillfället bortrest, men prostinnan, Maria Camén, en rådig och beslutsam kvinna, var hemma. Hon samlade genast ihop sina pigor och drängar, lät dem ringa i kyrkklockorna, dundra friskt på med några gamla, rostiga musköter, ropa och väsnas, med ett ord ställa till ett förfärligt larm. När norrmännen hörde oväsendet, skotten och klockringningen, togo de för gifvet, att en större styrka vore i antågande. De begåfvo sig därför hastigt på hemväg, dock ej hastigare än att de hunno taga med sig en god del af Gryttneböndernas bästa egendom. Därmed hade äfven folkfejden på gränsen börjat igen. Den fortgick i sju år och lefver ännu i folkminnet under namnet *Den stora ofreden*.

*

*

*

Under de första fem åren led gränsbefolkningen ej så mycket som under de föregående fejderna. Men ovissheten om hur länge de skulle kunna värja sig för fiendens förnyade anfall verkade förlamande på dess mod ej mindre än på dess arbete. Redan 1712 hade uppsatts några frikompanier till gränsens skydd. Men snart drogos äfven de ned

till Skåne, och folket var nu för försvaret af hus och hem uteslutande hänvisadt till egna krafter. Med krigets fortgång smälte fredsårens besparingar allt mer ihop, och snart höll nöden sitt intåg i gränsbyggarnas gårdar och stugor. Man måste kämpa hårdt för att endast kunna hålla lifvet uppe.

Det allt mer tilltagande begäret efter bränvin hade ock sin dryga del i eländet. Redan vid 1697 års riksdag hade ständerna begärt, att bränvinsbränningen måtte inskränkas, och i följd däraf hade äfven förbud utfärdats mot användning af hvete vid tillverkningen, och efter Pultava anbefalldes rådet, att all bränvinsbränning skulle inställas. Men redan året därpå, 1710, blef den på landshöfdingarnas och ständernas enträgna framställningar åter frigifven, som det hette »för hälsans skull». Ty man tycktes ha fått den sällsamma föreställningen att bränvinet vore ett skyddsmedel mot den då i landet härjande pesten. Den hemska, förödande farsoten, andra sjukdomar som följde den i spåren och de allt mer söndermalande skatterna — allt detta drabbade gränsbon lika med landets öfriga invånare.

Kom så tidningen om konungens hemkomst från Turkiet. Den verkade som ett trollslag. Man började åter hoppas på bättre tider, modlösheten var som bortbläst, och vid gränsen blef åter lif och rörelse.

Våren 1716 gjorde Karl sitt första infall i Norge, och utgångspunkten var en af de värmländska gränssocknarna: Holmedal i Nordmarks härad. Folksägnen berättade här länge om hans djärfva ridt med 600 ryttare till Hölands prästgård och den heta dust han här utfäktade med norr-männen under den tappra öfverste Kruse. Händelsen är väl känd genom Starbäckes och andra historiska författares skildringar. Under hela sommaren detta år gjorde norska ströfskaror af så väl bönder som krigsfolk påhälsningar i gränssocknarna. Detta grämde ej litet Karl, som, med all sin likgiltighet för mänskligt lidande, dock ej sällan syntes ömma för allmogen. Då han i juli drog hären tillbaka från Norge, befallde han därför general Ekeblad att sätta Eda skans i stånd, att vid nya infall af sådana hopar tjäna till stöd för den kringboende gränsbefolkningen.

Befästningsarbetena drefvos med kraft af uppådad allmoge under befäl af generaladjutanten Zanders och fortifikationskaptenen Nordencreutz. I Eda höll man därför modet tämligen uppe. Men i de andra gränstrakterna rädde året 1717 stark oro för fientliga inbrott. Själf var Karl ej detta år vid skansen; men året därpå i januari kom han dit och uppehöll sig där hela tre veckor. Under denna tid red han dagligen omkring i trakten och företog äfven med några få ryttare en rekognosceringstur öfver gränsen, men träffade endast på obebäpnad allmoge.

En tilldragelse under denna resa har gifvit ämne till en i gränsbygderna mycket spridd folksägen. Då konungen en dag på sin vanliga ridt passerade Morast ville han vada öfver den där förbiflytande älfven, i stället för att taga omvägen öfver bron. Älfvens stränder äro på båda sidor mycket branta, och en gammal gumma, som såg Karls afsikt, ropade då till honom: »Rider ni dit, rider ni för sista gången.» Hvilken ryttaren var som hon varnade, visste hon ej. Det var eljes Karls oföränderliga vana att följa sitt eget hufvud och ej akta på andras råd. Men denna gång lyssnade han till varningen och tog vägen öfver bron. Det blef snart bekant hvem ryttaren varit, och sagan om »kärningen som rädde på Karl XII» berättas ännu i dag om vinterkvällarna i bondstugorna på gränsen.

Vid sin ankomst till Eda skans fann Karl en hel här beväpnad allmoge samlad där. Då bönderna på hans fråga hvilken kallat dem dit svarade: »våra officerare», sade han vänligt till dem: »Gån hem, ni mina gubbar, och hållen i eder plog; den här saken sköter jag själf!» Medan trupperna sammandrogos för det nya infallet i Norge hade Karl åter sitt högkvarter i Holmedal. Sällan låg han dock stilla där, utan var mest på ridter till Strömstad åt ena sidan och till Eda åt den andra. I maj och juni var han i Lund. Ett stycke norr om Holmedals kyrka vid Hajom lät Karl anlägga en ny skans till skydd för sina förråd.

Gränskriget med sina äfventyr fortgick alltjämt. Från Hajoms skans företogos flera ströftåg in på det norska området. En af dessa ströftrupper under befäl af underofficeren Samuel Brask öfverraskade sälunda en dag ett helt

graföllssällskap, tog alla dess hästar och förde dem, jämte en mängd röfvad boskap, lyckligt till skansen. Äfventyret roade Karl mycket, och ej mindre berättelsen hur prosten Florelius med sina drängar skrämt bort ett norskt ströfparti genom att af alla krafter dunka på några tomma dricksfat. Själf gjorde han med några ryttare en ny rekognoscering inåt Norge och fick därunder veta, att en större norsk styrka infallit i Dalsland och nu stode i V. Eds kyrkoby vid södra ändan af Stora Le. Han lät genast sammandraga en liten flottilj af tjugufyra båtar, bemannade dem med krigsfolk, satte sig själf i främsta båten, och så bar det en natt af utför sjön ned till Ed. Vid framkomsten befanns dock, att öfverste Leyonbrink redan dagen förut slagit och sprängt norrmännens ströfkår och tagit ifrån dem hela deras tross.

De nu följande händelserna: marschen till Fredrikshald, katastrofen i löpgravven den 30 november på aftonen, och återtagets med sina förluster och lidanden äro af historien för väl bekanta att vi här skulle beröra dem. De tillhöra ej heller en skildring af det egentliga gränskriget och gränssöns tillstånd därunder. Härom ännu några ord.

Tidigt på våren 1719 gick en ansenlig dansk styrka under general Budde öfver gränsen, i syfte att angripa och taga Eda skans. Man var beredd därpå. Skansen hade sedan året förut bevakats af major Anton Didron med en besättning af 1,000 man och 60 kanoner. De voro uthvilade och i godt skick, men för större säkerhets skull gaf man dem nu förstärkningar. Danskarna framryckte därför mycket varsamt och lägrade sig i byarna vid Eda kyrka. Till något anfall på skansen kom det dock ej, ty snart anlände under rättelse att freden var afsluten (3 maj).

Dessförinnan, och redan under Karls lifstid, hade dock folket lidit oerhördt af sina egna krigare. Det var i synnerhet Fersens dragoner, »Fersarne» som de kallades, som härvid mest utmärkte sig för vildsinthet och våldsbragder. Att döma af de sägner som länge fortlefde i gränstrakterna, synas de varit ett verkligt röfvarpack. De plundrade hvar de foro fram, slog ihjäl fredligt folk och misshandlade kvinnorna.

Kung Karl fick af en händelse veta, hur dessa banditer huserade bland den fredliga befolkningen. Han kom, berättar sägnen, ensam en natt till Karlstad, satte in sin häst i stallen på gästgifvaregården och gick så in i köket, där gästgifvarmor ännu var uppe och sysslade. Han bad henne få värma sig och ligga kvar öfver natten. Det ginge ej för sig, förklarade hon, ty hon väntade just nu kungen och hans följe. — »Han kommer ej i natt, men jag är frusen och trött,» sade Karl, tog en stol och satte sig vid spiseln, där kolen ännu glödde. Hustrun lät dock ej beveka sig, utan yrkade fortfarande på att han skulle gå och höra sig om efter nattkvarter på annat ställe i staden, medan folk ännu vore uppe. Hos henne finge han då absolut inte stanna.

Då hennes gäst det oaktadt ej gjorde min af att stiga upp, utan satt orörlig kvar och stirrade på glöden, blef gumman vred och utbröt i de starkaste tillmälen mot de fördömda Fersarne, som mörda och röfva och i eget land fara värre fram än hundturken. Karl spetsade öronen. Men när värdinnan fortfor att gifva sitt hjärta luft i en ny storm af förbannelser, då härdade han ej längre ut, utan tog till reträtten och gick till general Delwig, hos hvilken han tillbragte natten. Gästgifverskan, som snart kom under fund med hvilken den envise gästen varit och lefde till hög ålder, berättade tilldragelsen för många, och af en bland dem hörde Fernow den. Om Karl anställde räfst med Fersarne, förmåler ej sägnen. Men om han, såsom väl sannolikt är, gjorde det, var den dock efter hans död snart glömd, ty året därpå hörde man berättas om nya illdåd af det vanryktade regementet.

Efter att i mer än hundra år lefvat i oro för fientliga besök, fingo nu gränstrakterna i Värmland och på Dal en väl behöflig ro. De nordligare gränsprovinserna, särskildt Dalarna, hade däremot varit lyckligare, ty om man undantager den duktige prästen Buscovius' och hans dalkarlars expedition upp till det ensliga Särna — och den kostade dem ingen enda man — hade denna landsända varit alldeles oberörd af kriget. Äfven Härjedalen hade, oaktadt stora vägen från Röros och mellersta Norge går därigenom, varit

förskonadt från gränskrigets eländen. — Däremot hade Jämtland sin dryga känning af ofreden. Det var operationsbas för Armfelts angrepp mot Trondhjem och fick redan därigenom vidkännas all den tunga som en genomtagande armé pålägger befolkningen. Men det fick också mottaga spillrorna af hans på återtaget till hälften ihjälfrusna armé, och dess utsugna gränstrakter från Handöl ända ned till Åre och Storsjön blefvo ett enda lasarett för förfrusna och utsvultna soldater. Vintern och våren 1719 glömdes sent i bygderna vid Ena och Underåkersälven.

* *
* *

Det behöfver knappt sägas, att sådana tilldragelser som dem vi ofvan skildrat skulle djupt ingräfva sig i gränsbons minne. Många voro ock de sagor och sägner hvartill de gåfvo upphof. När familjen de långa vinterkvällarna var samlad kring spiselbrasan, spinnande och slöjdande, kommo de fram, den ena efter den andra. Hvad fädren hade att utstå af grannarna på andra sidan gränsen, om modiga mäns och kvinnors rådighet, om lifvet i skoggömslet när fienden bränt hemgården — ingenting glömdes.

Längst lefde dessa sägner bland de ensliga finnarna i deras undangömda pörten långt in i skogarna. De flesta af dem kunde ännu på en jämförelsevis sen tid ej läsa och högst få skriva. En stor del förstod alls icke eller endast ofullkomligt svenska. Och hade de äfven kunnat läsa, saknade de böcker. Endast en och annan ägde en finsk bibel eller psalmbok. Naturligt är, att under sådana förhållanden den muntliga sägnen skulle längre fortleva hos dem än bland svenskarna, hvilka i samlif och läsning hade förströelser på lediga stunder dem finnen saknade. Hans enda nöje var att höra en gammal saga gång på gång upprepas.

Förhållandet mellan finnarna och svenskarna hade blifvit vida bättre än förut. Sedan deras tvister om äganderätten till finntorpet ej längre afgjordes med den starkares rätt, med yxan eller lodet, utan måste dragas inför domstol,

minskades deras antal betydligt. De hårda krigsårens nöd och faror, som båda folkstammarna delat med hvarandra, jämte den stora duglighet och tapperhet finnarne lagt i dagen, vid gränsförsvaret, gjorde ock, att svenskarna redan efter de första fejdernas slut sågo sina finska grannar med blidare ögon.

Pavo Makkran.

1. Den unge finnen.

På en hög bergås, där skogselden för ett eller annat år sedan gått fram, stod en härlig augustiafton det för Värmlands inbyggare så sorgliga året 1658 en torftigt klädd ung man. Han stödde sig mot sin bössa, under det hans blickar flögo ut öfver det af augustisolen mildt belysta landskapet, där den ena allvarliga skogshöjden upptornade sig öfver den andra så långt blicken nådde. Det var skog, idel skog.

Mannen som stod där ensam i begründande ställning var till ytterlighet utmär glad. Hans svarta, rakt nedhängande hår betäcktes af en rundkullig grå mössa. Ingen skärm hindrade öfverblicken af ett brunstekt, välbildadt ansikte, med ett par mörka, drömmande ögon. Den något framstående hakan skuggades af några tunna, mjuka skäggsstrån, antydande att ynglingen redan lämnat rum för mannen.

Sedan han en stund betraktat omgifningen, drog ett leende öfver de mörka anletsdragen, och hans läppar blottade en rad af bländhvita tänder.

»Hvad jag är glad, Tispa!» sade han till en liten lurfvig tik af den norrländska rasen. »Nu äro vi åter i skogen långt från slätten och människorna. Hvad jag är glad! Snart äro vi i våra hemtrakter, bland vänner och bekanta! Var glad, Tispa! Ännu är en stund innan solen dalar, och där nere vid myren finna vi nog en fågel till kvällsvard.

Det blir annat, du, än den tunna vällingen på sjukhuset. Sök, Tispa!» tillade han och gick ned åt den förbrända skogen och myren som hejdat skogsbranden. Då han rörde sig framåt kunde man bättre se, hur spenslig och mager han var.

»Sa' jag dig det inte, Tispa!» jublade den unge, då han en stund därefter mot den hoppande tiken höll ett par ungtjädrar, nyss nedskjutna från en yfvig gran. »Jag sa' dig ju, att så skulle gå! Gud vare lof, Tispa lilla, du har inte glömt din konst och jag inte heller min! Nu blir roligt lefva igen.»

»Det här var inte så bra, Tispa,» sade vår vandrare då han ett par dagar därefter stod vid ett större vatten. »Den här sjön var stor den, du! Ingen ända synes mot öster och ingen mot väster heller, och vi komma från söder och skola åt norr. Nu äro goda råd dyra. Antingen ska' vi gå mot öster eller mot väster, men hvilkendera vägen är kortast, veta vi ej. Ställa vi kosan åt norr, måste vi således öfver sjön, men den är stor. Ack, om vi hade Pekka här!»

I mannen som ser så rådvill ut där han står vid stranden af den stora sjön ha nog de som läst Pekka Huskoinen känt igen Pavo Makkran. Men hur kunde den unge Pavo, som med Pekka genomvandrat så stora sträckor af skogarna utmed gränsen, vara obekant med någon mark i dessa trakter?

När Gustaf Otto Stenbock 1658 marscherade mot de danska trupperna i Dalsland medtog han som spejare en flock finska skidlöpare. Deras härdighet och naturliga skarp-sinnighet jämte deras villighet gjorde dem härtill särdeles lämpliga. Bland dessa finnar var äfven vår gamla bekantskap Pavo Makkran. Då han var en af de få bland sina landsmän som med lätthet talade båda språken, blef han snart bemärkt och fick sig anförtrord ledningen af de finska spejarna.

Underrättelsen om fredens afslutande träffade Stenbock i hans läger mellan Uddevalla och Venersborg. Högkvarteret förlades till den senare staden. Finnarna fingo nu befallning att förfoga sig till hemorten. Men redan några dagar förut hade Pavo angripits af fältsjukan och intagits

på det i all hast ordnade sjukhuset, där han i många veckor sväfvat mellan lif och död. Sedan han omsider utskrifvits därifrån, hade han, ännu maktlös och utblottad nästan på allt, begifvit sig af mot norr, allt emellan förtjänande ett torftigt uppehälle med arbete hos bönderna under vägen. Åtföljd af sin älskling, den trogna lilla Tispa, hade han nu från låglandet nått bergen, skogen och villebrådet. Hur han därvid uttryckte sin glädje för den enda varelse han kunde meddela sig med, ha vi nyss hört.

Ännu en gång sade han: »Ack, om Pekka vore här! Men rakaste vägen är alltid den bästa, brukade Pekka säga, och rakaste vägen skall jag försöka,» tillade han i det han afkastade säcken och lossade yxan. Men plötsligt besinnande sig, sade han: »Eld? Eld här vid den öppna stranden i den mörka natten! Den lyser ut öfver hela sjön. Nej, Tispa, det får ej ske! Ingen vet, hvem som är i skogen, och ingen behöfver heller veta, att vi äro här. Vi få se oss om efter en annan lägerplats, Tispa, en plats som döljer oss. Visserligen ha vi ej i dag sett minsta spår efter människor, men ändå. Människorna äro grymma, grymmare än jag förr trodde. Nu har jag sett dem, sett, hur knektarna supit och svurit medan tjoigtals döda människor legat nära vid, hur de ryckt matbitarna från fattiga bönder och tagit sista höknippan från svultna kreatur. Huj, Tispa, var glad att vi äro i skogen igen!»

För den i vildmarken uppfödde Pavo mötte ingen svårighet att finna en plats som dolde både rök och eld. Han fann den på bottnen af en skogrik dal, där en bäck muntert hoppade från sten till sten mellan bräddar af lång, mjuk mossa.

»Du skall se, Tispa, att vi nu kommit så nära fjällen, att i den här bäcken finns laxöringar, och om så är, Tispa, skall du få se, att de också låta fånga sig.»

Tispa, som med lifliga blickar och viftande svans åhört Pavos ord, hoppade på en gång upp, vände sig om, spetsade öronen och lade sig i ett nu med buken tryckt mot marken. Pavo hade knappt vid dessa Tispas rörelser hunnit fatta bössan förrän vid bäckens krök visade sig en svart, glän-

sande utter. Han hoppade smidigt upp på en sten, hållande en fisk i munnen.

Ögonblicket därpå small Pavos skott, och uttern tumlade på rygg ned i vattnet, häftigt sprattlande med alla fyra fötterna. Som en blixtn hade Tispa störtat sig öfver uttern och bitit sig fast i hans strupe. Från sten till sten hoppade den af uttern fångade fisken mot Pavo, hvilken raskt grep honom och, ropande på Tispa, höll upp fisken. »Trodde jag inte det!» sade han gladt. »Här ha vi öringen, stor nog till mat åt mig, och där ligger uttern med mat för flera dagar åt dig. Hej, Tispa! En utter och en öring för samma kula, det händer nog inte ofta, du! Men lyckoskott är lyckoskott, det är då visst. Nu måste vi upp på backen för att speja, om någon är ute på sjön och blifvit nyfiken af skottet.»

Följande dags morgon var Pavo i färd med att sätta ihop en flotte för färden öfver sjön. Ett par grofva torr-furustockar hade han redan i vattnet; på dem högg han hål i båda ändarna och trädde genom hålen ett par sega grånstörar, som han säkert fastkilade, och nu var flottan färdig. Återstod blott att lägga dit ett par kubbar, en i fören och en i aktern. Den i fören bands fast med vidjor; så höggs ett hål, hvori en liten lummig björk fastkilades, och nu hade Pavo både segel och båt. Ännu fattades en styråra. Äfven den blef snart färdig; men då det ännu var stillt, vattnet låg blankt som en spegel och man sålunda ännu hade god tid, utarbetade han henne med större omsorg och hyflade henne med den vid byxremmen hängande slidknifven. »Kom nu vind från rätta hållet och för oss öfver!» sade han för sig själf, och tillade: »Tispa du, kan du nu laga att vi få vinden sunnan ifrån, så är du rar!»

Ja! Tispa kunde, ty snart prasslade det i buskarnas löfverk, vattenspegeln började krusas, och inom kort syntes en blå rand där ute på öppna sjön.

»Nu fresta vi vår lycka,» sade Pavo och hoppade ut på flottan, hvars grofva stockar knappast rörde sig vid Pavos lätta språng. Tispa var redan förut där, och nu stod hon med framtassarna på kubben som fasthöll björkseget, med upplyft nos vädrande utåt sjön.

»Jag ser dem allt,» sade Pavo och stötte från land. »Jag ser dem allt, Tispa lilla, men de där lommarna få vi ingenting af: de fara för fort för oss. Men dum var jag,» fortfor han, »som ej satte flera björkar på vårt skepp, då hade det gått fortare för oss; men ett litet segel till skall jag sätta upp.» Och därmed tog han ett par medförda granstörar, spände ut utterskinnet mellan dem och kilade så in stöarna mellan stockarna. »Du skall få se det gör åt,» menade han.

Den tunga flottan rörde sig visst framåt, men ytterst sakta, så sakta, att en sådan färd kunde sätta äfven en finnes tålmod på prof. Också gäspade Pavo gång på gång och sträckte ut sig, under det han, ömsande plats, än satt, än låg på flottan. »Få se om vi hinna öfver sjön i dag,» sade han för sig själf. »Kanske vinden vänder och vi drifva tillbaka, Tispa lilla. Men till holmen där borta må vi väl hinna. Då kunna vi hvila öfver där en dag eller så tills vi få vind igen.»

Vår ströfvande finne, som tillgripit det enkla färdesätt våra förfäder begagnade då deras väg spärrades af öppet vatten, kom verkligen med vindens hjälp i skymningen till andra ändan af sjön, glad att ha lyckats, ty en oemotståndlig håg dref honom fram mot kända marker, där han vände finna släkt och vänner.

Först då mörkret inbrutit slog han sig ned vid en liten eld för att sedan vid nästa dags gryning fortsätta sin färd. Den blef ej lång, ty snart fann han små stigar, där spår efter boskap angäfvö att människor funnos i närheten.

»Ah!» utbrast han snart. »Tispa du, ser du, här träffa vi landsmän. Ser du här äro björkarna rundskurna kring stammarna. Så göra ej svenskarna. De skära ett långsnitt och rycka till sig näfvern. Här är näfvern ämnad till skor, och sådana göra ej svenskarna. Låt oss söka oss fram till våra landsmäns gård!»

Med sin vana att leta sig fram i skogarna, hade Pavo snart funnit gården. Den syntes icke vara ny, de odlade jordbitarna ej heller små. De voro väl skötta och hade burit ett frodigt gräs mellan tegarna. Därom vittnade de många hässjorna med hö som ännu stod ute för att torka.

Äfven kornet, hvilket redan började ljusna, såg lofvande ut. Det var tydligt, att här bodde ett arbetsamt folk.

Då Pavo närmade sig inhägnaden kom genast emot honom en skällande hund, och strax därpå blef en gammal man synlig. Han drog sig hastigt tillbaka in i pörtet, dörren stängdes, och ut från ena gluggen stack en bösspipa fram.

Häraf lät dock Pavo ej skrämman sig, utan gick raskt framåt. Hunden skällde ej längre, utan hade inlåtit sig i ett lifligt samtal på hundspråket med Tispa, hvilken syntes trakterad af den nya bekantskapen.

Så snart Pavo kommit nära den hotande bössmyningen hälsade han på sitt språk den osynlige gamle. Hälsningen hade ögonblicklig verkan: bössmyningen drogs in, dörren öppnades, ut stack ett gammalt gråskäggigt ansikte, och så kom frågan »hvem är du?» Sedan Pavo i all hast gjort reda för sig, bad gubben honom stiga in, och strax därpå kom hans gumma och bjöd främlingen en skål mjölk.

Det var icke finnarnas sed att strax börja ett samtal med obekanta. Men sedan man hunnit pröfva den främmandes tålmod och färdighet i konsten att tiga, kom dock samtalet snart i gång och blef slutligen ifrigt nog. Hvar och en af husets medlemmar — så var seden — gjorde sina frågor, så vida den främmande var en yngre person. Var han däremot till åren, frågade endast de äldre. Sedan frågorna afstannat blef det främlingens tur att fråga. Så gjorde äfven Pavo, och nu fick han veta, att hela familjen endast bestod af de två gamla. Sonen hade för mer än ett år sedan blifvit tagen till knekt och var med kungen långt, långt bort i främmande land. De gamla voro ensamma om allt arbete vid gården, och det var hårdt vid deras år, sade gubben och frågade till slut Pavo, om han ville stanna hos dem en tid och hjälpa till med skörden. »Du synes mig behöfva hvila och måttligt arbete,» tillade han.

Pavo, som drefs af hemlängtan och en oro som han ej kunde förklara, ville ej stanna. Han utbytte sitt utterskinn mot litet mjöl och salt och begaf sig af. Vid afskedet bådo honom de gamla, om han uppe i de norra skogarna ej funne sin utkomst, vara välkommen åter.

Efter några dagars marsch hälsade Pavo med ett gladt utrop de blånande bergen fjärran i norr. Dem kände han igen, ty för hans ögon lågo både Hugnsåsen och Ränkesed-snipan. Till Eda eller skansen ville han ej gå; måhända kunde han bli kvarhållen. Han tyckte sig nu fått nog af vistelsen bland knektarna. Han undvek därför bebyggda trakter och fortsatte sin vandring med Kymmen till mål.

Och framåt gick det, och snart var han i bebyggda marker, där folket öfverallt var sysselsatt med skörden. Pavo rastade icke. Icke heller gaf han sig i samtal med de få personer han mötte, och dessa syntes ej heller å sin sida vilja komma i samspråk med den beväpnade och dåligt klädde finnen. Man undvek hvarandra.

Mörkret hade redan inbrutit, men ännu gick Pavo framåt. Plötsligt stannade han som förstenad och stirrade på en eld långt mot norr. Ögonblicket därpå varnade han en annan mer mot väster, och så glimmade den ena elden efter den andra upp från bergshöjder i när och fjärran.

Då blef lif i den förut orörlige finnen. Han rätade upp sig och gjorde en hotande åtbörd mot den första elden, under det han sade till Tispa: »Ingen hvila i natt! Vårdkasarna brinna. Fienden är öfver oss. Framåt!»

Nu vek han af litet till vänster, och när dagen randades stod han på gården hos finnarnas vän Matts i Treskog. Han igenkändes och tilltalades genast af dennes ofärdige son, f. d. soldaten. »Fienden är öfver oss,» sade denne. »De våra ha dragit till gränsen. Rökpelare sågo vi i går både åt väster, nordväst och öster. I dag ha vi att vänta danskarna hit. Våra kvinnor och barn, gubbar och allt hvad lif har ha vi fört in åt Gräsmarkskogarna, och vid Rytta-backens skans hålla Sunnebönderna vakt. Vi må söka oss dit.»

»Ligga några finnar vid skansen?»

»Vet ej. Men jag tror, att finnarna äro längre mot norr och vid Eda.»

»Låt oss gå.»

»Strax, men hjälp mig först att gräfvä ned den här. Den ofärdige visade på en kopparkittel, i hvilken han nedpackat husets värdefullaste saker. Gropen där kitteln

skulle gömmas var gräfd i själfva åkern. Sedan den öfvertäckts med jord drogs harfvan däröfver, så att fläcken fullkomligt liknade den omgifvande åkern. Ingen skulle kunna misstänka, att en skatt där var nedgräfd. Att värdefulla saker af våra förfäder på detta sätt gömdes, är alldeles gifvet, då sådana i vår tid litet emellan återfinnas vid gräfning eller djupplöjning i gamla åkrar.

»Nu må danskarna gärna komma. De skola icke finna mycket som de kunna föra med sig. I förargelsen skola de sannolikt antända husen,» sade Den ofärdige, »men det står ej att hjälpa, då folket är spriddt åt alla håll. Kom, få vi prata under vägen,» sade han med det samma han ur stallet uttog en häst och förunderligt hastigt kraflade sig upp på dess rygg. »Nu framåt till skansen! Men hvarifrån kommer du, Pavo?»

Sedan Pavo redogjort för sina öden under vintern och våren sade Den ofärdige:

»Du har varit länge borta, du! Har du icke varit uppe i finnmarken sedan Pekkas fall?»

»Nej.»

»Och inte hört något därifrån heller?»

»Nej.»

»Inte heller jag har hört något därifrån under hela våren och sommaren. Men vi få väl spörja nyheter då vi komma till skansen.»

»Jag går ej dit. Jag går först till Kymmen,» blef Pavos svar.

Efter ett par timmars färd skildes deras vägar.

»Vi träffas nog vid skansen,» sade Den ofärdige.

»Kanske.»

Dag och natt voro ännu ej skilda åt då Pavo uppnådde sina vänners gård vid Kymmen. Det oaktadt kände han väl igen den lilla stigen han vandrade på, och med gladt sinne och ljusa förhoppningar trädde han från skogen ut på den odlade marken där den efterlängtade gården stod.

Redan en stund förut hade Pavo känt lukten af rök. Han fäste sig icke därvid, ty röklukt i närheten af finntorpen är något så vanligt att ingen ger akt på det. Men ju närmare han kom, dess mer tilltog brandlukten. En oför-

klarlig ångest kom öfver honom. Han påskyndade sina steg, men stannade plötsligt med sänkt hufvud: gården fanns ej mer. Några kolnade stockar, stenarna i den nedrasade muren och den kringströdda askan var allt som fanns kvar.

»Danskarnas verk!» utbrast han bittert. »Ja, danskarnas verk!» upprepade han med sorgsen, men blidare stämman, »jag har sett flera brända, svarta tomter, men denna! Och fader Antti, gossarna och Gretti! Tispa du, nu gäller det att finna dem. Sök!»

2. Grannarna.

Från urminnes tider har den mest befarna vägen från Norge till Värmland varit den öfver Edaskogen. De isländska sagorna förtälja ofta om mer eller mindre märkliga män som färdats den vägen och därunder haft att bestå alla-handa äfventyr.

Men det fanns äfven en annan väg, eller rättare stig, som från Norge ledde in i Värmland och vidare mot öster. Den gick från Glommen genom obebyggda, uråldriga skogar till Värmlands hjärta Fryksdalen. Sagorna berätta om en mängd svenska och norska stormän som på den vägen i all vänskap besökt hvarandra, men också om ofredsfloccar som på den kommit med eld och svärd.

Då denna väg ej ledde till någon viktigare plats i Norge, såsom Edavägen till Oslo och Jämtlandsvägen till Trondhem, kunde den ej heller vara så befaren som de båda hufvudvägarna. Men som handelsväg mellan befolkningarna i Hedemarken och Glommendalen å ena sidan samt Fryksdalens å den andra ägde den betydighet, och så är förhållandet ännu i dag.

Längre tillbaka i tiden, då ingen sommartid körbar väg ännu var bruten, inskränkte sig samfärdseln till den årstid då kölden och snön gjorde all mark farbar. Man valde då naturligtvis till väg vattendrag, sjöar och mossar, såsom

erbjudande de minsta hindren. Öster ifrån togs den sålunda utmed eller på den i Fryken utfallande icke obetydliga Röjd-älven, hvars källor ligga på de norska gränsskogarna. Här träffade man på andra älfvar som strömma väster ut till Glommen och följde dem så ned i den stora floddalen och vidare nedåt Viken och uppåt Hedemarken. Föreningsvägarna utmynnade i den gamla Gruebygden vid Glommen.

Den vägen färdades man ej gärna ensam, ty man hann ej bygd på en dag, och mången hade gått vilse och aldrig kommit ut ur den öde skogen, där ingen syntes ha lust att bygga och bo.

Så kom dock en dag en enslig vandrare och fann trakten sådan han önskade: berg och dalar, större och mindre lugnvatten, sorlande bäckar och ändlösa skogar. Det var mannen från härjadt och plundradt land, den hemlöse finnen. Här hade han funnit hvad han sökte: enslighet, frid och arbete, och snart kunde han

Lyssna till den granens susning
vid hvars rot hans bo var fäst.

Länge dröjde dock ej förr än denna ro stördes. Först kom en, så kommo andra, och allt som tiden led blefvo de ljusa fläckarna på bergslutningarna från hvilka röken uppsteg och yxslagen hördes allt flera. Skogen var ej längre alldeles öde, ty finnens stamförvanter hade funnit vägen till den aflägsna marken. Ännu lefde man där långa år i frid och ro, långt från fränder och vänner. Men med de ljusa fläckarna på bergsidan blefvo ock grannarna allt flera. Så kommo bekymren, nöden och ofriden. Man fick kännbart erfara, att man nedslagit sina bopålar på gränsen mellan två mäktiga nabofolk.

Ej långt från gränsen på svenska sidan ligger mellan bergen i en vild trakt den lilla Rundsjön. Vid en liten vik på dess strand hade Johan Kauttoinen huggit sin sved, byggt sitt pörte och brutit några åkerlappar, af hvilka han och hans hustru hade sin torftiga bärning. Jakten och fisket gafvo dock mer än den nybrutna åkern, där skörden ibland slog fel. Nybyggare som Kauttoinen var, framlefde han de första åren af sin vistelse i det nya landet i hård

kamp för uppehållet. Genom träget arbete kom han sig dock så småningom för. Med inkomsten af jakten hade han till och med kunnat skaffa sig några getter och får. Framtiden tedde sig därför ljusare för den lilla familjen.

När ryktet om krigets utbrott nådde fram till nybygget vid Runsjön, väckte det äfven där oro. Visserligen låg pörtet väl undangömdt vid den skogomkransade lilla sjön. Men vägen mellan Fryksdalen och Norge gick fram icke synnerligen långt därifrån. Från angränsande höjder kunde sjön synas, möjligen äfven röken från nybygget. Det fanns sålunda anledning att frukta besök af ströfvande fiendehoppar.

Anledning till oro fanns äfven från ett annat håll. Till granne hade Kauttoinen en annan finne, Hämäläinen, som med onda ögon sett på nybyggarna vid viken allt sedan de slagit sig ned där. Han tyckte de satt sig ned för nära honom, som hade sin gård uppe i höjden på Runsjöns sydvästra sida. Att hans granne icke såg honom med blida ögon, hade Kauttoinen förmärkt därutaf att han aldrig besökte honom, aldrig erbjöd honom någon hjälp och heller aldrig då de tillfälligtvis sammanträffat inlåtit sig i något förtroligare samtal med honom.

De båda grannarna voro ock mycket olika. Bergfinnen, såsom han af svenskarna kallades till skillnad från Vikfinnen, eller Kauttoinen, var en liten oansenlig man med ljust hår, ljusa, något skelande ögon, men axelbred, stark samt lätt och liffig i rörelser. Vikfinnen däremot var en högväxt, välbildad man med mörkt hår, mörka, allvarliga ögon och en bestämd blick, som antydde att han tänkte utföra hvad han beslutit. De lutande axlarna, den tjocka halsen, det höga bröstet och den lindrigt böjda ryggen jämte en viss säflighet i rörelserna tydde på saktmod och stor styrka.

De båda grannarnas sysselsättningar voro äfven af olika slag. Bergfinnen var oftast borta från hemmet och tog ej mycken del i arbetet vid gården. För den styrde hustrun med barn jämte legofolk. Han ansågs välbärgad genom den boskapshandel han dref om somrarna. Vikfinnen höll sig vid sitt hem, med undantag af en eller annan dag då

hans jakter utsträcktes till aflägsnare marker. Af de många björnskallar som prydde hans björntall kunde man se, att Vikfinnen var en både lycklig och duglig jägare.

Så förflöto några år. Vikfinnens arbete bar frukt i ett stigande välstånd, och nu tyckte både han och hans hustru sig trivas väl i den svenska skogen, om ock den senare ibland fann det ensligt, ty barn ägde de ej och fortfarande icke heller umgänge med sina grannar uppe i berget. Det var ock som en tryckande oro emellanåt kommit öfver henne då talet föll på grannarna. Väl hade de aldrig gjort Vikfinnen något egentligt ondt, ty att hans fågelgiller en och annan gång blifvit vittjade och fångsten borttagen, det fäste han ringa vikt vid, emedan han tillskref Bergfinnens minderåriga pojkar det okynnet. Men ändå ängslade det henne, att grannarna aldrig hälsade på dem och aldrig voro riktigt vänliga då de sammanträffade ute i marken eller på sjön. Bergfinnen hade heller aldrig erbjudit sig att köpa de få kreatur Kauttoinen under de senare åren kunnat afyttra, och ändock sprang han ju omkring till andra finnar och handlade kreatur af dem, för att sedan sälja dem till både svenskar och norrmän.

»Du får ändock tala vid Bergfinnen i höst, då vi skola sälja stuten vår,» sade hustrun en dag till Kauttoinen.

»Det är icke höst ännu,» blef mannens svar; »vi få se då.»

Stuten var gummans ögonsten. Den hade hon skött och fodrat från första stunden med all möjlig omsorg, och nu var han stor och hullig, större och vackrare än någon de förut ägt vid Runsjöviken. Och för den ville gumman ha väl betaldt, ty det var så mycket hon önskade sig kunna köpa för de penningarna. Dem tyckte hon vara just som hennes egna. Kauttoinen använde penningarna han erhöll för sina björn- och vargskinn och annat villebråd som han fann för godt. Nu ville hon använda köpesumman för tjuren, och hvad hon tänkte köpa, det skulle nog han tycka om.

Så förflöt sommaren, och allt närmare kom den tid då stuten skulle säljas och gummans önsknings gå i fullbordan.

»I morgon måste Kauttoinen gå upp i berget och tala med Hämläningen,» sade gumman till sig själf, då hon på kvällen gick från fähuset till pörtet, »eller ock går jag själf och . . .»

Längre kom ej gumman i samtalet med sig själf, ty plötsligt stannade hon och stirrade mot norr. Där steg en mörk rök upp från Rännarbergets topp, och snart sköto flammande eldtungor upp därutur.

»Jes, Kauttoinen!» ropade hon och vände sig mot sjön. Ja, där kom han häftigt roende så vattnet forsade om ekstockens förända. Hustrun skyndade emot honom.

»Se!» ropade hon och pekade mot norr.

»Jag ser,» sade han och hoppade vigt i land. »Danskarna äro öfver oss.»

»Tror du de finna hit till oss?»

»Nej,» sade han lugnt, »jag tror ej de vika af från stigen; de gå nog till svenskbygden. Jag vill dock gå upp i berget och rådås med vår granne.»

Vid sin återkomst kunde Vikfinnen berätta, att där ej fanns någon hemma. Gården tycktes redan för ett par dagar sedan öfvergifvits och utrymts. Allt husgeråd och för öfrigt allt flyttbart var undanskaffadt. Gården var alldeles öde.

»Vi måste göra på samma sätt,» sade han. »Lös ut kreaturen och begif dig i väg söder ut åt Hästberget. Vid kärnet träffas vi, om ej förr; skynda!»

I all hast gömde Kauttoinen undan sina husgeråd och öfrigt bohag. Sina värdefullaste saker lade han i ekstocken och rodde ut på sjön. Natten hade kommit och vårdkasen flammade klart då Vikfinnen hunnit en bit ut på sjön. Här hvilade han några sekunder efter sin hastiga rodd, aftorkade sitt svettiga ansikte och mumlade för sig själf: »Må de komma, om så är förordnadt: jag har gjort hvad jag kunnat.» Med detsamma såg han eld glimma vid pörtet. Snart hördes rop och sorl af människor. Elden tilltog, och vid dess sken kunde han tydligt se en hop folk omkring hans brinnande pörte. Ovillkorligt grep han efter sin bössa, kastade henne till axeln och siktade länge — men intet skott small, bössan sänktes så småningom, han fattade årorna igen och rodde ljudlöst bort.

Vid stranden af det lilla Hästbergskärnet satt morgonen därpå hans uttröttade hustru, omgifven af sina husdjur, dem hon med stor ansträngning lyckats hålla tillsammans i den mörka natten. Hon kände sig lycklig däröfver, trots oron för mannen. Hastigt for hon upp, och ett svagt glädjerop undslapp henne då hon såg Kauttoinen med långa steg komma ned utför berget till henne.

Han var blek och varm då han afkastade bördan han haft på ryggen, men såg vänligt på hustrun under det han med sin grofva hand strök hennes af nattdaggen fuktiga hår.

»Gudskelef att jag återfann dig helbregda och med boskapen omkring dig! Våra saker har jag i behåll, men vi äro husvilla: vårt pörte är brändt.»

»Hvad säger du! Är pörtet brändt?»

»Ja, så är det.»

»Hvem har kunnat visa fienden dit?»

På den frågan svarade icke Vikfinnen strax, ty han hade icke kommit att tänka på annat än att danskarna funnit vägen själfva. Vid hustruns fråga började dock tvifvel uppstå hos honom. Måhända hade någon förrådt honom, men hvilken skulle kunnat göra det? Det fanns blott *en* man som kunnat det; men denna tanke afvisade han genast och svarade, att danskarna nog funnit vägen själfva.

»Hur tänker du nu?»

»Jag tänker vi stanna här uppe i bergsidan i tätaste snåret tills jag hinner utforska, om fienderna aftågat, hvilket jag förmodar de gjort. Därefter få vi rådås. Nu måste vi äta och sedan rusta för dig några dagar. I säcken har jag hvad vi behöfva för att lifnära oss.»

3. Förrädaren.

Siffri * Hämaläinens namn förekommer i finska berättelser från åtskilliga tider. Om tiden då han lefvat är

* Sigfrid.

ej godt att säga något med visshet. Sannolikt ha flera personer med detta namn lefvat på olika tider. Att en Siffri Hämäläinen verkligen funnits och bott i Runsjö torp, är alldeles säkert, likasom att en Johan Kauttoinen slagit sig ned och byggt vid Runsjöviken. Men vid hvilken tid de lefvat, är ovisst. I finnfolkets sagor angifves heller aldrig tiden då en händelse tilldragit sig.

»Det var under ofriden» är i dem ett stående uttryck, men som ofridstiderna voro många, måste man af sammanhanget med andra tilldragelser, hvilkas tid är känd, sluta sig till sagans.

Runsjötorget synes varit byggt före Runsjöviken, och om så är, hade den Siffri Hämäläinen, om hvilken denna berättelse handlar, genom arf bekommit jorden och bebott den innan Kauttoinen slog sig ned vid viken. Att detta icke sågs med goda ögon af Bergfinnen, är redan antydt.

Sanningen var, att han afundades sin granne, och att han genast från första stunden var afvoigt stämd emot honom. Under årens lopp tilltog afunden, men söka göra grannen skada vågade han icke, ty denne var en stor och stark karl, och vid sina tillfällen hade han ock märkt, att han tillika var både modig och fyndig.

Om sin ovilja mot Vikfinnen var Hämäläinen icke ensam. Hans hustru delade afunden med mannen, och på senare tiden klagade hon jämt, att Vikfinnens boskap inkräktade på deras betesmarker, att han sköt bort villebrådet och ödde ut fisken i sjön.

Vid sådana tillfällen fick Bergfinnen höra, att han var en stackare till karl som ej ens bjöd till att göra lifvet surt för Vikfinnens. Nej, den fick då göra hvad han ville. Snart skulle han nog börja skörda hvad annat folk sätt.

Så hände en gång då Bergfinnen kom hem efter en tids bortovaro och medförde en god vinst af sin kreaturs-handel, att hans gumma kände sig mycket glad och prisade honom. Han vore dock en duktig karl. Kunde han nu blott skaffa bort Vikfinnen, skulle hon känna sig nöjd för lifvet.

Vid dessa ord skelade Bergfinnen styggt med sina grå-gröna ögon, men svarade blott: »Kommer dag, kommer råd.»

Så drog han ut igen, hvart sade han ej, men när han kom åter voro hans första ord: »Danskarna äro nära: vi måste fly till skogen.» Och så skedde att Vikfinnen, då han sökte råd hos sin granne, fann gården öde.

* *
* *

Sedan Vikfinnen funnit ett passande ställe inne i tätas skogen, tillredde han ett läger för så väl hustrun som boskapen.

»Jag går ut att kunska», sade han sedan han förmanat hustrun att vara försiktig, icke elda under dagen, så att röken ej förrådde hennes gömställe, och icke aflägsna sig långt därifrån. Han ville söka återkomma snarast möjligt.

Han gick så upp på berget, där han stannade och spejade åt alla håll, utan att dock kunna upptäcka något annat än den tysta skogen. En stund stod han villrådig. Snart var dock hans beslut fattadt, och nu gick han hastigt rätt mot Bergfinnens gård.

Kommen i närheten, saktade han gången och smög sig så fram till inhägnaden. Gården stod där, som förr, i oskadadt skick. Något tecken till lif fanns dock ej; ännu hade ingen återvänt.

»Förunderligt!» sade han. »Någon har varnat dem, men icke mig. Hvem kan det ha varit? Jag vill veta det.»

Han följde stängslet och fann snart spår efter de flyende. Det var icke svårt att följa dem; mot söder hade de gått. Spåret var tydligt, ty boskapen hade följts åt. Man såg dess spår bland människospår; ingen tycktes haft tanke på att dölja dem. »Förunderligt!» sade Vikfinnen ännu en gång, men fortfor att gå framåt tills han kom till en furumo med gles skog och hård mark, bevuxen med hög ljung. Här delade sig spåren åt olika håll i alla väderstreck.

»Ah,» sade han, »du är slug nu som alltid, Hämäläinen; det går tid åt att finna dig. Komma danskarna efter dig, skola de stanna här eller vända, liksom jag nu. Tack för lärdomen! Jag vill göra mig nytta af den.»

På aftonen var han åter hos sin hustru, för hvilken han berättade hvad han sett.

»Vi må nu söka dölja oss bättre,» sade han, »ty nu kan vårt spår upptäckas.»

»Det är redan upptäckt,» sade en man som plötsligt steg fram ur busksnåret. »God dag!» sade han och räckte den förbluffade Kauttoinen handen. »God dag, syster!» sade han ännu en gång. »Varen utan fruktan! Den flock norr-män som gästade ert hem är skingrad. Blott fyra fyllbultar äro kvar i er gård. De andra ha begifvit sig mot öster till de sina, som i stort antal draga genom Östmarken inåt Fryksdalen. Jag går med bud till dig och Bergfinnen, att ni skola följa mig ned i dalen, där så väl finnar som svenskar hålla på att samlas för att följa fienden tills det passar sig att öfverfalla honom, eller vänta tills han är på hemväg, ty de skola snart drifvas tillbaka; en stor hop bönder kommer från alla frykdalssocknarna emot dem.»

Mannen som så plötsligt uppträdde vid lägerplatsen var en drifvarfinne tillhörande den redan i denna tid mycket utgrenade Moilainsläkten och sväger till Vikfinnen. Han var, som han själf sagt, sänd att hämta Runsjöfinnarna och sedan låta budkafveln gå vidare väster ut öfver skogen.

»Jag tänkte föreslå dig,» fortfor han, »att vi följas åt och ödelägga de där fyra fyllbultarna som ligga kvar vid Viken. Men det gagnar icke mycket; de ha ingenting att taga, och deras två bössor har jag redan tagit ifrån dem medan de sofvo. Föröfrigt torde hända vi träffa dem, ifall de ej vända om till sitt land igen. Nu, syster, gör tryggt upp elden! Jag är hungrig, och här har du något som duger,» sade han och drog upp en tjäder ur sin påse. »Den är din egen, ty jag har funnit den i Kauttoinens giller på vägen hit.»

Moilainen tystnade tvärt, lyssnade, och med detsamma framhoppade ur den nu dunkla skogen en lurfvig hund. Han kretsade omkring sin husbonde och gnisslade.

»Ingen eld!» hviskade Moilainen. »Tag din bössa!» sade han till svågern. »Här är någon i närheten, kom!» Och med hunden som vägvisare gingo männen sakta några

steg framåt, då hunden plötsligt stannade och lät höra ett svagt morrande. De lyssnade med spändaste uppmärksamhet, men ej ett ljud förnams. På hunden kunde man dock se, att han vädrade något som rörde sig framåt, emedan han småningom vände nosen från öster till väster. »Stilla!» sade Moilainen sakta, och så försvann han ljudlöst bort åt samma håll han kommit ifrån, men vände några ögonblick därefter åter och räckte Kauttoinen en bössa: det var en af dem han fräntagit de sofvande norrmännen.

»Jag ser på hunden,» hviskade han, »att det han vädrar, antingen det nu är djur eller människa, icke är nära oss. Ska' vi gå framåt och förvissa oss därom?»

»Afgör själf!»

»Då stanna vi här en stund, ty hunden skall snart säga oss, om faran kommer närmare eller aflägsnar sig.»

»Den aflägsnar sig,» sade han en en stund därefter, sedan hunden, som förut stått, satt sig. »Kom! Vi ha ingenting att rädas för. Är det en spejare, vet han antingen icke af oss, eller har han redan sett hvad han ville. Kommer han åter, skola vi i god tid varnas af hunden. Vi få låta omständigheterna afgöra, om vi må försvara oss eller fly.»

Snart påträffade de Vikfinnens hustru, som var mycket orolig, men dock blef lugnare då männen sagt henne hur saken förhöll sig. Man slog sig ned och hvilade under ett lågmäldt samspråk. Det beslöts att man skulle tura om att vaka.

Natten förflöt lugnt, men redan före gryningen begaf sig Moilainen jämte sin hund ut på spaning. Vikfinnen och hans hustru drefvo in kreaturen mellan några stora stenblock och höllo noga vakt.

De förfogade nu öfver två bössor och kände sig däri-genom tryggare. De visste ju dessutom att Moilainen var i närheten.

Då Moilainen hunnit en bit från lägret åt den led där hunden föregående afton vädrat något djur eller en människa, fann han spåret efter en ensam man. Efter något betänkande följde han spåret tillbaka och fann då, att mannen varit så nära Vikfolkets läger, att han måste ha sett dem.

Det var tydligen någon som spionerade på dem, då han icke visat sig eller gått fram. Den mannen ville Moilainen se. Här var något som vore väl värdt att taga reda på, och därtill var just Moilainen mannen.

Liksom många andra af den tidens strykfinnar, lefde han i skogen och var förtrogen med alla de faror ett sådant lif företedde. Nödvändigheten gjorde dessa män vaksamma, misstänksamma och skarpsinniga till en grad nutidens människor ha svårt att fatta. Och hvad som brast dem själfva i skarpsinne ersattes af deras trogna och väl inöfvade hundar. Skogen hade inga hemligheter för dem: de tydde de tecken den gaf så som vi läsa i en bok.

Också sade Moilainen till sig själf: »Min svåger har en fiende som ej vågar visa sig. Han arbetar i löndom, och nu under ofreden är passande tid att göra odygder.»

Utän att gifva sig tillkänna för sina anhöriga vände han åter i mannens spår och fortsatte nu i samma riktning som han.

En halftimme därefter påträffade han en ännu ej fullt slocknad eld, vid hvilken mannen hvilat under natten; men ehuru det ännu icke var fullt ljust, hade han aflägsnat sig. Något angeläget eller brådskande vore således tydligen å färde.

Moilainens hund visade också tecken till att den de sökte icke var särdeles långt borta, hvarför Moilainen tog ut stegen, skyndade, vägledt af sin ludne följeslagare, raskt framåt och hade snart nog tillfredsställelsen att se den han förföljde.

»Så sant jag lefver,» hviskade han, »är det icke Bergfinnen! Hvad kan den ha för tankar och hvad vill han svåger min? Det här likar sig till något som jag icke tänkt mig. Den mannen är icke god att utgrunda, om eljes ryktet säger sanning. Stilla, Bokko!» hviskade han till hunden. »Nu står han och lyssnar och ser sig spejande omkring. Antingen väntar han någon eller fruktar han sig vara förföljd. Ja, så är det,» tillade han då mannen vände om och gick litet tillbaka i egna spår, hvarpå han stannade och åter lyssnade.

Sedan han öfvertygat sig att ingen förföljde honom återtog han sin kosa och gick åter framåt i riktning mot Vikfinnens hem.

Solen stod redan öfver skogstopparna innan han uppnådde det. Där syntes allt öde och tyst; blott de svartnade stockarna af pörtet utmärkte platsen där det stått. Bergfinnen gick ej dit, utan tog en omväg till de obrända uthusen, hvilka norrmännen icke ännu brytt sig om att antända, emedan de tagit sitt viste i foderladan, och här lågo ännu de af Moilainen aftonen förut sedda norrmännen.

Detta kunde han sluta sig till af Bergfinnens beteende. Han gick ej in i ladan, utan slog med en sten några slag i väggen. Efter en stund upprepade han slagen, och så blef en man synlig i laddörren. Han såg sig försiktigt omkring, men då han ingenting upptäckte, drog han sig tillbaka. Och nu kunde Moilainen höra, att äfven de andra norrmännen voro i rörelse, äfven som att Bergfinnen gaf sig tillkänna.

Norrmännen komma nu ut, och Bergfinnen bad dem skynda, ty nu kunde han visa dem, hvar Vikfinnen stuckit sig undan jämte all sin boskap. Den kunde de utan fara tillägna sig, ty den dumme Vikfinnen skulle icke våga försvara sig mot dem. Det ginge nog an att klämma ur honom, hvar han undangömt godset.

»Skynda på,» sade han, »innan Vikfinnen drifver längre bort!»

Att skynda sig syntes norrmännen icke hafva någon lust till. Men då drog Bergfinnen fram en brännvinskutting och spenderade öfver lag; och då han därtill fogade åtskilligt att äta, voro de snart redo och började plocka ihop sina tillhörigheter.

Nu först saknade de sina två bössor, och då blef fullt lif i dem. Det blef ett letande efter bössorna, bestörtning, svordomar och beskyllningar mot Bergfinnen, att han visste hvar gevären voro, och slutligen fruktan, då han bedyrade, att han icke varit i närheten sedan de skildes åt den kvällen norrmännen kommo till Runsjövikén.

Efter ännu ett fruktlöst letande förklarade norrmännen, att de vore förrådada och ej vidare brydde sig om hvarken

Bergfinnen eller Vikfinnen, utan vore glada om de med lifvet kunde uppnå sina hem. Nu ville de ej bida längre, och därmed aflägsnade de sig under antydan att de trodde det Bergfinnen förrådt dem.

Denne försäkrade dem att de irrade sig. Han kunde ej gissa, hvar bössorna funnes, och inom några ögonblick voro norrmännen försvunna och dolda af skogen.

När Bergfinnen fann sig ensam gáfvo hans åthäfvor tillkänna hans missbelåtenhet med den utgång hans hämndplaner mot Vikfinnen fått. Han stampade i marken och skelade så otäckt, att Moilainen, som nu, dold af buskarna, närmat sig honom, höjde sin bössa för att gifva förrädaren hans lön, ty det stod nu klart för Moilainen, att det var på hans anstiftan norrmännen kommit till Runsjöviken.

En häftig rörelse af Bergfinnen räddade honom. Han lade ifrån sig bössan, grep yxan och klöf en i närheten stående torr stubbe, späntade stickor och hopband dem till ett knippe. Ögonlicket därpå hade han antändt dem och närmade sig ingången till foderladan. I sin vanmäktiga vrede ville han förstöra den återstående ladubyggningen för sin granne. Just som han ämnade kasta det uppflammande vedknippet small det. En kula hade genomborrat Bergfinnens hand och spridt det antända bränslat kring ladans väggar. Några sekunder derefter var Bergfinnen försvunnen och finntorpet syntes öde.

Det var dock ej så, ty från en annan sida af torpet voro fyra blixtrande ögon riktade på de brinnande spånorna, hvilka snart brunno ut och slocknade utan att antända ut-huslängan. Sedan all rök från de antända spånorna försvunnit reste sig Moilainen och lockade på hunden, hvarpå båda med ljudlösa steg närmade sig byggnaden. Moilainen stannade kvar där under det Bokko gjorde en tur för sig själf. Han kom dock inom kort åter, och omedelbart därpå gick Moilainen fram för att öfvertyga sig om att all eld var slocknad. Sedan han förvissat sig därom tillsade han Bokko att följa Bergfinnens spår.

Men då Moilainen fann, att Bergfinnen sprungit så mycket han förmått i norrmännens spår, vände han om och begaf sig skyndsamt till sina släktingars läger, där allt var

som förut. Han sade dem, det skäl vore att lämna trakten, emedan en spejare hade sett deras tillhåll. Han hade spårat den mannen åt norska sidan till. Säkrast vore ömsa hviloställe.

Man grep genast verket an. På en i all hast sammanfogad flotte förde man får och getter öfver kärnet. Den större boskapen dref man ut i vattnet och lät den simma öfver till andra sidan, där man så godt sig göra lät dolde dess spår.

Så länge dagern tillät skyndade man mot öster och hade då mörkret inföll hunnit fastare marker och dalar fyllda med sten och vindfällan.

I en af dessa slogo sig flyktingarna ned. Man band boskapen och redde sig tak öfver hufvudet så godt sig göra lät, då man blott hade skogen att tillgå. Våra skogsbor göra ännu den dag som är sådana små tak af smala trädstammar och granris mycket hastigt och så väl, att de hjälpligt skydda äfven för starkare regn. Också hade våra flyktingar inom en liten stund ett sådant tak färdigt och elden tänd. Man fruktade ej att vara förföljd och litade på Bokkos vaksamhet.

Det var dock i lagom tid skyddstaket var färdigt, ty nu utbröt ett häftigt regn. Finnarna gladdes däråt, ty nu skulle alla spår bli utplånade. Gumman med sin hjord kunde tryggt stanna där medan männen gingo fram till bygden.

En känsla af frid kom öfver det lilla sällskapet, som nu kunde hvila och njuta af hvad skogen gaf, och den gaf hvad de behöfde.

Följande morgonen rustade sig karlarna för att uppsöka sina landsmän och de få bönder som denna tid bodde i Östmarksdalen eller i närheten af skogsvägen mellan Fryksdalen och Norge.

Åt gumman lämnades de två tagna bössorna till skydd mot fara, om emot förmodan någon sådan skulle yppa sig. Och så tagade männen af mot öster.

4. Afslöjad.

Väderleken växlar hastigt i bergstrakterna, särdeles den tid i början af oktober som ännu flerstädes i landet benämnes Brittårsstiden. Det under natten ymnigt fallna regnet var bortblåst, himlen klar och luften kylig. En jämn nordostlig vind skakade de gulnade löfven från trädgrenarna, uppfriskade luften och gjorde den behaglig att vandra uti. Också sade Kauttoinen då han stannade uppe på en höjd: »Det är önskeväder i dag! Jag skulle önska vi kunde jaga i stället för att gå på denna stråt i dag.»

»Du säger något som jag ock gått och tänkt på,» blef Moilainens svar, »ty rätta älgstiden är nu inne. Jag är säker om att du och jag icke skulle gå förgäfvos, om vi finge gå efter djuren. Men nu få vi gå efter norrmännen och de fördömda danskarna, men det är roligt det ock. Framåt!»

Några timmar därefter antydde Bokko, att något vore å färde; männen stannade och lyssnade. Moilainen gick dock snart framåt, under det han hviskande sade till sin kamrat: »Vi äro ej långt från målet; det är någon af hålldet*, hundens vädrar.»

Och så var det, ty snart därpå varsnades en man lutad mot sin bössa stående på en hög sten med ansiktet vänt mot de ankommande. Dessa gingo fram till honom utan att blifva anropade.

»Jag kände igen er,» sade han, »därför anropades ni icke. Skynda på nu, ty männen där nere i dalen rådpläga nu som bäst om hvad de skola företaga. Du har varit länge borta, Moilainen,» tillade han. »De där nere ha undrat på dig.»

Utän vidare ordande togo våra vandrare vägen ned i dalen, där de snart träffade dem de sökte.

Det var ingen talrik samling som tedde sig för svågrarnas blickar, då de nalkades platsen där folket stod: blott trettio å fyrtio bönder och ett halft tjug finnar stodo

* Utpost.

på en skuggfri kulle nära älfven, bönderna i en grupp och finnarna för sig i en annan. Ett svagt utrop undföll Moilainen då han såg Bergfinnen bland dem. Han talade ifrigt med de kringstående, höll upp sin genomskjutna hand och utfor i hotande ord mot norrmännen. Vid Kauttoins och Moilainens ankomst höll han upp och hälsade dem. Likaså de andra finnarna och bönderna, hvarpå de tillspordes, hvarifrån de kommo och hvad nyheter de medförde.

Kauttoinen berättade hvad som händt honom. Alla beklagade olyckan och förundrade sig öfver att ett parti af norrmännen tagit en sådan omväg och sedan försvunnit, ty i dalen utefter den allmänna vägen hade den mindre flocken icke varit synlig. Detta väckte oro hos finnarna, som fruktade att detta var en särskild afdelning som hade till ändamål att plundra finntorpen. Lyckligtvis hade denna flock, efter Hämäläinens utsago, blifvit illa tilltygad af honom och hans folk. Det vore därför möjligt att norrmännen vändt om. Man beslöt dock i samråd med bönderna utsända spejare för att få visshet om saken.

Nu tog böndernas hufvudman till orda. Han ville nu höra allas råd hur de borde gå till väga för att afvärja den skada som snart skulle träffa dem alla då danskarna återkomme från Fryksdalen. Ty att de hittills lämnat de fattiga östmarksbönderna i fred, komme sig endast däraf att de först ville plundra dem på återvägen. Att så skulle ske vore gifvet, ty något allvarsammare motstånd visste de nog att den fåtaliga befolkningen i denna trakt ej kunde göra dem. Och misslyckades de i den stora bygden, skulle de säkert hämnas detta på skogsborna nära deras väg. »Veten I någon bot, så sägen det!»

Det blef länge tyst tills slutligen en af bönderna tog till ordet. Så få som de vore, sade han, kunde de ingenting uträtta mot den stora öfvermakten. Men kunde de få hjälp nedifrån bygden, så nog ville han för egen del våga allt för att försvara både sitt och de andras hem. Nu vore de församlade så många man kunde räkna på, och man borde hålla hop tills man fått bud från dalsocknarna om hur norrmännen foro fram där. En man borde skyndsamt söka fram till bygden för att skaffa hjälp, ty skulle man kunna

uträtta något som vore bevändt med, nog vore det lättare i skogen än på slätten.

Häruti instämde alla bönderna, och så tillfrågades finnarna särskildt huru dem syntes.

Äfven här tog man god tid på sig innan någon svarade. Men slutligen steg Moilainen fram och sade, att finnarna ville gå afsides och rådås innan de svarade.

Härpå bad han sina landsmän följa sig, hvilket de äfven alla gjorde. Då de hunnit utom hörhåll för bönderna stannade han och bad Hämäläinen förtälja sin strid med norrmännen. Han och Kauttoinen kände därom intet.

Helt dristigt berättade nu Hämäläinen, att han oförvarandes upptäckt fyra män, som hvilade i skogen ej långt från hans hem, och af deras tal förnummit, att de ämnade sig till honom för att ödelägga folket i Runsjöberget och sedan tillägna sig hvad som fanns, ty nu vore det krig med svenskarna och nu vore tillåtet göra dem så mycket ondt man kunde.

Intagen af förfäran, hade han då skyndat hem och omtalat hvad han hört, och så beslöt man öfverraska norrmännen under det kvinnfolken räddade hvad räddas kunde och drefvo ut boskapen i skogen.

Åtföljd af sina två nära fullvuxna söner, hade då Hämäläinen återvändt till norrmännen. När de kommit i deras närhet, hade de skränat och ropat till hvarandra att nu skulle norrmännen få veta att finnarna vore på sin vakt. Lagade sig norrmännen ej af, skulle de till domedag få sofva i den svenska skogen. Därmed hade han afskjutit sin bössa och fördärfvat en af norrmännen. Men en annan hade då skjutit Hämäläinen genom handen. Han hade då ropat till pojarna att skjuta, men de hade svarat, att det vore bäst vänta litet tills alla de andra hunne fram, så kunde de fånga dem allesamman och steka dem. Då hade norrmännen tagit till flykten, men Hämäläinen förföljt dem, skrämt och stundom skickat en kula efter dem.

Sedan hade han träffat vägen till bygden och snart fått se en af hålledet, som visat honom, hvar folket var församladt. Och nu vore han, trots sitt sår, redo att som kunska-

pare gå ned i bygden, om det vore så att folket ville anmoda honom därom. Han hade många bekanta i socknen, så han tviflade icke om att kunna skaffa hjälp, om de så ville, ty nog borde hvar och en försvara sitt.

På detta Hämäläinens meddelande svarade Moilainen med loford för hans gärning och bad honom gå bort till bönderna och framställa sitt förslag, men sedan komma tillbaka till finnarna.

Moilainen tog nu till orda och berättade hvad han sett och hört vid Runsjövikens och hvaraf tydligt framgick, att Hämäläinen vore norrmännens spion. Och då han vidare berättade, att det varit han, Moilainen, som skjutit sönder Hämäläinens hand just som han ämnade antända Kauttoinens foderlada, utbröt ett starkt sorl bland finnarna.

Moilainen fortfor: »Jag har icke förr velat säga min svåger, hvilken granne han har; men nu må ni alla veta det, och till styrkande af hvad jag sagt kan svåger min intyga, att jag lämnat de två tagna gevären hos honom.»

»Jag tror dig ändå,» sade den ansedde Johan Hikkonen. »Jag tror dig så mycket mera som Hämäläinen i dag gifvit mig brännvin; och hvarifrån skulle han fått det om ej af norrmännen? En skälm visste jag att Hämäläinen var, och en stor skälm, men att han var en sådan bof, hade jag icke kunnat tänka mig. Hvad skola vi göra med en sådan?»

»Hänga honom i närmaste träd.»

»Flå honom lefvande.»

»Hacka honom i bitar,» ljöd det från flera håll.

»Låt Moilainen döma honom!»

»Nej, Kauttoinen skall döma den rackaren.»

»Ja, ja! Säg, Kauttoinen, hvartill dömer du Bergfinnen?»

Kauttoinen hade hela tiden stått tyst och till det yttre lugn; men i hans inre hvälfde sig många tankar. Väl hade han länge märkt Bergfinnens avfoghet mot sig, men att han närt så djupt hämndbegär mot sin fredlige granne, det hade aldrig kommit i hans tankar. Nu hade han bränt gården och gjort Kauttoinen husvill då vintern tillstundade, och så hade han äfven försökt bränna hans foder, i syfte att för en spottstyfver kunna köpa hans med knapp nöd

räddade boskap. Till hvad straff skulle en sådan bof dömas?

Alla dessa tankar stormade på den af naturen lugne finnen och lämnade icke tid för ett svar.

»Hvad dömer du honom till?» ropades i kretsen.

Men hur än Kauttoinen bemödade sig, kunde han icke få fram något annat än: »Ni få döma honom, ni.»

»Döm honom då du, Moilainen!» ropades i korus.

»Det faller mig icke på just nu att döma honom,» svarade denne. »Vi kunna vänta med det, i fall ni kunna vara tysta med hans sak tills jag säger till.»

I finnens natur ligger benägenhet att icke förhasta sig. Man nöjdes därför med Moilainens förslag, väl vetande, att domen liksom straffet ej skulle uteblifva.

Nu kom Hämäläinen åter med det besked, att bönderna gillat hans plan. Innan han hunnit tala till punkt, fann han sig omringad af samtliga finnarna och ögonblicket därpå kullslagen och bunden till händer och fötter.

5. Vid Kymmen.

Bland de svenska bönderna ej mindre än bland finnarna var Pekka Huskoinen djupt saknad. De kände, att de med honom förlorat en man som alltid trädte medlande emellan då stridigheter yppats och haft en ovanlig förmåga att styra allt till det bästa. Det erkändes af alla som kommit i beröring med den kloke och lugne mannen.

Bland finnarna särskildt lämnade Pekka ett stort tomrum efter sig, ty ingen kunde sammanhålla dem som han, hvilken jämnt vistades än här än där i de skogar där finnarna bodde. Ingen kände sitt folk så som han, och alla kände Pekka. Sorgen öfver hans bortgång var också stor och allmän i finnskogarna.

Det var dock nu ej tid att gifva den luft. Man måste se till att försvara sig mot fienden, och snart voro de män

som kämpat vid Pekkas sista strid skingrade på flera håll. Blott några få stannade vid bäcken där striden stått, för att visa Pekka och de andra fallna finnarna den sista tjänsten. Antti Kajland och Pavo Makkran voro nu som förr oskiljaktiga från Pekka tills hans graf var fylld och en liten kulle af frusen jord och snö höjde sig däröfver.

Då reste den gamle Antti sin väldiga, krampaktigt skakande gestalt och sade, i det hans blickar sökte Pavo:

»Nu har Antti lefvat länge nog. Antti går hem. Jossi följer honom, och Matti följer dig.»

Några minuter därefter hade de kvarvarande finnarna sina skidor påspända, då Antti sade: »Följen kaptenen och hans folk! Jossi och jag måste hem. Må allt gå eder väl och ofreden snart taga en ände!»

Därpå skildes finnarna åt, och hvar och en drog åt sitt håll.

Matti hade sedan vi sist träffade honom under vargjakten till det mesta fått åtfölja männen så väl i kriget som på jakten och därigenom hunnit en utveckling långt före sina år till själ som kropp. Vid Pavo hade han särskildt fäst sig, och ehuru skilsmässan från fadern kostade på honom, följde han dock villigt Pavo, som i ilande fart sökte upphinna kaptenen och hans folk.

Båda följde sedan general Stenbock på hans marsch in i Norge. Men då svenska hären därifrån tågade till Venersborg, blef unga Matti jämte de öfriga finnarna skickad tillbaka till Eda skans, medan Pavo, såsom vi förut berättat, måste följa armén till Venersborg.

Antti Kajland, Pekkas fosterbroder, var nu en gammal man; men till utseendet föreföll han, liksom Pekka, icke så till åren som han i verkligheten var. Och hade man nu sett honom jämte sin son Jossi ila genom den snöhöljda skogen på väg till sitt hem, skulle man snarare trott honom vara en femtio års man än en sjuttioåring.

Väl stod allt till vid Kymmen, Anttis hem. Då han där inträffade och meddelade den sorgpost han medförde, blef den glädje som härskat i Anttis hem som bortblåst, och föga hjälpte det att Lissu framvisade en stor summa penningar hvilka öfverheten sändt Pekka Huskoinen som

belöning för de många björnar han dödat samt de tjänster han gjort under ofreden. Penningarna hade Matts i Bjurberg haft med sig till Kymmen. I följd af ofriden hade han dock måst strax vända om hem igen, ty äfven norr på skogen väntade man besök af danskarna.

Det var ej med samma lust och lefnadsmod som andra år man rustade sig till julen. Sysslorna gingo ej med den fart som förr, och allt emellan oroades man af krigsrykten från gränsen. Kölden var detta år bistrare än vanligt; både människor och djur ledο däraf. Vargarna voro rent af farliga för ensamma vandrare och så djärfva, att de äfven under dagarna visade sig vid gårdarna, där de icke funno det mottagande som de eljes fått, om männen med sina bössor varit hemma.

Så skred tiden fram. Antti blef allt mer sällsynt inne i pörtet hos de sina. Han vistades jämnt i sin smedja, där han medels strängt arbete sökte skingra sorgen efter den bortgångne fosterbrodern. På jakten, denna tid på året finnarnas hufvudsysselsättning, och så nödvändig för deras uppehälle, syntes han icke tänka. Allt fåordigare blef han, allt oroligare Lissu, och allt mindre blef tillika mjölet i påsen. Jossi hade nyligen återkommit från bygden, dit han begifvit sig för att skaffa mjöl, men för penningar fanns där intet att få. Allt skulle knektarna hafva, och nöden var ej heller främmande för de svenska bönderna.

Då fick man en dag se ett par män komma öfver sjön dragande en kälke. De styrde rätt på Anttis pörte. »Det är Pavo och Matti!» ropade i yrande glädje Gretti till mor Lissu, som jämte Jossi stod utanför pörtet för att taga de ankommande i betraktande. »Icke Pavo, men Matti är det,» sade Lissu med strålände blickar. »Skynda Gretti att tala om det för far!»

Det var, som Lissu sagt, Matti, och hans följeslagare icke Pavo, utan en annan finne. De hade med sig en hop söndriga gevär med begäran att Antti skulle skyndsamt laga dem.

Den tystnad och förstämning som dagarna förut rådt i Kymmentorpet förbyttes nu i glädje. Antti själf tycktes vid åsynen af de många, delvis nymodiga gevären liksom

vakna upp och slå ifrån sig de sorgliga minnena, och Lissu var själfva solskenet då hon återsåg sin sistfödde älskling, och därtill fann honom så stark och hurtig. Det var numera ej »lilla Matti» utan stora karlen.

Nu skulle andra dagar komma, spådde Jossi, då han fick hjälp i skogen. Nu kunde de vara utan mjöl, ty nu skulle jakten fylla hvad som brast. Gretti var nog glad äfven hon att återse Matti och språka vid den främmande finnen, men hvarför var ej Pavo med?

Dagarna gingo nu för invånarna vid Kymmensjön raskare och lugnare. Af norrmännen hördes ingenting, Antti arbetade med sina gevär, och de unga männen hemförde från skogen så mycket vildt, att man kunde motse sommaren med lugn.

Kom så den dag då Antti hade bössorna färdiga och Matti måste återvända till skansen med dem. Man tog hans afresa med jämnmod under förhoppning att han snart vore att återförvänta, då fienden icke på så lång tid låtit höra af sig.

6. På spaning.

Då Pavo sade till Tispa: »Sök!» började han själf, så trött han än var, slå cirklar omkring den nedbrända gården. Den ena kretsen gjordes större än den andra, och efter ett par timmars sökande finna vi honom stående på en klippa vid sjöstranden. Vid hans sida stod Tispa och vädrade utåt sjön.

»Ja, du har rätt, Tispa: på sjön ha de flytt; inga spår synas efter dem. Det finns inga nya spår häromkring i skogen och inga lämningar efter förbrända lik. De ha räddat sig och gått undan, men hvartåt? Ah, Tispa, om du visste hvartåt, men det vet du icke och kan ej hjälpa mig, ty det är nog mer än en vecka sedan branden. Vi förmå ingenting. Ack, om Pekka vore här!»

Det var som om Pekkas ande i detta ögonblick af miströstan skulle omsväfvat den modlöse Pavo, ty han reste sitt hufvud högt och rätade ut sig, under det hans ögon stirrade ut i den nedanför berget växande höga och täta vassen. Där såg han närmast stranden några vasstrån till hälften nedtryckta; en bit ut i den tjockaste vassen voro flera strån nedböjda, och på en liten fläck i vassen låg vattenspegeln blank och fri.

Hade minnet af Pekka skärpt hans sinnen och iakttagelseförmåga, eller hade han hviskat något i hans öra? Nej, men han hade lärt Pavo, att äfven den minsta rubbning i naturens vanliga utseende hade sin orsak och sin betydelse, hvilken skogslöparen ej borde lämna obemärkt.

Några ögonblick därefter hade Pavo afkastat sina kläder och vadat ut i vassen för att utspana orsaken till sträens rubbning och den lilla fläckens kalhet.

Då han hunnit dit undföll honom ett lätt utrop. Han dök ned, kom efter några ögonblick upp igen och vadade så släpande på något tungt föremål mot land. Pavo måste anlita all sin kraft för att få det tunga föremålet med sig, och snart måste han stanna och hvila. Så böjde han sig ned och upptog något som han bar upp och lade på strandstenarna, och så gjorde han gång på gång, tills alla Anttis smidesredskap jämte en hel hop andra verktyg af jern lågo i en hög. Nu kunde han ock se en ur vattnet uppstickande del af en eka. Äfven denna drog han allt närmare stranden och hvälfde henne småningom så att vattnet rann ut och hon flöt lätt bland vassen.

Medan han hastigt klädde sig sade han gladt till Tispa: »Nu du, kunna vi säkert hoppas att våra vänner lefva. De ha blifvit varnade och hunnit rädda sina tillhörigheter innan röfvarflocken hunnit gården. Och så ha vi ekan! Låt oss nu se hvad vår gamle vän lagt i min säck! Det var ej litet det, du! Bröd, kött, ost!»

Närmare kvällen lade Pavo all den funna redskapen i båten, rodde då mörkret föll på ut på sjön och styrde kosan till den vid dess nordvästra strand belägna Storön.

Den i finnarnas invandringshistoria välbekanta Kymmen är, för att ligga i skogstrakterna, ganska ansenlig: den

mäter i längd från sydost till nordvest en full mil. Till sin form är den högst oregelbunden. I dess södra ända är den smal, mer liknande en bred älf än en sjö; men mot norr vidgar den sig och håller där den är bredast mer än en kvarts mil tvärs öfver. Hela sjön är omgifven af ansenliga bergshöjder och branta kullar, just en sådan mark finnarna i forna dagar helst önskade bosätta sig uti. Detta jämte traktens aflägsenhet från bygderna i Sunne, Gunnarskog och Fryksände var i finnarnas smak, och så småningom blef hela trakten kring Kymmen, liksom kring den väster om Kymmen liggande sjön Mangen, befolkad af finnar.

Vid sjöns södra ända, där den är som smalast, upptorna sig på ömse sidor två bergskäglor af respektabel höjd och vidd. Där hade, nära vägen till Gunnarskog, bönderna från Sunne och Gräsmarken anlagt en skans vid den nuvarande så kallade Ryttarebacken, och där stodo de nu för att hindra norrmännen från att framtränga till socknarna i mellersta Fryksdalen. Detta visste Pavo genom sin vän Käll Mattson, den ofärdige f. d. soldaten, en son till Matts i Treskog, Örjan Kajlands och hans pojkers gamle vän.

På Storön ansåg sig Pavo fullkomligt trygg för anfall. Mörkret hade dolt hans färd öfver sjön, och så vidt han visste fanns ingen annan eka än den han hade i hela sjön. Funnes ock någon mera, hade bönderna den säkerligen vid skansen. Pavos oro och längtan efter sina vänner hade eggat hans ansträngningar, men nu kände han sig trött. Behovet af hvila för kroppen var oafvisligt. Han beslöt därför hvila öfver en dag på den ensamma holmen. För natten gjorde han inga särskilda tillrustningar. Han tände blott inne i skogen en eld, vid hvilken han strax lade sig, öfverlämnande vaktens till Tispa.

Pavos sömn stördes icke, och trots sin föresats vaknade han först när oktobersolen gick upp.

I ungdomen hvilat man fort. Så ock med Pavo. Då han ruskat af sig sömnen med askan från nattelden och därefter öst några näfvar af sjöns svala vatten öfver sitt hufvud och ansikte kände han sig fullkomligt uthvilad och fann beslutet att hvila öfver denna dag alldeles onödigt. Men så måste dock ske, ty han ville ej lämna den trygga

ön vid dagsljus, då han lätt kunde bli upptäckt af en spejande fiende och vid landstigningen få ett obehagligt möte. Ett litet arbete hade Pavo ock med att nedgräfvä den funna redskapen. Sedan detta var gjordt utmärkte han stället med ett föga märkbart finnbref, d. v. s. han nedsatte i jorden en afbruten kvist, på hvilken han skurit sitt bomärke, och vände dess topp åt det håll där han ämnade landa, till tecken hvar man skulle finna båten. Ett sådant bref hade han äfven lämnat på den vassfria fläck där han funnit båten, i det han vid en stake han där utsatt fäst en spån i form af en båt och vid denna en barkbit med en däri fäst barrkvist. Barkbiten betydde, att Pavo i ekan begifvit sig till ön, där skogen gömde något af hvad som funnits på samma ställe där båten upptäckts.

Ett sådant bref tyddes lätt af den tidens finnar och brukas ännu i dag af deras skogsströfvande afkomlingar.

Så snart mörkret inträdt, rodde Pavo från Storön och tog efter mogen öfverläggning vägen mot väster åt Eda skans. Till detta beslut hade han kommit genom den vana att draga säkra slutsatser som han förvärfvat under lifvet i skogarna. Hans vän Käll Mattson hade anländt till skansen vid Ryttrarbacken långt tidigare än Pavo till Anttis gård. En dag och en natt hade förflutit sedan dess. Hade fader Antti själf eller någon af hans pojkar varit där, skulle Käll genast underrättat dem om Pavos ankomst till Anttis hem, då alldeles gifvet någon af dem skulle under dagens lopp uppsökt honom.

Någon af Anttis folk fanns således icke i skansen vid Ryttrarbacken. De hade sökt sig till Eda, där de voro vana att träffa sina bekanta, och där borde ock Pavo söka dem först. Så var hans mening, och så blef hans beslut.

Då solen följande dags afton sände sina sista strålar öfver trakten vid skansen, var Pavo där. Enligt sin vana hade han bestigit en bergkulle i närheten af skansen, där utsikten var fri, för att se sig för innan han lämnade skogen och gick fram på slätten. Långe stod han kvar på sin utsiktsplats full af undran och förvåning, ty hela landskapet var sig olikt. Där låg skansen på sin gamla plats, och där låg sjön mulen och grå på den kalla höstdagen, och

där voro gårderna som förr. Men husen voro brända och svarta, och äfven af de välbyggda gårdarna fanns ej annat kvar än högar af förkolnade stockar, bland hvilka en och annan illa medfaren murpipa stack upp.

Det var krigets minnesmärken. Trakten syntes nästan öde, blott en och annan vandrare sågs på vägen. En flock hästar slogs om de få strån de kunde finna på de upptram-pade åkrarna. Det var en tafla full af sorg och vemod.

Pavo gick fram till de två karlar som vaktade hästarna för att spörja efter sina vänner och få höra nyheter. Han hade lyckan att genast träffa bekanta och fick då höra, att danskarna, trots fredsslutet, helt oförmodadt åter brutit in öfver gränsen, innan svenskarna, som trott på fredsbudet och tågat hem, hunnit återvända. Vid skansen hade då blott funnits några få man, hvilka icke förmått hindra den fientliga truppen, hvilken mest bestod af bönder, att plundra och bränna gårdarna kring skansen och i dess omnejd. Nu hade folket återkommit, men låg bakom skansen, ty i den härjade trakten mellan skansen och gränsen kunde ingen uppehålla sig: där var allt öde och äfven skogen på vissa trakter härjad af elden.

På sin fråga om Antti Kajland och hans söner befunne sig i skansen erhöll Pavo till svar, att ingen annan än Matti denna sommar varit vid skansen. Matti hade gjort goda tjänster och med hjälp af endast några få man vid den raserade Morast skans drifvit tillbaka en hel flock af norska bönder och själf skjutit deras anförare.* Nu låge han fortfarande vid Morast eller där i trakten jämte några man och två ryttare för att varsko om norrmännen vore i antågande.

Pavo hade nu fått veta hvad han ville, och följande morgon begaf han sig till Morast. Där fann han till sin stora glädje Matti och hans folk i en liten förskansning som de själfva gjort sig. Äfven Matti var mycket glad öfver mötet. Utposten var väl försedd med proviant och var vid friskt mod. Pavo bjöds på det bästa Matti kunde åstadkomma, och så berättade man å ömse sidor sina öden sedan de förra vintern skildes åt.

* En sådan händelse omnämner Fernow (sid. 834).

Då Matti slutat sin berättelse sade han sig vara led vid gränsvakten och det eviga spejandet. Nu borde Pavo och han följas åt till fader Antti och se till, hur de hade det där hemma, ty han fruktade det vore knappt äfven hos finnarna, och om bönderna där i trakten ville han ej tala. De stackrarna bodde i jordkojor och lefde af hvad de fingo på skansen, och det var minsann icke mycket. Matti trodde icke många skulle öfverlefva vintern och följande sommar, ty där i orten funnes hvarken hästar eller nöt, ej heller utsädeskorn. Allt hade gått åt under fejden. Visserligen sades det nu vara fred, men norrmännens senaste plundringståg nu vid Brittmässtiden sade annat. Emellertid hade nu en hög herre rest till Norge för att tala vid den fördömda Krabben. Då han komme tillbaka blefve väl veterligt hur det var.

Nu var Pavos tur att berätta sina öden sedan han förliden vinter skilts vid Matti. Pavo stannade i skansen några dagar. Under tiden hade Matti för befälet tillkännagifvit sin önskan att få gå hem. Han hade nu varit vid skansen så länge och längre än någon annan af de frivilliga, nu måste han hem. Till svar fick han, att hans begäran vore billig, men likafullt måste han stanna tills den herrn som rest till Norge vore återkommen. Det var ingen nu som kunde sändas till Morast. Tillsvidare måste Matti stanna, och med detta svar var han nöjd.

7. Spejarna.

»Vi få gå ut i trakten häromkring och se, om vi kunna få något vildt,» sade han för att lugna Pavo. »På norska sidan är ej så utödt som på den svenska, däråt gå vi,» sade han. Vi hålla oss i närheten af vägen, så speja vi lika bra som här vid Morast.»

Pavo var med om saken, och sedan Matti öfverlämnat åt sina kamrater att sköta vakttjänsten begåfvo de sig af.

Då de kommo in i Norge gjorde Pavo den anmärkningen att det var vågsamt jaga i den trakten så nära stora vägen. Men Matti sade sig icke akta danskarna mycket. De fore fram med buller och stoj. Man skulle höra dem på långt håll, och i skogen dugde de icke mycket till, det hade både far och Pekka sagt honom och det hade han för öfrigt själf lagt märke till. En älg skulle vara bra att få.

Icke vore Pavo af dem som misströstade. Och så ströfvade de fram genom skogen tills mörkret nödgade dem att laga till sitt nattläger.

»Ser du,» sade Matti då elden var tänd och jaktbytet lagdt i hög, »det finns ännu fågel i skogen; vår dag har varit väl använd.»

»Som du säger Matti,» svarade Pavo, som äfven var väl tillfreds med bytet, »men en natt få vi som ej blir att skämta med. Hör, hur skogen kvider och vinden friskar från norr! Vi ha snöstorm innan dagen blir ljus.»

»Det kommer nog att slå in det,» trodde Matti, »men så slutar den väl. Jag är glad, Pavo, att vi åter äro tillhoppa. Det är ej roligt att vara ensam finne bland knektar och bönder. Tacka vill jag skogen och pörtet!»

Hvad Matti för öfrigt tänkt säga blef osagdt, ty Pavo höjde handen och lyssnade. Tispa hoppade upp och spetsade sina öron. På afstånd hördes ett brusande ljud och snöflingor kommo redan neddansande ur luften.

»Vi ha kommit längre bort än jag trodde,» sade Matti. »Det är vågor som brusa. Vi äro ej långt från den stora sjön och norrmännens stora flod, men ej heller så långt från vägen.»

Otvifvelaktigt var det bruset af vågor våra finnar hörde, men detta oroade dem icke. Äfven Tispa syntes förstå den saken, emedan hon åter lade sig till ro.

Snöstormen var nu i full fart, och inom några minuter lyste marken hvit. Det var ett sådant väder som alla höstar inträffar i denna del af landet som förebud till vintern. Ovädret gjorde ej något synnerligt intryck på finnarna, ty vid sådant voro de vana från barndomen. Men Matti kunde

dock ej återhålla en from önskan att vara hemma och vid ugnen i det varma pörtet.

Vid dessa ynglingens ord fick Pavos ansikte ett sorgset uttryck. Han sade dock blott, att det vore varmt nog äfven vid nyingen. De borde nu sofva. Och vana vid lifvet i skogarna som dessa män voro, lågo de äfven snart i djup sömn.

Det var öfver midnatt då Tispa häftigt ryckte tröjan från Pavos hufvud och lät höra ett ilsket morrande. Ögonblicket därpå hade Pavo gjort sammaledes med den vid hans sida liggande Mattis. De båda finnarna voro genast på benen med sina bössor i händerna och som genom ett trollslag försvunna från elden och ur ljuskretsen.

Först sedan de tagit plats bakom hvar sin fura kunde de lyssna och spana efter den fara som var i annalkande. Ty att fara vore i närheten, därom hade hunden gifvit dem tillräckligt besked. Med spända blickar och öron stodo de och väntade hvad komma skulle. De behöfde ej vänta länge, ty snart framkom inom ljuskretsen en snöhöljd ryttare, strax följd af flera. Alla voro ej synliga, men af samtalet mellan dem kunde våra jägare höra, att de voro ett flertal.

»Hör hit, ni två som ägen elden!» ropade den förste ryttaren. »Varen vid godt mod! Vi vilja er intet ondt. Tvärtom vilja vi belöna er, om ni kommen fram och fören oss till stora vägen.»

»Svenskar, vänner,» hviskade Matti; »låt oss gå fram!»

Så snart han blef synlig anropades han och tillfrågades hvilken han var.

»Svensk spejare från Eda skans.»

»Godt.»

Vid Mattis svar kommo alla ryttarna, åtta till antalet, jämte några packhästar, fram till elden. Ryttarna sutto af, och elden gjordes större. Befälhafvaren tillsporde nu Matti hvar han hade sin kamrat, ty af spåren i snön sågs, att de voro två.

Matti klef hurtigt fram och svarade, att kamraten nog skulle komma till synes då den höge herrn och Matti talats vid.

»Ah,» sade den främmande, »ni äro duktiga spejare. Men här är, som sagdt, ingen fara. Ropa din kamrat! Jag tycker ej om, att man med spänd bössa siktar på mig.»

Matti blef helt förbryllad då han hörde de orden, ty för sig själf måste han erkänna, att Pavo stannat utanför elden för att skydda Matti, i fall fara vore å färde, och Matti kände på sig, att Pavos bössa var riktad på anföraren.

Då Matti hämtat sig sade han: »Förlåt, stränge herre, men i krig är bäst vara försiktig. Det finns, gud bättre oss, norrmän som tala svenska och bära svenskt tyg; det finns ock öfverlöpare.»

»Tand för tunga, karl!» ropade en barsk röst bland männen, men afbröts af anföraren med ett lugnt: »Stilla!»

»Du har beklagligen rätt, unge man; men vi äro svenskar till själ, hjärta och yrke. Vi föra med oss från Norge bekräftelse på freden. Vi ha varit där för att förvissa oss därom, och är du, som du säger, svensk spejare, bör du ock veta, att vi äro väntade åter från denna resa.»

»Ja,» svarade Matti, »och sedan nu snö och is smält bort från ert ansikte och edra kläder känner jag ock igen er. Många skola välsigna det bud ni för till oss.»

Därpå lät Matti höra finnarnas samlingshvisling, då Pavo och Tispa strax blefvo synliga.

»Vi ha blifvit uppehållna af ström och is vid storälven och hunno därför ej fram till gränsen förr än snöstormen öfverraskade oss, och i mörkret ha vi tappat bort vägen. Kan ni föra oss fram till den?»

»Ja,» svarade båda på en gång.

»Låt oss då rasta här vid elden ett par timmar och sedan fortsätta färden.»

Under rasten kommo matsäckarna fram, hvaraf finnarna äfven fingo godt, och vid den bestämda tiden satte sig den lilla ryttartruppen i marsch, med finnarna, som buro språkande bloss, i spetsen.

Först då dagranden syntes hunno de stora vägen. När denna låg tydlig framför dem satte sig ryttarna i hastigare marsch så fort deras hästar förmådde.

»Ni fortsätta till skansen?» sade befälhavaren till de båda finnarna. »Jag väntar er där och vill belöna er för den goda tjänst ni gjort oss. Fråga efter Axel Sparre!»

»Tror vi ej bry oss om hvarken Sparren eller skansen,» sade Matti. »Nu är snöstormen slut, och vi ha den ypperligaste spårnö. Nu kunna älgarna icke undgå oss, om vi söka upp dem.»

»Frestande är det, Matti, men som du ser, äro molnen tjocka, vinden kommer sunnan ifrån och luften är ju redan ljum. Snart ha vi regnet här. Vi kunna lätt gå miste om både älgar och löften,» sade den mer betänksamme och erfarne Pavo.

»Å ja,» sade Matti sorglöst, »du har nog rätt. Snö kommer snart igen, och älgar träffa vi vid Kymmen. Låt oss hämta mitt tillstånd att lämna vakttjänsten och med detsamma höra hvad den höge herrn har att säga oss.»

Följande dag uppsökte finnarna »den höge herrn», hvilken tog vänligt emot dem. Hur han ställde sina ord kände han inom en liten stund de båda finnarnas hela släkt och dess öden sedan den för mer än sextio år sedan bosatte sig i de värmländska skogarna, och så tillsporde han dem slutligen, om de tänkte gifva sig in bland knektarna eller återvända till skogarna, och i så fall hur de tänkte sig sin framtid.

Bland knektarna ville de icke gifva sig in. De ville stanna i skogen.

»Men du har ju intet hem där, ty din bror skall väl ha torpet efter far din,» sade han till Matti, »och hvar skall du sedan slå ned dina bopålar?»

Det visste icke Matti, som nu var helt försagd, ty det var en fråga som han aldrig kommit att tänka på.

Efter något betänkande sade den vänlige officeren: »Jag har ett stort gods och ändlösa skogar några mil här söder och öster ut. Skogarna äro, så vidt jag vet, obebodda. Där skola ni båda få slå er ned och bref därpå tillika. Stora sjöar finnas där, och där finns nog godt odlingsland någonstädes, om ni sen er för. Både i Glafva och Elgå har jag fogdar, som ni skall visa brefven för, så få ni sitta där i frid. Gå nu och lägg proviant, krut och bly i

edra säckar så mycket ni förmår bära, och kom så åter, skola ni få brefven.»

De sentänkta finnarna fattade icke strax grefvens anbud om byggnadsplats och jord, men hvad de strax fattade var löftet om proviant och ammunition. Hvad de begärde erhöillo de genast af proviantmästaren, jämte beröm af befälet och tillåtelse att gå hem till sitt igen.

Glada i hågen återvände de nu till grefven, som gaf dem brefven* och därtill några »hvita» (så kallade finnarna silfvermynt). En stund därefter sågos Pavo och Matti, bärande på tunga bördor lämna skansen och taga vägen åt Kymmen.

Pavos förutsägelse att regnväder skulle aflösa snöstormen hade redan gått i fullbordan. Luften var mild, ett lätt duggregn föll, och öfver bergen låg dimman tjock. Marken var genomsur, och den smältande snön fyllde jämte regnet alla bäckar.

Det ruskiga vädret inverkade dock ej på de båda finnarnas marsch genom vildmarken. Matti var outtröttlig och gick fram med långa steg, tills vägen slutligen stängdes af en brusande ström. Här kastade han af sin tunga säck och aftorkade sitt rinnande, glädjestrålade ansikte, i det han utropade:

»Är du ej glad, Pavo! I morgon äro vi hemma hos far och mor och fria från allt bråk! Hej, Pavo, hvad vi skola få för en glad tid!»

»Vi måste först tänka på att komma öfver den här brusande älfven. Vattnet är djupt; vi kunna ej vada öfver.»

»Asch Pavo, nog komma vi öfver älfven, det vet du nog. Men hvad går åt dig, Pavo? Du är inte glad som förr.»

»Nej, Matti, det är jag icke, och vid kvällselden skall jag säga dig hvarför.»

»Det kan du lika gärna säga mig strax.»

* Som bevis på hur litet vederbörande i det hela tog reda på finnarna kan anföras, att någon lagfart eller fasta på dessa bref bekommo icke Mattis efterkommande förr än i början af 1840-talet, då hemmanet infördes i domboken under namn af Mörtnäs.

»Visst; men det blir ingenting af förr än i kväll. Kom och hugg emot!» sade Pavo med detsamma han började fälla en jättefura vid strömmens kant.

Matti envisades ej längre, utan gjorde som kamraten ville, och snart föll trädet midt öfver älfven, till hvars andra strand den dock icke nådde. Pavo gick ut på stammen och afhög hindrande kvistar, kom så åter och axlade sin säck, i det han meddelade Matti att från furans topp till motsatta stranden ej vore djupare vatten än att de kunde vada öfver. Öfvergången erbjöd ej heller någon svårighet för våra vid sådana broar vana finnar. Och så fortsattes färden.

Då nattelden var tänd och kvällsvarden undanstökad meddelade Pavo, Matti hvad som inträffat vid Kymmen och hur hans hopp att vid skansen få underrättelse om dess invånare slagit fel. Han kände sig dock lycklig öfver att ha träffat Matti. Nu borde de tillsammans ha större utsikter att finna dem han sökte. Af de fynd han gjort var det alldeles klart, att fader Antti i god tid erfarit norrmännens antågande och haft tid att fly. Men hvaråt?»

Som en äkta finne tog Matti Pavos meddelande lugnt. Äfven han var öfvertygad att hans föräldrar räddat sig och hyste godt hopp om att finna dem. Men skynda måste de, ty att föräldrarna behöfde hjälp kunde ej betviflas. Men hvar söka dem?

Efter långa samtal och många gissningar kom man till den öfvertygelsen, att de icke tagit vägen ned i bygden till svenskarna, utan dolt sig i skogen eller möjligen sökt hjälp i Bogen.

Åt Bogen ställde också våra spanare följande morgon kosan. Natten hade varit mild, och så blef dagen ock. Höstsolen hade icke förlorat sin värmande kraft, och med den varma vindens hjälp utplånade den snart alla spår af den förtidiga vinterstormen. Brittmässosommaren hade inträdt, och med den mod och spänstighet hos våra skogs-löpare. Då månen stod högt och belyste berg, kullar och vatten anlände de trötta vandrarna till Bogen och inträdde på den odlade marken.

Äfven där hade förödelsern gått fram. Endast de förkolnade stockarna af de brända husen återstodo och förtäljde hvad här timat. Ingen vänlig röst välkomnade våra unga vänner, och intet lif rörde sig. Allt var tyst och öde i det månbelysta landskapet.

»Det synes mig som någon ond ande visat fienden vägen till finnarna denna gång,» yttrade Pavo. »Hvad skall nu blifva af oss, då skogen ej längre förmår skydda!»

»Bort härifrån!» utbrast Matti, hvars lugn nu var försvunnet. Ja, bort, bort! Ännu finns väl någon mark dit våra fiender ej hitta,» och gick så med häftiga steg mot öster.

Då Mattis känslor hunnit sakta sig och krafterna med detsamma voro uttömda slog man sig till ro i skogen, denna skog som hittills varit finnarnas beskyddare.

8. Vildmarkens rättskipning.

Så snart Hämläininen var bunden gingo finnarna tillbaka till bönderna, släpande Bergfinnen med sig. Moilainen tog genast till orda och meddelade bönderna Bergfinnens svek, tilläggande, att det var han och ingen annan som genomskjutit skurkens hand. Nu hade de andra finnarna uppdragit åt honom, Moilainen, att döma förbrytaren, eftersom han vore finne och hade begått sveket mot en finne. Men det vore ganska troligt, att Bergfinnen nu då han begärt få gå böndernas ärende äfven tänkt förråda dem. Därför vore rättvist, att bönderna äfven skulle säga sin mening om Hämläininen's straff.

Bönderna blefvo bestörta då de erforo, att de hade en förrädare ibland sig, och utbröto i ett högljudt sorl. En sådan borde mista lifvet och det nu genast, sade en. En annan tyckte det vore för lindrigt straff. »Gatlopp» borde han få springa först, det vore billigt, och så föreslogos flera andra grymma dödssätt, tills Moilainen slutligen föreslog, att

Hämäläinen att börja med skulle springa gatlopp. Man finge sedan se.

Och så uppretade voro alla emot honom, att man skyndade att skära käppar och ställa upp sig i två rader, hvarpå Hämäläinen afkläddes och skuffades in mellan leden. Han fick ej ens tid att vare sig protestera eller bedja, ty slagen började genast falla tätt som hagel.

Bergfinnen var dock ej den man som blef handfallen. Ty så snart han märkte, att det blef allvar, och han fått de första slagen, rätade han upp sig och sprang med en oväntad hastighet genom leden, i det han svängde sig och vigt undvek månet rapp, och inom en handvändning hade han hunnit till gatans slut. Där stannade han och utöste med högan röst förbannelser och löfte om hämnd öfver såväl bönder som finnar.

Han afbröts med väldiga rop:

»En gång till!»

Och så vändes han in i gatan igen och anmanades att rappa sig; men stilla stod han tills han af sparkningar och slag tvangs att återtaga loppet. Nu voro hans rörelser icke så hastiga och viga, slagen föllo täta och kraftiga, så kraftiga att han, då han hunnit gatans slut, föll blodbestänkt och maktlös till marken. Flera skyndade fram för att nu på en gång släcka hans lifslåga. Moilainen hindrade det. Nu hade alla fått släcka sin harm på uslingen. Nu ville Moilainen själf öfverlämna honom till Vikfinnen, hvilken väl vore den som hade största rätten att straffa honom. Fastän upphetsade, medgäfvö alla, att så vore, hvarpå Bergfinnen, som ännu gaf tecken till lif, bands igen och kastades åt sidan.

Den afbrutna öfverläggningen återtog nu med en fråga af den gamle bonden till finnarna, om de uttänkt någon plan att från fienden återtaga något af det röfvade godset. Moilainen svarade genast å finnarnas vägnar: Man hade först bedt dem öfverlägga, hur de bäst skulle kunna försvara så väl böndernas som egna hem. Nu hade man därtill sport dem, hur man möjligen skulle kunna skada fienden och återtaga hvad han röfvat i bygden. För sin del ansåg han det vara klokast att alla män tågade mot fienden. Då han

nalkades skulle man lägga sig i bakhåll, låta rövvarhopen tåga förbi och därefter följa den för att passa på lägligt tillfälle och söka försvara de gårdar som angrepos. Erbjöde sig ej något gynnsamt tillfälle, måste man afstå, men fortfarande följa fienden tills någon utsikt fanns att vinna några fördelar.

Moilainens förslag gillades af alla, och sedan man utsändt spejare för att i tid varna då fienden nalkades, tågade hela hopen af nedåt Fryksdalsbygden, sedan Kauttoinen anmanats att stanna och affärda sin bundne fiende.

Då han hörde de aftågande människens uppmaning, blef Vikfinnen stående kvar där han stått, oviss hur han borde handla. Tid att närmare öfvertänka den saken fick han ej heller, ty plötsligt stod där ett par väl beväpnade män vid hans sida. De hälsade honom som landsmän och frågade honom efter nyheter. Han kom sig ej för att svara strax, såg blott på den ena af de främmande männen och frågade så, om han vore Pavo Makkran.

Det var verkligen Pavo och Matti som kommit fram ur skogen och helt oväntadt påträffat Vikfinnen. Nu kände ock Pavo igen denne, ehuru de endast helt flyktigt sammanträffat ett par år förut. Återseendet glädde dem båda, och Kauttoinen blef ännu gladare då Pavo kunde hälsa honom från hans hustru, hvilken de träffat vid hennes lägerställe. Af henne hade de fått veta norrmännens infall i denna trakt, äfvensom att folk samlats för att drifva bort dem. I förhoppning att få veta något om dem de sökte, hade de beslutit gå till samlingsplatsen, den Vikfinnens hustru utpekade så godt hon kunnat, och de hade haft lyckan med sig.

De tillsporde nu Vikfinnen, om han hade sig något bekant rörande Antti Kajland och hans barn, och så berättade de hvad som öfvergått invånarna vid Kymmensjön.

Om dem hade Vikfinnen ingenting att meddela, men berättade i stället hvad som öfvergått honom själf: han vore nu husvill liksom de. Det ena ordet gaf det andra, och så berättade han Bergfinnens förräderi, och huru han stannat efter de andra för att efter deras dom förfara med Hämläinen som honom godt syntes.

»Nå, hvad ämnar du göra?» sporde Pavo.

Det visste han icke. Hade han blott sin hustru i närheten, kunde han nog få ett godt råd. Men nu var väl ej annat råd än att göra ände på honom, »så vida ingen af eder vet ett bättre,» tillade Kauttoinen. »Jag vet icke, hur det kommer till, men det bär mig emot. Jag vånnar Bergfinnen redan rest*.»

»Vill du lämna hämnden åt mig?» frågade Pavo.

»Ja, gärna,» svarade Vikfinnen ifrigt. »Gör med Siffri hvad du vill!»

Med dessa ord tog Kauttoinen sin bössa och andra saker och bad Matti följa sig. De kunde gå förut en bit; Pavo skulle snart hinna upp dem. På en blick från Pavo följde Matti strax uppmaningen. Då Pavo såg dem försvinna ibland träden gick han bort till Bergfinnen.

Denne låg ännu orörlig och med slutna ögon. Pavo betraktade uslingen några ögonblick, fyllde därpå från en håla i marken sin mössa med vatten, hällde det öfver den liggandes ansikte och afskar vidjorna hvarmed han var bunden.

Bergfinnen låg alltjämt orörlig som liflös.

»Du kan nu löpa,» sade Pavo, »ty du har för denna gång fått straff nog. Så mycket vill jag dock säga dig, att det minsta du hädanefter oroar Vikfinnen skola jag och de andra finnarna göra ände på dig med förskräckelse. Upp med dig!» tillade han och tog efter en på marken liggande påk.

Pavo hade knappt talat till punkt förr än Bergfinnen stod på sina ben och började springa, ehuru krafterna strax sveko honom, så att han måste stanna och hålla sig i närmaste träd för att icke falla. Innan han gick lade Pavo ett stycke bröd bredvid honom.

»Du och de dina skola hjälpa till att bygga upp pörtet vid Runsjöviken. Glömmer du det, skall du höra utaf oss andra finnar.»

Med dessa ord och utan att vidare bekymra sig om Hämäläinen gick Pavo med raska steg i samma riktning Matti och Kauttoinen tagit.

* Vore död.

9. Förhuggningen.

Bönderna och finnarna voro som bäst sysselsatta med tillredning af sitt nattläger då Pavo och hans följeslagare upphunno dem. Många af finnarna kände honom som Pekkas vän, och Moilainen uppgaf ett glädjerop då han såg Matti i Pavos följe, ty han hade tidtals vistats vid Kymmen, och nu sporde han därför ifrigt efter, hur det var med dess inbyggare.

Stor var hans bestörtning då han hörde hvad som där tilldragit sig, och förklarade sig strax vilja följa dem på deras spaningsfärd.

Vid nattelden ordades mycket om danskarnas röfvertåg, och förbittringen var allmän. Man lofvade utkräfva en förfärlig hämnd; ett hämndetåg inom Norge skulle genast företagas. Finnarna borde samlas i flock för att visa norrmen, att det icke dugde förgripa sig på dem. Af de på andra sidan gränsen boende finnarna kunde man vänta ett godt bistånd. Härom talades länge. Till sluts kom man dock till insikt af, att bäst vore afvakta tiden och nu i första rummet utkräfva hämnd på de återvändande plundrarna.

Medan finnarna ordade härom hade Moilainen, Pavo och Matti talats vid sins emellan. Frågan var, om de skulle stanna och invänta norrmen eller genast begifva sig söder och väster ut för att uppsöka Antti. Saken var allvarlig nog, och samtalet varade en lång stund. Man blef det oaktadt ej ense och beslöt sofva på saken.

Följande morgon, just som man började röra på sig, kom bud från bönderna, som haft sina lägereldar ett stycke från finnarnas, att underrättelser anländt från bygden. Norrmen vore på återväg med mycket gods, hästar och kreatur. Men folk hade samlats efter hela dalen för att förfölja dem och återtaga hvad man kunde. Ville nu östmarkingarna spärra norrmen vägen, hoppades man, att fryksdalingarna skulle hinna fatt och nedgöra dem. Rådplägningen om den saken blef icke lång. Både bönder och finnar skulle göra

sitt bästa, lofvade de, och med det beskedet återvände budbäraren.

Nu blef frågan, hur man bäst skulle hejda norrmanens marsch, och den saken var snart afgjord. Man beslöt genast hugga en bråte, d. v. s. fälla skogsträd öfver vägen, och från denna vall mottaga fienden med pilar, yxor och pikar. På Moilainens förslag beslöts äfven, att den skulle huggas vid sundet mellan sjöarna Flaten och Velen. Bron skulle de rifva, och så vore danskar och norrmän i fällan. Man skyndade genast till den af Moilainen angifna platsen.

Just som arbetet skulle börja trädde Pavo fram och bad att få säga några ord. »Rifva vi bron och fälla bråten nu genast,» sade han, »skola fiendens spejare strax upptäcka det och norrmännen taga kosan väster om Velen, ty de skola då förstå, att de äro förföljda, och att vi tänka fånga dem som i en säck. Men på västra sidan sjön är marken för vid för oss att en längre stund kunna uppehålla dem.»

Alla insågo genast, att Pavo hade rätt. Planen måste öfvergifvas. Alla stodo modfällda och rådlösa. Nu begärde den gamle bonden åter ett godt råd.

»Tala du, Pavo,» sade Moilainen, »du som så länge följt Pekka!»

»Ja, tala!» ropades från alla håll.

»Om rådet är godt, vet jag icke, men ni kunna ju pröfva det. Vi hugga träden till mer än hälften, jämnt så långt att de stå med topparna rätt upp, samt bortrödja alla spånor så väl, att spejarna ej märka något. Sedan försvaga vi bron så, att den blott kan bära några få man, men brister under tyngden af ett större antal folk och hästar. Kunna vi göra detta utan att spejarna eller förtruppen märka det, låta vi dem passera. Men just som vi varsna den slutna truppen, rusa vi upp och fälla de förut halft genomhuggna träden, som då stänga vägen. En del af oss affärdar spejarna, medan de öfriga mottaga de anstormande fienderna och hålla dem så länge tills bron brister. Lyckas detta, kasta vi oss ned bakom bråten, där de som ha bössor få göra hvad de kunna för att hindra hufvudtruppen och

dess tross att komma öfver sundet. Något annat verksamt hinder vet jag icke.»

»Du har talat som en karl, Pavo,» sade Moilainen, »och jag tänker de andra säga så med.»

»Ja, ja! Säg blott, hur du vill, Pavo! Vi vilja alla lyda dig. För oss an!»

Pavo blef helt häpen öfver ett sådant förtroende. Moilainen skulle föra dem an, sade han. Han vore äldre och rådigare.

»Nej, nej!» utbrast denne. »Men hjälpa dig med hvad jag kan skall jag.»

»Och vi med,» ropade alla. »Säg blott hvad du vill!»

»Ni ha hört hvad jag sagt. Tagen fram yxorna. De som ej ha yxor samla ihop och bära bort spånorna. Se till att allt blir bra, Moilainen! Vill ni, gamle Jan, taga ett par af edra män med er, skola vi hjälpas åt med bron. Matti, gå vägen framåt tills du finner en utsiktsplats, hvarifrån du kan se långt och i tid varna oss.»

Med ifver grepo nu alla, bönder som finnar, verket an, och några timmar därefter var bråten huggen så nära man vågade och bron undersågad. Sedan allt var färdigt, afvaktade man i lugn den kommande striden. Och stridbara sågo dessa män ut. Det var husfäderna och de äldsta af sönerna som samlats för försvaret af hus och hem. Det gällde i första rummet svenskarna; men äfven en del af finnarna hade sina pörten i närheten af vägen till Norge. På deras allvarsamma och väderbitna anleten kunde man se, att de voro medvetna af den fara de utsatte sig för; men man såg ock beslutsamhet och mod i deras blickar då de spanade utåt vägen efter de väntade fienderna.

Tiden blef Pavo och Moilainen lång, och de gingo ett stycke framåt vägen. De stötte snart på Matti, hvilken bad Pavo gå till sjöns södra ände och se till om ej där ock behöfdes bevakning, för den händelse fienden skulle upptäcka hvad som gjorts vid sundet. Vid sin återkomst sade Pavo, att där skulle nog vara en god plats att möta fienden, hade man blott folk. Nu vore intet att göra. Man finge se till att reda sig med de anstalter som gjorts.

10. Plundrarflocken.

Det var, som nämnt är, vid Brittmasstiden 1658 danskarna, med hjälp af en norsk skara, beslöto göra ett infall i Fryksdalen. Någon betydande styrka reguliera soldater var sannolikt icke med i detta tåg, då tideböckerna icke veta därom. Men det är däremot troligt, att en hop norska bönder och deras husmän, lockade af utsikten till byte, slutit sig till soldatflocken.

Antagligt är äfven, att den flock som samtidigt inträngde i Jösse härad och Nordmarken stod i samband med den som genom Gräsmark inträngt i Fryksdalen.

På den stora allfarvägen genom Eda och en annan mer begagnad väg genom Nordmarken hade redan af gammalt danskar och norrmän företagit infall i Sverige. Mer sällsynta voro dock infallen i Fryksdalen och Elfdalen.

Fred var visserligen sluten mellan Sverige och Danmark redan i februari, men det är mycket troligt, att folket i dessa aflägsna bygder icke hade kännedom därom. Men däremot visste det, att Stenbock redan under vintern jagat Krabbe och hela hans här tillbaka öfver gränsen. Sommaren förgick utan några krigshändelser. Folket hade lugnat sig och kände sig tryggare då ingenting hördes af från fienden, och alla voro vid sina hem då han helt plötsligt visade sig i Östmark på väg till Fryksände. Vårdkasarna och ilbudet spredo hastigt underrättelsen. Men innan så mycket folk hann samlas som kunde drifva ut fiendeskanan, hade denna fått tid att göra mycken skada.

Fryksdalen var denna tid i förhållande till de västra socknarna starkt befolkad och befolkningen hade genom sin långa sjö lättare att samlas. Danskarnas härjningar blefvo därför icke så vidsträckta. De insågo snart, att de skulle bli öfvermannade af bönderna. De måste äfven befara, att dessa inom kort skulle få hjälp af krigsfolk. De funno därför rådligt att draga sig undan.

Återtåget kunde dock icke ske så hastigt som framryckandet, ty bytet skulle medföras och detta mötte stora

svårigheter på den obanade vägen. Ju närmare de kommo gränsen, dess svårare blef den. Den mängd kreatur de tagit och de tungt lastade hästarna kunde ej drifvas fram med någon större hastighet.

Vid middagstid kom bud till folket vid sundet, att förtruppen vore i antågande. Alla förfogade sig genast till sina poster. Snart låg en man väl dold vid hvarje träd som skulle falla. Detta måste ske med den allra största varsamhet, på det ingen olycka måtte inträffa. Detta insågo ock väl de vid trädfällning vana skogsborna. Faran var därför icke stor. Till trädens fallande voro alla som hade yxor afdelade. De åter som hade bössor skulle lägga sig ned bakom bråten när den blifvit färdig.

Man hade nätt och jämnt hunnit avsluta anordningarna då fiendens blänkare blefvo synliga. Truppen bestod af några ryttare med ett par norska bönder som spejare framför sig. De sågo sig noga omkring och hoppade och stam-pade på bron för att pröfva den, och så ropade de på en ryttare att pröfva. Det gick förträffligt, ty både ryttaren och de två spejarna kommo oskadda öfver. De ropade nu på dem som kommo efter, att allt vore väl, och fortsatte därpå vägen framåt.

Hufvudtruppen gjorde sig ingen brådska. Man pratade med hvarandra och gjorde sig lustig öfver svenskarna, som varit så dumma att låta sig öfverraskas och ej besatt ett sådant pass som detta.

Under tiden hade bönderna och finnarna med spända blickar följt fiendens minsta rörelser, alltjämt i förhoppning att han skulle fortsätta marschen utan att märka bakhållet. Denna förhoppning slog dock fel, ty då två ryttare redo i bredd öfver bron sviktade och brakade den, hvarvid ryttarna häftigt ryckte sina hästar tillbaka och uppgåfvo höga varningsrop.

Då ljud från Pavo den öfverenskomna signalen, därpå några raska yxhugg och så braket af fallande träd. Två, tre skott från finnarna dånade med detsamma, och ryttarna föllo öfver hvarandra. Braket och dånets af de fallande träden blandades med smällarna af skott på skott från de nu anryckande fienderna, tills allt plötsligt blef tyst igen.

Skogen var på en lång sträcka utmed vägen fallen, och vid bron stodo danskarna man vid man, men af dem som fällt träden och nedskjutit deras förridare sågs ej en skymt. Det var, som sagdt, för ett ögonblick alldeles tyst.

Snart hördes dock gny och kreaturs råmande; den djupa tystnaden var slut, man hörde trampet af hästhofvar, och snart såg man, hur norrmännen med störar och stänger drefvo en hop lösa hästar ut på bron, hur denna därvid instörtade och hästarna kämpade för lifvet mellan stockarna.

Vid brons instörtande uppgåfvo danskar och norrmän ett anskri af raseri, besvaradt med skott på skott från förhuggningen, med den verkan att de förre helt hastigt drogo sig tillbaka från bron och sin osynlige fiendes närhet.

Tåligt lågo svenskar och finnar bakom sin förskansning en god stund, utan att fienden visade sig. Då fingo de plötsligt höra dån och skott längre mot söder, i närheten af den lilla sjöns slut. Det var tydligt, att där pågick en strid. Denna förmodan bekräftades också snart af Matti, som nu i språng anlände till bråten med tidningen att Fryksdalsbönderna upphunnit fiendens eftertrupp, hvilken nu med all makt sökte hindra deras framträngande, men äfven att en del af norrmännen med hvad de förmådde bära vore på väg utmed sjöns västra strand. Den vid broändan tillbakaslagna förtruppen tågade i spetsen. Ville de ej bli tagna i ryggen och omringade vid bråten, måste de, kosta hvad det ville, slå fienden tillbaka.

Det var i sanning olycksbådande tidningar Matti förde med sig. Pavo lät strax höra samlingssignalen, och inom några ögonblick voro alla samlade i en krets. Man blef genast ense om att förhuggningen ej längre kunde försvaras, men icke så om hvad man borde företaga. Under rådplägningen aftroppade den ene efter den andre för att söka skydd i skogen. Då gnyet af den framstormande fienden hördes stodo på platsen endast Pavo, Matti, Moilainen och Kauttoinen kvar.

»Låt oss gå undan en bit,» sade Pavo; »vi kunna sedan rådås.»

Knappt voro äfven dessa fyra försvunna från platsen förr än fienden framryckte inom synhåll från förhuggningen.

Förtruppen tågade i sluten ordning med färdiga gevär; men det syntes på deras försiktiga steg, att de hvar ögonblick väntade få höra af dem som de trodde vara förskansade där bakom. Snart nog stodo de på den banade stigen utan att ha blifvit oroad, och det blef dem med ens klart, att förhugningen var utrymd. Ett glädjeskri förkunnade deras belåtenhet. Man gjorde halt och tog skansen i besittning. Bud afgingo till eftertruppen, att vägen vore fri, öfvergången vid sundet besatt och bron under reparation.

Under tiden fortgick striden vid eftertruppen, hvilken nu hunnit Velens södra ända och där gjorde de påträngande bönderna ett kraftigt motstånd. Fryksdalingarna å sin sida stormade modigt framåt; de visste att deras landsmän försvarade öfvergången vid sundet. Fienden var nu instängd mellan sjöarna; man hade därför godt hopp om att kunna fråntaga honom det röfvade godset. Stor blef därför deras öfverraskning då de förnummo, att danskarna icke gingo raka vägen fram åt bron, utan vikit af åt väster och utmed sjökanten. Man anade dock sakens sammanhang, och i vredesmod anfölls nu eftertruppen kraftigt, med den påföljd att en hel hop kreatur kvarlämnades mellan bron och eftertruppen, som skyndsamt drog sig in i skogen utmed sjöstranden.

Det var just i detta ögonblick de fyra finnarna drogo sig in i skogen invid förhugningen.

»Vi må se till,» sade Pavo till sina följeslagare, »om vi kunna göra danskarna något afbräck utmed sjön.»

Dolda af skogen, skyndade de mot sjöns södra ända, därifrån ett starkt skjutande förkunnade att de förföljande bönderna upphunnit fienden. Af stridsbullret hörde de tillika, att fienden vore i skyndsamt anmarsch. I en öppning ned mot sjön varnade våra fyra finnar äfven, att norr-männen samlat sig omkring en hop hästar, hvilka buro stora bördor. Hästarna pådrefvos med all makt, och finnarna slöto däraf, att de buro saker af värde.

»Vi skjuta hvar sin,» sade Pavo sedan han hastigt kastat sig ned på marken och tagit betäckning bakom ett träd. »Tagen goda skydd,» hviskade han till kamraterna, »och så skjuta vi på en gång ett, tu!»

Så dundrade skotten, och hästarna föllo. Ögonblicket därpå svarade norrmännen med flera skott, hvarvid kulorna hveno om finnarnas öron.

»Fort mot söder!» ljöd Pavos stämman, och smidiga och tysta som vesslor skyndade finnarna därifrån. Några minuter därefter stodo de åter stilla och laddade skyndsamt om sina bössor. Norrmännen hade genast de afskjutit sina skott stormat uppför skogsslutningen, men funno vid framkomsten platsen tom och skyttarna borta.

»Tillbaka!» ropades. »Låt oss skynda till de våra,» och så slöt man sig åter till dem som flydde undan för de påträngande fryksdalingarna. Knappt voro de nere vid sjön igen förr än det åter small från Pavo och hans kamrater. Nu blef en brädstörtad flykt. Packhästarna lämnades i sticket, och man skyndade framåt allt hvad man förmådde. Pavo och hans kamrater hade gjort om samma manöver ännu en gång då eftertruppen, bestående af reguliera soldater, anlände. De tågade i god ordning framåt, medan de sista i tåget gjorde korta halter och höllo de förföljande på afstånd. När dessa hunnit fram till den plats där de af finnarna skjutna hästarna lågo, stannade de. Skogen, ropade de till hvarandra, vore nu så tät, att det ej vore rådligt förfölja längre, och så ropade de på skyttarna.

Då gingo finnarna fram och blefvo mycket betäckade. Man ordnade i all hast en försvarslinie till skydd för den händelse norrmännen skulle vända åter. De obeväpnade skyndade att hopsamla de af fienden lössläppta kreaturen såväl i skogen som på edet mellan sjöarna. Sedan detta var verkställt och man hunnit taga en öfversikt af hvad som återtagits, gaf sig en allmän belåtenhet tillkänna, och finnarna, som så väsentligt bidragit till återfäendet af det värdefullaste bytet, prisades högljudt. Man dröjde dock ej att anträda återtåget till bygden, och finnarna ombådos att medfölja som betäckning.

Vid nattlägret talades om plundringståget, och finnarna fingo nu veta, att något ordentligt krigsfolk icke varit med och att intet öfverbefäl varit synligt. Det troddes ha varit lösa drifvande soldater som i sällskap med bönderna på eget

bevåg företagit detta plundringståg.* Och man tyckte det icke vore mer än rätt, om nu fryksdalingarna och finnarna samsades om att göra ett dylikt plundringståg till Norge så snart barfrosen inträffade. Det synes dock ha stannat vid blotta förslaget, ty hvarken sagorna eller tidböckerna känna till något sådant af fryksdalingarna företaget tåg under den närmast följande tiden.

Efter några dagar togo finnarna farväl af bönderna, hvilka som belöning för deras hjälp skänkte dem matvaror och lofvade biträda Vikfinnen med uppbyggandet af hans brända gård. Detta löfte glädde Pavo och Matti äfven därför att de nu utan afsaknad för Kauttoinen kunde fortsätta sina spaningar. Emellertid följde de honom till hans hustrus läger och ställde sedan vandringen mot väster.

11. Den röda hanen.

Sedan Matti och hans kamrat med de reparerade bössorna lämnat Kymmen återkom tomheten som härskat där allt sedan Pekkas död. Väl återkom äfven våren och upplifvade i någon mån de tryckta sinnena; men den glädje som så länge härskat där var försvunnen.

Man var i fullt arbete med vårbruket. Antti deltog dock ej däruti. Han vistades jämnt i sin smedja och arbetade ihärdigt på en ny bössa, den man anade han bestämt åt Matti. Våren skred fram. Kymmensjöns blå vågor

* Böndernas förmodan ägde nog sin riktighet. Tåget var, så att säga, sista akten af Krabbefejden. Sagan om huru bönderna återtogo det röfvade godset lefver ännu bland folket i dessa trakter, och deras bragd prisas som något duktigt och karlavulet. Den nämner dock ej om något manfall å någondera sidan, och däraf kan man sluta, att hela detta oväsen var af föga betydighet. Men infallet i Fryksdalen under Krabbefejden lefde i minnet och förnyades i en mycket svårare form under Gyldenlöwefejden 1676. Vägen till den bördiga Fryksdalen var nu känd, och man hittade dit tillbaka igen.

plaskade mot stranden. De gröna vassbladen stucko upp ur djupet och klädde hans strand, där nu hängbjörkarnas löffransar fladdrade för milda vårvindar och spredo sin friska doft öfver nejden.

Dagen var till ända. Solen sjönk ned bakom de mörka bergen. Utanför pörtet satt Lissu, omgifven af de sina, och njöt af den lugna våraftonens frid, då den afbröts af ett långt utdraget tjutande.

»Hvad är det åt Rakki,» sade hon, »och hvarför kommer far icke in ur smedjan? Det är ju redan skymt.»

Hundens tjut upprepades. Det lät hemskt och olycksbådande. Lissu ropade honom, men den eljes så lydige hunden följde ej kallelsen.

»Han går ej från far,» sade Jossi och reste sig. Så gjorde ock Lissu, och båda följdes åt till smedjan.

Dörren var öppen, och i den stod hunden, som nu vid åsynen af de båda kommande åter lät höra sitt hemska tjut. Antti satt på sin stol med hufvudet lutadt mot de knäppta händerna, som omslöt bösspipan.

»Hvad går åt hunden?» sporde Lissu oroligt och skyndade in i smedjan, där de på härden svagt glimmande kolen ej förmådde sprida något ljus. Då hon ej erhöll något svar, upprepade hon sin fråga utan att Antti rörde sig eller svarade.

Nu stod saken med ens klar för henne.

»Antti, Antti!» utbrast hon, i det hon lade sina armar om hans hals. »Kunde du ej dröja längre med att uppsöka din fosterbror! Antti, Antti, Lissu ville gärna följt dig! Men lycklig du!»

Och lyckligt hade den gamle bepröfvade finnen, flykten från sitt hemland, framlevat sitt nybyggarlif i de svenska skogarna, och lyckligt hade han äfven slutat utan plågor midt under sitt arbete, omgifven af dem han älskade.

Våren hade ingen glädje mer att gifva vid Kymmensjön. Den följdes af en lika dyster sommar, och så kom hösten med sin eftersommar och mindre arbete. Då fingo invånarna vid Kymmensjön en dag besök af en man som de icke kände. De kunde dock förstå, att det var någon af deras stam, ty som sådan såg han ut. Den grå vadmals-

jackan, älghudsbuxorna, näfverskorna och kunten samt den runda, bredskärmiga mössan, bössan i hans hand — allt antydde finnen.

Hans hälsning och tal bekräftade deras förmodan. Han meddelade dem efter en stund, att han redan ett par år vistats i deras närhet, blott en kort dagsresa från Kymmen. Där mellan bergen hade han funnit godt land, huggit sin första sved, byggt sitt pörte med hjälp af sina två nära fullvuxna söner och med biträde af sin unga dotter fått sitt bo i ordning. Nu hade han för första gången sedan sin ankomst till trakten gått att uppsöka sina grannar, hvilkas bostad han kände till. Nu vore hans ärende att få köpa eller byta sig till kreatur af dem, eller erhålla råd hvart han kunde vända sig för att få köpa sådana.

Man hälsade den främmande välkommen och bjöd honom efter sed en skål mjölk. Så svarade man. En ko och ett par getter kunde man nog afvara, men det vore också allt.

»Början är god,» sade mannen, hvars namn var Popen, helt muntert. »Men som jag samlat foder i två år och har många skinn, ville jag ha flera kreatur nu på en gång. Gifven mig ett godt råd hvart jag skall gå!»

Man kunde knappast gifva ett råd, ty kriget hade tagit en mängd kreatur. I bygden hade bönderna själfva icke så mycket kreatur de behöfde, och finnarna söder på skogen hade nog fått dela med sig efter förmåga.

Af krig och oroligheter visste den främmande mannen, som ej på öfver två år träffat andra människor än sina egna, ingenting, och skattade sig och Kymmensjöfolket lyckliga som icke haft någon känning af ofreden. Lissu förtäljde honom då, huru de nog haft sin känning däraf.

»Ni har dock sluppit för godt pris,» sade mannen. »Ni skulle se, hur det är hemma i gamla Finland! Knappast några hushåll i hvar socken och stora, stora sträckor alldeles öde. Där är så öde, att fienden ej kan härja där mera. Där finns ingenting att lefva af och intet folk att döda. Gud nåde oss för sådan framfärd som där skett; och Gud vare tack att jag och de mina kommit hit! Hit komma ej ryssarna.»

När Popen berättade hvilka grymheter fienden föröfvat i deras hemland, kände sig Lissu glad att intet värre än hvad som skett händt dem. Visst fanns anledning till oro i de svenska skogarna, men man hade dock på det hela lefvat godt i många år och hoppades på bättre tider.

Efter någon fundering tillstyrkte hon Popen att gå till Bogen. Finnarna där vore i hjälpliga omständigheter, och helt säkert hade de som bodde så långt in i skogen icke haft någon känning af ofreden. Lissus dotter kunde följa Popen dit. De kunde taga båten till norra ändan af sjön, så förkortades vägen.

Glad i hågen och med goda förhoppningar begaf sig Popen dagen därpå med sin följeslagerska på väg, under Kymmenbornas välgångsönskningar. Då de voro ute på sjön rustade sig Jossi för en vandring ut åt skogen till en aflägsen ängslada för att bära in litet hö han hade kvar ute på hässjorna, och nu ville Gretti med och hjälpa Jossi, hvilken eljes helt säkert icke skulle hinna sluta arbetet den dagen. Leende lät han henne följa med sig, och så blef mor Lissu ensam hemma, vallande sin boskap omkring gården.

Det led mot aftonen på den solklara och milda oktoberdagen då Lissu dref kreaturen ut på åkertäpporna för att afbeta det gräs som var oslaget. Hon satt där just och såg ut öfver den lugna sjön då hon plötsligt upptäckte ett egendomligt moln som stod öfver skogen, långt nordväst om sjön. Medan hon som bäst undrade på molnet, så olikt andra, öfverraskades hon af Jossi och Gretti, hvilka nu återkommo. Hon visade honom på molnet och uttryckte sin förvåning däröfver. Jossi såg äfven förvånad ut, men sade efter något betänkande:

»Det är ej moln, mor, det är rök.»

»Rök! Ingen bränner fall denna årstid, och skogseld kan det icke heller vara, så surt som det nu är i marken. Det är nog moln.»

»Det är rök,» svarade Jossi. »Må inga dåliga tidender spörjas. Ah,» tillade han häftigt, »där kommer vår båt.»

Och längst bort i sjön syntes en liten svart punkt stor som en mygga.

»Gud vare oss nådig!» sade Lissu oroligt. »Något har händt där norr ut, då Popen så hastigt kommer åter. Men hvad?»

En timme förflöt innan båten landade, och där stodo de alla på stranden för att invänta den.

Popen rodde så vattnet skummade om båt och åror. Jackan hade han afkastat, och flickan stod på knä för att skjuta på årorna. Allt detta väckte de på stranden ståendes oro. Raskt hoppade Popen i land.

»Dåliga nyheter!» ropade han. »Fienden i landet! Bogen brinner, och folket är fångtet!»

»Ha ni sett det själfva?»

»Ja. Då vi nalkades gårdarna hörde vi redan på afstånd folk ropa och sorla. Jag bad Lillkarna gömma sig i ett vindfälle och gick själf framåt, döljande mig så godt jag kunde. Jag kom ock osedd till inhägnaden. Då såg jag husen redan antända af en hop beväpnadt folk, som jag nu vet voro danskar och norrmän. De stodo rundt omkring och skrålade under det några af dem misshandlade två af de våra. Då jag icke förstod hvad de sade, men anade att det vore bra att veta, kröp jag åter och hämtade flickan. Hon, som förstod deras språk, kunde nu uppfatta, att danskar och norrmän inbrutit i flera flockar utmed hela gränsen. Ah,» tillade han, »se!»

Nu brunno vårdkasarna på Aborrhöjden, och snart sågs äfven röken från andra bergtoppar väster ut.

»Det är nog som danskarna sade: de ha brutit in på flera håll. Det synes bli allvarsamt. Lillkarna hörde dem säga, att hopen nu skulle dela sig: en del gå om Kyrkskogen till finnen där, och en annan del till Axland och en tredje till Kymmensjön och Gräsmarken. Gud nåde oss! De hade, som jag tror, en finne som god vän bland sig, så såg han ut, och om så är, hitta de nog hit. Mitt råd är, att ni genast dölja allt edert gods och drifva boskapen åt skogen, där vi stanna tills vi få se, om mordbrännarna finna hit.»

Rådet var godt, det funno alla, och nu arbetades i den tysta natten med att rädda allt löst. Karna och Gretti drefvo kräken till ängslogen djupt in i skogen, under det

de äldre gömde undan gods och matvaror. Vi ha sett, hur de dolt järnredskapen i båten och sänkt denna. Det öfriga doldes i jorden. Så snart arbetet var färdigt och husen stodo tomma lämnade de tre nattarbetarna med tunga bördor sitt hem och uppsökte flickorna. Man intog i hast en stadig måltid, hvarefter Popen och Jossi, sedan de väl omsett sina gevär, gingo att dölja sig i närheten af torpet för att iakttaga hvad fienden företog sig.

De behöfde icke vänta särdeles länge, ty redan före middagen hörde de sorlet af de antågande, hvilka snart i stor myckenhet blefvo synliga vid gården. Då de funno den öde utbröt ett sorl af harm och raseri. Man stojade, gestikulerade och antände slutligen alla husen på en gång för att riktigt njuta af sin hämnd. De slog upp sina matsäckar och framtogo sina brännvinsflaskor. Oväsendet blef ännu högljuddare. Man lofvade hvarandra då, att Gräsmarksborna skulle få ersätta hvad de gått miste om hos denne fördömde finne, som varit listig nog att laga sig undan.

Men omöjligt vore ju ej att spåra upp honom, sade en i flocken, blott några ville följa honom. Det ville flera. Då höjde sig en varnande röst. Han droge sig nu till minnes, att det var här Antti stornäfve bodde. Vore Pekka björnskytten hos honom, kunde de vänta sig en blodig lek.

Själff ångrade han att han gifvit sig med dit, ty vore som han trodde, komme allt flera af dem att stanna i det fördömda Sverige. Efter mannens varning blef med ens tyst i hopen, ty ryktet om dessa mäns styrka och tapperhet var så väl känt vid gränsen, att något hvar började känna sig orolig, och hela truppen drog sin väg, snarare än de båda finnarna kunnat förmoda. Det knäppte i låset på Jossis bössa då mordbrännarna tågade förbi deras gömställe, men han hejdades af den lugnare Popen.

»Jag ville nog, äfven jag, gifva dem en kula,» hviskade han; »men vi få tänka på kvinnfolken; vår tid kommer nog en annan gång. Låt oss gå!»

»Vi veta hur det är,» sade Lissu och vred sina händer. »Hemlösa! Vi ha sett röken.»

»Icke hemlösa,» sade Popen. »Mitt pörte är stort nog för oss alla, och mitt foder räcker för eder boskap också. Varen tröst! I vår skall ert hem stå nytt på gamla tomten.»

Nu kved lilla Gretti i snåret där hon var gömd, och så ropade hon på Jossi:

»Pekkas hundar äro galna, kom hit! Eljes slita de sönder mina händer.»

Jossi var snart till hennes hjälp. Det var som hon sade: hundarna hade vädrat fienden, det stod klart för Jossi.

»Vi få begagna tiden,» sade strax därpå Popen. »Låtom oss aftåga. Stanna, du Jossi, med hundarna och speja, ty någon kan följa oss, och då,» sade han och skakade sin bössa, »då må vi se hvad vi kunna uträtta.»

Följande dag inträffade Popen med sina hemlösa stamförvanter vid sin sved, där deras ankomst väckte på en gång glädje och förvåning.

12. En lycklig jakt.

Efter afskedet från Vikfinnen stodo Pavo och Matti tysta en stund, tills ljudet af den hemåtvandrande Kauttoinens steg bortdödt. Nu bröt Matti tystnaden:

»Låt oss gå!»

»Ja, låt oss gå,» upprepade Pavo, och utan att vidare orda togo de kosan mot väster.

Efter några timmars vandring framkommo de till en liten älf mellan en större och en mindre sjö. Vattnet forsade här fram i små lekande vågor. Stränderna voro vackra och, liksom hela trakten, fulla af små afrundade kullar, på afstånd omgifna af allvarliga skogklädda höjder. Det hela var just i våra båda skogsvandrades smak.

»Ser du, hvilken treflig dal, Pavo!» sade den liflige Matti. »Här skulle jag just vilja bo, och här finns nog mycket vildt. Ser du, sådana vägar älgarna här gjort! Här

ha de sin väg öfver älfven, och söka vi få upp älgar; här gå de fram.»

»Helt säkert göra de så, Matti. Men någon älg behöfva vi icke nu. Några laxöringar har jag däremot lust att skaffa oss. Om du vill, så hvila vi här tills i morgon.»

»Ja visst vill jag så, Pavo. Jag känner mig glad öfver att ha kommit ifrån det främmande folket och till skogen igen. Få vi en gång rätt på de våra, vilja vi stanna i skogen. Är du med om det, Pavo?»

»Visst! Men vi få väl taga dagen som han kommer. Sök mig nu några hvitmaskar under det jag gör i ordning mitt metspö!»

Matti började strax rifva barkstycken från halfförmultnade gamla vindfällda granar och stubbar och var inom kort åter hos Pavo, som nu hade sitt metspö i ordning.

»Lägg dig här, så prata vi under det jag metar!» sade han med detsamma han slängde upp en fotslång laxöring och strax därpå en till. »Rensa dem du, Matti!» tillade han leende och synbarligen glad åt sina fiskar. »Fortfar det på samma sätt, lär du knappast hinna rensa dem lika fort som de nappa.»

»Du får nog rätt,» sade Matti då Pavo kastade till honom ännu en fisk. »Här har väl aldrig någon människa fiskat förr,» tillade han.

»Knappast. Men göm dig!» hviskade han i det han själf hastigt kastade sig ned bland buskarna, med detsamma en flock grå änder kom flygande och slog ned i vattnet vid älfvens utlopp i den lilla sjön. Man hörde tydligt vingslag och plaskande jämte ett lifligt snattrande.

»De där äro för dig,» sade Pavo alltjämt hviskande, och räckte Matti hans bössa. Med en glad nick ur strålände ögon tog han emot bössan och började så krypa åt det håll där änderna slagit ned i vattnet.

»Stilla, Tispa!» hviskade Pavo till hunden, som gjorde min af att vilja följa Matti. »Stilla, tösen min!» sade han ännu en gång. »Då det smäller kan du gå och hjälpa Matti få anden i land.»

Tispa tycktes ha förstått hvad husbonden sagt, ty då Mattis skott small, sprang hon till honom utan vidare order.

Snart blefvo såväl Matti som Tispa synliga. Den förre höll upp två grönhöfdade änder. Pavo log och tyckte Matti haft lyckan med, ty att smyga sig på änder den årstiden är icke så lätt.

»Uj, Pavo!» sade Matti, »hvad änder det fanns i den sjön, ty när skottet small lyfte tjogtals både när och fjärran! Den här trakten tycker jag om, och hit skola vi återvända så snart vi funnit de våra.»

Pavo, som nu slutade sitt fiske, sade sig äfven vilja återvända, »ty se här skall du se!» och så lyfte han upp en alnslång liten aspkubb. »Den kubben är afskuren af en bäfver. Du ser märkena efter hans tänder; således finnas de i detta vatten ofvan eller nedom oss. Dem är skäl att uppsöka.»

Matti blef ytterst lifvad för den saken, och så sade han sig ha lust att genast gå ofvanför den lilla sjön och spana efter bäfrarna.

»Vi behöfva en hvilodag nu, Matti,» sade Pavo. »Det är länge sedan jag tog mig en sådan. Du kan i morgon gå ut och se dig omkring här i marken. Nu göra vi oss en bod här; den kommer oss till nytta framdeles.»

Rasta ville ock Matti; hur orolig han än var för föräldrarna. Det var nog, som Pavo sagt, nödigt hvila en dag efter den senaste veckans ansträngningar.

Då den bleka höstsolen följande morgon belyste dalen vid det lekande vattnet fann hon våra finnar ännu sofvande, nattelden nedbrunnen och hela trakten tyst och stilla.

Hade våra skogsvandrare än god sömn, var dock en af dem redan tidigt vaken: Tispa satt begrundande på en hög sten och höll troget vakt öfver de sofvande. Slutligen fann hon deras sömn för lång eller längtade hon efter frukosten, ty hon hoppade ned från sin post och gick bort och tryckte sin kalla nos mot Pavos kind.

Han satte sig genast upp och såg sig omkring. Då han märkte, att solen stod högt, sade han vänligt till den omkring honom dansande Tispa:

»Ja, du gjorde rätt som väckte mig; vi ha sofvit länge nog. Upp, Matti!»

Ögonblicket därpå var äfven denne på benen.

»Ah, så du skrämde mig! Jag trodde norrmännen voro öfver oss! Eljes drömde jag om mor, så du kunde gärna låtit mig sofva.»

»Mätte din dröm slå in, Matti, ty äfven jag längtar att träffa henne. Nu måste vi dock hafva oss något riktigt att äta. Vi taga väl dina änder.»

»Klart!» sade Matti, som nu var i färd med att ösa vatten öfver sitt lurfviga hufvud.

Då frukosten var undanstökad tog Pavo fram sina sydoningar för att laga sina slitna kläder, och Matti gjorde på samma sätt. Under arbetet språkade man om sina utsikter för framtiden.

De voro som bäst sysselsatta med sitt arbete då Tispa plötsligt sprang upp på sin vaktsten. Snart hoppade hon ned och kretsade först kring de unga männen, men rusade strax därefter några steg mot skogen. Där stannade hon och viftade med svansen.

Redan vid första varningen från Tispa hade Pavo och Matti fattat sina bössor och stodo färdiga att möta den fara som möjligen hotade.

»Det är älgarna som komma häråt,» hviskade Matti, men Pavo skakade på hufvudet. Med detsamma kom en liten lurfvig hund fram ur buskarna och stannade hos Tispa, och omedelbart därpå framträdde ur skogen en man, som Pavo hälsade med ett gladt utrop.

»Välkommen, Moilainen! Hvad är på färde?»

»Allt väl,» svarade den nykomne. »God dag! Bra och vaksamma pojkar är ni som ej låta öfverraska er. Det var väl Tispa som skvallrade om min ankomst,» tillade han.

»Ja, så var det,» sade Pavo leende.

»Ja, de hundarna, de äro långt förmer än vi i skogen. Jag har redan en lång stund märkt på Ketto, att ni ej voro långt borta. Men hvad göra ni här?»

»Hvila och lappa.»

»Nå, jag vill vara med äfven om det. Och nu skall ni få veta nytt. Sväger min Vikfinnen fick redan i går anbud om hjälp vid sitt bygge, och gissa af hvem?»

»Bergfinnen,» sade Pavo och gaf till ett godt skratt.

»Jag släppte honom lös med villkor att han skulle bygga upp

Vikfinnens stuga och föröfrigt hjälpa till med hvad han kunde. Men icke hyste jag särdeles mycken förhoppning om att han skulle göra det. Det gläder mig emellertid, att så skett.»

»Ja, mig med. Men du lär väl ha skrämt honom duktigt, då den bofven ej vågade svika, ty äfven sina båda pojkar hade han med. Jag beslöt därför uppsöka er, och nu är min mening att följa er tills ni funnit hvad ni söka.»

»Tack, Moilainen,» sade båda och skakade kraftigt hans hand. »Det är en hjälp att sätta värde på.»

»Å ja, nog kommer ni till rätta med den saken, om snön ej kommer allt för hastigt på oss.»

»Hur menar du nu?

»Vi måste gå till Kymmen genaste vägen och taga fatt kriterernas spår, ty ännu måste de synas. Svårt blir att följa dem, det medgifves, men vi ha våra ögon och därtill vana vid en sådan sak. Ni skall få se, att vi lyckas. Har ni något till lifs? Laxöringar, hej!» Det var styfvare än böndernas hårda bröd och salta färbogor, som jag nu lefvat på i flera dagar. Men hur kom det sig att ni stannade här?»

»Hvila och lappa ha vi sagt dig. Men vi fann platsen treflig och, som det tycks, utan inbyggare. Här är nog ock fullt af vildt.»

»Helt säkert,» trodde ock Moilainen. »Men någon hvilas blir det icke längre. Jag litar ej på det vackra vädret vi hafva. Rusta ni! Om en timma draga vi åstad.»

Därmed kastade sig Moilainen ned på risbädden och somnade nästan ögonblickligt. Pavo och Matti raskade på med sina arbeten, och då Moilainen vaknade voro de marschfärdiga.

Följande dags afton brann sista återstoden af väggstockarna i pörtet vid Kymmensjön, Mattis fädernehem. Omkring elden sutto de tre finnarna inbegripna i en allvarsam rådplägning. Moilainen förde ordet. Han sade sig nu vara öfvertygad om omöjligheten att följa kreaturens spår. De vore alldeles utplånade. Det lönade därför ej att söka dem.

»Vi få söka mot norr och öster i den djupa skog vi redan färdats igenom, på det sätt att vi gå en bit från hvar-

andra och sammanträffa på de bergkullar vi kunna få syn på. Ty de vi söka måste finnas i denna skog. De kunna icke tagit en annan riktning. Alltså friskt mod! I morgon börja vi på nytt.»

»Min aning slog in,» sade Moilainen då de vaknade vid den utbrunna elden. »Sel!»

Öfver all mark låg ett snötäcke tjockt nog att dölja alla spår. De måste nu helt och hållet lita på sin skarpblick och uthållighet, något äfven på sin lycka.

Med friskt mod grep man verket an, men andra kvällen, då männen sammanträffade, kunde man blott meddela hvarandra, att man sökt förgäfvos.

»Vidare mot nordost!» sade Moilainen då våra skogströfvere bröto upp från sitt nattläger. Och mot nordost togs äfven kosan.

Efter ett par timmars vandring träffade Pavo på spåren af en björn. Tispa stod gnisslande, afvaktande tillstånd att få följa spåren. Björnen hade kommit från öster och gått mot norr. Ett ögonblick stannade Pavo och öfverlade. Därpå slog han sig ned och upptog en bit torkadt kött, på hvilket han i all sköns lugn började gnaga. Efter en stund visade Tispa att någon var att förvänta, och snart blefvo Moilainen och Matti synliga, kommande efter björnspåret.

»Jag visste ni skulle följa det,» sade Pavo; »därför väntade jag, ty vi skola väl försöka komma åt den här besten?»

»Så är vår mening, ty med den snö vi nu hafva kan björnen knappast undgå oss,» menade Moilainen.

Lifvade af jaktlust, följde våra jägare spåret med stor hastighet, föregångna af Pavo. Helt plötsligt stannade denne då han kommit upp på en skogsås. Han höjde handen och stod lyssnande. Långt i norr hördes en hund skälla. Pavo gjorde härvid ett gladt hopp, under det han utropade: »Hör du, Matti!»

»Ja, ja,» sade denne, under det hans ansikte förrådde den lifligaste glädje.

»Funna, funna, Moilainen! Det är gamle Rakki, Pekkas hund, som drifver björnen! Kom, kom!»

Och i vild ifver sprang Pavo förut åt det håll där hunden hördes drifva. »Hussa, hussa, Tispa!» men Tispa hade redan förut flugit bort för att hjälpa sin gamle läromästare i striden mot skogsdrotten.

En half timme därefter stannade Pavo, hvilken alljämnt hade försprånget, för att hämta andan och invänta kamraterna, ty nu hade björnen vändt och kom i riktning mot sina förföljare.

»Kan du förstå detta, Matti?» sade han litet orolig. »Här drifver en främmande hund jämte Rakki och Tispa.»

»Nej,» svarade Matti, »vi få tala om det sedan. Nu måste vi dela oss och se till att genskjuta björnen,» och med långa skutt sprang han åt det håll däråt man af hundarnas skall kunde höra att björnen drog sig.

Moilainen tog samma kosa sedan han sakta yttrat till Pavo: »Bäst jag följer pojken, att ingen olycka må hända honom.»

Pavo stod en stund stilla, tills han af hundarnas skall märkte, att björnen åter kastat om och nu ginge mot norr igen. Han hade icke sprungit långt då han i nordväst hörde ett skott. Under det han sprang däråt märkte han, att björnen icke fallit för skottet, utan komme emot honom själf. Och snart hörde han, att björnen gjort stånd och nu stred med hundarna.

Voro Pavos språng långa förut, blefvo de nu ännu längre, och snart hade han den fröjden att få björnen i sikte. Men i detsamma fick han, till sin stora öfverraskning höra ett skott alldeles i sin närhet. Efter skottet ruskade björnen på sig, upphof ett ilsket rytande, störtade emot och jagade undan hundarna, men då han därvid visade sig på en liten glänta i skogen, sände honom Pavo en kula från Pekkas gamla bössa. Björnen föll nu, gjorde ett svagt försök att resa sig, men endast för att ögonblicket därefter rulla omkring i snön och under ett par dofva rytanden uppgifva andan.

Pavo höll just på med att ladda om då någon kraftigt slog honom på axeln. När han vände sig om stod där Jossi, den så länge eftersökte Jossi! Både uppgåfvo ett

fröjdeskri, hvilket strax tillkallade Moilainen och Matti jämte en tredje finne: det var Popen.

Och här stodo nu i den ensliga snöhöljda skogen fem män med glädjestrålände ansikten, sökande med kraftiga handslag tillkännagifva sin glädje öfver det lyckliga och oförmodade sammanträffandet.

»Jag visste jag skulle finna dig!» utropade Matti då han glädjeyr ruskade brodern.

Känsloutbrott äro just ej vanliga bland finnarna, men det oförmodade mötet hade dock förmått framkalla ett sådant. Också hörde händelsen icke till de alldagliga, ty år kunde för de ensligt boende finnarna förgå utan afbrott i enformigheten. Den ena dagen den andra lik, den ena årstiden den andra likaså. Samma hemlif, samma arbete.

Det för några ögonblick så ytterst lifliga samtalet blef också snart lugnare. Moilainen ville nu veta, hvem den obekante finnen var, och Jossi berättade då hvad som öfvergått dem vid Kymmensjön. Han afbröts i sin berättelse af Moilainen.

»Vänta, Jossi! Icke allt på en gång! Nu skola vi taga reda på vår björn, och så skola vi språkas vid. Jag gissar, att då björnen är styckad mörkret redan inträdt, och vid nyingen passar oss bättre afhöra hvad du har att säga oss.»

Och så blef det. Utsträckta på granrisbädden, lyssnade våra finnar till Jossis berättelse om händelserna vid Kymmen.

»Nu bo vi alla hos vår vän Popen, hvilken tillåter oss stanna hos sig tills vi hinna komma oss i ordning igen, hvilket nu skall gå som en dans då vi kommit tillhoppa igen,» tillade Jossi glädtigt.

Bärande på stora köttbördor, hunno finnarna följande dag Popens nybygge. Det blef en glädje! Lissu lämnade icke sin sistfödde ett ögonblick, och Pavo kunde ej befria sig från Gretti, ehuru han sade henne, att hon nu vore för stor att hålla i knä. Gretti släppte honom ej förr än han omtalat allt hvad som händt honom sedan han och Matti lämnade Kymmen förlidet år och gingo ut i kriget, dit Pavo aldrig mer finge återvända. Det skulle hon nog sörja för

13. Slagbjörnen.

Snart voro de återförenade vännerna inne i sina hvardags-sysslor igen. På tillstyrkan af Popen, samlade de unga männen granlaf, och sedan snön för några dagar smält och lämnat marken bar, skrapade man ihop den i dessa trakter sparsamt förekommande renmossan i små högar, lagom stora att forsla på en kälke. Lafven och renmossan skulle tjäna till förstärkning af foderförrådet. Man arbetade flitigt, så att man då frosten inträffade och marken åter blef snöhöljd fått ihop ett förråd stort nog att man kunde lefva utan oro för kreaturen.

Nu inträdde ock finnarnas jakttid. Mycket fågel hade Popens pojkar redan samlat i sina giller, och nu hemförde de i marken ströfvande jägarna allehanda vildt så att man snart kunde utan fruktan motse den kommande vintern.

Och så vidtogo andra arbeten. En del drog hem foder ur skogen, andra lagade redskap, och Pavo, som lärt snickra af Pekka, förfärdigade skidor och husgeråd. Under dessa arbeten skred tiden fram, och julen var förliden. Vintern inträdde på fullt allvar med sina snöstormar och höga drifvor. Så blef klar luft, hög himmel och blek sol, hvilken dock för hvar dag allt längre dröjde vid finnarnas pörte.

Då rustade Pavo för en långtur. Han ville löpa genom de långa skogarna bort till Svärdsjö för att hälsa på sin far.

Man sökte ej öfvertala honom att stanna hemma, då han lofvade vara åter vid dagjämningen. Men Moilainen sade: »Jag följer dig.» Till svar på detta anbud hade Pavo blott ett tacksamt handslag att gifva.

De båda finnfamiljerna framlefde sin tid i största en-dräkt under hela den långa tiden de voro sammanträngda i Popens pörte. Tomt kändes där dock stundom efter de bortvandrade. Stor blef ock glädjen när Pavo och Moilainen en dag återkommo långt före den tid de varit väntade.

Pavo hade funnit kojan vid Svartsjön öde och af Munter fått veta, att Ram lämnat detta jordiska, sedan han gifvit den gamle vännen uppdrag att hälsa hans söner. Äfven Nila och Karna hade de besökt och medförde hälsningar att de, så snart våren lidet litet fram, skulle båda infinna sig vid Kymmen för att hjälpa till med hvad de kunde.

Följande höst stod finntorpet vid Kymmensjön nytt igen på den gamla tomten, och af mordbranden sågs intet spår.

Freden hade inträdt. Folket kom fram ur skogarna, och öfverallt arbetade man på att utplåna de spår ofreden lämnat efter sig. Men många hemman blefvo dock öde. Deras ägare hade dels omkommit, dels begifvit sig från de så ofta oroade gränstrakterna. Finnarna hade på det beladit mycket mindre af ofreden än svenskarna. Visserligen voro några gårdar brända af fienden, men de vaksamma finnarna hade till större delen hunnit rädda sin boskap och redskap, så att de vid fredens inträde kunde hastigare komma sig i ordning igen. I jämförelse med svenskarna hade ock finnarna förlorat obetydligt med folk. Som vi sett, var folkminskningen bland dem ej heller på långt när så stor som bland svenskarna, och en af orsakerna därtill var, att endast ett mindre antal af dem kom under fanorna eller blefvo, som det då hette, »slängda in bland knektarna».

Dels hade ordningsmakten icke full kännedom hvarken om hvar finnarna bodde, eller hur många bodde i samma gård. Och kände den det äfven, var alltid den eftersökte ur vägen då han skulle utskrifvas. Att få fatt på en sådan man som lefde af jakt och fiske i de ändlösa skogarna gränsade till det omöjliga, helst han skyddades af sina stamförvanter och därtill, om han ansattes, kunde fly till Norge, åtminstone tills faran var öfver. Det hörde ej heller till sällsyntheterna, att svenskar som ej hade lust för krigaryrket följde finnarnas exempel och flydde till skogarna. Icke heller att knektar som begått något brott eller eljes rymt fanorna, slog sig ned i skogarna, där de delvis lefde af rof från både svenskar och finnar. Att döma af säggen, blefvo sådana dock icke gamla i skogarna, emedan befolkningen själf där tog lagskipningen om hand.

Framför svenskarna hade finnarna äfven en fördel i sina bostäders aflägsenhet. Att skatter och pålagor uttogos af dem så vidt möjligt var, veta vi. Däremot sluppo de undan inkvarteringar och skjutsen. Skjuts, vare sig af truppernas tross eller de höga herrarna med deras följe, var allmogens förskräckelse. Mången gång togs dragaren från bonden för en ringa penning, någon gång med löfte om framtida ersättning, som dock aldrig utföll. Och mången gång blef dragaren genom öfveransträngning för längre eller kortare tid obrukbar, ofta oduglig för alltid. Sådana skjutsar sluppo finnarna undan, då de bodde för långt från vägarna, eller i många fall ej ägde hästar.

Vid proviantering och furagering hade de äfven lättnader. Hade så ej varit, skulle finnarna ej under de långa krigstiderna på 1600- och 1700-talen kunnat hålla sig uppe eller, som fallet var, förökats. Man hör talas om finnar som blifvit rika. Många sådana fall höra nog till sagans område. Men att flera finnhushåll genom omtanke och arbete äfven denna tid voro välbärgade, är ganska troligt. Ett sådant hushåll var våra vänner vid Kymmensjön. Rikedomen hos finnarna, och äfven hos den tidens svenskar, utgjordes förnämligast af kreatur och arbetskraft, duglighet och flit.

Finnarna betalade sina utlagor med boskap, vissa år råg, skinn och något vildt. En och annan var slöjdare, men mest voro de smeder. Järnet tillverkade de till stor del själfva, d. v. s. brände osmundsjärn. Däraf smidde de gröfre redskap för jordbruket och hushållet, bössor, kulor, bågar och pilar. De förstodo äfven att tillverka krut. Göra skor och nödtorftligen sy kläder, bereda läder med mera som han behöfde, hörde äfven till finnens hemslöjd. Som vi sett, voro både Pekka Huskoinen och Antti Kajland kunniga i snickeri och smide, och dessa färdigheter hade de äfven lärt de unga männen i sin omgifning. Pekka och Antti hade utom hvad gården gaf äfven andra tillgångar, och allt detta tillsammans gjorde familjen vid Kymmensjön välbärgad.

Också sade Matti till de sina då byggnaderna voro färdiga och skörden inne: »Nu, mor, ha Pavo och jag ingenting här hemma att göra. Nu vill jag gå bort och se på skogen jag fick af Sparren.»

»Ni må så göra, om ni därmed kan uträtta något.»

Under det Pavo och Matti rustade till affärd, ankom Moilainen, hvilken en tid vistats hos sin svåger Vikfinnen, sedan han på våren hjälpt Kymmensborna med deras bygge.

Han kom nu, som han sade, för att hämta de unga finnarna, emedan han på ditvägen påträffat ett helt samhälle bäfrar i trakten af »det lekande vattnet», där han föregående höst upphunnit Pavo och Matti. Nu vore hans mening att de skulle slå sig ned där en tid för att jaga och fiska. Man gaf honom nu del af den uppgjorda planen, och han förklarade sig beredd att följa med på färden. Bäfrarna han upptäckt kunde de sedan uppsöka.

Den raske Moilainens anbud antogs med glädje, och marschen mot väster anträdde. Då nu var fred, gingo de rakaste vägen genom bygden. Efter en rask marsch ankommo de efter några dagar till den ene af grefvens fogdar. Denne sade sig känna Mattis ärende. Då denne ville ha reda på hur långt skogarna räckte, sade sig fogden ej veta detta så noga, men nog räckte de ett långt stycke in i angränsande socknar. Vilde Matti eller någon i hans sällskap slå sig ned i skogen, kunde de göra det hvar som helst, blott de ginge en dagsresa eller så från bygden. Ingen skulle då bry sig om hvar de sloge sig ned.

Och i den delen af landet var nog detta äfven förhållandet, ty ehuru många finnar sloge sig ned på skogarna mellan Jernskog i norr och in i Gillberga i söder, ha dock sägnerna där ingenting att förtälja om strider mellan svenskar och finnar. Däremot finnas flera sägner om finnarnas trolldom. Måhända var det ock fruktan för denna som afhöll svenskarna från att oroa finnarna. Utom dess hade man respekt

för vildmarken, där trollen huserade och björnen bodde. Man aflägsnade sig icke gärna långt från de stora fjordarna i denna trakt.

Med lätta sinnen och friskt mod gingo de tre finnarna från den vackra Glafsfiordsdalen upp öfver bergen, där skogen växte tät och hög, furorna speglade sina ärevördiga kronor i klara små sjöar och tjärn, samt små älfvar och bäckar sorlande slingrade sig genom dalarna.

»Ett land för oss!» sade Moilainen där han från en bergstopp öfverskådade en del af den stora skogen. »Bättre än längre norr ut,» tillade han. »Här fryser marken icke så tidigt, och våren kommer förr än där vi hittills bott. Det vore mer än underligt, om ingen finne hittat hit.»

»En vet jag,» sade Pavo. »Jag träffade honom då jag från Stenbocken gick hem mot norden igen.»

»Om vi skulle uppsöka den? Hittar du dit?»

Ett småleende drog öfver Pavos anlete då han svarade. Den vore ej svår att finna. Moilainen mumlade, att Pavo ännu ej vore så gammal, att han kunde finna hvad de sökte i den vida skogen; det vore ej så godt att finna en liten plats i denna vildmark. »Vi kunna i alla fall försöka,» tillade han. »Gå däråt!»

Pavo vek af litet mot söder, och så gick det framåt, tills han åter stannade på en höjd och visade kamraterna en på afstånd liggande stor sjö. »Öfver den sjön har jag farit och sedan gått genom den mörka granskogen ni där se, och vid slutet däraf hitta vi finntorpet.»

»Godt! Du har reda på dig, hör jag,» sade Moilainen. »Framåt!»

»Det blir regn,» sade Matti. »Vi ha gått långt nog i dag. Låt oss slå oss till här; tids nog hinna vi finnen. — Här få vi sällskap,» tillade han strax därpå då de stannade vid en liten bäck, »se!» Där voro några dagar gamla spår efter en björn. »Den där är ej född i år,» sade Moilainen; »jag vet mig aldrig ha sett ett så stort björnspar. Det sällskapet, Matti, är ej att leka med.»

»Nej, det har du nog rätt uti,» sade Matti. »Vore den där hemma i närheten af Kymmensjön, så ville jag likafullt

försöka. Men nu får det väl vara; måhända vi träffas framdeles, om vi slå oss till någon tid här i skogen.»

Som Matti förutsagt, blef det regn, ett tätt duggregn som fäster vid kläderna och så småningom genomtränger det tätaste tyg. Också voro våra skogsströfvare genomsura då de följande morgon vaknade. Nattelden hade ej förmått torka dem, så tätt hade regnet fallet. »Jag önskar vi finna rätt på torpet,» sade Pavo, »ty detta regn synes mig bli långvarigt, då regntjockan står så nära marken och in mellan träden.»

»Det blir ej godt att finna rätt nu,» trodde Moilainen, »då vi ej se mer än ett bösshäll från oss. Vi få nog bli i skogen tills det blir klart väder igen, och mig gör det det samma,» tillade han, »men låt oss gå.»

I vanlig ordning, med Pavo som vägvisare, tågade våra skogsmän framåt. Framför dem luffade långsamt Tispa och Ketto, hvilka nu, genomvåta som de voro, sågo helt ynkliga ut. När man kommit in i en tät ungskog blef dock plötsligt lif i hundarna. Under ett högljudt skall rusade de framåt, och omedelbart därpå hördes först ett par flåsanden, sedan ett rytande så groft och ilsket, att marken tycktes skälfva och det gaf genljud i åsarna.

På ögonblicket rycktes gevären ur hölstren, och skytarna stodo i en linie. »Björnen!» hviskade Matti, under det hans ögon blixtrade och sökte genomtränga det täta snåret. Då lät ett ännu ljudligare rytande höra sig. »Det är den rätta,» hviskade Moilainen. »Det hörs på rösten, att det är den vi sågo spåren efter i går.»

Björnen hade föraktat att taga till flykten då hundarna angrepo honom. Han stod stilla och parerade med sina ofantliga armar de anfall hundarna riktade mot honom, emellanåt själf görande korta språng till anfall, hvarvid han nedslog och krossade de omgifvande ungräden samt stötte till något gröfre träd, hvars krona då ruskade barren af sig.

Pavo hade genast han såg kamraterna i bredd med sig stå med bössorna färdiga fält sin, i all hast bortskakat fängkrutet och påslagit nytt samt gifvit kamraterna tecken att göra detsamma. Men Moilainen svarade endast med att

skaka på sin bössa, till tecken att han ansåg henne vara i fullgodt skick.

Matti, som tyckte det drog för långt om innan kamraterna ryckte fram mot den alltjämnt fäktande björnen, tog nu ett steg framåt, tillvinkande de båda andra att följa honom. Med sakta, smygande steg gingo de tre jägarna nu framåt, tills plötsligt Moilainen böjde sig ned och strax därpå kastade upp sin bössa och siktade. Kamraterna sågo fängkrutet brinna utan att skottet gick af. Men just som Moilainen tog bössan från axeln small det och kulan flög upp mot molnen. Moilainen och björnen hade sett hvarandra mellan kvistarna, och den senare, uppretad som han var af hundarna, rusade ögonblickligen rätt på Moilainen. Vid det hastiga anloppet kastades denne omkull utan att björnen hann skada honom. Men innan Moilainen hann resa sig mer än till hälften var björnen öfver honom igen. Nu var Matti färdig att gifva honom sin kula i hufvudet och med den genast ända kolossens lif. Bössan klickade, och blott litet af fängkrutet blossade till. Det var som Matti vid denna otur förlorat all besinning, ty med bössan i högsta hugg rusade han rätt på björnen och slog honom i hufvudet med kolfven. Ögonblicket därpå var Matti kullkastad och björnen stod öfver honom, färdig att krossa hans hufvud mellan sina ofantliga betar.

Då kom en kula från Pekkas gamla bössa och genomborrade björnens hufvud. Han föll öfver och betäckte Mattis hela kropp. Blixtnabbt ryckte Pavo upp sin yxa och var med denna i några språng borta vid björnen. Dock innan Pavo, som bibehållit sitt vanliga lugn, hann fram satt Moilainen öfver björnen och gaf honom med sin knif hugg på hugg. Vid en blick på björnen såg Pavo, att blodet forsade fram på båda sidor om djurets hufvud: han visste då, att hans kula haft kraft nog att fullständigt genom-bryta det och ögonblickligt dödat.

»Lugna dig, Moilainen! Björnen är död, och ni båda kväfva Matti. Upp med dig och låt oss befria honom!»

Moilainen lugnade sig dock icke förrän Pavo tog honom om armarna, drog honom ifrån björnen och så välte bort denne. »Hjälp mig!» ropade han till Moilainen, hvilken satt kvar där Pavo lämnat honom, utan att vid Pavos rop

röra sig. Pavo såg nu, att Moilainens ansikte var öfverhöljdt af blod och en del af hufvudsvålen hängde ned öfver ena örat. Vid denna syn ansträngde Pavo alla sina krafter för att välta undan björnen. Snart blef Mattis hufvud synligt, och Pavo hörde honom ropa ett häftigt: »Perkelä, gå undan ditt odjur, så jag kommer åt knifven!» Och därmed ruskade han sig så att hela den väldiga björnkroppen skakade.

Då Pavo hörde Mattis ord klarnade hans ansikte plötsligt upp och han utbrast: »Gudskelof, du lefver, Matti!» — »Asch, nog lefver jag, blott jag finge af mig det här satans odjuret!»

I all hast fattade Pavo sin yxa, fällde ett lagom groft ungräd, afkvistade och afhögg det till en lätt handterlig bändstake, sköt den under björnen och lyfte så på denne så pass mycket, att Matti kunde krypa fram med hjälp af både händer och fötter, lofvande att blott han slapp lös skulle björnen få veta af det.

Matti fick passa sig själf bäst han ville, ty så snart han var befriad ur sin press, skyndade Pavo till Moilainen. Han satt på samma ställe och sökte lägga hufvudsvålen till rätta. Blodet hade öfversköljt hans ansikte och ögon, och lemmarna skälvde. Han var tydligen ej redig, och just som Pavo hann fram till honom svimmade han. »Vatten, Matti! Fort, fort!» ropade Pavo till denne, som nu stod på knä och torkade mossa och barr från sitt ansikte. »Fort, Matti! Vatten, vatten!»

»Vatten? Kroppen är som ett mos! Skaffa dig vatten själf, jag orkar ej röra mig.»

Pavo lade varligt ned Moilainen och skyndade till Matti, reste häftigt upp honom, sägande: »Stå på benen!» Och stå gjorde Matti, men gräla gjorde han ock, ehuru ingen hörde på, ty Pavo var redan på väg för att hämta vatten, som han äfven var lycklig nog att finna i en grop som det ymniga regnet fyllt.

Med mössan full var han strax på återväg. Då han gick förbi Matti stänkte han en handfull i dennes ansikte, hvilket kom honom att taga ett par steg framåt efter Pavo.

Då Pavo en stund därefter tvättat Moilainens hufvud

och lagt den lösslitna hufvudsvålen till rätta på ett mycket händigt sätt, kastade han sin mössa till Matti och ropade igen: »Vatten!» Nu vägrade Matti ej längre, utan upptog mössan och raglade åstad, slängande hit och dit mellan buskarna.

»Stackars Matti!» sade Pavo. »Du har nog blifvit hårdt klämd, du; men det har en öfvergång, då du ej är sämre än att du kan gå, gudskelof!»

Då Matti sent omsider återkom med vatten satte Pavo Moilainen upp och sökte få honom att dricka. Strax lyckades det icke; men snart drack han vattnet begärligt, och sedan Pavo med den våta mössan torkat hans ansikte, slog han upp ögonen och frågade häftigt hvad de ville honom och hvarför de klämdo och tryckte så på hans hufvud. »Blir snart bättre,» svarade Pavo. »Matti, sätt dig här och håll uti Moilainen! Orkar du det?» — »Å ja,» hvarpå han satte sig bredvid Moilainen och höll honom upprätt. Pavo skyndade nu bort, men återkom snart med ett fång björklaf. Han formade däraf en mössa eller kalott, lade den öfver Moilainens hufvud och fuktade den med vatten.

Moilainen började snart tala och var nu fullt redig. Han kom ihåg allt som passerat och gladdo sig storligen åt björnens fall, prisade Pavos mästerskott, men ondgjordes på sig själf som icke följt Pavos råd och sett om sin bössa.

Den dagen hade Pavo fullt bestyr med att göra i ordning ett läger för sina illa medfarna kamrater och att få den stora björnen. I mörkningen var dock allt färdigt, och sedan Pavo fått kamraterna ned på den friska granrisbädden och nattelden brann klar, kom äfven han till ro efter dagens sinnesskakningar och arbete. Visserligen blef hans sömn under natten emellanåt störd, men mot morgonen sofvo de sjuka lugnt, och då de vid fullt dagsljus vaknade kändo de sig bättre.

Moilainen förklarade sig vara bra nog. Hufvudsvålen trodde han skulle gro fast och vara bra innan kvällen, och Matti sade, sedan han rest sig och ruskat på kroppen, att den vore öm och stel, men han kunde göra hvad han ville utom att gå; därtill vore lederna allt för styfva.

»Tror du, att du kan sköta om Moilainen, om jag går ifrån er för att uppsöka min gamle bekante finnen vid sjön?»

Uj ja, det kunde nog Matti. Pavo borde ock, om möjligt, skaffa mer salt, så de kunde få till björnköttet, hvilket Matti ville ha kvar till vintern.

Äfven Moilainen yrkade på att Pavo skulle företaga färden, ty hade björnen ämnat äta upp honom, ville han nu gärna äta upp björnen, blott han finge tid på sig. Men nu orkade han icke äta något reelt.

Då Pavo hörde sina kamrater tala på det sättet, beslöt han lämna dem för att skaffa dem tak öfver hufvudet under tillfrisknandet.

Han sade dem därpå farväl, hvisslade på Tispa och var snart ur sikte för kamraterna.

14. Fången.

Sedan Pavo lämnat kamraterna vid det tillfälliga lägret tog han kosan mot sydväst. Regnet upphörde så småningom, och vid middagstid mötte han vinden, hvilken snart friskade till. Skyarna höjde sig, utsikten vidgades, och till sin stora belåtenhet såg han den stora sjöns blå vatten glittra i fjärran. Nu kände han igen trakten och kunde styra kosan rätt på finntorpet, hvilket han äfven före skymningen uppnådde.

Han hade beredt sig på att bli hälsad af hunden, men så skedde ej. Däremot varsnades han af gumman, och omedelbart därpå kom gubben själf till synes, nu endast beväpnad med yxa.

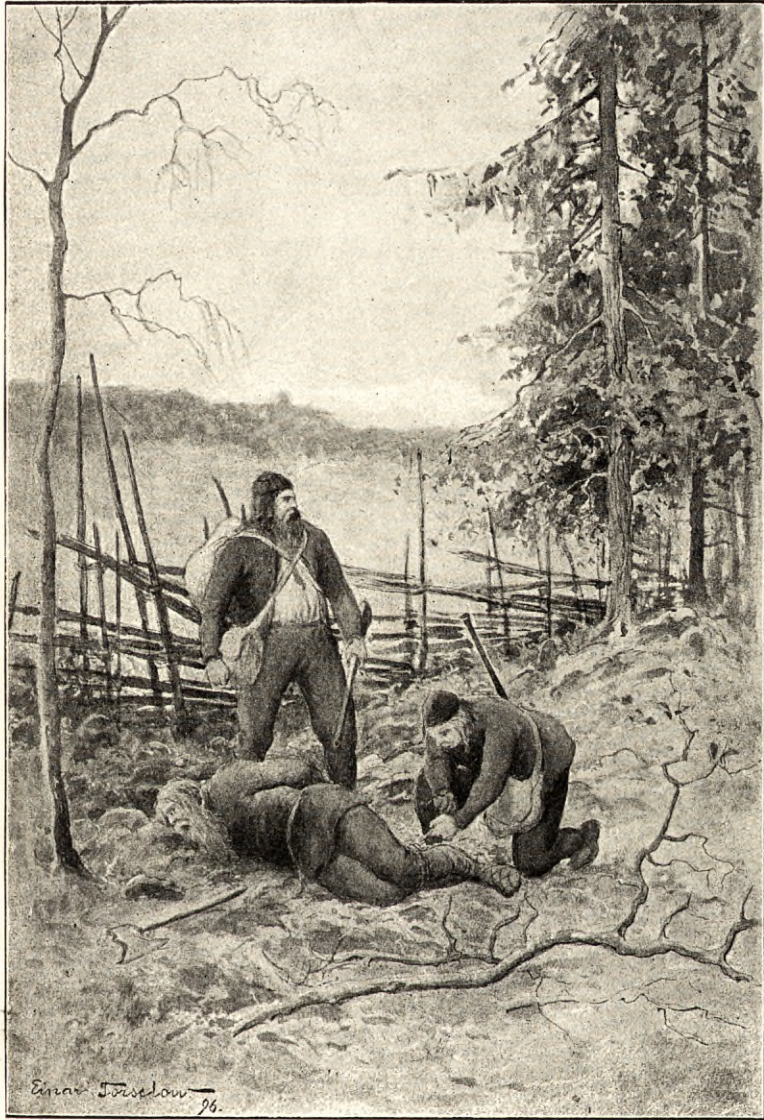
Redan innan Pavo hunnit fram till pörtet hade de båda gamla känt igen honom. De hälsade honom varmt och på ett sätt som sade honom, att han var mer än vanligt välkommen.

På Pavos fråga hur »lifvet lefde» med dem, svarade gubben, att det ginge väl an nu, men de hade råkat ut för en stor olycka, så stor, att komme deras pojke icke hem och hjälpte dem, räckte ej lifvet till för dem att bota den skada de lidit.

»Jag var,» berättade gubben, »en dag för en vecka sedan där borta vid skogskanten och lagade på gårdesgården, och vid det jag högg ned några unga träd passande till gårdsle, blef jag, utan att ha märkt det ringaste förut, angripen bakifrån, kullskuffad samt därpå, innan jag hann vända mig om, bunden till händer och fötter. Därpå reste angriparna mig upp och sade: 'Locka hit hunden din!' Innan jag det gjorde tittade jag mig omkring och fann, att männen som bundit mig icke voro flera än två, och då tänkte jag: Kan jag varna gumman min, så reder hon sig nog med hjälp af hunden och bössan för de där.

»Sedan jag besinnat mig litet och med samma fått syn på mor, som gick vid pörtet och stassade, skrek jag häftigt till: 'Pass! Men med detsamma fick jag ett slag i hufvudet så jag domnade af. Mor hörde ropet och var som en blixst inne i pörtet, stängde till dörren och var fort i gluggen med bössan. Hunden däremot, som hört ropet och med samma fått vind af de främmande, kom rusande öfver vallen ned till mig. Innan han hann fullt fram blef han skjuten.

»En af karlarna tog mig nu under armarna och bar mig framför sig till pörtet, så att mor ej kunde skjuta honom utan att först träffa mig. Och på så sätt kom han fram till pörtet, där han satte mig rätt mot bössmyningen, sägande, att ville nu mor icke sticka ut bössan genom gluggen till honom och sedan öppna dörren, skulle han genast sticka mig. Mor förstod icke hvad han sade; men under tiden hade jag kvicknat vid, och då jag förstår sven-ska och hörde hvad han fordrade samt tillika såg ett kvinn-folk som höll på att lösa ut boskapen, insåg jag att röfvarna voro flera och motstånd ej här lönade. Jag tillsade henne därför att lämna bössan och öppna dörren; hunden vore skjuten, och vi mäktade ej försvara oss. Då gjorde hon så. Röfvaren som höll mig sade sig ej akta ett finnlif mer än

»Jag blef kullskuffad samt bunden till händer och fötter.»

en myggas; men talade vi om hvar vi hade våra saker, skulle han ej sticka oss; i annat fall ville han strax göra slut på oss.

»Under tiden hade den andra mannen och kvinnan kommit tillstädes, och nu började de prata så fort, att jag ej förstod dem, och inne i pörtet och ute i kokhuset vände de upp och ned på allt hvad som fanns. Kvinnfolket frågade mig, hvar vi hade det och det, och då jag sade henne att jag ej hade sett de saker hon frågade efter, blef hon arg och bad karlarna klämma fram sanningen ur mig. Karlarna brydde sig ej om hvad hon sade, utan synade allt. Slutligen sade en af dem, att vi vore för fattiga och dumma. Vi hade nog aldrig hvarken sett eller ägt hvad hon frågade efter. Längre voro de dock ej hos oss. När de packat ihop de matvaror vi hade samt de saker de ville taga med sig, jämte min bössa och ammunition, drogo de af, medtagande vår bästa mjölkko och en tvåårig stut. Nu äro vi utan både det ena och det andra, och vår undergång är nära, om ej Gud hjälper oss.»

Och en hjälplösare människa än en långt bort i skogen boende finne, beröfvad sin redskap och sina kreatur, är svårt att finna. Dock ha våra finnar visat, att de kunde öfvervinna sådana svårigheter genom sitt tålmod, sin fyndighet och arbetsamhet.

De gamlas svåra belägenhet uppfattades klart af Pavo, men han visste ock, att så snart första sorgen öfver olyckan hunnit lägga sig, skulle modet återkomma, och han sade tröstande:

»Ja, Gud hjälper er nog, fastän det ser mörkt ut nu; och få ni vara friska, räta ni nog till er igen. Att börja med vill jag och mina kamrater hjälpa er,» och så berättade han deras jakt och frågade slutligen gubben, om han ville gå med honom och taga med sig hem en börda björnkött. Det blixtrade till i den gamle finnens ögon vid anbudet. Då Pavo skildrade björnens ofantliga storlek och redogjorde för i hvilken trakt den blifvit dödadt, glömde gubben sorgen för ögonblicket och uttryckte sin glädje öfver att det odjuret blifvit dödadt, ty två nöt hade han under årens lopp dödadt för gubben, och i kroppen skulle man återfinna en kula

som han gifvit honom. Gumman borde gå med, tyckte han, ty hon förstod att sköta om sår, och så kunde hon hjälpa till med att bära kött eller hjälpa Moilainen till pörtet, där han borde stanna tills han blefve fullkomligt återställd.

Nu var Pavo nöjd, ty det ena af sina syften att få tak öfver hufvudet åt sina kränka vänner hade han vunnit. Men att söka skaffa salt till björnköttet, det ansåg han numera ej löna tala om, ty röfvarna hade naturligtvis tagit med sig hela förrådet. Man finge nöja sig med så mycket af björnens kött som kunde användas utan salt.

I god tid bröt man upp, sedan gumman sett om de kräk röfvarna lämnat henne i behåll, och då Pavo nu väl kände trakten och kunde taga en rakare kosa än på ditvägen, hunno de fram redan vid middagstid.

Vid lägerplatsen stod bättre till än Pavo vågat hoppas. Matti var nu tämligen »mjuk» igen, som han själf sade, och Moilainen hade visserligen plågor, men var dock fullt redig. Gå till finntorpet orkade han visst; gumman behöfde icke hjälpa honom. Man gjorde sig kalas på björnen och rustade till med bördor, och så drog man af och hann en stund efter mörkningen till pörtet, där gumman på det sorgfälligaste ansade om de sjuka.

Följande dag gjorde Pavo och gubben ytterligare en färd efter björnkött, och gumman gick till deras fiskebod vid den stora sjön, där gubben lämnat kvar en påse salt. Den hemtogs nu och begagnades till björnköttet. Hon sade sig ha sett alldeles färska spår efter två karlar, hvilka hon bestämdt trodde vara de samma som plundrat dem. Svenskar vore de otvifvelaktigt, ty sådan form på skorna hade de. Ifrig var hon i sin berättelse och frågade slutligen Moilainen, om han ville låna hennes gubbe sin bössa. I så fall vore hon viss att gubben skulle kunna uppspåra och taga igen de röfvade sakerna.

Äfven Moilainen blef ifrig för saken och utfor mot björnen som förstört honom så, att han icke orkade förfölja bofvarna. Matti sade att börja med ingenting, men kröp ned från ugnen, där han låg, kände på sina lemmar och böjde sig åt alla håll. Och så tog han bössan och började rengöra den.

»Hvad menar du?» frågade Moilainen.

»Ämnar bedja gumman gå med och visa mig på spåren.»

»Dröj tills Pavo kommer igen! Spåren stå nog kvar till i morgon. Jag tänker de där karlarna ej låta öfverraska sig; du vet ej, hur många de kunna vara, och stel är du ännu. Bössan sköter du nog, men yxan och knifven är du ännu för stel att bruka. Dröj tills Pavo kommer!»

Matti kände än en gång på sina lemmar, och dem måtte han icke funnit efter önskan, ty han lade bössan upp igen på taksparrarna och kröp själf åter upp på ugnen.

Då Pavo kom hem hade de tre finnarna från de norra skogarna ett tämligen långt samtal, som slutade med att björnhuden förärades deras värd, finggubben, med anmodan att gå ned i bygden och skaffa sig en ko i stället för den bortröfvade och hvad mer han kunde behöfva. Pavo ville följa honom för att skaffa sig och sina följeslagare något mjöl, då nu deras färd blifvit så opåttänkt fördröjd. De gamlas tacksamhet för den stora gåfvan var icke högljudd, men deras glädjestrålände anleten sade gifvarna hvad de kände. Hvad spåren beträffade som gumman sett förklarade Pavo, att rövvarna fått för långt försprång: det lönade ej eftersätta dem. Och därmed måste de gamla låta sig nöja.

Att släppa de fräcka rövvarna utan att försöka träffa dem var dock ej våra skogsströfvares mening. De hoppades med tillförsikt kunna upptäcka dem vid sin undersökning af trakten, och då finge man handla efter omständigheterna. Då finggubben och Pavo togo afsked, sade sig den förre nu vara lugn för gumman sin, om ock rövvarna åter skulle göra ännu ett besök i hans hem. »Ty,» sade han, »om det spår gumman sett är efter samma karlar som öfverfölo oss och sannolikt voro förrymda soldater, ha de slagit sig ned här i vilda skogen och våga ej visa sig i bygden, där de äro kända. I så fall torde de nog vilja gästa mig än en gång.»

»De bli välkomna,» sade Moilainen.

Sedan Pavo och gubben aftågat uppstod ett lifligt samspråk mellan Matti och Moilainen. Gubbens antydan att banditerna torde återkomma kunde möjligen slå in, och båda önskade ingenting högre. Matti måste genast göra ren Moilainens bössa och uttaga det gamla skottet. Yxor och

knifvar skulle slipas och allt rustas väl i ordning för de väntandes mottagande.

För folk som ingenting ha att göra och ej förmå göra hvad de vilja, blir tiden gärna oändligt lång. Så blef och fallet för våra finnar när tillrustningarna voro fullbordade. Med glädje hälsades därför Pavo och finngubben välkomna då de efter fem dagars bortovaro återkommo från bygden med ko åt gumman och mjöl till gemensamt behof.

Matti var nu fullt återställd och hade redan i sällskap med gumman företagit en fisketur till den stora sjön samt därunder upptäckt en från norr kommande stor flod. Dit ville han nu och fiska. Gubben upplyste honom om att den älfven kom från en annan rätt stor sjö, där det fanns mycken fisk af alla slag. Den vore ej heller långt afägsen, och däråt rådde gubben Matti att gå.

Moilainen sade sig äfven ha lust för en sådan tur, ty nu kände han sig god därtill. Visst var han ännu skallig, ty gumman hade genast vid hans ankomst afklipt allt hans hår, men han trodde ej fiskarna skulle sky honom därför. Pavo förklarade sig ämna hvila ett par dagar.

Andra dagen på aftonen satt Pavo ensam utanför stugan, och vid hans sida låg, som vanligt, Tispa. Gubben och gumman sysslade inne i pörtet. Pavos tankar irrade vida omkring, men stannade slutligen vid den stora skogen där Matti och han hade rätt att bygga och bo.

Plötsligt hoppade Tispa upp och visade tecken till oro. Strax därefter satte hon nosen mot marken, blottade sina tänder och lät höra ett doft morrande. Pavo förstod henne väl och kastade sig blixtnabbt inom pörtets dörr, hvilken han raskt tillbommade, yttrande till sitt värdfolk: »Vi få ovälkommet främmande.» Därpå ryckte han ned bössan från taksparrarna, tillsköt de tjocka brädluckorna för pörtets gluggar och stack in bösspipan i titthålet.

Gubben fattade sin yxa och ställde sig vid andra gluggen, hviskande till gumman att lägga sig på golfvet.

»Ser ni något?» frågade hon med dämpad röst sedan hon lagt sig och krupit under bänken.

»De komma,» svarade gubben. »Gud hjälpe oss, det är samma ena!»

I förlitande på att torpets invånare, sedan de fråntagit dem gubbens bössa, vore försvarslösa, nalkades våldsmännen helt sorglöst pörtet. De buro sina säckar på ryggen och bössorna på axeln och kommo rätt åt den glugg där Pavo hade sin post.

Ett dundrande »stanna!» kom dem att hoppa till. Med detsamma tyckte de sig se en bössa från hvar glugg riktas emot sig och hörde en för dem okänd, barsk röst utropa: »Lägg ned gevären! Eljes fälla vi er där ni stå.»

De voro dock män som icke så lätt läto öfverraska sig, ty båda kastade sig ögonblickligen till marken, och en kula slog in genom gluggen nära Pavos bössmynning utan att dock träffa honom, då han lika hastigt vikit litet åt sidan, men icke lossat sitt skott. Bofvarna lågo nu stilla några sekunder, väl vetande, att de nu voro i den okände försvararens våld, då de ej lyckats aflocka honom skottet.

»Tag bort bössan!» sade den ene; »vi vilja lämna igen den vi togo här sist. Hvad gagnar det er att taga vårt lif?»

»Ni skola lämna igen allt hvad ni tog här sist, så edra bössor, själfva lämna ni trakten och så...»

Längre kom ej Pavo. Han hade under talet sänkt bössmynningen något litet, och det hade ej undgått banditerna. Blixtsnabbt sprungo de upp, hvar och en åt sitt håll. Pavo kom sig i häpenheten ej för att strax skjuta, men just som han var färdig därmed small ett skott. Den af de två som Pavo ämnat sända sitt lod hoppade till, släppte bössan och fortsatte flykten. I detsamma hörde Pavo Kättos häftiga skall, högljudda röster och förskräckliga eder. Nu kastade Pavo upp dörren; följd af gubben och Tispa, rusade han ut och såg då Moilainen utdela hårda slag åt den ene af bofvarna, därpå kasta från sig bössan, rusa på sin fiende och fälla honom till marken.

Då Pavo och den gamle finnen hunno fram till stridsplatsen lågo kämparna stilla, flåsande och utstötande obehagliga ord. Moilainen hade fallit ofvanpå och höll stadigt fast sin öfvervunne motståndare, och öfver dem stod gubben med lyft yxa för att göra slut på striden så snart Moilainen lämnade rum därtill.

»Stig upp, Moilainen!» sade Pavo tämligen lugnt; »min bössa är laddad.»

»Se till din Tispa, du!» svarade denne. »Den här uslingen sköter jag själf.» Med detsamma slog han en lösryckt sten i sin fiendes panna så hårdt att blodet forsade fram och mannens hufvud sjönk ned.

Pavo hörde Tispas ifriga skall nere vid skogsbrynet, och ditåt skyndade han. Innan han hann fram tystnade Tispa, och strax därefter mötte han Matti, som i en vidja ledde den andre bofven, den han med Tispas hjälp upphunnit och gripit.

Fångens ena arm hängde slapp och blodig utmed hans högra sida, benen voro nakna och blodiga, kläderna sönder slitna af tikens skarpa tänder. Hela gestalten var en bild af modlöshet och elände.

Matti däremot var strålande glad och ropade högljudd till Pavo, att Moilainen och han kommit från sitt fiske i alldeles lagom tid. God fångst hade de förut, men denna sista var dock den bästa. »Ni ha väl fått den andre också? Jag såg Moilainen och Kätto i färd med honom då jag sprang efter den här. Tispa är tapper, du. Du skulle sett, hur hon bet och slet på den här gynnaren, som jag nog icke så lätt fått bunden, om han haft sina båda armar helbrägda. Men ser du, nog sprang han fort, men min kula var snabbare. Hej, så lustigt! Nu skall gubben få sig en bössa och kanske något mera till. Kom, Pavo, gå vi upp till de andra. Är du inte glad, Pavo?»

»Jo, för gubbens skull, som jag hoppas nu skall vara kvitt så farliga grannar som han nu på en tid haft.»

»Du kan äfven vara glad för svenskarnas och vår egen skull, Pavo, ty du kan vara öfvertygad om att de här karlarna icke sparat hvarken den ene eller den andre.»

Pörtet var vid finnarnas ankomst med brottslingen tomt. Ingen syntes heller till i närheten. Man slog sig därför ned på bänkarna, sedan fången bundits vid muren. Ännu hade denne icke yttrat ett ord, icke heller hade finnarna tilltalat honom. Nu frågade Matti, hvem han var och hvad han hette. Till svar spottade han åt Matti, men teg. Matti

frågade icke mer, utan företog sig att ladda sin bössa och se om henne, hvarefter han lade henne i Pavos knä och gick ut. Han kom dock snart åter med fångens bössa, som denne tappat då kulan afslog hans arm.

»Pavo du, det är ett krongevär det här,» sade Matti sedan han granskat bössan. »Det är af samma sort som soldaterna hade i skansen. Hör du,» sade han och vände sig till fången, »du är en förrymd soldat, du. Du har gjort något streck och sedan rymt fanan. Det är du, så mycket kan Matti säga dig, som en hel sommar varit vid skansen. Hör du det, eller är du döf?»

Fången gjorde ej någon min af att vilja svara, suddade endast med foten omkring den från hans genomskjutna arm runna blodpölen.

»Nå, tig du så länge du vill, men en förrymd soldat är du i alla fall. Men,» fortfor han, »jag har lust se hvad du har i säcken din. Tag den af dig. Jag kan lossa armarna dina.»

»Låt vara med den saken, Matti!» sade Pavo. »Gubben och Moilainen komma väl snart åter, och då är bäst de få handskas med vår fånge på samma gång som med sin. Hans arm blöder starkt; jag tror vi få försöka stilla blodet. Tag fram fnöske ur min säck.»

»Du kan vänta,» svarade Matti, »jag hör gumman komma; hon gör det bättre.»

Mattis skarpa hörsel hade icke bedragit honom, ty strax därpå blef gumman synlig, bärande ett bylte. Vid åsynen däraf sågo de båda unga männen frågande på hvarandra. Gumman kastade byltet på golfvet, och omedelbart därpå upptog hon därur en tröja och hängde den på en stång; därpå följde flera klädespersedlar.

Då gumman kom in hajade hon till då hon fick se fången, men frågade strax därpå Pavo, hvarför de dragit den uslingen in i portet. »I myren med honom!» tillade hon barskt.

Nu hördes högljudda röster och tunga steg. Gubben och Moilainen inträdde. Moilainen hade en liten kutting under armen och gubben en skinnsäck i handen samt en

bössa öfver axeln. Deras steg voro osäkra, och då de inträdde i pörtet luktade det starkt brännvin. Då de fingo se fången uppgåfvo de ett rätt skratt. Moilainen sade, att det likade sig till storslakt i dag, och så tog han fången i håret och ruskade honom våldsamt.

»Hej!» sade han. »Hej!» sade äfven gubben. »Vi kan hälsa dig från kamraten din; han har rest åt helvete med förbud åt dig; du kommer snart efter! Hej, pojkar, nu skall ni få något rart som skall sätta lif i kroppen och mod i själen på er. Se hvad vi hittat!» sade han och höll upp brännvinskaggen. »Sådant vankas icke hvar dag hos finnarna. Hej!» sade han, ryckte tappen ur kaggen och höll den för munnen, hvarpå han räckte den till Pavo.

»Tack!» sade denne; »hvarken far eller Pekka smakade brännvin, icke jag heller.» — »Så dum du är! Tag dig en klunk, Matti!» — »Nej! Brännvin har jag lofvat far att aldrig smaka; djäfvulen bor i det.» — »Sådana pojkar! Har du hört maken till dumheter! Ja, djäflar bor i brännvinet, men det är glada djäflar! Drick, gamle far och gamla mor!» och därmed räckte han kaggen åt den gamle finnen, hvilken lika litet som gumman var sen att smaka på dess innehåll.

»Hvem är du?» sade nu Moilainen till fången. Denne tycktes ej höra frågan. »Hör du ej hvad jag frågar?» och då fången envist iakttog tystnad gaf Moilainen honom ett slag på ena örat, medan finngubben strax därefter gaf honom ett på det andra.

»Hör du bättre nu?»

»Jaså, du saknar målföre!» sade nu äfven gumman, »men vänta, jag skall nog snart lossa tungbandet på dig.» Och med detsamma sprang hon ut i kokhuset och makade några små stenar på en liten flat håll (»salthällen», där saltet söndermaldes). När de blifvit brännheta slog hon dem i fångens ena strumpa. Han ryckte till, men ej ett ljud kom från hans läppar. Den infernaliska smärtan blef ej heller lång, ty knappast hade den druckna käringen fått ned stenarna i strumpan förrän Pavo, som satt på bänken bredvid vattenämbaret, slagit det öfver fångens ben.

»Hvad gör du!» sade käringen ilsket.

»Fången är min och Mattis,» blef det lugna svaret.

»Men det är från mig han stulit och röfvat; och därför skall jag klyfva hans skalle,» sade hon och fattade Mattis yxa, som låg närmast till hands.

Innan den ursinniga gumman hann fullborda hvad hon hade i sinnet hade Matti ryckt yxan ifrån henne. »Yxan är min, liksom fången,» sade han med lindrigt darrande röst.

»Ja så,» sade käringen, »du vill ha honom för dig själf. Ja, jag förstår,» och så slog hon till ett gapskratt. »Gå i badstugan med honom! Han bör få torka sig litet innan han reser. Hett blir det, men hetare dit han kommer! Hej, gubbar!» skrattade hon; »låt oss kyssa kaggen,» och så stultade hon bort till gubben och Moilainen, som sutto tysta och halfsofvande på bänken.

Pavo nickade åt Matti. De axlade sina säckar, togo sina bössor och sade till fången: »Kom!»

Han reste sig genast och gick före dem ut.

»Rätt så, pojkar! Skjut rackaren!» lallade käringen, som nu satt sig på golfvet. »Stek honom, få honom!» Hvad hon mer ämnade säga dog bort då hon föll omkull på golfvet. De unga männen med sin fånge gingo blott så långt bort, att de ej syntes från pörtet; där stannade de.

»Vill du ej säga oss, hvem du är och hvar du bor?» frågade Pavo fången med mild, men allvarlig röst.

»Nej, det tjänar till intet. Ni döda mig i alla händelser, och ni ha skäl därtill.»

»Kan hända,» sade Pavo. Därpå band Pavo äfven hans ben och lade honom på marken. »Söker du fly, döda vi dig.» Därmed vinkade han åt Matti och gick litet afsides, dock ej längre än att de hade fången i sikte.

»Den där mannen förstår sannolikt ej vårt språk,» sade Pavo; men i alla fall vill jag icke att han skall höra oss. Döda honom vill jag icke, och alldeles icke vill jag pina honom. Egentligen har jag med honom ingenting att göra. Det är du som tagit honom. Säg därför, hur du vill! Lämna vi honom till Moilainen, skola de både pina och döda honom. Att de dödat hans kamrat, därpå kunna vi ej tvifla, och äfven den här skulle de redan gjort slut på, om de haft förmåga därtill. Det var lyckligt att brännvinet redan gjort dem kraftlösa då de kommo in i pörtet. Men vakna

de till och smaka på brännvinet igen, äro fångens stunder räknade. Du må nu besluta, om han skall lefva.»

»Nej, nej, Pavo! Besluta du! Du har lika stor rätt öfver honom som jag. Hade icke Tispa hjälpt mig, kanske han kommit undan. Nej, jag vill som du; alldeles som du, och jag följer dig hvar du går.» Och därmed sträckte Matti båda sina händer mot Pavo.

»Godt,» svarade Pavo, »jag gör som Pekka och din far skulle gjort, om de varit i vårt ställe. Kom!» Pavo gick med beslutsamma steg bort till fången, upplyfte honom, afskar hans band och sade: »Du är fri! Gå hvar du vill! Och gå med Gud!»

Det ryckte krampaktigt i fångens drag. Strax därpå började blodet flyta ymnigt från hans sårade arm, och med darrande röst frågade han: »Hvilka äro ni?»

»Nordfinnar, som söka oss land i denna stora skog, därtill vi ha full rätt. Vi höra till 'Örjanspojarna'.»

Vid de orden gjorde mannen en ofrivillig rörelse, men sade ingenting, såg blott på sin arm, från hvilken blodet fortfor att strömma.

Pavo nickade åt Matti, som genast gick till pörtet, medan han själf ur sin säck framtog fnöske och ett par linneremсор. Matti var snart åter. Han hade vattenbyttan med och därtill brännvinskaggen. »De sofva därinne som stockar,» sade han, »och vakna nog icke i dag. Vi bli ostörda. Jag tog brännvinet från dem; det gör dem bara galna,» tillade han.

»Bra, Matti! Hjälp mig nu!» Och raskt tog Pavo knifven och uppskar den sårade mannens tröjärm, hvarpå han varsamt aftvättade blodet.

»Kulan har gått igenom armen och skrubbat benet,» sade den sårade. »Sök stilla blodet med fnösket och bind sedan träspjälor om hela öfverarmen; kanhända den läkes ihop.»

Rådet var godt. De unga finnarna insågo, att det var det bästa som kunde göras, och med godt handlag verkställde de spjälningen. »Tack!» sade mannen till Pavo; »det käns som du varit med om sådant här förut.»

»Ja,» blef svaret, »jag har varit sårad själf och hjälpt andra sårade.» Den främmande mannen gaf Pavo en blick den han ej förstod, men tyckte såg god och välvillig ut.

»Ni söker land här i skogen,» sade mannen. »Jag vill visa er dit där ni finner sådant.»

»Förmår du begifva dig af genast? Då må du gå så långt du kan och så snart du kan, ty det är icke skäl vänta tills karlarna inne i stugan vakna. Vi äro redo att följa dig.» — »Tack!» sade mannen ännu en gång; »äfven jag är redo.»

Pavo gick då och hämtade hans säck och hängde den ofvanpå sin egen, sägande, att säcken kunde han väl näppeligen undvara. Men bössan vågade Pavo ej återlämna, den måste stanna hos finnarna. »Gifvet,» blef mannens svar.

Den frigifne fången tog nu ledningen och gick mot förmodan raskt nog tills mörkret var nära, då finnarna ombestyrde nattlägret så godt omständigheterna tilläto.

Följande morgon begaf man sig åter af, och vid middagstiden stannade vägvisaren vid ett tätt snår fullt af vindfällan.

»Vi äro nybyggare,» sade han. »Mitt hem är icke så bra som det kunde vara, men jag har dock ett hem, och det har jag aldrig förut ägt. Följen mig!»

Därmed började han krypa in i snåret, och då detta sätt att komma fram var tämligen vanligt i den tidens skogslif, följde de unga efter på samma sätt. Efter några minuter kom man ut på en liten öppen fläck. Här reste sig den okände och slog med en sten några slag på en gammal torr furu; det ihåliga ljudet hördes tydligt ett stycke bort i skogen. Något svar på signalen hördes icke, men finnarna förstodo, att de nu vore nära deras följeslagares hem. Deras förmodan bekräftades snart, ty de sågo nu en ljusning i snåret, och omedelbart därpå hunno de en afröjd plats, i hvars midt en jordkoja var uppförd.

I dörren stod en kvinna, och i det bruna gräset kröp en liten flicka. Vid anblicken af de tre männen drog kvinnan sig in i kojans, men kom strax ut igen då den okände ropade: »Vänner!» Men när hon såg honom bära ena armen i band och saknade hans bössa, blef hon helt blek. »Blif

ej ledsen, Märta,» sade han med mjuk röst. »Det har varit en dålig resa den här; men nu är faran öfver, och min arm blir nog bra igen. Se till, om du har något att gifva oss till lifs.»

»Det har jag nog, som du vet,» svarade hon, »men skall jag ej först se om din arm?» — »Nej, icke nu, men sedan.»

Under det kvinnan sysslade med maten visade han med handen mot väster. »Ni ser sjön där och det stora näset som sticker ut i den. Där finner ni odlingsland så godt, att make därtill icke finns här i närheten. Skogarna äro här fulla af vildt och vattnen af fisk; här skola ni finna allt hvad ni önska: bärgning, frid och ro. Min följeslagare kände till dessa trakter förut och drog mig häråt till den okända skogen. Han hade stora skäl till att dölja sig, långt större än jag. Men äfven jag sökte ensligheten. Nu ha tiderna förändrat sig, och inom kort lämnar jag trakten och skogarna: jag återvänder dit hvarifrån jag kommen är. Min säck återköper jag för kojans med hvad jag där lämnar. Den kommer er till nytta, om ni slår er ned här. Gå in och hvil! er under det jag språkar med min hustru.»

Till hvil! hade de unga männen ingen lust; de betraktade hellre den stora utsikt man hade från kojans och den afröjda platsen, medan de ifrigt samtalade med hvarandra. Sedan de i all hast ätit af hvad kojans husmoder dukade upp togo de strax farväl. »Hvad nu!» sade deras värd, »skall ni redan i dag aftåga?» — »Ja,» svarade Pavo, »det är nödigt.» — »Det är alls icke nödigt,» sade han; »stanna!»

Pavo tvekade litet, men sade så: »Det är nödigt för er.»
»För mig?»

»Ja! Mig anar, att man följer oss.»

»Ah!» utbrast han och slog sig för pannan.

»Frukta ingenting!» sade både Pavo och Matti. »Hinna vi blott ut ur snåret och in i skogen, skola spåren döljas och all fara vara förbi. Men,» tillade Pavo, »er tröja kan ni låna oss.»

Mannen räckte den till Pavo, hvilken nu jämte Matti försvann i snåret.

En half timme därefter återfinna vi dem liggande vid en eld i skogen. De hade lagat sig ett ordentligt läger,

som antydde, att de ämnade dröja den dagen ut och följande natt. En hare, som Tispa öfverraskat och knipit inne i vindfället, satt på stekspeppet; skinnet hade de hängt på en buske: allt tydde på frid, ro och trygghet.

»Tror du de komma?» sade Matti till Pavo. — »Ja, kommer ej gubben, så nog kommer Moilainen och Kätto, såvida intet oförutsedt inträffat.» — »Hur tror du vi då komma att reda oss?» — »Bra, tänker jag. Men ännu ett!»

Därmed steg Pavo upp, tog tröjan som han lånat, dopade den i den förbiflytande bäcken och hängde den bredvid harskinnet. Knappt var detta gjordt förrän Tispa sprang upp och vädrade åt det håll hvarifrån de på förmiddagen kommit. Snart började hon vifta med svansen. Skrattande sade Matti: »Nu ha vi snart Kätto här.» Ett par minuter därefter syntes ock Kätto's svarta nos sticka fram mellan kvistarna, strax därpå hördes steg, och Moilainen och finngubben blefvo synliga.

»Jaså,» sade Moilainen retsamt, »vi finna er då äntligen. Hvad ränner ni efter!» Han såg sig med detsamma omkring och fick genast syn på den upphängda blodiga tröjan.

»Hvad ränner *ni* efter?» frågade Pavo i sin tur. »Vi ha väl lof göra hvad vi vilja med vårt, liksom ni med ert. Vi fråga ej hvad ni gör, och då kan ni låta bli fråga hvad vi gör.» — »Ah ja, ja visst, men vi ville veta, hvar ni gjort af den där,» sade han och pekade på tröjan. »Nu vet jag det, ha, ha! Tag upp matsäcken, far!»

Med dessa ord till gubben slog han sig ned vid elden, där han strax fick syn på brännvinskuttingen, den Pavo helt listigt lagt mellan riskvistarna i bädden. Han grep den genast, skakade och höll den för örat. Då han hörde brännvinet skvalpa blef han blid. Han visste nog, att pojkarne ville smaka, fastän de nekade först. De hade varit snälla som ej supit ut allt.

»Nej,» sade Pavo, »då du gaf mig kuttingen tänkte jag vi kunde spara vår del till en annan gång, men nu kunna vi afstå hvad som finns kvar. Tag för er!» — »Hej, gamle far, kom hit till Moilainen och slå dig till; här få vi god aftonvard.»

»Vi tänka oss ned till sjön, dit vi voro äfven i går,» sade Pavo då de andra dagens morgon stodo färdiga att bryta upp. »Går ni med?»

»Ja så, ni tänker er dit ni voro i går,» sade Moilainen listigt och såg menande ut. »Nej, dit gå vi ej med. Gamlefar har reda på en flock älgar; vi tänka titta till dem på hemvägen. Jag gissar ni komma till finntorpet i morgon?»

»I morgon eller någon annan dag,» svarade Pavo. »Vi vilja se oss om här väster ut, så få vi sedan följas åt mot norr och öster. Är du med därom, Moilainen?» — »Visst, visst! Ni äro sluga pojkar. Gör som ni vill. Lika trifvas bäst med lika. Gamlefar och jag hålla ihop, liksom ni. Nu blir fredligt igen här i marken,» tillade han, »och mor har bössa hemma. Visst handterade mig björnen illa, och ondt har jag haft, men den här resan tycker jag om. Gå hvart ni vill! Ni finner mig hos gamlefar.»

Därpå skildes de åt och gingo åt hvar sitt håll. Men Pavo hade knappt gått ett par hundra steg förrän han stannade. »Det kan hända, att Moilainen kommer åter för att forska vidare. Vi må vänta en stund. Han misstänker, att äfven i den andra säcken fanns brännvin, och i så fall kommer han åter för att taga den ifrån oss.»

Han hade också knappt talat ut förrän Moilainen och finggubben blefvo synliga vid det nyss öfvergifna lägret. De gingo där ring på ring och letade efter de unga människans spår utan att kunna finna andra än de nyss gångna. Slutligen sade Moilainen i vresig ton. »Lönar ej söka mera. De där pojkarne äro så fullärda skogslöpare och så hemma i alla knep, att vi få gå här i dagar utan att få reda på hvar de hafva sitt gömställe. Vi gå till älgarna.» — »Som du vill,» svarade gubben, och därmed vände de åter i samma riktning de kommit.

Både Matti och Pavo skrattade helt tyst en lång stund. »Ja, du har nog rätt, Moilainen, vi ha blifvit inlärda och tro icke våra bekanta allt för väl; den här gången är det ock nödigt.»

Med dessa ord vände Pavo tillbaka till lägerplatsen, och Matti följde honom. De tände elden på nytt och lade sig

ned. Båda utbrusto i ett nytt muntert skratt. Slutligen sade Matti: »Tror du han upptäckt spåren in i snåret?»

»Det har han ej, ty då hade han följt dem. Och det ryser i mig då jag tänker på att han kunnat finna den sårade och vapenlöse mannen och hans hustru.»

Ett par timmar sedan Moilainen sagt sig skola vända åter för att uppsöka älgarna kommo både han och hans följeslagare i rask marsch tillbaka till elden.

Han studsade och uppgaf ett lätt rop då han varnade sina båda följeslagare, hvilka mottogo honom med glada ansikten. »Redan åter!» sade Pavo, »och redan fällt en älg?»

»Satans pojkar, hvad vill ni här?»

»Blott säga dig, Moilainen, att vi äro dina vänner, och som vän har du ock visat dig hittills emot oss. Låt vänskapen fortfara! Finnarna behöfva vara vänner och hålla ihop. Men skall vänskapen bli varaktig, bör hvar och en få behålla sitt och den enes eller den andres handlingar icke utspanas då man tydligen ser, att den ene eller andre icke vill ha dem kända. Sluta upp med att följa oss! Gå till ditt, eljes kan vänskapen sluta på ett sätt som vi ej tänkt oss.» Och utan att afvakta Moilainens svar gingo Pavo och Matti med raska steg mot väster.

»Satans pojkar!» sade Moilainen ännu en gång och ref sig i sitt ännu ej fullt hopläkta hufvud. »Hvad säger du, gamle far, om detta.» — »Att vi gifva hin vår plan och gå hem till mor, ty de där pojkarna märka stål*. Dem vill jag helst vara vän med och tänker ej mer på att svika dem.»

»Icke Moilainen heller,» sade denne, och så anträdde de återvägen.

»Kunna vi nu vara trygga för dem i jordkulan?» sporde Matti Pavo efter en liten stunds vandring. »Hvad tror du själf?» — »Jag är orolig.» — »Jag med,» svarade Pavo; »vi må ännu vakta en dag eller så i snåret. Man kan aldrig lita på människor som ha åtrå efter brännvin.»

Mer än ett dygn lågo de tåligt inne i vindfället utan att bli störda, och då därtill ett stridt regn började falla,

* Äro tappra och beslutsamma. Då någon får betyget att »märka stål» är det det bästa som kan sägas.

blefvo de fullkomligt lugna, ty nu kunde hvarken Moilainens ögon eller Kättos nos upptäcka spåret. Under regnet begåfvo de sig af och ankommo efter några timmars vandring till det af den fågelfrie utvisade näset. Här slogo de sig ned.

Ett par dagar dröjde de där, noga undersökande marken, hvilken de funno särdeles tjänlig för odling, liksom hela trakten med den vackra skogssjön slog lifligt an på dem.

»Kommer jag att slå mig i ro,» sade Pavo då de slutat sin undersökning, »vill jag uppslå mina bopålar här. Landet är stort nog för oss båda och flera till. Vi ha alla skäl att vara tacksamma för gåfvan.»

»Jag tycker som du, Pavo,» sade Matti, »men ännu har jag ingen lust för att bryta sten och gräfva i jorden för mig själf. Vi äro unga och hafva tiden för oss.»

»Ja du,» sade Pavo, »men jag är gammal nog därtill och börjar bli mätt på drifvarlifvet, så tilldragande det ock är; men en egen stuga i denna stora skog och vid dessa stora vatten utan nära grannar, det är ock något som tilltalar mig.» — »Och Gretti sedan,» sade Matti, skrattande.

»Ja Gretti ock,» sade Pavo. »Hon har ingen annan än oss att lita sig till, ty snart gifter sig väl Jossi, och då blir mer folk vid Kymmen än det bör vara. Jag hörde redan i somras, att finnar tänka slå sig ned där norr vid Timbonäset, och då blir folk nog i den trakten.»

»Du är förtänksam du, Pavo,» skrattade Matti, »det höres nog att du börjar bli gammal. Men hvad sitter Tispa och spetsar öronen för?»

Båda våra drifvarfinnar sprungo hastigt upp och lyssnade.

»Här kommer någon roende,» sade Matti, »jag hör årslag. Låtom oss se!» Snart voro de nere vid sjöstranden, och där kom ganska riktigt en liten båt utmed stranden. Ehuru finnarna voro väl dolda, lade båten i land midt för deras gömställe, och till sin förvåning sågo de sin förre fånge och hans hustru stiga ur båten alldeles invid dem. Mannen bar sin arm fortfarande i band, men höll i den friska handen en bössa, och ur libältet framstucko ett par pistolkolfvar. Då han stigit ur båten uppgaf han en skarp hvissling. Pavo och Matti stego genast fram ur buskarna.

Han hälsade dem gladt: »Jag såg er rök både i går vid dagningen, liksom i dag. Ville därför i förbifarten landa och säga er ännu ett tack och farväl. Tack för lifvet, och tack för det ni vakat öfver mig! Gå nu upp till min koja. Den jämte allt hvad ni där finner tillhör er. Det kan bli er till nytta vid nybygget.»

Härmed stötte han ut båten, lät den flyta af sig själf, stod stilla och räckte sin friska hand mot Pavo. »Farväl, Pavo! Tack för länge sedan! Minns du striden vid Fisksjön? Minns du Rövvarberget, och minns du säterjäsentan? Där sitter hon, mitt lifs lif! Farväl!»

»Pil!» ropade Pavo. »Att jag icke kände dig förr! Kom åter, jag har sändningar till dig från far!» — »Jag vet,» sade han glädtigt. »Den lilla kунten från Rövvarhålan! Behåll den, Pavo, för ditt nybygge!»

»Pil, kom åter!» — »Farväl, gossar båda två! Måhända ses vi åter ännu en gång.» Han gaf sin hustru ett tecken, och hon började genast ro bort.

Länge stodo finnarna kvar och sågo efter båten. Först då denne försvunnit bakom en udde lämnade de platsen och ställde stegen mot jordkojan. Till sin belåtenhet och förvåning funno de där en hel hop redskap för nybyggnad och odling och därtill den från finngubben röfvade bössan, jämte en stor myckenhet krut och bly.

»Underbart!» sade Pavo. »Det ser ut som en vink till oss att börja vårt nybyggarlif.»

I pörtet hos den gamle finnen återfunno de Moilainen i den mest upprymda sinnesstämning. Vid anblicken af de inträdande ropade han högt emot dem: »Jag har funnit det!» — »Hvad?» — »Hvad få af våra förfäder funnit, men alla önskat finna! Det som ger lycka åt hela vår stam, och mig först och sist.» Pavo och Matti stodo med frågande ansikten då Moilainen åter upprepade: »Jag har funnit det!»

»Hvad har du då funnit?» — »Det valbundna trädet!»*

* Det valbundna eller förtrollade trädet ansågs i folktron kunna bota alla slags sjukdomar och häfva förtrollningar, särskildt af barn som blifvit borthytta. Bortbytingar blefvo troll igen, om de fördes genom ihåligheten i trädet, de rätta barnen däremot befriades från trollens

Moilainens högljudda glädje förundrade nu icke våra finnar, hvilka väl kände till sagan om det valbundna trädet, och då Moilainen i sin förtjusning öfver det inbillade fyndet genast ville hem till de norra skogarna och sina där bo-satta stamförvanter, för att visa och pröfva det underbara trädets egenskaper, voro Pavo och Matti genast färdiga att följa honom. Vid ankomsten till svenskbygden profvade Moilainen genast sitt underbara fynd och blef där så upptagen, att de unga finnarna måste lämna honom där.

I Mattis återuppbyggda hem hälsades de med jubel, och mor Lissu prisade högt freden, som återfört dem hem och gifvit dem alla lugn och trygghet åter.

15. I väster skog.

Efter Krabbefejden fingo gränsborna frid i tretton år, och mycket hade under den tiden förändrats. Finnarna voro icke så okända af svenskarna som förr. De hade förökats och med dem finntorpens antal. Det var numera icke ovanligt att finnar köpte land af de svenska bönderna eller arrenderade sådant mot viss årsskatt till bonden.

Men trots freden, blef beröringen mellan svenskar och finnar ej heller nu stor. Man lefde i frid, men undvek hvarandra, och sällan ingicks giftermål mellan medlemmar af båda folken. Skedde det undantagsvis, var det finnar som

makt och återkommo till sina föräldrar. Det valbundna trädets lycklige finnare begåfvades dessutom med vishet och andra stora förmögenheter. Ägaren af ett valbundet träd ansågs af finnarna ända in i senaste tid som en af lyckan ovanligt gynnad människa. Och samma föreställning härskade äfven bland svenska skogsbor. Ett valbundet träd ansågs som en familjeklenod, gick i arf inom släkten och finns nog ännu bland de troende. Jag har under tysthetslöfte fått skåda ett sådant underträd. Mig föreföll det som en af trädets egna grenar blifvit nedböjd och sedan hopvuxit med stammen. Dock vill jag icke med bestämdhet säga detta, ty jag räknade den gången icke många lefnadsår.

gifte sig med svenska flickor, men finska flickor gillades icke af svenska gossar. Svenskarna ansågo finnarna högmödiga, då dessa i själfva verket endast voro skygga och genom föregående behandling blifvit misstänksamma. Afundtorde ock bland svenskarna gjort sitt till, ty finnen hade genom sin jakt och sitt fiske lättare att hålla nöden från hemmet än svenskarna, som endast hade sitt jordbruk, hvilket vissa år slog fel, och sitt obetydliga skogsbruk att lefva af. Umgänget mellan de olika folkstammarna var under fredstiden sannolikt hvarken lifligt eller förtroligt, och finnens böjelser för enslighet och tillbakadragenhet torde äfven därtill bidragit. Gifvetvis funnos undantag, och att flera svenska och finska familjer lefvat i god sänja och bistått hvarandra, därom tälja flera sägner och tilldragelser från ofredstiderna.

Det fanns äfven en annan sak som aflägsnade de båda folkstammarna från hvarandra: det var finnarnas förmenta trolldom. Finnarna styrkte dem i denna tro, och många bland finnarna själfva trodde verkligen, att vissa släkter och personer ibland dem besutto förmåga att bota sjukdomar och andra »vetskaper». De af dem åter som icke trodde på trolldomen upplyste ej svenskarna om bedrägeriet, utan styrkte dem fastmer i deras lättrogenhet, som ett skyddsmedel för dem själfva.

Till oviljan mot finnarna torde äfven bidragit, att dessa som oftast lyckades undgå de för svenskarna så tryckande utskrifningarna. Finnarna å sin sida ansågo sig blifva bedragna i handeln med svenskarna och vände sig därför oftast till Norge för att afyttra hvad de kunde, och köpa hvad de ej kunde undvara. Var sålunda under fredstiden beröringen mellan den svenska och finska befolkningen den minsta möjliga, var dock under krigstid förhållandet ett helt annat. Här hade det gemensamma gränsförsvaret till följd ett ömsesidigt närmande.

* *
* *

Sedan Pavos och Mattis återkomst från färden till den stora skogen i väster hade tolf år förflutit. Redan våren efter sin hemkomst hade de brutit upp och begifvit sig af

till den stora sjön, där Pavo beslutit nedslå sina bopålar på näset.

Raskt föllo furorna för huggen af deras kraftiga armar. Dånnet af yxornas slag och trädens fallande afbröt den sedan sekler här rådande tystnaden, och skogen ljusnade allt mer. Fyra somrar hade de arbetat med lif och lust. Men nu stod ock gården färdig med den första skörden inlagd och förvarad för kommande tid.

Alla vintrar hade de tillbragt vid Kymmen, dit Jossi nu hemfört Popens ena dotter som matmor sedan mor Lissu gått bort. Gretti hade vuxit upp, skött vallgången med lust, och lärt bergens ekon sina hornlåtar och vallvisor. Femte året hade Pavo ledsagat henne till prästgården, där han af de medel Gretti erhållit af Vappu betalat prästfrun ett halft års inackordering för henne.

Under de fyra somrar Pavo och Matti arbetat på sitt nybygge hade de icke haft besök af någon mer än den gamle finnen. Han hade åldrats och nu mera öfvergifvit hoppet att få återse sin son, som för så många år sedan gått ut i kriget. Nu ville han gifva en af dem torpet, om de ville stanna hos honom till hans död. De lofvade framdeles gifva svar. Vid den femte sommarens slut fingo de åter främmande. Det var fimgubbens gamla gumma. Hon kom en kvällstund knogande med ett stort bylte på ryggen och omgifven af alla sina kreatur. Hon prisade sig lycklig som funnit nybygget och sade sig vilja gifva dem allt hon ägde, om hon finge stanna till döddagar hos dem, ty nu var gubben död och hon trufdes icke längre i det gamla pörtet. Hon kunde hvarken sköta egendom eller boskap nästa sommar.

Gummans begäran gaf Pavo och Matti mycket att tänka på, men slutet blef, att de ej ansågo sig kunna afslå den. Gumman blef följaktligen matmor i huset och åtog sig strax alla husmoderliga bestyr.

Våra nybyggare hade denna sommar uppfört den till alla finntorp hörande skvaltkvarnen. Först då den var färdig och afprovad kunde de säga, att allt var gjordt som en finne behöfde för sitt hem. Läger man därtill den

boskap och arbetshjälp gumman tillfört dem kunde de väl motse framtiden med goda förhoppningar.

Också sade Matti en dag: »Nu, Pavo, är allt här bra, och du kan slå dig i ro. Jag bryr mig icke om det här stället, det är ditt. När jag tänker bosätta mig kommer jag till dig. Jag är just gammal nog för att ge mig ut 'på världen'. I vår går jag till kungen. När jag kommer åter rödja vi och bygga det andra halfva näset, ty jag har väl märkt, att du menat så, då du ordnat svedjandet, och så blir det! Bry dig nu ej om att få mig af meningen. Jag går ändå,» och till bekräftelse därpå högg han sin yxa i kvarnväggen så kraftigt att det sjöng i åsarna.

Då Matti så bestämdt uttalat sitt beslut visste Pavo att det icke lönade mödan söka förmå honom ändra det, ehuru det sved i Pavo vid tanken att han nu skulle förlora sin bepröfvade vän, och nära var att han sagt: »Jag följer dig», såsom han en gång sagt Pekka. Men det fanns något inom Pavo som redan bestämt honom att lämna drivvarelivet och bli bofast. Han svarade därför blott, att han icke undrade på att Matti ville se sig om i världen, men hoppades han snart skulle bli led därvid och komma åter.

Då Matti drog till Kymmen följde Pavo honom till prästgården där han lämnat Gretti. Han kunde nu bjuda henne ett hem. Gretti hade emellertid tagit tjänst för följande år hos prästen, hvars hustru därtill öfvertalat den hurtiga flickan. »Jag kommer till dig, Pavo, när jag tjänat ut året,» sade hon och visade sina hvita tänder. »Nog reder du dig med gumman till dess.» Med Grettis beslut var Pavo nöjd och återvände utan att ha besökt Kymmen den gången.

Som gåfva medförde han från Gretti en hundvalp, som hon räddat åt honom då prästgårdshyndans valpar dränkts. Den hyndan hade prästen fått af en fjällman, och make till jakthund fanns ej, det hade flera sagt. Pavo log, men var på det hela glad åt presenten, både å egna och Tispas vägnar.

Det är knappast troligt, att Pavo kände sig ensam då han återkom till sin nybyggda stuga, ty nu var jakttiden inne och han ströfvade jämnt ute i skogen. Skinnpackan

växte, så ock fågelhögarna, och då snön legat någon tid kunde han med fullt lass på sin kälke begifva sig af till Norge för att afyttra sin fångst och tillbyta sig sina förnödenheter af ammunition och verktyg.

Vid sin återkomst fann han till sin förvåning två par skidor resta vid pörtväggen, och innan han hann afsnöra sina kom Matti ut och hälsade honom högljudt.

»Väl du kom! Här har varit långsamt efter dig de här dagarna jag varit nödgad ligga inne. Med min resa ut på världen blir intet. Men jag har varit vid skansen och fått veta, att kungen ännu är för ung att vara kung, och så står det illa till norrut på våra skogar. Skörden blef i fjol knapp, och i år än sämre. Det är ondt om mjöl för både svenskar och finnar, ondt om allestädes utom här, där du har liggande spannmål inne för flera år. Därför tog jag Popens pojke med hit till dig. Här finner han hvad som ej finns i hans hem, föda nog, och i framtiden kan du hafva god nytta af honom. Hvad jag vidare har att säga dig få vi talas om medan du hvilar efter resan.»

Följden af Mattis vidare tal blef, att Pavo och han på förvintern då snön hårdnat, med hvar sin fullastade kälke råg, begåfvo sig af den långa vägen upp till Kymmen, där de med sina lass jagade den grinande nöden på dörren.

I Pavos hem hade man icke ondt af de dåliga åren och ej heller i framtiden, ty jorden var i sig själf god, och närheten till sjön friade Pavos skördar för den härjande allförstöraren frosten.

Mattis trefnad i skogen var dock försvunnen, och då sommaren kom gick han till Norge för att lära sig smida.

16. Pavos hem.

År hade gått. En kulen augustikväll, då sjön gick hög och luften var regndiger, sågos två män och en kvinna ifrigt sysselsatta med att bära in den nyskurna rågen i torkrian.

Den ene mannen och kvinnan buro rågbanden på en bår, under det den andre bar sin börda i en därtill särskildt förfärdigad vidjekorg. »Lägg mera band på båren, Pavo!» sade den unga kvinnan. »Jag orkar nog bära. Regnet är redan på andra sidan sjön. Du ser, hur det piskar vattnet, skynda!»

Kvinnan var Gretti, nu sedan några år Pavos hustru. Hon hade, som Pekka sagt henne i pörtet långt uppe i Dalaskogarna, då hon ännu var lilla flickan, »hållit fast vid Pavo», och han hade äfven hållit fast vid henne. De hade sedan dess aldrig tänkt sig möjligheten att det kunde blifva annorlunda än som nu skett.

»Du öfverskattar dina krafter, Gretti,» svarade Pavo. »Vi hinna ändå få vår skörd under tak innan regnet hinner hit.»

»Nej, Pavo, ser du ej, hur fort molnen gå! Vi måste skynda,» och därmed började hon själf lassa sädesband på båren.

»Ser du,» sade hon en stund därefter, »att regnet kom fortare än du trodde. Det gick ju alldeles jämnt för oss att få in det sista innan skuren hann hit. Kom in!» sade hon och drog honom i tröjärmen, för att få honom under tak. »Hvad ser du?» frågade hon, då hon märkte, att Pavos ögon voro riktade mot något föremål på afstånd.

»Jag ser något som är sällsynt vid vår sved; en främring kommer hitåt.»

»Låtom oss då skynda in i pörtet!» Därmed ilade hon trots ösregnet öfver åkern till pörtet. Där stannade hon för att invänta sin man. »Hvad du går långsamt! Du blir genomvåt innan du hinner in! Men hvem kan komma hit till oss?»

Det faller sig icke alltid så lätt att känna igen en bekant sedan långliga tider, äfven om man känner honom väl. Så var ock med Pavo nu, ehuru han tyckte sig känna igen gång och rörelser. Då mannen kommit närmare hviskade han till Gretti:

»Moilainen!»

Hur Pavo kunnat känna igen Moilainen, var för Gretti ofattligt, så förändrad hade han blifvit. Han var nu ej

längre den hurtige och raske mannen, som med spänstiga steg och vakna sinnen löpte genom skogarna. Nu var han en pussig och i paltor klädd man med gul hy och slö blick. Hans hälsning, som fordom ljöd frimodig och glad, var nu visserligen högljudd och häftig, men rösten ljöd hes och skroflig.

»Gud signe er,» sade han, »och Gud vare tack jag hunnit hit! Här sitter ni i fred och ro medan det snart brinner i hvar knut i bygden. Norrmännen äro öfver oss, och jag har gått för att varna er.»

»Kom in, gamle vän!» sade Pavo i det han skakade Moilainens hand, »du behöfver torka och hvila dig. Sedan må du meddela oss nyheterna därifrån du kommer.»

»Tack! Du är dig lik, Pavo, lugn som förr, och med nyheterna är det heller icke så brådskande; jag hinner nog med dem. Men,» sade han och såg förvånad på Gretti, »är det verkligen du, flicka? Känner jag miste? Nej, så lång och smidig du än är, är du dock Gretti Haakasett. Och nu, som jag genast såg, mor i huset! Lycka till, barnet mitt! Så tiden går! Ni äro lyckliga ni, och jag...»

»Kom intill muren, Moilainen, och torka dig medan jag lagar i ordning litet till lifs åt oss. Vi ha just nu före regnet fått in vår råg, hvarmed vi arbetat duktigt.»

»Berätta först om dig själf, Moilainen!» sade Pavo, sedan männen slagit sig ned på bänken efter maten.

»Om mig själf?» sade han och drog ett djupt andetag.

»Hur har det gått dig, och hvad har du haft för dig sedan vi skildes för tretton år sedan?»

»Hur det gått mig? Illa! Hvad jag gjort? Gått omkring i bygden och i torpen och supit. Valträdet blef en olycka för mig, men en lycka för andra. Jag har botat många, många, och i betalning har jag allt jämt erhållit brännvin, och när jag blifvit oregerlig slagits med bönderna och sedan varit jagad af både dem och öfverheten, flera gånger tagits och slängts in bland knektarna, men alltid rymt från dem till andra orter där ingen kände mig. Och så har det gått år efter år. Nu börjar jag bli känd öfverallt, så nu måste jag hålla mig i skogen igen. Så har det gått med mig.

»Nu till nyheterna! Norrmännen rusta sig, som sagdt, med stor makt att gå öfver gränsen. Det är krig på lif och död mellan kungen i Sverige och kungen i Danmark, och vår kung har sändt bud att alla män skall rusta sig för att möta norrmännen, om de komma. Karlar som duga samlas öfverallt. Kvinnfolk och gubbar lämna gårdarna och fly till skogarna. Det finns ingen sjuk i bygden att bota, därför är Moilainen här, och får han ej stanna här, går han till de gamla finnarna uppe i höjden.»

»Visst får du bli hos oss, Moilainen.» sade Pavo. »Den gamle finnen dog på sitt torp däruppe, och gumman hans kom till mig och lefde till förra vintern. Torpet däruppe är öde sedan många år.»

»Hvar hamnade gubbens bössor?» frågade Moilainen häftigt; »den ena är min.»

»Bössorna har jag fått i arf efter gumman. Du må gärna taga hvilken af dem du vill.»

»Får jag det, Pavo, så blir ännu en gång karl af Moilainen. Sedan jag söp upp min bössa och Kätto dog, har jag aldrig kunnat få någon, och detta är till en stor del orsaken att jag så länge gått och supit i bygden. Nu blir Moilainen karl igen,» sade han ännu en gång. »Tack, Pavo! Du skall se, jag håller ord.»

Det blixtrade till i de grumliga ögonen på Moilainen då han fick bössan i sina händer, och länge satt han och strök på den som man stryker ett kärt barns hufvud. Pavos och Grettis ögon möttes vid denna syn, och blickarna sade, att de hoppades på deras gamle väns upprättelse.

Då Pavo följande morgon vid solens uppgång trädde ut ur det mörka pörtet och lät sina blickar öfverfara den nu lugna sjön och skogarna där bortom, tog han plötsligt ett steg tillbaka: där stod en rök mot söder och en annan mot väster. Något sådant hade icke händt på alla de år Pavo vistats i denna ödemark. Och hvad som var ännu ovanligare: där small ett skott uppe i höjden.

Hastigt vände Pavo åter in och ropade redan i dörren: »Moilainen! Per!» Till Per hade prästen utan att fråga

föräldrarna döpt Popens gosse då denne på samma gång som fyra andra barn varit hos honom för att döpas.*

Endast Per svarade. Moilainen vore försvunnen, och med honom Bokko, den hund Pavo fått af Gretti och som nu efterträdt den afsomnade Tispa som Pavos favorit.

Pavo och Per behöfde blott några ögonblick för att beväpna sig och rusa ut för att spana. De hade knappt kommit ut förrän de hörde Bokko gifva några skall uppe i höjden och strax därpå åter ett skott.

Då flög ett lugnt och gladt leende öfver Pavos anlete, ty han begrep, att den gamle skogslöparen, nu i besittning af bössa och i en välförsedd jaktmark, icke kunnat motstå lusten att ströfva i skogen samt att den lifliga unga hunden själfmant följt honom. Detta meddelade han Gretti, som nu stod vid hans sida och med honom godt skrattade åt att de låtit sig oroas af en i finnmarken så vanlig sak som att en jägare smyger sig till skogen en arla morgonstund. De båda rökpelarna Pavo sett härledde sig sannolikt från folk som flytt från sina hem och nu sökte skydd i skogen.

För alla händelser beslöt man dock söka utspana, hvilka grannar man hade i marken, och Gretti rustade strax till något att lägga i matsäcken, under det Pavo och Per fejade sina vapen. Moilainens återkomst beslöt man sig dock för att afvakta.

Deras väntan blef kort. Glad i hågen kom Moilainen, åtföljd af Bokko, kastade en knippa fågel till Gretti och frågade de rustade männen hvart färden gällde. Då man upplyst honom därom ville han genast följa, men Gretti sade sig ej vilja bli ensam hemma; Moilainen skulle skydda henne, och därvid blef det. Pavo tog vägen till den längst mot söder synliga elden, Per till den närmare väster ut.

Ehuru Pavo hade längsta vägen, var han dock först hemma. Han hade funnit flera svenska hushåll som tillhopa slagit sig ned på en ö i den stora sjön Pavo en gång seglat öfver. Några gamla män och halfstora gossar höllo

* Ännu så sent att jag kan minnas det har händt, att en finne på en gång låtit döpa tre barn, som alla själfva gått till prästen och kyrkan. Jag har hört flera sådana fall berättas. G. S.

vakt, under det kvinnorna dels vallade boskapen, dels sysslade med lägret. Från det partiet hade man ingenting att frukta.

Per kom ej förr än i mörkningen. Han hade hela dagen spionerat på ett sällskap män, kvinnor och barn, som han »icke trodde mer än jämnt». Männen voro i färd med att uppsätta skydd för kreaturen, och af deras samtal hade han förstått, att de ej ämnade lämna platsen förr än de rustat i ordning för de sina så att de kunde stanna i skogen till vintern. Att fienden varit synlig i närmaste bygden hade de ej talat om; men att öfverheten vore sträng och sökte få ihop så mycket folk som möjligt, det hade en nyss ankommen man haft att förtälja, och själf hade han med nöd sluppit undan. »Den mannen var dock en finne,» tillade Per tvärsäkert.

»Tager du ej fel nu, Per?» frågade Pavo misstroget.

»Det kan nog hända att så är,» invände Moilainen; »det bor flera finnar häremellan och gränsen, och de äro väl bekanta med svenskarna, af hvilka de köpt land.»

»Jag tror finnar numera finnas i alla skogar från öster till västerhafvet,» sade Pavo. »Om dessa finnar har jag hittills ej vetat någonting.»

»Men de veta af dig,» inföll Moilainen, »ty af svenskar fick jag veta, att en finne skulle finnas i den här trakten, och strax förstod jag, att det måste vara du och Matti. Eljes hade jag ej gått häråt, utan till det gamla finntorpet längre mot söder.»

»Jag trodde min vistelse här var obekant för folket väster ut,» sade Pavo.

»Därtill har du bott här allt för länge. Men huru tänker du nu om grannar och ofreden?»

»Jag har tänkt mycket därpå under min vandring i dag. För närvarande hotas vi icke hvarken af grannarna eller danskarna. Och för dem fruktar jag för öfrigt icke alls; de gå ej så långt från bygden som hit, och kommer snö, kunna de ej taga sig hit, om de ock visste, att jag bor här. Från dem är, som sagdt, ingen fara. Och för närmaste framtiden ej heller från våra grannar svenskarna. Ännu så länge ha de föda nog: vildt i skogen och fisk i sjön, och i nödfall

boskapen. Men en annan tid kan komma då allt är slut för dem. Att jag långt förut och sannolikt inom kort skall få påhälsning, kan ej betviflas. De skola då taga reda på hvad här kan finnas och i nödtid med eller mot min vilja dela med oss hvad vi ha, tills vi själfva bli utan. Sådant måste förekommas snarast möjligt. Dock få vi icke uteslutande tänka på oss själfva. Vi måste ock se till våra vänner och fränder där norr ut, som äro mer utsatta för fara än vi. Jag önskade därför, att du, Moilainen, ville göra en tur upp igenom marken och först till skansen vid Eda och höra dig för, sedan till Kymmen, och så vidare till dina släktingar uppe i Östmarken och vid Runsjön, och så åter hit. Per skall följa dig till Kymmen och sedan vända åter hit med de underrättelser som under vägen dit kunna fås. Senare kommer du efter och så få vi rådas hur vi bäst skola ställa oss. Vill du göra den resan, Moilainen?»

»Om jag vill! Du kan vara säker att jag gör den, och icke heller skall du behöfva vänta mig för länge.»

»Tack, då börja vi rusta dig. Och nu, i badet med dig!»

»Hå, hå! Du tänker då också på allting; men också har du haft vår förste man till lärmästare.»

Ett par timmar därefter kunde ingen som på den senaste tiden sett den långhårige, smutsige och i paltor klädde Moilainen tro, att den rene och snyggt klädde man som med upprätt hållning stödde sig på sin bössa var samma människa. Vid hans sida stod den ljushårige och kraftigt byggde Per, med ett ansikte hvarur glädjen lyste vid tanken på det värf han hade att utföra och utsikten att åter få träffa de sina i fädernehemmet.

»Gå med Gud och farväl!»*

»Du borde varnat Moilainen för brännvinet,» sade Gretti till sin man då de båda andra försvunnit i skogen.

»Nej, Gretti! Då man talar om hin onde, är han strax framme, säger ordspråket. Talar man med en fyllbult om hans last, blir han trotsig; ingen annan än han själf kan afhålla honom från frestelsen. Moilainen skall hålla

* Finnarnas vanliga afskedshälsning.

det ord han gifvit sig själf. Och faller han, skall Per i alla händelser skaffa oss de underrättelser vi önska. Per, så enfaldig han än ibland förefaller, är i många ting före sina år. De få i alla fall lättare arbete än vi, Gretti min.» — »Än vi? Hvad menar du nu?» — »Hvad jag säger.» — »Låt mig veta allt.» — »Har ej tid,» sade han skrattande, hvarpå han tog järnspekt, hacka och spade och begaf sig af till skogs.

»Nu, Gretti, har du nog reda på hvad jag gjort,» sade Pavo vid återkomsten. »Du har väl kunnat tänka dig det?» — »Hvad behöfde jag tänka på det,» sade hon; »det gick lättare att smyga mig efter dig och se hvad du gjorde. Bokko viftade på svansen åt mig, men du hvarken hörde eller såg åt mig. Svenskarna kunde ha bundit dig, så ifrigt gräfde du i källarhålen där.» — »Jaså du var så nyfiken? Nå, nå, — det borde jag kunnat tänka mig,» och så skrattade båda. »Men allvar, du Gretti! Vi måste spara och gömma allt hvad vi i matväg kan åstadkomma, blott hafva här hemma så mycket vi behöfva för ett par veckor åt gången. Och icke nog med ett gömställe: vi måste hafva flera både öfver och under jorden. Så hade Pekka och jag, och så hade far min. Upptäckes det ena, skall väl det andra undgå spejare, och så göra för resten alla människor under ofredstider. Nu få vi se till att få ihop något att gömma. Du får sköta fiskhuset och näten ensam. Jag och Bokko få hålla oss i skogen.» — »Och om någon kommer då du är borta?» — »Så reder du dig nog och slinker undan.»

»Jo, du är god, du! Det är nog för att du skall så mycket som möjligt få gå och larfva i skogen som du tror vi behöfva så stora förråd,» skrattade Gretti; »jag tycker vi ej hafva så litet.»

Pavo kom dock ej så snart åt skogen och till jakten, ty oakadt han arbetade duktigt och Gretti stundom hjälpte honom, tog det tid innan han fick sina gömställen färdiga och de förråd han hade där inlagda. Den ena veckan gick efter den andra, löfvet började gulna innan allt var färdigt, och just då återkom Per.

Han hade blifvit uppehållen i närheten af skansen, sade han, emedan han gärna ville vara med då danskarna kommo dit. Där skulle bli riktigt krig, hade man sagt. Skansen var full af soldater, och utomkring i alla skogar höllo bönderna jämte många finnar vakt.

Per ville tillbaka dit, men han hade nu gått hem först för att säga Pavo, att vid Kymmen stod allt väl till. Jossi var och skulle bli hemma, liksom hans gamla far Popen, men bönderna voro anbefallda att gå till Fryksdalen på vakt. För öfrigt var allt i en röra omkring skansen och utmed landsvägen, alla som kunde flyttade till skogarna, så att med undantag af vaktarna byarna stodo öde. Här och där på bergen, hade Per under sin vandring sett rök och hört ett och annat vallhorn. Från Moilainen hade han skilts vid Kymmen. Han hade, som sagdt var, gått norr ut. Per slutade sin berättelse med uppmaning till Pavo att skyndsamt rusta sig och följa honom till skansen, där det skulle bli en rolig dans.

Då Pavo dock hvarken rustade sig eller talade därom tog Per mod till sig och sade, att han tyckte det var rart att Pavo ville sitta hemma vid ugnen då de andra männen gått ut att möta danskarna. Per ville åstad.

»Du får lugna dig tills Moilainen återkommer,» sade Pavo. »Och under tiden skall du på ett par tre dagar få gå väster ut för att höra om fienden visat sig där.»

Per var i sin stridsifver nöjd med uppdraget, men förbjöds att blanda sig i striden, ifall tillfälle därtill yppades. Hans ärende var att speja, ej att strida, voro Pavos sista ord.

»Pavo,» sade Gretti, då Per gått och de blefvo ensamma, »jag vill följa dig, ty jag förstår nog, att du ej tänker sitta hemma som det nu är. Jag vill gå till bygden och skaffa oss en flicka som blir här och sköter om kräken.»

»Hemma blir jag ej, Gretti, det vet du ju; men jag går ej heller bort förr än jag vet att jag kan gagna något. Vi måste därför invänta Moilainen.»

»Och om han icke kommer?» — »Han är redan här,» sade Pavo och öppnade pörtets dörr. Där stannade just nu Moilainen. Han hade gått så sorglöst, att Pavo hört hans steg. »God dag!» sade han ifrigt. »Jag blef länge, så du

har nog väntat mig. Men litet till lifs först! Jag har gått fort i dag.»

»Välkommen åter, Moilainen! Vi stodo just och talade om dig, Gretti och jag. Hon tänker följa oss åt ut och se på världen.»

»God dag, Gretti! Blif hemma du, det är icke tid för kvinnor att gå ut nu. Hvar är Per?»

Pavo omtalade, att Per gått väster ut på spaning och snart skulle vara åter. »Satans pojke! Han har varit med Bogfinnarna och så när blifvit fången; men det har han nog inte talat om.»

»Nej; men han har blifvit uppehållen vid skansen, har han sagt oss.» — »Det uppehållet kunde blifvit långt nog det, men därom får han göra reda själf.»

Sedan Moilainen fått stilla sin hunger tog han, mot allt bruk, genast till ordet. »Jag har varit hem. Där och öfverallt ha de tagit alla löskarlar till soldater, ty vår unga kung skall vara angripen af många fiender och behöfver mycket folk. Skall vara en duktig karl, och därför gå bönderna gärna till honom. Men här vid gränsen finns ej många kvar hemma vid, och danskarna lär komma i stort antal. Kungen med allt krigsfolk är söder ut, och nu håller en de kalla Iben* på att gå öfver Glommen vid Vinger.** Om några dagar kunna de vänta honom till Edaskans. Där finns redan mycket krigsfolk, och flera vänta de. Men ännu är ej mycken allmoge samlad och heller icke många finnar, men alla som duga till något äro dock där. Och nu är jag här med hälsningar både från dem och Spaken att du genast skall komma och hjälpa konom vid vekten, ty de dumma finnarna förstå ej ett ord af hvad han säger dem. Han får ej vara med vid skansen han, utan skall vakta utmed alla vägar och stigar och i alla skogar mot Fryksdalen, och litet folk har han ännu, så det är allt nödigt du kommer. Finnarna har han ingen nytta af, sade han, förr än han får tag på dig, som finnarna känna och bedt honom sända efter. Östmarksfinnarna äro med Klämmes Erik*** jämte en del nordfinnar, och med dem bror din, Nila. Sväger min och

* Vibe. ** Kongsvinger. *** Fänrik Erik Klementson.

Bogarna, Mangskogs- och Gräsmarksfinnarna äro dock hos Spaken, som nu ligger i Håfversrud (Håfvilsrud), och dit skola vi.»

»Någon särdeles brådska kan det icke vara för oss, Moilainen,» svarade Pavo lugnt. »Ha danskarna icke gått öfver älfven, så kunna vi knappast vänta dem ännu på en vecka, och någon dag dröjer nog innan de angripa skansen. Innan dess skall de icke ströfva omkring långt ifrån den, och bondhoparna som följer efter hären skall först sedan denna tagit skansen eller blifvit tillbakalagen därifrån, öfver svämma bygden. Som du vet, har jag redan varit med i förra ofreden. Så gick det till då, och jag tänker så blir ock nu.» — »Det där förstår jag mig icke på,» svarade Moilainen. »Gärna ville jag fort åstad, men jag behöfde ock hvila upp mig ett par dagar, ty jag är stel, stel som en käpp. Jag var ej van att gå då jag drog åstad. Då jag gick i bygden och slängde blefvo dagsresorna ej så långa. Jag går till ladan och lägger mig.»

»Vill du ut, Gretti,» sade Pavo, »må du göra så. Till gränsen och i skogen vill jag dock icke att du följer. Vi ha höst nu, men till Kymmen kan du gå. Där vill jag möta dig så fort jag möjligen kan.» — »Tack, Pavo! Jag vill ej bestämma mig nu, men det är rätt hvad du säger.»

Först en dag senare än han egentligen haft lof vara borta kom Per linkande in på sveden och hälsades genast af Bokko. Männen stodo då redo till affärd, och Per fick genast göra reda för hvad han sett och hört. »Danskarna äro i alla byar närmast gränsen,» sade han. »Jag har hjälpt prästen* att flytta alla hans saker, till och med fönstren togo vi med oss, och det var alldeles lagom prästen kom undan innan danskarna hunno fram. Som jag aldrig sett några danskar, lade jag mig på lur vid skogskanten och lät prästen och dem han hade med sig gå före, och så förstod jag, att de voro arga på prästen som tagit bort allting. En var så arg att han hoppade och skrek, och sedan tände han eld på huset. Men då vardt jag ock arg och sände honom en kula. Då skall ni tro det blef ett lefverne där på gården.

* Kyrkoherden Dusenius i Holmedal.

De rände som stollar, och sköto åt mig gjorde de så kvistarna rök om mig. Och så kom de springande i en rad ditåt jag låg; men då tog jag till fötterna, och nu är jag här och har sett, att det ryker allestädes därnere i bygden.»

»Vi må skynda, Moilainen,» sade Pavo. »Per, du blir hemma och gör hvad Gretti säger dig! Men hvad linkar du efter?» — »Ah, det är just ingenting.» — »Något måste det väl vara efter dina byxor äro genomdränkta af blod,» sade Moilainen. »Af med dem!» — »Asch, det är bara en af danskarnas kulor som de sände efter mig; den tar jag nog reda på själf.»

»En af danskarnas kulor?» inföll Pavo; »hur fick du den? Jag förbjöd dig ju att gifva dig i strid.» — »Ja, det var icke jag, det, det var de,» sade Per. »Men jag slet mig allt ifrån dem, jag,» tillade han triumferande. — »Du har sett danskar förr, du. Du står här och spinner ragg, du. Du har varit med Bogfinnarna ute vid skansen!» — »Det var icke mycket det,» tyckte Per. »Vi slogos litet grand med några spejare.» — »Och du blef fången?» — »Det var blott en liten stund; kamraterna slogo mig lös.» Och åter flög ett triumferande leende öfver Pers breda ansikte, och det glimmade till i hans små ljusblå ögon då han sade: »Ni tänker gå ifrån mig, ni?»

»Ja, det tänka vi. Men först af med byxorna!» Nu hjälpte ej att Per gjorde grimaser. Moilainen gjorde processen kort, hvarpå han sade till Pavo: »Hit med vatten! Byxan sitter fast i torkad blod.»

Pers byxor voro snart öfverspolade med vatten, och själf ryckte han dem af sig. »Satans pojke!» sade Moilainen; »han har en grof kula i tjockläret. Låt se,» och så trefvade han på andra sidan läret. »Jo, här sitter kulan, strax innanför skinnet. Och med den har du gått sedan i går!» Pavo undersökte också såret och såg hvar kulan satt. Utan att vidare orda tog han fram sin nyslipade knif, gjorde ett par snitt och klämde ut kulan, då blodet strömmade från båda hålen.

Per sade ingenting under det kulan uttogs; men då Pavo lade henne på bänken tog han henne och synade henne

noga och sade så: »Den där skall gå igen den.»* Sedan männen lagat om såret och Moilainen varit utanför pörtväggen och läst öfver en tillagad smörja, sade han till Gretti: »Håll såret öppet och smörj på af detta, blir han snart bra.»

17. På krigsstig igen.

Nattsvart mörker höljde Eda skans då Pavo och Moilainen blefvo anropade af utposten. »Vänner, finnar!» — »Passera!» Åter anropades de, men denna gång blefvo de närmare tillsporda om sitt ärende. Så fort de redogjort för hvilka de voro och framfört de hälsningar Moilainen medförde från kapten Spak, kom en officer ut och sade dem att de genast skulle bli förda öfver Bysjön, där de jämte flere andra vaktkarlar och spejare skulle tjänstgöra tills vidare. Befäl skulle möta vid båten. Af en soldat visades nu finnarna ned till sjön och båten. Åtta, tio man utom finnarna stego uti den. Efter några årtag sågo de hur ett ljus glimmade mot norr, och strax därpå flera: det var eld vid eld. »Danskarna!» sade en af deras kamrater. »De började synas i skymningen, och nu komma de väl allt fort; eldarna ökas.»

Då båten landade möttes den af en officer. »Kommer flera?» frågade han den som hade befälet i båten. — »Nej, kommandanten kan ej afvara mera folk; kanske i morgon.» — »Godt!» Därmed lade båten ut igen. »Gå upp med ditt folk, Käck, utmed hela linien och då du träffar sista karlen, så utställ dem rätt mot öster så långt de nå. Du känner ordern.»

Mannen som anförde de nykomna syntes vara hemmastadd i marken, ty marschen gick jämt, och blott ett par ord växlades med de poster som påträffade. Posterna

* »Ska' gå igen sa' Popens pojke om kulan», var ett ännu i författarens ungdom i gränstrakterna gängse ordstäf.

eller hållet, som de då kallades, utställdes två och två. Då turen kom till finnarna blef deras plats högst upp på berget.

»Här stanna ni. Samla ihop ved till ett stort bål, och skaffa er torrved som brinner bra och tänder fort. Tänd bålet så snart ni märker fienden och drag er litet tillbaka. Och bruka edra bössor och yxor ifall han tränger på. Edra skott höras ej till skansen, men röken från bålet skall underätta kommandanten, att fienden är på väg att kringgå sjön för att omringa honom. — Förstå ni, hur jag menar?» — »Ja!»

»Löpen nu icke bort, om ni få se danskarna, utan att ha hälsat dem välkomna med edra kulor, och hållen dem ifrån er så länge ni förmå. Ni få hjälp af oss där nerifrån, om vi ej samtidigt bli angripna. Mot öfvermakten må ni rädda eder så godt ni kunna. Krut och bly har ni fått. Håll eder vakna!»

Utän att orda om hvad man sagt dem lämnade våra finnar sina säckar och bössor åt Bokko, som redan nu var så långt kommen, att man kunde förtro sig åt hans vaksamhet, och drogo ihop ris och torrved till ett ansenligt bål. »Den mannen,» sade Moilainen skrattande, »talade nog bra, men då han bad oss tända bålet hastigt när vi hörde fienden komma, tänkte han icke på att det går tid åt att få eld och torrveden tänd. Dock skall vårt bål bli hastigt tändt; jag har redan funnit hvad vi behöfva.»

Mellan några stenar hade Moilainen upptäckt en djup grop. I den gjorde de eld och dolde den med en liten mur och några stora mossflak. Snart brann elden med full låga utan att skenet ens på ett litet afstånd syntes.

»Vi slå oss ned här, äta och hyila. Hämta gevären och säckarna!» Moilainen var rapp, ty han längtade efter båda delarna.

»Sof nu! Jag går bort till Bokko med hans kvällsvard och stannar där,» sade Pavo.

Vid midnatt väckte Pavo sin kamrat, och mot daggningen blef återigen Pavos tur att posta, medan Moilainen lagade frukosten. Då Pavo intagit sin post kom mannen som på aftonen utställt manskapet för att tillse sina poster. »Ingenting passerat?» sporde han. »Men här luktar rök!

Har ni haft eld?» — »Vi ha eld,» blef Pavos svar. »Hvar?» — »Sök!» — »Finner ingen, ser ingen,» sade han förvånad.

Pavo klargjorde saken. »Bra,» sade han, »ni äro bestämdt duktiga spejare; jag vill se er tillställning.» — »Och kanske smaka på vår gröt som nu bör vara färdig.» — »Ja men, varm mat, det vore just något nu efter denna långa natt.» Ett starkt hväsande »tist», vanligt hos finnarna, framkallade Moilainen, och med honom gick mannen. »Skönt!» sade han då han återkom till Pavo; »det där var något som jag skall komma ihåg då jag åter är ute på sådana här nattposter.»

»God dag och tack för länge sedan!» sade Pavo då det under tiden blifvit så pass ljust att han kunde se mannens anletsdrag. — »God dag!» sade äfven denne och såg frågande ut. »Känner du mig?» — »Ja, men det var just ej i går vi träffades. Det var strax efter förra kriget en natt i skogen under snöstormen. Ni var ryttare då. Den natten var sämre än denna.»

»Ä, är det du som gaf oss värme och visade vägen sedan?» — »Jo, den ena af spejarna.» — »Och du kunde känna igen mig! — Nu minns jag ock dig, men du var fasansvärdt mager och blek då.» — »Det är annorlunda nu.»

Pang, pang, pang!

»Ah, nu vaknade danskarna!»

Bomb, bomb, bomb!

»Där fick ni svar från skansen. Adjö!» Därmed sprang väbeln nedåt vaktkedjan. Genast han var försvunnen kom Moilainen för att intaga Pavos plats. »Ät nu! Kanske få ock vi något att göra,» sade han och såg om flintan på sin bössa.

Oafbrutet fortforo kanonerna att dundra så väl från danskarna som från skansen. Men vid vaktkedjan i skogen var allt tyst och stilla; intet störde tystnaden i skogen.

Det led mot aftonen. Moilainen hade gått en bit framför vaktkedjan för att spana då Pavo, som tyckte han dröjde länge, ifrigt lyssnande efter honom. Plötsligt rasslade det litet i buskarna; här kom han i fyrsprång, och Bokko började morra.

»Vi ha dem snart här,» sade Moilainen och tog skydd bakom en fura, där några buskar fullkomligt dolde honom, oaktadt han stod upprätt.

»Jag skjuter först,» hviskade han, »och kastar sedan vår tändved i bålet.»

Pavo hade också tagit plats bakom en skyddande fura, nära ett klippblock, bakom hvilket äfven han kunde taga skydd, om han ville. Knappt hade de intagit sina poster förr än först ett och sedan flera skott genljödo nere i berget, och omedelbart därpå hörde de steg af annalkande. De framtågade i spridd linie, front mot front. Mannen som var närmast Pavo stannade ett ögonblick då han hörde skotten och lyssnade. Då kom Moilainens kula. Karlen släppte sitt gevär, famlade i luften och föll. Med detsamma dundrade skott på skott nere i bergsidan.

Plötsligt ljöd en hornsignal; strax upphörde skjutandet. Nu uppsteg rök vid rök hela linien utefter från bergets topp ned till sjöstranden. En knapp fjärdedels timme var allt tyst. Moilainen hade hunnit kasta eld i bålet och ladda om då deras anförare kom springande till dem och ifrigt frågade, om fienden brutit igenom kedjan hos dem. — »Nej!»

»Ah, det var blott blänkare,» sade han. »De drogo sig tillbaka då de funno att vi äro på vår vakt. De voro svaga och komma snart nog mer manstarka åter. Ryck fram en smula och spana, men kom snart åter.»

Det behöfdes icke, ty ett långt utdraget glädjerop från den öfriga postkedjan tillkännagaf, att fienden dragit sig tillbaka. Snart kom också ett bud och lämnade väbeln ett bref från skansen.

»För hin,» sade han, »det passar bra det här! Du, Pavo och din kamrat äro just rätta karlarna att uträtta ett sådant ärende. Här är ett bref från kommandanten till kapten Spak. Han har fått veta, att danskarna utsändt en ströfkår just däråt kapten Spak står med sin afdelning, att ströfkåren är så manstark, att Spak behöfver hjälp, och att han inom tre à fyra dagar skall få den. Hjälpen kommer vägen om Gunnarskog. Hälsa Spak, att har Vibe intet annat att traktera oss med än det vi nu sett, så kommer han icke in i skansen den här gången, för allt hvad han skjuter och väsnas. Rask marsch till Spak, som ni finna i Helgeboda eller däromkring; ni känna nog vägen.»

»Om förlof, väbell!» sade Moilainen. »Jag vill se, om bocken jag sköt innan jag går. Jag tänker han icke behöfver hvarken kulor, krut eller gevär på den här resan.» Därmed gick Moilainen bort till sin fallne fiende och kom snart åter med de nämnda sakerna.

»Jaså,» sade väbeln, »här föll ock en. Nå den få vi se om sedan. Du må behålla hvad du tagit, ty bössor behöfs nog dit ni komma. Fort åstad!»

Våra finnar voro rätt belåtna att få lämna vaktgöringen, då där erbjöds föga utsikt till någon strid på fulla allvaret. Efter de underrättelser de bekommit vore också skyndsamt af nöden; de togo därför ut stegen. I den marken var Pavo väl hemmastadd sedan Krabbefejden och hade ej glömt de små stigarna, ej heller de kullar och höjder han kunde taga märken af. Marschen kunde därför gå tämligen rakt på målet, ehuru det redan var nedmörkt. Då han var nära den stora stig som gick mellan skansen och Helgeboda stannade han för att rasta ett ögonblick, villrådig om han skulle våga gå den, eller draga sig norr om den och bestiga det höga berget vid sjön Vällen. Därifrån kunde de i ljusningen upptäcka gränsvaktens rökar och däraf se, om Spak med sitt folk stod norr eller söder om sjön. I ena fallet hunne de honom en halftimme tidigare än i det andra. »Vi få lita på vår lycka,» sade Moilainen, som han gaf del af sin tvekan.

En timme därefter visade Bokko sig orolig, satte nosen i marken och lät höra ett doft morrande, hvilket föranledde männen att sakta sina steg och ljudlöst följa hunden i spåret. Plötsligt glimmade ett eldsken fram; de stannade strax. »Vänta här, Moilainen!» sade Pavo. »Jag vill ensam se hvad den elden belyser.» Därmed försvann han i dunklet.

När Pavo kommit närmare elden såg han, att där blott fans *en* man, sysselsatt med att intaga sin aftonvard, men märkte också, att hans bössa låg så nära honom, att han ögonblickligen kunde fatta den. Af kläderna kunde han ej se, om han var svensk, norrman eller finne; men på rörelserna trodde han sig igenkänna en landsman. En ensam man fruktade Pavo icke. I ljusketet där mannen nu stod var han helt och hållet i hans våld. Pavo kunde nedskjuta

honom hvilket ögonblick han ville. Den obekante däremot kunde ej skjuta Pavo, som stod i skuggan och dessutom hade skydd. Sköte mannen på ett ungefär och så toge till flykten, skulle Bokko fånga honom.

Pavo tog ett raskt beslut och tillropade mannen på sitt modersmål: »Stå stilla, eljes blir du nerskjuten!»

Mannen hoppade till, men stod sedan som en stenbild.

»Gå några steg från din bössa och stanna sedan!»

Mannen gjorde så, men svarade på samma gång: »Är du en finne, så kom tryggt fram till din landsman!»

Pavo lät höra finnarnas signal, och genast var Moilainen, som, ohörd af Pavo, smugit sig efter honom, vid hans sida. De gingo nu båda rätt till elden och hälsade sin landsman helt kort, tilläggande: »vet du ej, att fienden är i landet och i närheten? Hans spejare äro i skogen.»

»Jag vet både det ena och det andra,» svarade mannen, hvilken helt lugnt gått åter till elden och nu satte sig ned och fortsatte sin afbrutna måltid.

Pavo och Moilainen sågo på hvarandra. Båda tyckte, att den mannen icke vore af de rädda eller böjd för fjäsk. Detta hade redan stämt Pavo och Moilainen till hans fördel, ty alldeles på samma sätt skulle de handlat. Hur brådt om de än hade, läto de honom dock äta i fred. Då han slutat sade han: »Jag tänker vi ha samma ärende i skogen. Ni äro spejare från skansen och jag går samma ärende åt Hämmingen.»* — »Du har gissat rätt,» sade Pavo; »vi gå till Spak.» — »Jag ock,» sade den obekante finnen.

»Men hur har du kunnat komma förbi danskarna? Hämmingen med sitt folk står ju söder och väster ut.» — »Så är det, men jag har gått öfver linien och in i Norge bakom hela danska hären, och nu är jag här, men fruktar jag i mörkret kommit för långt mot väster. Det är mulet i kväll; man kan ej se hvar man är. Jag måste afvakta dagen för att komma på rätt led igen.»

»Det är som du säger: du har kommit som du sagt; men vill du följa oss, skola vi i dagningen vara hos Spak. Hur reder ni er eljes för danskarna hos er?» — »Bra ibland

* Hemming Stjernholtz.

och dåligt ibland. Stryk ha vi fått, och stryk ha vi ock gifvit. Likafullt ha vi ej kunnat hindra danskarna att bränna flera byar samt prästgården ock.» — »Då är du från Holmedal? Vi veta om den branden.»

»Nej; men jag och några andra finnar bo i Karlanda, som ej är långt från Holmedal. Men hur kunna ni veta, att danskarna bränt för prästen?»

»Vi äro från den trakten.» — »Ah, då var det ni som sköt den danske officern då han tänkte fyra på. Ja, så är det; ni äro nog i rätta ärenden, och därför följer jag er.» — »Det var ingen af oss som lossade det skott du nämner; men vi veta det ändå, och vid skansen veta de det ock. Du kan likafullt tryggt följa oss, ifall ditt ärende hastar.» — »Ja, det hastar. Låt oss gå!»

Trots de svårigheter en mörk natt vållar en vandrare i vildmarken, hunno våra spejare före dagen det höga berget dit de ämnat sig för att utspana, hvar kapten Spak stod med den svenska styrkan. Redan vid första blicken de kastade mot sjöns nordöstra ände sågo de eldar glimma och stundom blossa häftigt upp.

»För sent!» utbrast Pavo. »De våra äro slagna! Eldarna äro de brinnande husen. Hvilken olycka! Häfvilsrud är brändt och fienden där! Hvar finns nu de våra?» — »Jag måste dit,» sade Moilainen. »Bida mig här! Jag är åter innan dager.»

»Duger ej, Moilainen,» sade Pavo. »Vi ha älfven mellan oss och de brinnande gårdarna. Den är bred, och danskarna äro nog vakna. Äro, som det synes, de våra slagna, ha de fattat postö vid sjöns södra ände, där de söka rädda Helgeboda. Dit måste vi, och där finna vi dem. Friskt mod! Vi ha ännu ett par timmar till dager, och till Helgeboda hinna vi på mindre än en. En liten rast nu! Vi må äta, så vi kunna slåss hela nästa dag.» Pavo var ifrig, ty danskarnas framgång hade upprört honom.

»Du har nog varit med förr, du,» sade den främmande finnen, »och jag är villig att lyda dig.» — »Jag har slagits förr i dessa marker,» sade Pavo, »ehuru jag var ung då.»

»Är du af Örjanspojkarne?» — »Nej, men jag har följt Pekka Huskoinen i några år.» — »Ah, du är då Pavo?»

— »Ja.» — »Om jag vetat det förut! Då så . . .» — »Vi måste gå nu. Framåt!»

När de hunnit ned till sjön och en bit följt stranden åt, anropades de af en post. Så snart finnarna sagt sig söka kaptenen gaf mannen en signal, och några man kommo springande. De tillspordes nu om sitt ärende. »Låt dem gå,» sade anföraren, »men fyra man skola följa dem och hålla ögonen på finnarna, ty sådana äro de, och finnar finns äfven i Norge.» Vid nästa post underrättades de, att kaptenen vore på andra sidan älfven och hade båtarna där. Under tiden hade det börjat ljusna.

Just som finnarna jämte deras ledsagare anlände till älfven och en af de senare anropade posten på andra sidan small det, skott på skott. Det allt mer växande larmet antydde på samma gång, att man redan var i handgemäng. Och nu small det äfven från det håll hvarifrån finnarna kommit: fienden hade framträngt på båda sidorna om sjön. Då de män som följt finnarna hörde skotten från sina kamrater, lämnade de dem åt sig själfva och skyndade upp till sin post.

Knappt sågo sig finnarna ensamma förr än Pavo ropade till dem som vaktade båtarna att komma och hämta dem, men erhöll det svar att båtar och flottar ej finge lämna stranden förr än kaptenen själf komme dit. Vile de öfver, måste de vänta.

Under tiden hördes striden komma allt närmare stranden och båtarna. »Måhända göra vi kapten större tjänst,» sade nu Pavo, »om vi stanna här än om vi simma öfver. Låt oss bida och söka skydd!»

Ett dike och några jordhögar gafvo dem ett sådant. Snart kunde finnarna se, hur kaptenen under jämn strid så småningom drog sig ned mot båtarna och slutligen fattade stånd vid en stenmur i närheten af stranden. Dit samlades ock alla hans skyttar och höllo med sina kulor fienden på afstånd, under det de med yxor och spjut beväpnade bönderna skyndade till båtarna, kastade sig i dem, sköto ut och häftigt rodde mot västra stranden. »Skola vi följa båtarna till andra sidan?» frågade Moilainen. — »Nej! Pass upp där vid videbuskarna nederst vid vattnet!» Pang! Det

var Pavo som skjutit. Han hade upptäckt en lång rad af danskar, som den ene efter den andre kröpo i skydd af några låga videbuskar, alldeles invid vattnet. Deras mening var tydlig. De tänkte där kringgå stenvuren och falla svenskarna i ryggen. Pang, pang! small det äfven för Moilainen och västfinnen, med den verkan att de framkrypande danskarna för ett ögonblick lågo stilla. Men så — pang! igen från Pavo, och med detsamma en hel salva från danskarna, som upptäckt hvarifrån skotten kommo.

Kaptenen, som af skotten varskotts om danskarnas plan att kringgå honom, lät några af sitt folk sända några kulor mot danskarna nere vid stranden, och samtidigt läto äfven finnarna höra af sig. Seende sig upptäckta, drogo sig danskarna tillbaka. Men knappt fri från denna fara, måste kaptenen försvara sig mot ett nytt angrepp, och denna gång i sin front.

Under tiden hade striden på västra sidan vid det branta bergets fot varit mycket liflig. Skott och stridslarm, jämmer och fröjderop hade aflöst hvarandra, och man kunde nu höra, att svenskarna drogo sig tillbaka äfven de. Så skallade ett dundrande fröjderop. De af kaptенens bönder som rott öfver älfven hade slutit sig till de vid bergsfoten stående skyttarna och drifvit fienden tillbaka.

»Det går bra där borta vid bergsfoten,» sade Moilainen under det han gräfdde i jordhögen för att finna de af danskarna sända kulorna; »men kaptenen är illa därän.» — »Vi måste till honom,» sade Pavo och ropade till dem som vaknade båtarna.

Denna gång åtlyddes Pavos kallelse. Man såg, hur en man sköt ut en båt och kom öfver älfven, samt strax därpå hur en båt till sköts ut. »Ej!» sade västfinnen, »vi få hjälp,» och utför backarna kom i firsprång ett dussin skyttar af dem som afslagit anfallet vid bergsfoten.

Finnarna skyndade emot dem, och raskt roddes de alla öfver älfven, där de i skydd af den stupande stranden snart voro sida vid sida med de af kaptенens skyttar som lågo bakom stenvuren.

Svenskarnas eld blef nu, till danskarnas förundran, mycket jämnare, manfallet bland dem själfva ökades stund

för stund, och snart funno de för godt att draga sig tillbaka, då elden från båda sidor tystnade.

De tre finnarna, hvilka ännu voro osårade och i godt behåll, uppsökte nu kaptenen, som gladt hälsade dem. »Tack!» sade han. »Hade ni icke från andra sidan i tid varnat fienden och gifvit honom en sådan välkomnad, skulle det sannolikt varit ute med oss. Ni kommo i en lycklig stund, och glada budskap förde ni med er. Men sen fort till att ni få något att mata bössorna med, ty vi ha strax danskarna här igen.»

Finnarna försummade icke att gå bort till ammunitionsförrådet och taga för sig krut och kulor. Här träffade de också några af sina landsmän, hvilka nu intogo platsen närmast dem i skyttelinien vid muren.

»Bra, Pavo!» sade kaptenen, då han kom för att se till sina skyttar. »Du kan tala med de här senfärdiga, men säkra skyttarna. Nu behöfs att vi äro rappa, ty många af oss ha fallit.»

Emot förmodan hördes danskarna icke af på en god stund, men i stället utbröt ett väldigt fröjderop från dem af kaptenens folk som stodo högst upp på backen, och snart därpå fingo äfven de längst ned mot sjön stående finnarna se en stor hop folk komma tågande från söder. Det glimmade i deras vapen då de med hurtiga steg och god ordning tågade fram.

»Nu,» sade den förut tystlätne västfinnen, »tänker jag kapten bjuder danskarna på middag; det blir slutet på frukosten de bjudit oss.»

»Du spådde sant,» sade Moilainen då den ankommande truppen afkastade sin packning och gick uppför kullen, hoppade öfver muren och spred sig i en kedja. Inom några minuter voro de, man mot man, i strid med danskarna.

»Anamma, hvarför få vi ej vara med!» sade Moilainen. »Vi ge oss in i leken, Pavo!» — »Vi bli här tills vår tur kommer.» — »Hvad skall det tjäna till att ligga här? Vi äro ju hitkomna för att slåss.» — »Lägg dig ned igen och pass upp!»

Pavo hade märkt, att den nykomna truppen började draga sig tillbaka; det var tydligt, att danskarna voro dem

öfverlägsna. Snart var den vid muren igen och lämnade så kaptenens folk tillfälle att komma med i striden. En dun-drande salva från de i reserv ställda skyttarna kom danskarna att rygga, och i ett nu voro svenskarna öfver dem igen. Deras angrepp var så häftigt, att danskarna måste vika, och snart togo de till flykten. Vid en bäck höllo de dock stånd igen, och nu måste svenskarna stanna. Det började skymma på, och kaptenen drog därför sitt folk tillbaka till den skyddande muren. Pavo och hans kamrater, som ännu voro osårade, fingo i uppdrag att efter mörkrets inbrott observera danskarna. De kunde snart meddela kaptenen, att fienden mangrant dragit sig tillbaka till sjöns norra ände, där han hade sitt läger i den mer än till hälften nedbrända byn.

Kaptenen drog nu sin styrka något tillbaka till det närmare elfven belägna Hatterudsberget. Där lät han allt friskt folk under natten uppföra en förskansning, under det alla sårade och en del dåligt beväpnade bönder fördes öfver till andra stranden, där de voro i trygghet.

Mot förmodan blefvo svenskarna icke följande dag anfallna, och då tredje dagens morgon grydde kunde kaptenens spejare säga honom, att hela den fientliga styrkan dragit sig öfver gränsen till Norge igen.

»Vi få ej tro dem,» sade kaptenen till Pavo. »De kunna sända en ströfkår genom skogarna längre mot norr och falla in i Gunnarskog och Gräsmarken. Tag alla finnarna med och bevaka de stigar som leda dit, och lät mig veta, hur det är, så hastigt som möjligt.»

Denna anordning hälsades med belåtenhet af finnarna, ty den stråten låg åt deras hemtrakt; nu kunde de möjligen rädda sina hem, om fienden uppsökte dem.

Finnarnas belåtenhet minskades dock då de alla voro samlade, ty hela truppen bestod endast af elfva man, Pavo och Moilainen inberäknade. De andra hade antingen fallit i striden eller vid skansen, eller slutit sig till fryksdalingarna och gräsmarkingarna. På Bogfinnarnas yrkande, ställde Pavo marschen åt deras trakt, där norrmännen hade lättast att komma fram, om de ämnade sig till Gräsmarken. Under

marschen utställdes vakter här och där på höjderna, för att medels antända bål varsko Pavo, om fienden syntes.

Redan innan de hunno fram till Bogen upptäcktes, att en fientlig skara kommit öfver gränsen och gått mot söder. Man gjorde halt för att inkalla posterna, och bud sändes för att underrätta kaptenen.

Af spåren syntes, att fiendehopen varit, om ej mer betydande, likväl ganska talrik. Ej ett ögonblick tvekade dock finnarna att förfölja den. Man kom vid mörkrets inbrott inom Gunnarskogs område. De ifrigaste ville fortsätta förföljandet vid bloss; men andra, som redan vakat två dygn, yrkade på hvila, om de skulle duga att slåss följande dag. Pavo och Moilainen, som vakat alla de fyra föregående nätterna, bestämde, att rast skulle göras för natten. Man var dock efter spåret redan första ljusning följande morgon, och efter en timmes marsch påträffade man spår af en annan talrik flock, som förenat sig med den förra. Icke förty fortsattes förföljandet till fram på eftermiddagen, då man påträffade spår som kommo från söder och gingo mot nordväst. Denna flock hade varit åtföljd af en mängd kreatur. Man enades om att det var samma flockar man spåret, men som nu plundrat någon by i Gunnarskog och vore på återväg.

»Nu måste vi göra vårt allra bästa,» sade Pavo till sina män, »för att återtaga hvad vi kunna af det röfvade godset.» Och sitt bästa gjorde alla de män som följde honom, men hur mycket de än skyndade, upphunno de ej fienden före mörkningen. Då måste man rasta.

Det bud som afgått till kaptenen med underrättelse om att fienden framträngt genom vildmarken och mot söder kom honom att le af förnöjelse. Från skansen hade bud kommit, att hela norska hären begifvit sig därifrån, och hans belåtenhet ökades då han erfor, att den hop som bränt Hofvilsrud och anfallit honom äfven begifvit sig af till sitt land igen. Han utsände genast spejare både mot öster och väster för att utspana när den hop som gått genom skogarna skulle återvända, då han hoppades kunna nedgöra den.

Så stod saken då finnarna dagen därefter följde spåret, som alltjämt gick rätt genom skogen åt gränsen till.

Finnarna voro nu så nära, att de, ledda af Bokko, kunde följa fienden i språngmarsch, och redan före middagen voro de honom så nära, att de hörde kreaturens råmande. Plötsligt stötte de på två af kaptensens spejare, som underrättade dem att han vore i antågande, och rådde dem att invänta honom och hans folk, emedan fienden vore så manstark, att finnarna mot honom ingenting kunde uträtta. Det vore mest norrmän i flocken, sade de, och många hade bössor. Några fångar hade spejarna icke förmärkt.

»Hälsa kaptenen från oss, att vi skynda förut till någon fördelaktig plats, där vi skola uppehålla fienderna tills han hinner upp dem.»

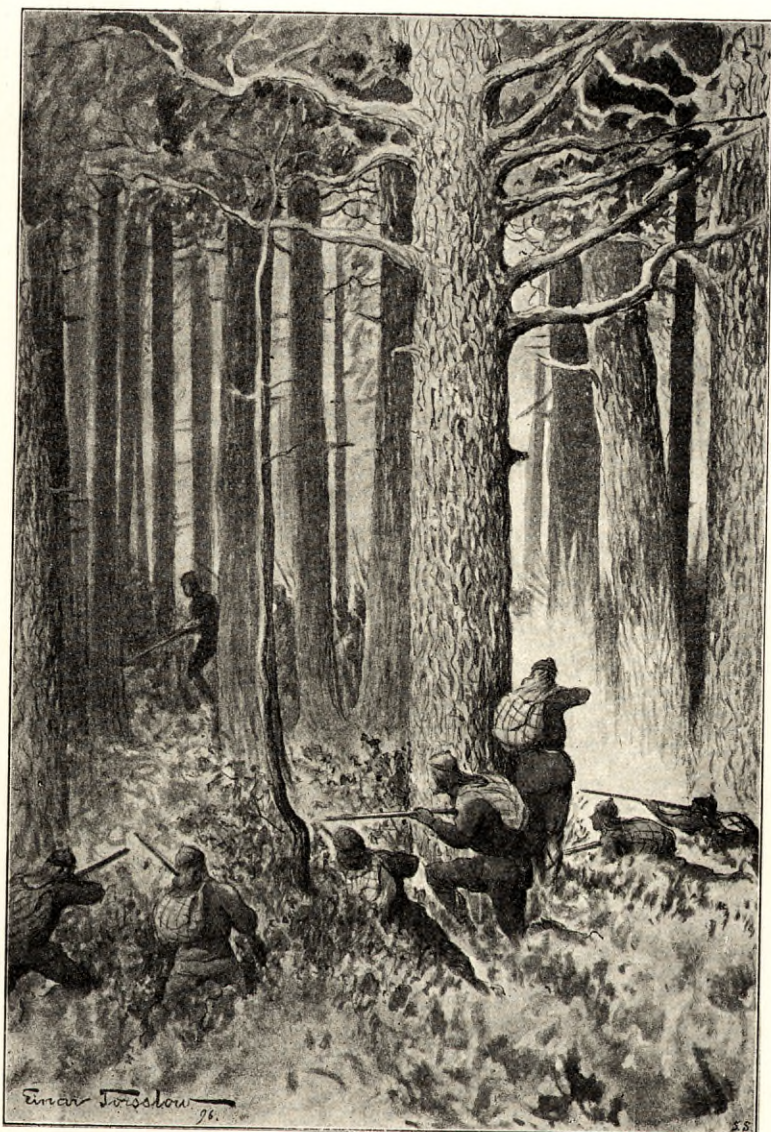
Alla Pavos män voro nu mycket ifriga att kringgå fienden, ehuru de väntade sig ett styft arbete, då de måste böja af långt mot öster för att icke varnas af hans spejare. Efter en timmes språngmarsch voro de utställda på en furumo, där de grofva, sekelgamla träden stodo nära hvarandra och jämte den höga ljungen gáfvo godt skydd. Pavo skulle visserligen önskat en gynnsammare ställning, men de hade löpt långt nog och ville nu se fienden. Passade den ej, kunde man alltid draga sig tillbaka. För kaptenen skulle dock platsen vara bra, ty soldaterna slogos helst på jämn mark.

»Må vi försöka då,» sade Pavo; »men nödgas vi draga oss tillbaka, så söken hålla linien, och bli vi sprängda, samlas vi på bergkullen ni se där väster ut. Stilla! De där fånga vi!» hviskade han då två män med bössorna på axeln kommo sakta gående, under det de noga sågo sig för och stundom läto blickarna spana utefter marken.

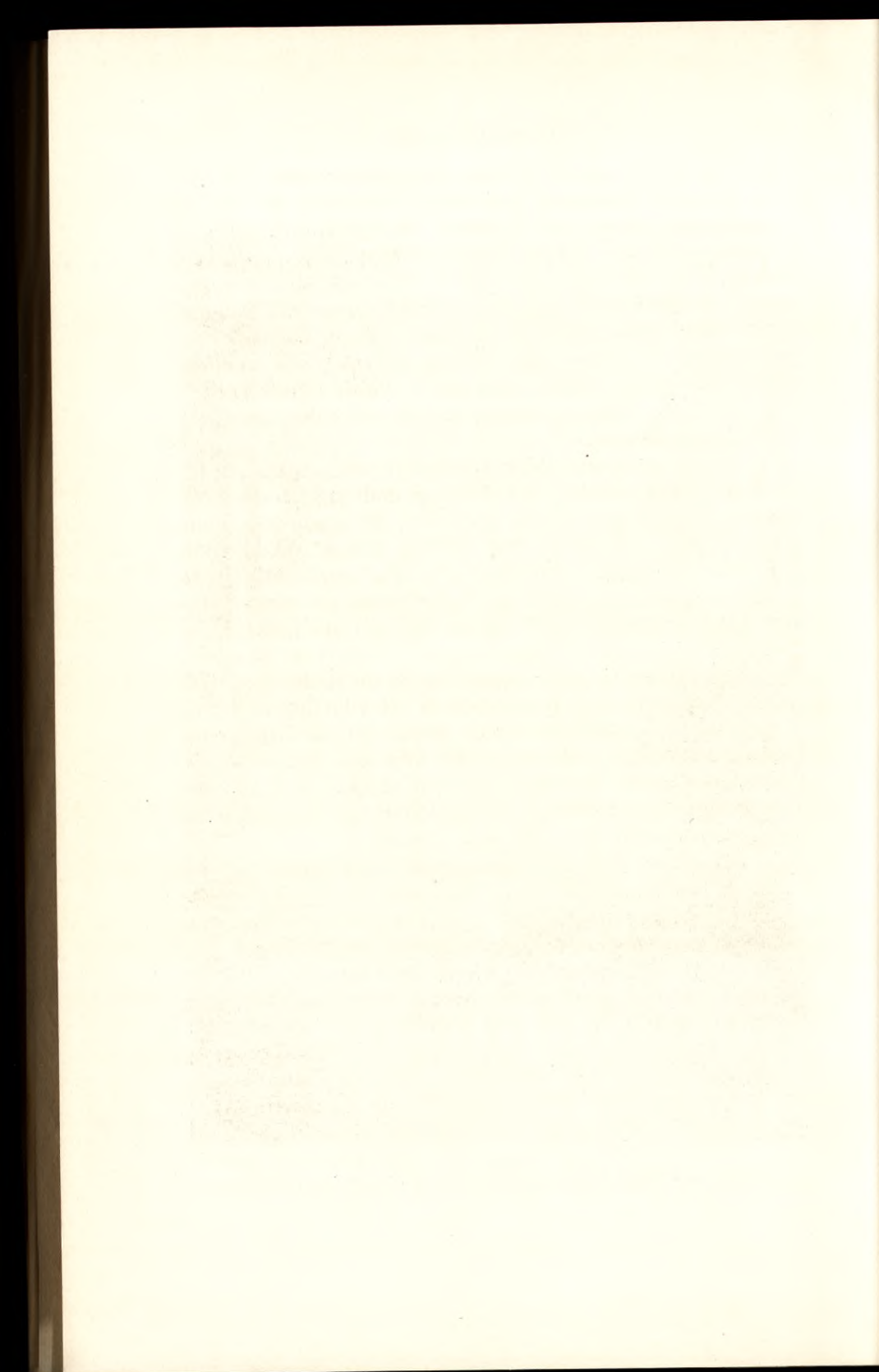
»Ah,» hviskade Moilainen, »de där karlarna äro ej första gången i skogen de. Nu må Hikkonen och Kruggen se sig för, ty åt dem gå de.»

En ändlös minut förflöt innan männen hunno nära de lurande finnarna. Men då frasade det till i ljungen, och som genom ett trollslag voro de omringade af de tillskyndande finnarna. Inom några ögonblick var striden slut och de norska spejarna bundna.

Blixtsnabbt hade finnarnas anfall skett, men lika snabbt hade den ene af norrmännen afskjutit sin bössa och därmed

De dolda finnarna kunde låta sina skott gå.

låt it de efter honom följande kamraterna veta, att fara var å färde. Finnarna hade efter sin önskan fått ett par fångar, men planen att öfverraska fienden hade misslyckats. I harmen häröfver ville några genast sticka ned de båda fångarna. Detta förekom dock af Pavo och Hikkonen, som höjde händerna och pekade åt det håll hvarifrån man just nu tydligt hörde förtruppens steg. »Fören fångarna upp på kullen. Må hvar man intaga sin post och göra sitt bästa att hålla fienden fast här!» Pavos order åtlyddes hastigt, och snart var skogen så tyst och stilla som där ej funnits en enda man.

Varnad af skottet, gick fiendens förtrupp sakta och försiktigt framåt, sökande sig skydd så godt sig göra lät. Då furorna icke stodo så nära hvarandra, att skydd jämt kunde fås, skymtade de fram litet emellan, tills de voro så nära de dolda finnarna, att dessa kunde låta sina skott gå. De fingo ögonblickligen svar, och uppgifvande ett kraftigt härskri, rusade norrmännen fram för att med ens göra slut på striden.

Icke en enda finne funno de på de ställen hvarifrån skotten lossats. Skogen genljöd af ett vildt hämndrop, ty några af deras kamrater hade stupat för de osynliga finnarnas kulor. Ett kraftigt gif akt! kom dem dock att skyndsamt söka betäckning igen. Ett par af dem voro dock för långsamma och träffades af nya kulor, som sade dem, att deras motståndare icke flytt utom skotthåll.

Öfverraskade af att finna öfvade skyttar så långt bort från de vanliga vägar och stigar som begagnades rikena emellan, stodo norrmännen en stund rådvilla om hvilka fiender de verkligen hade att göra med. Det blef dock snart upplyst af deras spejare, liksom att finnflocken vore obetydlig. De manstarkare norrmännen verkställde nu en kringgående rörelse, med den följd att finnarna i all hast lämnade sina bakhåll och drogo sig upp till mötesplatsen på bergkullen, under det norrmännen satte sig i marsch igen.

»Fördömdt det här,» utbrast Moilainen, »att inte kapten höres af! Norrmännen hinna undan oss.» — »Försök gå emot honom!» sade Pavo. »Kanske du kan skynda på honom; men kom i alla händelser fort åter. Vi må försöka

förfölja fienden och se till om vi kunna återtaga några kreatur.»

»Vi bli för få,» invände Hikkonen. »Jag hör flera af oss ha känning af norrmännens kulor.» Så var ock förhållandet med fem af Pavos män, och själf hade han fått en rispa i ena sidan. Vid närmare efterseende och sedan såren blifvit förbundna, befunnos blott två man ur stånd att deltaga i det ansträngande förföljandet. Finnarnas utsikter för en lycklig utgång af deras företag voro icke stora, och ännu sämre blefvo de då Moilainen återkom med bud från kaptenen att han icke kunde sända dem någon hjälp, emedan han fått order att med allt sitt folk skynda mot söder och stöta till den styrka som i Bohuslän och Dal opererade mot Gyldenlöwe. Finnarna borde genast vända om, ty de och bönderna skulle öfvertaga gränsvakten då han afstågat.

Visserligen voro finnarna vana att tåligt bära motgångar och svårigheter, men denna gång utbröt dock ett sorl af missnöje bland de tappra männen. Att nu lämna de borttågande norrmännen i fred gick dem till sinnes. Icke heller kunde de, mot kaptenens order, fortsätta förföljandet på eget bevåg. Nej, det kunde icke gå för sig, men att få sex man sårade utan ersättning det kunde heller icke låta sig göra. Så höjde sig en röst som sade, att om de komme en dag förr eller senare ner till bygden, hade det intet att betydja. Bäst söka återtaga åtminstone något af hvad norrmännen röfvat från Gunnarskogsbönderna. Förslaget afvisades dock af Pavo, som alldeles bestämdt vägrade vara med om ett sådant företag.

»Ja, så må vi väl försöka få något för våra fångar.» Det förslaget satte sig ingen emot. Hvem ville bli underhandlare? Hikkonen ville åtaga sig den saken, om någon ville följa honom. Pavo borde utse någon. »Väljen själfva! Bäst Hikkonen får taga hvem han vill.»

Då tar jag Kruggen, som brukar gå på arbete i Norge.» — »Ni må skynda då,» sade Pavo, »norrmännen hinna undan, och längre än till i morgon bittida kan jag ej vänta er.» Därpå drogo underhandlarna åstad.

I solnedgången var Hikkonen åter med det besked att

norrmännen för fångarna ville gifva två kor, två kvigor och två stutar. Endast Pavo var kvar på mötesplatsen. De andra af sitt manskap jämte fångarna hade han undangömt i små grupper här och där i marken, fruktande försåt.

Pavo rådde Hikkonen att gå in på anbudet, om utväxlingen kunde ske hastigt och så att finnarna kunde vara fullt trygga. Hikkonen sade sig vilja göra så. Kreaturen skulle drivas ut på den lilla myren vid bergfoten och lös-släppas så snart fångarna visade sig på andra sidan. Hikkonen skulle då driva kreaturen till den sida där finnarna stodo, under det fångarna gingo framåt under bevakning af finnarnas bössor. Så snart fångarna hunnit midten af myren skulle de stanna tills Kruggen blifvit lössläppt och visade sig.

Hikkonen tycktes väl ha utfört sin sak, och då Pavo frågade honom, om han trodde norrmännen hade någon falskhet i sinnet, svarade han att finnarnas bössor satt sådan skräck i dem, att han trodde de ej vågade. Allt gick också efter aftal. Det syntes som man varit belåten med bytet på båda sidor. Vid nattelden hade man tid att tala därom, och finnarna tyckte, att deras ersättning för besväret ändå icke varit så dålig. Kreaturen räknade man ej på, ty dem skulle ägarna återfå, om de kunde anträffas, men de två bössorna man tagit hade den tiden ett icke obetydligt värde.

Då finnarna återkommo till Helgeboda var kaptenen marschfärdig och hann blott tacka dem för god vilja och bedja dem fortfarande hålla god vakt.

Sannolikt hade Vibe fått befallning att med sitt folk och sina ströfkårer sluta sig till Gyldenlöwe och tåga mot söder, där hufvudanfallet skulle utföras, ty under hela hösten och förvintern syntes inga fiender till hvarken vid skansen eller norr om den utmed Värmlandsgränsen.

Efter någon tid fick ock en stor del af allmogen gå till sina hem, bland dem äfven finnarna, alla dock med anmaning att hålla sig färdiga att vid första kallelse vända åter.

18. Hvad Popen berättade.

Tillåtelsen för allmogen att återvända till sina hem hälsades af alla med glädje. I små afdelningar tågade de af och följdes åt så långt de hade samma väg.

Pavo hade långt förut beslutit göra ett besök vid Kymmen; som vi veta hoppades han där träffa sin hustru. Han tog för gifvet, att Moilainen skulle följa honom; men vid uppbrottet sade sig denne vilja sluta sig till finnarna från Bogen, för att gå till de sina i Östmark. Närmare julen ville han uppsöka Pavo.

Detta Moilainens beslut väckte hos Pavo någon oro för att Moilainen ämnade följa dem som möjligen tänkte göra ett plundringståg till Norge. Men sedan han fått hans löfte att så ej skulle ske, anträdde han med lätta steg sin vandring mot öster.

På välkända stigar hann han snart bestämmelseorten och hälsades med glädje af Jossi, den han träffade utanför pörtet, och äfven med ett famntag af Gretti, som helt nyligen anländt från deras hem i väster.

Ett par dagar förflöto i lugn och ro, och man skattade sig lyckliga öfver att ingen fiende syntes till hvarken vid Kymmen eller i omnejden, och hoppades någon tid få vara i ro för så väl danskar som norrmän. Det beslöts, att Pavo och Gretti någon tid skulle stanna kvar vid Kymmen för den händelse någon fara skulle inträffa och först då snön föll återvända till sitt. Faran för dem som bodde i skogarna ansågs då ringa, ty danskarna lämnade nästan aldrig bygden och allfarivägarna, och de skidlöpande norrmännen ansågo skogsborna alldeles för fattiga samt äfven för hämnd fulla att locka till öfverfall på en årstid då de af djup snö hindrades från att drifva finnarnas värdefullaste egendom, boskapen, till sina hem.

Af detta skäl ansågo sig finnarna tryggare under vintern än under sommaren. För svenskarna var, som vi veta, förhållandet alldeles motsatt ty i bygden, där vägar funnos

och af den talrikare befolkningen höllos i farbart skick, kunde öfverfallen ske äfven vintertid.

Pavos förråd af lifsmedel var, i förhållande till de få personer han hade att föda, stort nog, och hvad som brast eller komme att brista skulle han genom jakt kunna fylla. Nu ville han några veckor hjälpa Jossi, hvars barnskara årligen ökats, med jakt och fiske. Frågan var blott, hur man skulle kunna göra detta arbete så inbringande som möjligt. Pavo erinrade sig nu den trakt Matti och han besökt under sin hemvandring från de östra skogarna och där Moilainen upphunnit dem. Många år hade sedan dess förflutit. Hade ingen jagat i de markerna, borde de nu vara rikligt försedda med allt slags vildt, och det bäfversambälle han sett märken efter och Moilainen sedan påträffat vara mycket talrikt. Man kunde vara där och komma sig i ordning på ett par dagar.

Pavos förslag gillades af Jossi, och man beslöt sig för jakten, ehuru kvinnorna gjorde invändningar. Männen skulle bli länge borta; blefve jakten god, skulle de alldeles glömma både dem och hemmet, trodde Jossis hustru. Men då gjorde Gretti slag i saken med att säga sig vilja följa männen. Hon skulle kunna göra dem god nytta med att vittja fågelgillren, laga deras mat och tillse lägret, och skulle nog ställa så, att de icke fortsatte jakten längre än nödigt vore.

Ja, förklarade husmodern, ville de så taga vägen om hennes hem och be hennes far Popen se till henne, kunde de gå. Hon insåge nog, att Pavos råd var godt samt att han menade dem väl. Hon skulle nog se till att reda sig.

Grettis förslag att åtfölja männen på jakten var dem dock först alls icke i smaken. Men obenägenheten varade icke länge, ty otvifvelaktigt kunde hon göra dem god nytta. Väl invände Pavo, att hon denna sena årstid skulle komma att slita ondt och stundom få frysa, men då knyckte Gretti på sitt högburna hufvud och sade, att hon nog skulle reda sig i skogen lika bra nu som förr.

Så började man under glada förhoppningar och samtal rusta för affärden. Anttis och Pekkas gamla slagjärn framletades och uppsatsades, likaså fiskedonen, och snart hade de sina bördor på ryggen, färdiga till afmarsch.

Finnfolket gör icke afskedsstunderna långa. En nick och ett »gud signe» är allt, och det händer väl ock att äfven nicken anses onödig; man tycks ha brådtom att komma åstad.

Är han, som här var fallet, ute på en längre färd, går finnen att börja med icke särdeles fort. Han vet hvad som förestår, rättar sig därefter och spar på krafterna. Men hur det är ökas marschen så småningom, och efter en eller två timmar tagas stegen ut.

Pavo, som gick i spetsen, följde den lilla stig som under årens lopp blifvit upptrampad mellan Kymmen och Popens torp, och så raskt hade han gått, att det lilla sällskapet nådde det innan den bleka höstsolen hunnit nedom de västra bergen.

Popen var numera till ålder kommen, men ännu rask och kry. Han hälsade sina gamla vänner och sin måg med glädje. Nyheter kunde han meddela dem, ty han var nyligen hemkommen från Bogen, dit han varit, som han sade, i ett extra ärende. Jossi undrade hvad angeläget ärende gubben kunde haft till Bogen och hvarför han icke tagit vägen om Kymmen.

»Du har nog skäl att förvåna dig däröfver. Jag är själf förvånad, ty något sådant har icke händt mig många gånger sedan jag slog mig ned här i skogen. För kort tid sedan fick jag nämligen besök af en finne som sade sig vara från de östra skogarna och nu vore ute för att köpa kreatur åt fryksdalsbönder. Det var en liten hurtig karl, ehuru han var till åren. Han talade om, hvad jag dock genom eder visste förut, att det nu var krig, men att det i hans hemtrakter ännu var fredligt, samt att grödan i Fryksdalen blifvit riklig, och därför vore han nu ute för att skaffa kräk. Några sådana hade jag icke att sälja, men bad honom stanna hos oss och hvila upp sig. Visst tackade han för välviljan, men stanna ville han ej, bad endast om råd hvaråt han borde vända sig för att få hvad han önskade.

»Jag nämnde då Bogen. Men knappt hade jag nämnt det ordet förr än jag hajade till och den tanken kom som ett skott öfver mig att den mannen hade jag sett förut. Och strax hade jag klart för mig, att det var mannen som jag

sett bland de norska mordbrännarna just vid Bogen. Hans lifliga rörelser och det sätt hvarpå han då som nu stödde sig mot sin bössa öfvertygade mig, att det var densamme. Jag erbjöd mig att följa honom, ifall han ville fortsätta sin färd till Bogen, dit jag sade mig hafva ärende. Detta sade jag för att under vägen kunna alldeles öfvertyga mig om att jag ej misstagit mig. Till Bogen ville han icke gå. Det vore för långt. Hellre ville han taga en tur åt Gräsmarken, där han nog skulle få hvad han åstundade. Det vore närmare dit och lättare att föra hem den boskap han hoppades få köpa.

»Under tiden hade jag noga inpräglat den lille mannens hela gestalt i mitt minne samt märkt, att han förde den ena handen stelt och säfligt, af hvad orsak visste jag ej, ty han hade en fingervante på den. Icke vet jag hur det föll mig in, men jag ville gärna se den handen, och därför tog jag fram min pipa jämte tobak och karfvade, hvarpå jag räckte honom både tobaken och knifven. Han tog emot den, och nu drog han af vanten under det han karfvade tobaken. Jag märkte då, att han hade ett ärr just som efter en bösskula på handen, och helt oförtänt frågade jag honom, på hvad sätt han blifvit skadad i handen. Jo, han hade för flera år sedan fått en böld och värk så det gått hål genom hela handen, och nu såge det ut som han fått en kula genom den. Så tyckte jag med, men sade, att det nu icke vore ovanligt att ärr efter djupvärk hade ett sådant utseende.

Då mannen rökt ut sin pipa förfogade han sig i väg. Då jag ville visa honom hvad kosa han borde taga, sade han sig känna den leden förut, emedan han en gång för länge sedan gått den vägen. Om natten hade jag ingen ro, utan låg och tänkte: har han förrådt Bogens invånare, kan han också förråda mig, kriget är ännu ej slut, och innan dess kan det gälla mig. Att gå efter honom för att se om han gått däråt han sade var det enda jag kunde göra, och det hade han verkligen gjort, åtminstone en bit; men som det den dagen regnade, förlorade jag snart spåret och måste vända om hem. Två dagar stannade jag hemma, beredd att taga emot honom efter förtjänst, ifall han skulle åter-

komma. Men då han icke syntes till, dref oron mig bort till Bogen.

Där träffade jag flera finnar jämte Moilainen. De berättade mig hvad som händt dem på senare tiden och frågade mig om nyheter. Jag berättade dem då hvad som händt mig och hvarför jag gått dit, och frågade så om någon af dem kände en sådan man som den jag beskrifvit. Genast jag slutat rusade Moilainen upp och svor vid Gud att den mannen kände han, och kulan som farit genom hans hand hade han själf skickat dit. Och så berättade han mannens bofstreck mot hans svåger, Kauttoinen. Slutligen frågade han mig, om jag var alldeles säker på att det var mannen med den genomskjutna handen som varit bland normännen då de brände Bogen. Därtill svarade jag utan betänkande ja och lofvade följa Moilainen, om han så önskade, till mannens hem och piska ur honom sanningen. 'Det behöfver du ej, gamle far. Jag skall nog få sanningen ur honom själf, lita på det! Tack för hvad du sagt och uppdatat! När tid blir skall han höra af mig.' Bogfinnarna, som suttit tysta medan jag och Moilainen talat, började nu väsnas och ville genast begifva sig bort för att språka med den karlen som åstadkommit så mycket ondt. Men så länge jag var kvar hos dem finge de ej Moilainen att tala om hvad mannen hette eller hvar han bodde. Han tycktes, som han sagt, vilja språka ensam med illdådsmannen.»

Då gubben slutat sin berättelse, sade sig Jossi finna den vara märklig nog. Han hoppades dock, att Moilainen skulle laga att den karlen icke finge tid att göra flera bofstreck. Han hade förut hört talas om karlen då han förädde Kauttoinen, fastän det nu var länge sedan. Pavo frågade blott, om Popen märkt att Bogfinnarna haft något brännvin. Det trodde dock Popen ej de haft, då de icke bjudit honom. Däremot trodde han, att de ämnade sig åt skogen på någon jaktfärd, ty de sysslade med gevären och hade slipat både yxor och knifvar. De tänkte nog passa på att få Moilainen till hjälp på jakten.

Sedan Kymmensborna förplägats och rastat en stund togo de farväl för att fortsätta sin marsch, ty månen var i

sitt fylle, och de ville begagna sig däraf för fortsatt vandring.

Efter några timmars marsch nådde de ett litet skogsvatten. Där stannade Pavo, afkastade sin börda på en liten skogfri plats. »Här hvila vi öfver natten.» — »Jag tänker du hvilat här någon gång förut, Pavo,» sade Gretti, »efter du visste om den här lilla torra och fria åsen,» sade hon och pekade på några brända stockar, lämningar efter en eld.

»Du är icke så oäfvnen skogsvandrare, du,» svarade Pavo gladt. »Ja, Matti och jag ha hvilat här under vår vandring för att söka dig och de andra Kymmenborna. Vi voro oroliga och bekymrade den gången.» — »Jag tror du varit det nu också, allt sedan vi lämnade Popen. Hvad grubblar du på?» — »Å just ingenting.»

»Något går du och tänker på, så pass känner nog Gretti dig. Fram med det nu!» — »Ja, fram med det, Pavo!» sade nu ock Jossi. »Nog har du något i tankarna, det är oss klart, ty ej ett ord har du sagt på de sista timmarna, utan bara ökat stegen. Fars berättelse har oroat dig?»

»Så är det.» — »Hvarför?» — »Det anar mig, att Bogfinnarna ha i tankarna en färd öfver gränsen, samt att de locka Moilainen med.»

»Ja, låt dem gå! Norrmännen ha gjort oss så mycken skada, att de behöfva få någon igen; det unnar jag dem mer än gärna. Oroa dig icke för den saken. Jag säger än en gång: låt dem gå!»

»Du tänker ej som du säger, Jossi,» sade Pavo allvarligt, »och litet vet du hur många komma åter.»

»Asch, det bryr jag mig ej om! De reda sig nog, och för öfrigt lönar icke för oss bråka med den saken; vi ha gått ut för att ha roligt nu. Låt oss laga till för natten, så glömmer du hela historien; kom nu!» Därmed tog Jossi yxan och gick att söka en torrfura för nattelden. Pavo gjorde sammaledes, och snart ekade yxornas slag från andra sidan det lilla skogsvattnet.

Gretti satt kvar en stund och såg på hur månen speglade sig i det lugna vattnet. Men snart fattade hon sin

yxa och gick att afhugga grankvistar till skogsbons vanliga bädd.

Pavo måtte ha haft aldrig så stora skäl till oro, men då nyingen blef tänd och spred sitt bjärta ljus öfver de närstående träden blef han glad och språksam igen och tyckte att ingenting fattades i trefnaden utom Matti. Ja, hvar fanns Matti, som ej på så många år låtit höra af sig? »Å, inföll Gretti med ett friskt skratt, »Matti kommer nog snart hem och har med sig en rar hustru.» För Matti behöfde ingen oroa sig; den skulle nog reda sig utan hjälp. Nu vore föröfrigt tid att sofva, ty hon var trött.

Det är förunderligt hvad man sofver godt i skogen då elden värmer lagom, och ännu förunderligare hvad man känner sig uthvilad då man efter några timmars hvila vaknar. Också sade Gretti då de följande morgon börjat sin vandring: »Tag ut stegen, Pavo! Jag känner mig så lätt och lifvad, att jag hade lust springa i kapp med Bokko. Men hvarför får hunden ej springa som han vill! Han går ju och ser så vänligt på dig, så jag riktigt förstår att han ber dig få springa fritt omkring.»

»Bokko får vänta tills vi komma fram till vår lägerplats. Får han nu löpa omkring, träffar han på något villebråd, och så få vi kasta af oss säckarna och springa ifrån dig för att skjuta hvad han jagar, och sedan får du gå här ensam i skogen, ocb så på köpet kanske vi ej återfinna dig i dag.» — »Så du pratar! Nog kan jag följa er.» — »Kom då!» och så satte Pavo af öfver höjder och sänkor.

19. Bergfinnen.

Pavo hade full anledning att frukta det finnarna på eget bevåg skulle företaga ett plundringståg till Norge. Det enda som lugnade honom var att de voro så fåtaliga, ty i den trakten funnos då icke så många finnar, och ej så få

hade redan blifvit krigets offer. Och ju flera som fallit, dless större blef hatet till fienderna, och dess mer frodades hämndkänslan, sporrad af begäret efter rof. Fienderna hade röfvat allt hvad de kunnat öfverkomma, och det vore rätt att taga skadan igen.

Sådant var talet både bland svenskar och finnar. Längre norr ut på skogen hade man redan försökt sig på plundringståg, och dessa hade slagit väl ut.

Svenskarna i Eda och äfven i Gunnarskog hade i alla tider lidit af kriget vid gränsen. Folk och egendom hade minskats i en högst märkbar grad, och norskhatet hade snart sagdt insupits med modersmjölken. Det oakadt hade inga mer bekanta repressalier öfvats hos fienden.

Anledningen därtill var helt säkert gränsbornas svaghet i antal, äfvensom bristande enighet, jämte behovet att i Norge söka afsättning af hvad man kunde afyttra. De långa afstånden, de dåliga vägarna och äfven brist gjorde, att man ej i de värmländska städerna eller på de årliga marknaderna kunde förskaffa sig de förnödenheter man behöfde. Hos norrmännen däremot fanns allt, och man kan tryggt säga, att gränsborna inom Värmland och till en del äfven inom Dalarna hufvudsakligen drefvo sin handel med norska köpmän, äfven så långt fram i tiden som inemot midten af innevarande århundrade.

Man ville nog gärna utkräfva hämnd hos norrmännen, men man räddes för följderna och inskränkte sig till anfall och försvar inom egna gränser. Möjligen gjorde vänskapsförbindelser och släktförhållanden sitt till, då sagorna ej kunna förtälja om plundringståg till Norge utförda af allmogen.

Pavos fruktan att finnarna i Bogen och deras grannar möjligen kunde företaga en plundringståg till Norge under rusets inflytande var icke ogrundad, och i så fall vågade han icke räkna på Moilainens löfte. Det var därför han frågat Popen om det fanns brännvin hos dem han besökt. Men gubbens svar att så ej var förhållandet hade lugnat honom. Hans farhågor saknade dock ej grund, ty fem af finnarna hade redan innan de hunnit hem till Bogen kommit öfverens om att gå in i Norge och söka öfverraska någon en-

staka gård eller mindre by där det fanns utsikt till byte. Man bestämde dagen och samling hos de båda finnarna i Bogen, som hade största orsaken till hämnd.

Under väntan på kamraterna fejade man vapnen, och Moilainen anmodades att följa med. Något bestämdt löfte hade han icke gifvit då Popen anlände till Bogen. Men därefter sade han sig på intet villkor vilja gå till Norge, utan vore han sinnad begifva sig raka vägen till Hämläinen vid Runsjön, ty den var det som fört norrmännen både till Bogen och Vikfinnen. Nu vore krig igen, och det var alldeles gifvet, att en sådan skälm som Hämläinen skulle visa fienden vägen till flera finnhemman.

Då de två Bogfinnarna hörde detta blefvo äfven de så uppretade att de sade sig vilja åtfölja Moilainen för att straffa Bergfinnen. Med färden öfver gränsen finge anstå tills vidare. När de andra finnarna anlände meddelades dem den nya planen, och äfven de voro genast färdiga att uppskjuta färden till Norge.

Vid aftåget sade Moilainen, att ett par bågar skulle medtagas jämte bössorna, ty det kunde nog hända att de komme att behövas. »De skvallra icke om hvad som sker, och det kan vara onödigt, att svenskarna, om de äro i närheten, få höra att finnarna bruka bössorna mot hvarandra.»

Finnarna voro alltför vana skogskarlar att icke inse, att en god båge är ett bra vapen i den tysta skogen, och då de därtill fingo veta, att Hämläinen hade ett par fullvuxna söner, förstodo de, att Moilainen icke ville använda sin öfvermakt till att öppet angripa Bergfinnen, utan tänkte bruka list och i all tysthet utan buller straffa honom.

Det är egendomligt nog att se en trupp finnar marschera genom skogarna. De gå alla i rad, den ene efter den andre, några famnar mellan hvarje. Deras grå vadmalskläder göra dem icke särdeles märkbara bland stenhällarna och trädstammarna. Deras rörelser äro så varsamma, att de på afstånd synas skrida ljudlöst framåt. Deras mjuka näfverskor åstadkomma ej minsta buller, och det är mycket sällsynt att en finne under marschen aftrampar en kvist eller talar under det han går framåt. Det ser ut som han

skulle gå helt sorglös och fördjupad i tankar. Men så är det icke. Han märker allt och varskor sina närmaste kamrater genom att stanna och lyssna, och så går det man ifrån man: det blir en halt utan ljud. Är det som väckt någons uppmärksamhet utan betydelse, fortsättes marschen. Men behöfver saken undersökas, samlas man i ring, då samtalet föres helt lågmäldt.

Då Moilainen, som genast tagit ledningen, gått så långt, att han ansåg dem behöfva hvila, afkastade han sin näfverkunt och lade sig på marken, och alldeles på samma sätt gjorde de andra i den mån de hunno fram.

Ingen yttrade något förr än de med mössan eller tröj-ärmen aftorkat sina fuktiga ansikten. Nu löstes näfverkuntarna upp, och man tillfredsställde magens behof. Kuntens snördes så ihop igen, och nu kom pipan fram. Den som först tändt sin pipa lämnade det brinnande fnösket till sin granne, och så efter hela raden. Först sedan man rökt några drag börjades samtal, och då piporna voro utrökta axlades säckarna, och marschen fortsattes utan att man ordat något om resans mål.

»Ni få lägga er här,» sade Moilainen då han en stund efter skymningen stannade på botten af en vild klippdal. »Jag går att träffa Kauttoinen och höra mig för. Liggen stilla tills jag kommer åter eller ni få bud.» Som hans kamrater fullkomligt litade på honom, gjorde de som han sade.

Långt innan Moilainen hunnit stängslet som omgaf hans svåger Vikfinnens pörte hörde han dennes hund gläfsa, och fann sig ej alls öfverraskad då en mörk figur blef synlig, just som han framträdde från en knut, bakom hvilken han tagit skydd. Bössan hade han i handen och gick raskt emot Moilainen.

»Guds fred och välkommen!» hälsade han. »Tack vare fullmånen, kände jag igen dig så snart du visade dig på sveden. Ja, tack för sist! Mig anade du var ute då hunden gläfst.» — »Det får du vänja honom af med!» — »Jag har nog försökt, men det är så ilskt slag (stort mod) i honom, att det är omöjligt få'n tiga sedan mörkret inbrutit. Men kom nu in!»

Moilainens besök vid Runsjöviken var helt oförmodadt för hans släktingar, som icke hört att allmogen blifvit hemförlofvad, utan trodde att Moilainen, liksom de andra, ännu låge på vakt vid skansen eller gränsen. De frågade också strax hur det var med ofreden, eller om den redan var öfver, efter han återkommit till trakten.

På den frågan fingo de svar och redogörelse. Man gladdes sig öfver fiendens motgångar och undrade, om Bergfinnens äldste pojke, som varit på vakt längre norr ut, äfven vore återkommen.

Ja, det skulle också Moilainen gärna vilja veta, men icke hade han lust att gå upp i berget och fråga. »Då få vi se till om icke vår vallpojke kan utforska den saken, ty icke vill hvarken jag eller hustru min gå dit, där vi icke varit på många år. Icke heller har Hämäläinen eller någon från berget besökt oss sedan den sommaren han hjälpte oss bygga. Visst voro de då vänliga och hjälpsamma, men sedan dess ha de ej heller velat fortsätta bekantskapen. Det har blifvit som före branden. Vi undvika hvarandra, och det är nog bekant både här och där i bygderna, att vi båda Runsjöfinnar äro ovänner.»

Bergfinnen var efter sitt bofstreck hatad af hvar man och hade sedan dess icke vågat sig hvarken öster ut till sina landsmän eller söder ut till fryksdalsbönderna, utan gick som förr och dref i skogen, arbetade hemma eller vistades i Norge. Så trodde man hos Vikfinnens.

»Detsamma sa' ni mig sist jag var här,» sade Moilainen, »men vet ni om han är hemma nu?» Nej, det visste ingen, icke ens vallpojken, som eljes vistades jämnt ute i marken. »Gubben» hade han icke sett på hela sommaren.

Moilainen gjorde icke flera frågor, emedan han beslutit icke inblanda sin sväger i det företag han och de andra finnarna hade för händer. När det blefve bekant, att Hämäläinen, såsom det på ortens språk hette, »blifvit borta», skulle misstanken säkerligen falla på Kauttoinen, då ovänskapen mellan honom och hans granne var vida bekant. Det var därför bäst, att han icke finge någon kändedom om Moilainens företag: man måste se till att fria honom.

Han hade då han kunnat icke velat taga Hämläinens lif, och därför borde han nu heller icke inblandas i saken.

»Jag ville gärna ut och se till att få något ur skogen som duger äta,» sade Moilainen dagen därpå till svågern. »Tror du din hund följer mig?» — »Helt säkert gör han det, då han ser du har bössa och don. Han är lika tokig i jakt som du,» sade Kauttoinen leende. »Ni båda passa bra ihop.»

»Kan han följa det spår man visar honom?»

»Helt säkert. Säkki är en bra hund och har gjort mig goda tjänster. Det är icke så litet vildt han hjälpt mig skaffa till huset. Se på tallen min! Där är en björnskalle till sedan du var här sist, och den har jag att tacka hunden för.»

»Hej, Säkki!» sade Moilainen då han hängt på sig sina 'don' eller kruttyg och hade bössan på axeln; »vill du följa mig åt skogen, så kom hit.» Hunden kom med krypande steg och viftande svans och räckte villigt fram sitt hufvud mot det koppel Moilainen höll fram.

»Jag visste det,» sade Kauttoinen. »Blif nu ej för länge borta, utan kom snart åter! Finna ni ej på något storvildt, fågel finna ni säkert.» — »Ja, kom snart åter!» sade äfven Moilainens syster då han aflägsnade sig. »När få vi vänta dig?» — »Vet ej. Vänta icke! Jag kommer då jag kommer; farväll!»

20. Bergfinnen anar oråd.

När Pavo afskurit Bergfinnens band och lösgifvit honom samt tillkastat honom en bit bröd aflägsnade han sig. Han hade knappt försvunnit förrän Hämläininen hastigt, hastigare än någon kunnat förmoda, rätade upp sig och sakta förfogade sig från den plats där han utstått ett så skymfligt och grymt straff. Att skälmen skulle kunnat röra sig efter en sådan medfart synes nära nog otroligt; men våra finnar

äga en undransvärd förmåga att motstå kroppsligt lidande och tåla hvad andra människor skulle dukat under för. Bergfinnen var en frisk och härdad man med ett hårdt och listigt sinne. Nu gick han så hastigt han förmådde till närmaste bäck, kröp ned i vattnet till halsen och satt så kvar tills han skakade af köld. Då han kom på det torra igen rörde han sig ledigare, och efter en stund kunde han, med hjälp af ett par käppar, skrida framåt med god fart.

Ett par dagar därefter var han hemma och kort därefter jämte sina söner hos sin granne Vikfinnen samt gjorde hvad han kunde vid hans nybygge. Ty som vi sett erhöll Kauttoinen strax hjälp af flere bland sina grannar. Då tackade de Bergfinnen för god hjälp och läto honom snart gå, då man ogärna ville arbeta i skälmens sällskap.

Att Hämäläinen skulle hämnats så väl på sina stamförvanter som på bönderna, om han vågat, kan man taga för alldeles gifvet. Men Pavos sista ord hade inristat sig i hans minne, och Hämäläinen var alldeles öfvertygad, att om gjorde han något för att hämnas, skulle han icke kunna undgå sådana mäns hämnd som Pavo och hans kamrater.

Det var nu ej heller möjligt att fortsätta med kreaturs-handeln, ty han var nu känd som en skälm hvart han kom. Det var bäst hålla sig borta en tid, helst gumman, som fått kännedom om hans bedrifter, jämt påminde honom om hur dumt han burit sig åt. Han förlorade dock icke modet, utan uppsökte andra trakter för sin verksamhet och höll sig långa tider borta. Hvar han höll till gjorde han ingen klok på, men gummans gräl tystade han med värdefulla saker som han då och då hemförde.

Slutligen fick hans böjelse för ett kringirrande lif sådan makt med honom, att han sällan höll sig hemma någon längre tid. Småningom glömde man Bergfinnen, tills någon som kände honom personligen träffade honom på en marknad där han hade hästar att sälja. Från den dagen mistänktes han med eller utan skäl för hästtjufnad och flera andra skälmstycken. Om Hämäläinens söner säger sagan intet ondt. De synas antingen tegat eller icke varit medvetna om faderns illgärningar och skälmstycken. Som bönderna kände Hämäläinen och hans söner, blef snart den ene

utskrifven till knekt, men den andre skulle såsom klumpfotad gått fri och ärfvt torpet ensam, då brodern aldrig sedan återkom till orten.*

Den dag Moilainen och hans kamrater ankommo till närheten af Runsjön var Bergfinnens pojke ute och såg om

* Om en Hämäläinen berättar sagan, att han kommit i ovänskap med en annan finne. Kort därpå hade en björn tagit en af hans hästar, och så skulle fortgått tills björnen tagit sex hästar. Visserligen gjorde han allt hvad han kunde för att få skjuta björnen, men denne undgick honom alltid. Så hade han en julafton efter stora ansträngningar lyckats skaffa sig den sjunde hästen. Denne släppte han lös på gården för att visa sin hustru, hur vacker han var. Men knappt var hästen lös förr än björnen åter var framme och med ett slag dödade hästen, hvarpå han tog till flykten. Hämäläinen stod mällös af förfäran, men fattade sig snart, rustade matsäcken i ordning, tog bössa och skidor och satte efter björnen, hvars spår nu stodo tydliga i den nyfallna snön. Som han satte af ropade han till de sina: »Antingen kommer jag åter med björnhuden, eller sen ni mig aldrig igen».

I sju dagar förföljde Hämäläinen björnen och kom så i kvällningen till ett torp där björnspåren stodo in till ryan. Nu föll det som fjäll från hans ögon: han förstod, att hans ovän kunde förvandla sig till björn och såmedels äfven kunde förgöra alla hans hästar, och nu rasade hämndbegäret inom honom. Med bössan i ordning trädde han in, och ljust som det var därinne såg han en man sitta i ett badkar och tvätta sig. Hämäläinen frågade då hvad han gjorde. — »Tvår mig efter en resa.» — »Hvad är som ligger där?» frågade Hämäläinen och tog tag i och upplyfte till hälften en ofantligt stor björnhud. — »Å, det är en björnham,» sade mannen. »Gud bättre mig, jag är stämd att vara björn och slå ihjäl hästar för en finne sju dagsresor söder ut härifrån.» — »Hvad är det du har om lifvet?» sade Hämäläinen. — »Det är libbältet mitt.» — »Jag tror icke det kan bli någon björn af dig,» sade Hämäläinen. — »Tror du ej,» sade mannen, »så kläd på mig huden.»

Hämäläinen tog huden och hängde den på honom, men blott till hälften; så tog han tag i libbältet och ryckte det till sig och med detsamma sköt han mannen genom bröstet, »ty,» tänkte han, »hinner han få hela huden på sig, är det ute med mig.» Då han såg mannen död, ryckte han björnhammen till sig, sprang ut, satte på sig skidorna och begaf sig af; men inne i ryan hörde han någon gråta och snyfta, och när han sedan såg sig om, stod den i ljusan låga och hela torpet var försvunnet. Då han kom hem och visade björnhuden blef glädjen stor, men det stod illa till med hans ovän: den hade brunnit inne i sitt pörte. Och den sagan lever ännu i dag och har berättats mig af en finne ännu förliden sommar.

sina fågelgiller och blef genom en slump varse dem. Vid sin hemkomst berättade han fadern, huru han sett sex beväpnade män vandra genom skogen med kosa mot norr.

Hämäläinens första fråga blef om de vandrande männen hade hund med, men då pojken var viss om att så ej vore, beväpnade de sig båda och gingo ut för att spana efter hvad ärende dessa sex beväpnade män kunde ha i den trakten.

Visserligen pågick kriget, och det kunde vara folk som tillhörde gränsbevakningen, men äfven Bergfinnen hade fått kunskap om att allmogen från de västra socknarna fått hemlof. Möjligen var det sådana som blifvit utsända för att bistå finnar som bodde längre norr ut, där gränsbevakningen ännu kvarstod. Möjligen hade man fått kännedom om någon expedition af norrmännen till denna trakt. Förstigtast vore i alla händelser att taga reda på saken, ty det vore lika möjligt att männen ginge egna ärenden och vore stadda på en tur till andra sidan gränsen, och då vore skäl för honom att passa på, om något vore att förtjäna.

Med pojkens hjälp var Hämäläinen snart på spåret, som han bad pojken följa; själf ville han gå en bit efter. Men skulle pojken varsna de vandrande männen, skulle han stanna och invänta fadern. Hämäläinen fruktade att bli upptäckt och igenkänd, och blefve sonen varsnad, hade fadern alltid tid att söka sig undan. Som vi veta, behöfde Hämäläinen icke länge följa Moilainens och de andra finnarnes spår. En fallande furas brak sade dem, att de män de följde ämnade rasta för natten. Nu kunde sonen gå hem; Hämäläinen ville snart komma efter.

Det led mot kvällen, men tills dagranden försvunnit och månen steg upp låg Hämäläinen dold i ett snår. Då först närmade han sig de främmande männens eld så nära han vågade sig i månskenet. Han kunde därför ej höra deras samtal, men se dem kunde han tydligt, och med förfäran upptäckte han nu, att bland männen voro de båda Bogfinnarna och Kyrkskogsfinnen, hvilka alla han förrådt åt fienden. År hade gått utan att någon, så vidt han visste, fått kännedom om hans brott. Det borde vara doldt, och för ett ögonblick kände han sig lugn, då ingen på så

lång tid oroat honom. Men så kom oron på honom igen, och han frågade sig själf, hvad dessa män kunde ha att göra där i marken. Något svar på den frågan kunde han icke uppleta, oaktadt han med handen öfverfor sin svett-drypande panna gång på gång.

Efter att ännu en gång ha mönstrat de hvilande männen, drog han sig tillbaka lika försiktigt som han kommit, mumlande: »Fem äro de; sex sade pojken. Hvem är den sjette, och hvar är den? Har han varsnat mitt besök vid elden?»

Vid denna tanke blef han ännu mer orolig och började göra sitt spår så osynligt som möjligt. Han hoppade sålunda från sten till sten, sprang utefter fallna träd och trampade så ofta det lät sig göra på trädrötter och hård mark. Så snart han kommit till sitt hem, stoppade han hastigt en del matvaror i sin säck och aflägsnade sig. Till gumman hade han hviskat: »Jag går till vattnet; sopa igen spären!»

21. Kojan vid det lekande vattnet.

Då Pavo med sitt sällskap hunnit den plats vid Det lekande vattnet där Matti och han förut varit, stannade han och afkastade sin börda, i det han sade: »Nu äro vi framme!»

»Så vackert här är, Pavo!» sade Gretti, »och en sjö på hvar sida om oss!» Här komma vi helt säkert att trifvas, och jag önskar det ännu vore långt till vintern.»

»Du kan hinna bli nöjd förut,» sade Jossi; »men här är, som du säger, vackert, och vildt finns här, det veta vi af de spår vi sett under vägen. Du får nog att göra, du, Gretti.»

»Vi alla,» tillade Pavo, »ty att börja med måste vi göra oss en bod, så vi få tak öfver hufvudet; i sinom tid få vi nog regn och kanske snö också.»

Därmed började männen fälla virke till den lilla bod de behöfde, och innan dagranden var borta i väster hade de den färdig. För Grettis skull hade de gjort den omsorgsfullare än vanligt, och då de sedan lagt granriset till bädd och undanstufvat de få husgerådssaker de medförde, hade Gretti den enkla kvällsvarden, kornmjöl med lingon, (hillo) färdig. Den rätten behöfde ej kokas, var sålunda lätt tillredd och förtärdes gärna, särdeles då man ej hade tid att tillreda något bättre, om sådant fanns.

I god tid följande morgon lämnade de Gretti åt sig själf, sedan de gifvit henne ett metspö, med anmaning att skaffa fisk tills de komme åter.

De kunde lita på att fisk skulle de få så mycket de behöfde, sade hon dem skrattande, men tidigt skulle de komma hem med en björn eller älg, eller i annat fall med några fåglar, ty det ville hon hellre äta än fisk eller hillo. Något svar erhöll Gretti icke männen gingo skyndsamt bort och togo vägen mot norr utmed den stora sjöns strand.

Genast började Gretti sitt fiske, men länge dröjde det om innan någon fisk ville nappa; men allt ifrigare kastade hon sin ref än hit än dit, och ofta ömsade hon plats. Slutligen kröntes hennes bemödanden med framgång, och hon fick upp en vacker laxöring och snart därpå ännu en. Då blef hon än ifrigare, men nu ville fisken återigen icke bita på hennes krok. Då blef hon led vid fisket och begaf sig ut att plocka lingon. Men äfven därpå blef hon snart trött, och så började hon fiska igen, tills hon mot aftonen fått så många fiskar hon ansåg sig behöfva. Men nöjd med sitt dagsarbete var hon ej, och Pavo skulle nog få veta, att hon icke trodde det han fått så mycket fisk på den platsen som Matti sagt henne då de kommo till Kymmen.

Fisken tillredde hon, och allt var färdigt till skymningen. Nu borde männen redan vara hos henne; men då de ännu icke syntes till när månen klotrund och klar steg upp öfver de östra bergen, blef hon ond och satte sig att äta, om ej för annat så för att fördrifva tiden, ty dagen hade hon funnit lång, allt för lång, det skulle Pavo få veta, blott han kom.

Men Pavo kom icke. Månen gled allt högre och högre upp på himlahalvvet, och snart kastade han sina strålar ned i det lekande vattnet. Då kände Gretti sig orolig och gick bort till den stora sjön för att lyssna, om männen hördes till; men intet ljud förnams i den stilla kvällen. Helt hastigt hoppade hon till och stirrade på en mörk punkt som just nu blef synlig på den fläck i vattnet där mån-skenet låg som klarast. Punkten närmade sig. Var det väl en björn som kom öfver sjön till stranden där hon stod? Men så glimmade det till, så hördes ett plaskande, och med detsamma kunde hon se en man stående på något mörkt föremål, som flöt på vattnet. »Ah, där komma de!» utropade hon gladt och lät höra några locktoner, liknande dem med hvilka vallkullorna bruka hälsa hvarandra.

En hväsning hördes nu, och den visste Gretti betydde: tyst! Hvarför de manade henne att vara tyst visste hon ej, men fruktade en olycka eller fara.

De kommo helt sakta allt närmare och närmare, skjutande flotten fram med långa stakar. På flotten låg ett par mörka föremål, som väckte Grettis nyfikenhet, hvarför hon, så snart männen voro så nära, att de kunde höra en med dämpad röst uttalad fråga, sporde: »Hvarför skall jag vara tyst?» — »Näcken kommer eljes och tar dig,» sade Pavo gäckande, »om du väsnas.» — »Er borde Näcken taga som lämnat mig ensam så länge. Hvarför ha ni gjort så?» — »Vi ha satt ut fällor och giller för bäfrarna, och här ha vi redan två.» — »Ah, så lyckligt!»

Under tiden hade männen stakat flotten midt för deras läger och stego nu i land där Gretti redan stod.

Bäfrarna buros till elden, där Gretti nu beundrade dem, utan att dock kunna fatta, att deras skinn betalades så högt af de rika, och att folk ville ha de illaluktande lukepåsarna (gallan) det kunde hon platt icke begripa. »Men lyckliga ha ni varit i dag.»

»Har du varit lika lycklig, Gretti, få vi väl äta oss mätta af laxöringar?» — »Åja, nog räcker det till åt er,» sade hon och knyckte på nacken litet, och mer behöfdes icke för att de skulle förstå, att fisket icke varit så särdeles bra. Men det visste de mycket väl förut, ty den

årstiden var laxöringen i strömmarna för att leka, och de hade bedt Gretti meta mer för att hon skulle ha någon sysselsättning än för att fånga fisk. Nu sade de henne, hur saken förhöll sig, och prisade hennes lycka.

»Jag skall icke låta narra mig mer,» sade hon; »hädanefter få ni fånga er fisk själfva, om ni vill ha någon.»

»Må göra,» sade Jossi, framtog ett par nät och bad Pavo följa sig ut på flotten. De stakade ut den på vattnet igen, lade ut näten och spärrade med dem det smala sundet, i förhoppning att i dem fånga de fiskar som under natten skulle passera sundet mellan sjöarna.

Efter detta arbete slog man sig ned och smakade på Grettis fiskar. Då piporna därefter kommo fram, berättade Pavo om dagens arbete och fångst. En älf föll ut i den stora sjöns öfre eller nordvästra ände, och där hade de funnit bäfrarnas kojor. Ett af djuren hade Bokko öfverraskat i skogen då det höll på att fälla träd, och det andra hade Pavo i skymningen fått skjuta. Föröfrigt hade de haft arbete nog med gillren och med flotten. Gretti kunde lita på att de skulle sofva godt.

»Hvad säger du om detta?» sade Pavo då de i dagningen upplagt näten och afplockat en mängd stora laxöringar. — »Jag säger, att vi i dag få arbeta,» svarade Gretti, »jag med att rensa och salta samt sedermera torka fiskarna, och ni med edra bäfrar.» — »Och däruti säger du rena sanningen, Gretti. Håller lyckan i, så lär vi väl icke behöfva bli här länge förr än soffet skall räcka till för Jossi hela vintern. Men farväl med dig! Jossi får sköta om bäfrarna, och jag går ensam att vittja fällorna.»

Det var rätt vanligt, att både finnar och svenskar som bodde i skogarna eller i närheten däraf företogo sådana jakt- och fisketurer, äfven i senare tid och den dag som är. De gjordes både för nytta och nöje, och man motsåg med glädje den tid då en sådan tur kunde företagas.

Äfven den dagen stod lyckan Pavo bi. Han hemförde en bäfver, som han dock skjutit längre upp i den öfre älfven, men där hade han ock funnit några gamla giller, som antydde, att man där jagat bäfver förut. »I våra fällor gå ej bäfrarna ännu på någon dag,» sade han. »De måste först

bli vana vid dem. I morgon skola vi alla hjälpas åt att utsätta fågelgiller. Jag har sett mycket fågel i dag, men ej velat skjuta, för att icke skrämma bäfrarna; men alldeles utan villebråd är jag icke. Se där!» sade han och upptog en hare från sin kunt. »Den där hittade jag ännu varm. Bokko kom så hastigt på och skrämde lon som tagit den, att hon måste lämna sitt byte åt mig.» — Hvarför sköt du ej lodjuret? Jag vill ha ett sådant skinn,» sade Gretti. — »Af samma orsak som jag icke ville skjuta fåglarna. Ett skott i dag och ett i går äro nog för att göra bäfrarna försiktigare. Då vi fått några till skola vi skjuta hvad vi kunna och låta Bokko skälla och väsnas i skogen. Till dess må vi hålla oss så tysta vi kunna. Nu må du följa oss åt skogen, Gretti, för att hjälpa oss uppsätta fågelgiller samt utsätta snaror, dem du sedan ensam får sköta, emedan vi ämna fiska den tid som ej åtgår till bäfverjakten.»

Så gingo ett par dagar, då man ansåg sig ha utsatt tillräckligt med giller, och sedan några dagar, då männen skötte bäfverfångsten. Man träffades endast under den mörka tiden på dygnet, då man meddelade hvarandra dagens händelser och för öfrigt gjorde sig goda dagar, då näten under nätterna gäfvo dem god fångst och Gretti hvar kväll hemförde en mängd fångad fågel.

»I dag bli vi hemma vid,» sade Pavo en dag då Gretti, stod färdig att begifva sig ut till sina giller. — »Hvad ämna ni då företaga er?» — »Rusta oss för en färd öfver den nedre sjön och så till strömmarna längre ned för att sedan se till, om vi kunna hugga oss några större laxar.» — »De komma nog Jossi til godo i vinter,» trodde Gretti och därmed gick hon.

»Det blir drygt för Gretti att gå så hvar dag,» sade Jossi. »Du kan gärna följa henne, ty nog hinner jag skaffa torrved och ställa flotten i ordning i dag utan din hjälp.» — »Jag tror så med,» sade Pavo, »och därför har jag tänkt gå nedåt älfven och strömmarna där för att se till, hvar bästa ställena äro för vårt fiske.» — »Den resan komma vi nog att få nytta af,» sade Jossi, »men du kommer väl åter i kväll?» — »Helt säkert, om ej något oförutsedt inträffar.»

Det var redan nedmörkt, ty nu hade månen dröjt sig kvar i öster, och ännu syntes ingen Pavo. Gretti började bli orolig och frågade Jossi, om han trodde något ondt händt Pavo, då han dröjde så länge. Men innan Jossi hann svara hörde de en hvissling från andra sidan älven, som de genast kände igen vara Pavos. Jossi for strax öfver med flotten, och några ögonblick därefter stodo Pavo och Bokko i ljusskenet från elden. »Hvad du dröjt länge!» bannades Gretti; »och hvad både du och Bokko se trötta ut! Hvad har händt?»

»Att vi sprungit så vi blifvit trötta och hungriga,» sade Pavo med den glädtiga och smått skämtande ton han begagnade mot Gretti då hon visade sig orolig. »Nu skola vi hvila och äta, ty du har nog något att gifva oss.»

»Det har händt er något mer än att ni är trötta och hungriga, ty det är ni mer än vanligt, det syns nog.»

»Ja, det har händt oss, att vi haft ett nappatag med en björnhona och hennes ungar, som slutade därmed att vi för natten få slå vårt tillämnade fiske ur hågen för att i morgon taga vara på hela björnfamiljen. Jag har burit och dragit både mor och ungar till sjöns södra ände, där vi kunna hämta dem med flotten. Och jag kan säga dig, att det var ett styft arbete, så nu måste du se om oss väl.»

Sedan Pavo kommit till ro på granrisbädden och fått pipan tänd, sade han: »Det har händt mig något mer än mötet med björnarna.» — »Jag tänkte just så,» sade Gretti, »men hvad? Du är väl icke sårad?» — »Sårad är jag visst icke, men hvad jag vidare funnit i skogen än björnarna har gjort mig orolig, emedan det kan ha inflytande på vår härvaro. Jag har funnit, att vi hafva en granne.» — »En granne?»

»Ja, en granne, som visserligen ej varit här på trakten nyligen, men som kan komma hvilken dag som helst och tycka att vi gjort intrång på hans mark. Han har byggt sig en liten koja, och helt säkert vistas han här tidtals, ty kojans är väl omsedd, har eldstad, och ved är där framburen och upplagd, så nog ämnar sig den mannen hit igen. Jag kom af en slump att upptäcka kojans då jag genomträngde ett gammalt, nu af yngre skog öfvervuxet vindfälle, där

björnhonan gjorde stånd mot Bokko. Tid att närmare skärskåda min upptäckt hade jag icke, ty björnhonan tog till flykten; efter henne och Bokko måste jag; men i morgon vill jag vidare se på det bygget. Man kan aldrig veta, hvad slags karl den grannen är, ty många slags folk vistas numera i skogen. Och är det en förbrytare som döljer sig här i vildmarken, är det icke bra för oss. Är det däremot någon ärlig människa, så vore bäst komma till tals med honom och låta honom veta, att vi äro här på ett tillfälligt besök och snart lämna trakten. Vi behöfva likvisst icke mycket oroa oss för den mannen, ty sannolikt är han ensam, och för *en* kunna vi vara utan fruktan; Bokko skall varna oss.»

Efter Pavos meddelande inträdde en stunds tystnad. Slutligen frågade Jossi, om Pavo lämnat något spår efter sig så pass tydligt, att det äfven om några dagar kunde märkas.

»Tyvärr gjorde jag det, emedan jag bröt af flera färska kvistar för att få utsikt då björnen i vindfallets ytterkant gjorde ännu ett stånd, och den skogsman som färdas fram där är blind, om han ej ser att någon nyligen gått fram där.»

»Är mannen en sådan som du tror, skall han ej se något,» sade Jossi, »och snart äro vi borta. Men hur såg det ut i forsarna? Tror du vi få lön för mödan, om vi fara dit?» — »Därom är jag fullt förvissad, men vår flotte kunna vi icke få uppför dem igen.» — »Betyder ingenting. Sådana kunna vi göra så många vi vilja. Här stå ju furorna och hänga utöfver vattnet; vi ha blott att fälla, så ha vi virket i vattnet.»

Följande morgon foro Jossi och Gretti med flotten öfver sjön till ett ställe Pavo utpekade för dem. Själ f gick han med Bokko utmed stranden för att varna dem vid landstigningen, för den händelse deras granne skulle kommit till trakten och tilläfventyrs upptäckt dem då de utan skydd kommo stakandes öfver det lugna vattnet.

Pavo och Bokko voro redan på platsen då Jossi och Gretti landade. Han hade äfven hunnit göra en liten tur i trakten utan att Bokko utvisade något som helst oröväc-

kande: skogen var öde. Vid landningsplatsen funno de den stora björnen styckad, men ungarna hela. Pavo hade haft ett styft arbete med att bära dem dit. Till och med Jossi förundrade sig öfver att han mäktat bära den stora björnen i två bördor, och Gretti kunde aldrig begripa hur han burit sig åt.

Då log Pavo godt och sade skrattande: »Se!» Och så visade han dem ett par långa afkvistade granstammar, dem han bundit tillhoppa med vidjor. »Jag har ju dragit björnarna på släp.» Då skrattade äfven de andra och tyckte sig varit enfaldiga som ej förut fallit på den tanken.

Ehuru ingenting misstänkt försports, iakttog man dock samma försiktighet på åter- som ditvägen; allt aflopp lyckligt, och man kände sig trygg sedan man hade vattnet mellan sig och den oroväckande kojan.

Sedan arbetet med björnarna var slut, hudarna utspända till torkning och köttet, ingnidet med salt, upphängts, föreslog Jossi att de skulle begifva sig ut för att ljustra lax nere i forsarna.

Förslaget mötte genast motstånd från Gretti. Hon ville ej vara ensam under natten förr än hon med säkerhet visste att deras granne icke återkommit till trakten, och då Pavo var af samma åsikt, yrkade Jossi icke vidare på färden, utan tog flotten, for öfver sjön och till bäfverfällorna, som nu icke vittjats på några dagar. De andra gingo bort till fågelgillren, och om kvällen då de samlades hade Jossi två bäfrar att visa. Dagen hade i allo aflupit lyckligt, och man enades om att snart vore all nöd för Jossi undanröjd.

Gretti yrkade på affärd så snart djurhudarna vore så pass torra, att de kunde nedpackas i staburen, och männen lofvade att så skulle ske; men först ville de ned i forsarne för att ljustra lax. Innan dess företogo de sig att närmare undersöka, huruvida mannen som ägde kojan vore återkommen eller icke.

Undersökningen verkställdes på det sätt att Pavo och Bokko gingo omkring snåret och vindfället för att spana efter spår, och Jossi företog sig att följa och utplåna det spår Pavo lämnat efter sig. Då de sedan sammanträffade hade intet tecken förmärkts som gaf anledning misstänka,

att kojans ägare vore i närheten. Man beslöt därför företa det länge påtänkta ljusterfisket, och under dagens lopp förfärdigades en flotte till, att vid behof användas.

22. Tätt i spåren.

Moilainen gick ej samma väg från torpet som han kommit, utan tog en annan kosa, men vände snart om åt den led hvarifrån han kommit. Då han gått en stund stannade han och lyssnade. Så sade han för sig själf: »De ha hund där uppe i berget. Jag hör på hundens skall, att han drifver ut kreaturen, och på hornlåten, att käringen själf är ute. Visste jag lika väl, om Bergfinnen är hemma vid, skulle jag känna mig nöjd. Men vi få se.»

Med raska steg gick Moilainen framåt och var snart hos de andra finnarna vid lägerelden. Ehuru dagen icke var långt framskriden, voro alla redo för aftåg. De stodo med vapnen i sina händer och samtalade lågt, men ifrigt, då Moilainen anlände.

»Vi frukta,» sade Hikkonen, »att vi under natten blifvit bespejade, men veta ingenting med säkerhet. Kruggen tyckte sig i går kväll höra något prassel där borta vid stenarna på åsen, men det var så otydligt att han icke kan säga hvad det var. Vi ha på det nogaste undersökt marken däromkring, men den är så full af stenar och så hård, att vi ingenting kunna se.»

»Vi skola snart få veta, om någon varit här,» sade Moilainen. »Säkki här, som jag lånat af svåger min, skall säga oss, om så varit. Själf vet jag ingenting om Hämäläinen, och som jag icke vill ha Kauttoinen med i den här saken, så har jag ej sagt åt honom i hvad ärende jag är ute eller nämnt att jag har kamrater. Jag tänker vi reda oss bäst själfva. Är, som jag hoppas, den vi söka hemma, ska' vi väl få honom fatt. Nu ska' vi först utforska detta, och sedan få vi se. Först vill jag dock veta, om någon

spionerat på oss, och om Kruggen hört rätt. Låt oss se, hvad hunden säger. Kom då med, du!» tillade han; »de andra stanna så länge.»

Framkommen till platsen där Kruggen trodde sig ha hört ljudet, stannade Moilainen ett ögonblick och granskade stenarna, men varnade ingenting, hvarför han vänligt sade till Säkki: »Sök!» Hunden gick några steg fram och stannade, luktade på stenarna och gick så framåt i det han vände på hufvudet och tittade på Moilainen, som genast följde honom. Så gick det allt framåt, tills Moilainen åter lockade in hunden, vände sig till Hikkonen och sade: Kruggen hörde rätt; här har varit någon som måste ha sett er, kanske ock hört er. Hämta hit våra kamrater!»

Då alla voro samlade sade sig Moilainen vara sinnad följa detta spår, ty det måste varit någon af Runsjöbergets invånare som händelsevis kommit att gå härom. Förhölle det sig så, vore Bergfinnen kunnig om att folk fanns i skogen. Moilainen kunde göra som han ville, alla skulle följa honom, och så tog hunden an spåret, och hela skaran följde honom.

Då de gått en stund stannade Moilainen och uppgaf ett förnöjdt skratt, det korta och tysta skratt som är egenomligt för skogsbor i allmänhet. »Vi ha lyckan med oss! Jag vill hålla en vacker björnhud att spåret är efter den skälmen Hämäläinen. Se på hunden där hur spåret går från sten till sten och efter alla kullfallna träd som ligga däråt vårt villebråd ämnat sig, och till Runsjöberget skall ni få se vi komma till slut.» De spanande finnarna voro af samma tanke som Moilainen, och då nu hunden syntes allt säkrare på sin sak, gick han allt raskare, ifrigt följd af de andra.

Efter en stund ljusnade skogen, och man stod nära Hämäläinens pörte. De gjorde nu halt, och Moilainen tillsade sina följeslagare att sprida sig rundt om hela inhägnaden och se till om Hämäläinen visade sig. I så fall borde han fångas så oförmärkt och tyst som möjligt. »Kruggen du,» sade han vidare, »sök reda på båten, kasta bort årorna, och du Hikkonen, tag bågen och följ kreaturen! Med dem är Hämäläinens hund. Laga att han i dag skällt för

sista gången, men laga ock att det sker tyst, så att käringen, som går vall, ej märker att hunden försvinner. Jag hoppas, att då hon sedan saknar hunden vår man skall gå ut för att söka honom, och då!»

Moilainens order verkställdes hastigt och så som han önskat. Ingen hade vid finntorpet märkt hvad som tilldrog sig i dess närhet, och ingen mer än Hämäläinens klumpfotade son syntes till på hela dagen. Han arbetade på åkern, gick emellanåt in i pörtet och så åter till sitt arbete igen.

Då det led mot kvällen hördes skällkons klocka och gummans horn, och snart var hon hemma, åtföljd af hela hjorden. Hon ropade genast till sonen: »Är hunden hemma?» — »Nej; har han sprungit från er?» — »Ja.» — »Då har han väl löpt efter far.»

Härpå svarade gumman ingenting, utan skyndade att binda in kreaturen, hvarpå hon gick in och ropade sonen till sig.

Två par öron till hade dock hört gummans fråga och sonens svar. Det var Moilainen, som troget legat kvar där man på morgonen skilts åt, och Hikkonen, som återkommit sedan han ljudlöst dödat hunden. På dem verkade sonens svar som ett dunderslag. »Han har genomskådat vår afsikt,» sade Moilainen, »eljes hade han ej flytt.» — »Möjligt, men Bogfinnarna kände han väl knappast igen. Den karlen har dock orsak nog att hålla sig ur vägen, efter hvad du sagt oss.» — »Hämta kamraterna! Här lönar ej ligga längre. Nu äro goda råd dyra. Hur skola vi finna honom?» På den saken svarade ingen annan än Säkki, som viftade på svansen och såg vänligt på Moilainen. »Ja du,» sade denne, »du kan möjligen hjälpa oss; men hvar finna utspåret?»

Efter en stund voro alla finnarna samlade. De hade hört af Hikkonen, hur saken aflupit, och voro snart inbegripna i en lågmäld öfverläggning hur man nu borde handla. En del var för att låta Hämäläinen löpa och uppskjuta hans straff till längre fram. Andra åter ansågo, att man borde söka reda på flyktingen. Samtalet afbröts af Moilainen med frågan: »Hvar är Kruggen?» Ja, hvar var Kruggen? Hikkonen hade ej anträffat hvarken båt eller Kruggen. Det

väckte allmän förvåning, hvilken dock upphörde då Hikkonen sade, att vore Kruggen icke på sin post, hade han något för sig som nog skulle komma till nytta; det vore bäst invänta honom. Skymningen var nära, och innan mörkret kom skulle Kruggen bli synlig. Det var reson i hvad Hikkonen sade. Man lade sig ned och väntade tåligt.

Just som mörkret inträdde hördes ett lätt prasslande, och så stod Kruggen midt ibland dem.

»Hvad nytt?» sporde han genast. — »Hämäläinen har känt igen er och i god tid begifvit sig bort.» — »Kunde just tro att så var. Då jag kom till vägen som går ned till sjön, såg jag att någon gått där som haft brådtom, ty han hade sparkat till flera stenar så de flugit lång väg, och då jag fann båtstan var båten borta. Det där ville jag gärna taga reda på, och så började jag gå utmed stranden och fann snart båten. Den hade flutit dit af sig själf. Vinden var, som ni vet, sydost, och så tänkte jag: är det Hämäläinen som lagat sig undan, så kan du gärna se efter hvar han landat. Misstager jag mig och han är kvar inne i pörtet, så vet han helt säkert, att båten är i bruk och hvem som tagit den. Och tänker han sticka af till skogs, så tar han ej till sjös midt på ljusa dagen. Nej, du kan gärna gå och se hvem som tagit båten. Hämäläinen måste öfver slätten för att komma till sjön, och då ser kamraterna honom. Jag kan gärna gå, och så gjorde jag. Mera kröp än gick fram gjorde jag, och till slut hittade jag på hvar båten stött i land, och där såg jag ock tydliga spår efter mannen som skuffat båten ut i sjön. Det var ingen klumpfots spår, icke ett barns eller en kvinnas; det måste vara Hämäläinen, och då var bäst jag följde spåret så långt jag hann före mörkningen, och jag har följt det väl en half mil. Det ligger mot söder, och i morgon bittida kunna vi följa det vidare, om ni så vill.»

Kruggen hade i sin berättelse varit mycket omständlig, men han afhördes likafullt med spänd uppmärksamhet, och då han slutat hördes ett mummel af belåtenhet.

»Låt oss genast gå till spåret,» sade Moilainen, »så hunden kan vädra i det; kan han följa det, så följa vi ock. Framåt!»

Kruggen vankade af i spetsen och tog ut stegen, så att finnarna inom en timme voro på ort och ställe. På Moilainens anmaning tog den kloka hunden genast fatt spåret, och det bar af i sträckmarsch till långt fram på natten. Då gick spåret öfver en bred myr mot väster, och där stod det tydligt i den dyiga kanten af myren, så tydligt att det kunde ses oaktadt månen knappast mer än till hälften hunnit upp öfver de östra bergen.

Vid myrkanten stannade Moilainen. »Hämäläinen måste vara kollrig,» sade han, »som lämnat ett så tydligt spår efter sig. Vi kunna nu tryggt hvilat till nästa dagsljus.» Spåret skulle kunna följas vid dagsljus, ty nu visste hunden så väl hvad man fordrade af honom, att han icke skulle tappa det.

»Hämäläinen litar på vattnet,» sade Kruggen; »han är viss om att ingen kunnat finna hans spår sedan han farit öfver sjön, och för öfrigt vet han icke, att vi ha Säkki med oss. Visste han det, skulle han icke gå så sorglös, det kan ni lita på.»

»Vi få sofva utan nying i natt,» sade Moilainen, »ty har Hämäläinen icke gått öfver den stora höjden vi se i väster, kunde hända att han upptäckte vår eld, och då...» — »Och då?» — »Skulle vi få långt drygare arbete att hinna upp honom. Och så skulle han nog veta laga så, att en och annan af oss blefve kvar i skogen.»

Det var nog som Moilainen sade, därpå kunde man ej tvifla. Hämäläinen skulle icke spara någons lif, om han ansattes, och komme han undan, kunde man vänta hans hämnd.

I gråljusningen bröto finnarna upp. Blott en af dem följde spåret öfver myren; de andra togo vägen omkring den. Där Hämäläinen träffat fast mark möttes man och lät hunden gå förut. Det gick bra en stund, tills solen värmdes upp och torkade marken en smula; men då kunde hunden ej längre följa spåret. Finnarna måste nu söka det själfva, hvilket ock gick för sig, ty, som Kruggen sagt, Hämäläinen hade icke trott sig vara förföljd och därför icke sökt dölja sitt spår, utan gått tryggt framåt.

Vid middagstid stannade Moilainen, som en stund gått förut, vid det han på afstånd varnade ett större vatten. »Ah, här känner jag igen mig!» sade han då de andra finnarna upphunnit honom, »och öfver vattnet har Hämäläinen icke gått i natt, utan hvilat antingen innan han hunnit dit eller ock där vid sjöstranden. Och har han förut ej haft en flotte där, så är han ännu på denna sida. Två må följa spåret och ni andra gå en bit efteråt. Hikkonen och jag med hunden gå först, och upptäcka vi något, så stanna vi och invänta er, eller få ni bud genom en af oss.»

Då de kommo ned i sluttningen mot sjön hade de båda främst gående svårt nog att följa spåret öfver en gles, med gamla furor bevuxen ås, vid hvars slut de påträffade ett större vindfälle öfervuxet af yngre granskog. Där gick spåret rätt in uti vindfället, och med detsamma vädrade hunden däråt och uppgaf ett sakta morrande. Ögonblickligen stannade Moilainen och hans följeslagare och sjönko ljudlöst till marken, där de, tysta som skogen själf, lyssnade till hvarje ljud. Något annat än trädens sakta sus förnummde dock ej. Hviskande sade Moilainen till sin kamrat: »Gå att stanna kamraterna; kom sedan hit! Jag vill iakttaga hunden och lyssna.»

Plötsligt steg Moilainen upp och aflägsnade sig, tagande samma väg som Hikkonen. Snart mötte han denne. »Kom!» sade han, och så skyndade de till kamraterna.

»Hämäläinen är inne i vindfället,» sade Moilainen ifrigt; »men där har han ock godt skydd och blir ej god att komma åt. Mitt råd är att vi skyndsamt omringa snåret, och att blott en af oss går in och jagar ut honom från hans gömställe. Då skall han alltid träffa på någon af oss, och det vore väl besynnerligt, om han då icke skulle bli fast. Hunden vill jag icke släppa på honom, ty den skall han genast döda, och för öfrigt tycker jag att ett skott är för godt åt den bofven; något annat bör han hafva till straff för sina illbragder; jag ville helst hafva honom fast.»

»Ja, visst skola vi taga honom fast,» sade alla, »och Kruggen vill nog säga honom ett par ord för sig,» sade Hikkonen och såg stygg ut. »Eljes vill jag tacka honom för det besvär han haft med både Kyrskogen och Bogen.»

»Framåt då!» sade Moilainen. »Vakta vid inspåret, Hikkonen! Jag går och ställer ut de andra omkring snåret, och så kommer jag till dig, så vida vi ej träffar något utspår, och detta skall Säkki säga oss. Hör du hackspetten trumma, så skynda efter oss, ty då är räfven på språng och jakten i gång.»

23. I forsarna.

Vid tiden för dessa tilldragelser var mycket annorlunda i de värmländska skogarna än längre fram i tiden. Folkmängden var då mycket ringa mot nu, och folket hade ej hunnit långt i konstfärdighet. Med undantag af en och annan kvarn samt ett och annat mindre sågverk funnos inga fördämningar hvarken i större eller mindre vattendrag. De i senare tider så allmänna järnbruken voro mycket fåtaliga. Vattnet i älfvorna rann fritt och obehindradt från deras källor bland fjällen och skogshöjderna tills de nådde hafvet. De fiskarter som hade för vana att tränga upp från de större vattnen kunde efter kraft och förmåga fritt följa sin böjelse och gå upp till flodernas källor, för att där i frid och ro lefva ett lugnt och stilla sommarlif, tills hösten dref dem åter till de stilla lugnvattnen.

Bland alla fiskar synes ingen hafva större böjelse för ett drifvarelif än laxen, och det är en förvånansvärd kraft och ihärdighet han utvecklar för att komma genom de hinder naturen själf ställt i hans väg. Den vildaste och brantaste fors, ja, lodräta stup som ej äro allt för höga förstår han komma uppför. Har han så nått en plats som passar honom, slår han sig i ro och stillhet och lefver sitt sommarlif, närande sig af de massor flygfän som floden tillför honom eller som flyga öfver vattnet och ej längre från dess yta än att han med ett hopp kan fånga dem.

När hösten kommer, stormarna afskaka de gula löfven och flugor och mygg dö bort, då trifs laxen ej längre uppe

i höglandet, utan längtar till de stora sjöarna och hafvet igen. Så småningom släpper han sig nu utför forsarna igen. Där har han dock ett bestyr som ej kan försummas: han lägger då sin rom, eller frön till ungar, som sedan skola ärfva faderns vanor och gå till de stora vattnen på hösten, för att sedan då våren kommer och »floderna dansa», åter uppsöka sin födelsebygd.

Den tid laxen, liksom alla andra fiskar, lägger sin rom, kallas hans lektid. Denna tid är väl känd af alla som syssla med fiske, och då laxen anses som en af våra bästa fiskar, var hans lektid helt säkert känd sedan urminnes tid.

Att finnarna kände den från sitt hemland, är alldeles säkert, liksom sätten att alla årstider fånga honom. Att ljustra eller hugga laxen med ett därtill särskildt förfärdigadt »ljuster» var stundom ett gifvande fiske, liksom det ansågs för ett särdeles stort nöje. Till ljustret eller huggjärnet hörde äfven ett annat redskap, brandjärnet, ett af järntenar hopfogadt galler, där man lade torr, fet furuved, som antänd lyste med ett klart sken och därtill spred en lagom värme. Hade man båt eller eka, fästes brandjärnet på en stång något längre än en manshöjd, i annat fall på en flotte.

Ljusterfisket företogs i lektiden först sedan mörkret inbrutit och företrädesvis vid lugnt väder. I strömmarna måste man vara två vid ljusterfiske, men i lugnvatten, där det förnämligast fiskades gäddor, var en man god att sköta både båt eller flotte och ljuster. I strömmarna däremot skötte de två hvar sitt, den ene båten eller flotten och den andre ljustret. Man måste då handla i all enighet, och den som stakade flotten stod under kommando af den som skötte ljustret. Denne hade sin plats vid brandjärnet, skötte elden och spanade efter fiskarna. Då sådana upptäcktes hviskades till den som skötte farkosten: »Öst åt!» eller »Väst åt!» »Upp!» »Ned!» Då skulle farkosten skyndsamt och ljudlöst föras åt det angifna hållet, och stod då den upptäckta fisken, bländad af ljusskenet, stilla, så flög ljustret blixtnsnabbt genom hans kropp och trycktes fast mot botten tills han upphört att sprattla. Då lyftes han upp, och fångsten hade lyckats.

Vanligen stodo laxarna två och två nära hvarandra eller så, att den ena (honan) stod öfverst i strömmen och strax nedom henne hanen. Vana och lugna fiskare kunde ibland se, hur honan släppte ifrån sig romkornen och hanen sedan befruktade dem då de fördes af strömmen nedåt eller under honom. I vanliga fall var det den nederst stående laxen som träffades af ljustret, hvarvid den andra tog till flykten.

Det fordrades god vana att träffa laxen med ljustret, och därtill god beräkning. Så hastigt än ljusterjärnet nedstöttes, kunde dock fisken, i följd af vattnets motstånd och strömmens styrka, slinka undan, och var då hugget, som det måste vara, kraftigt, hände att man träffade stenarna på botten och skadade ljusterspetsarnas hullingar, och så måste man reparera dem, hvilket många gånger icke föll sig så lätt. Det fordrades icke så liten öfning för att vara en skicklig ljusterman; men denna fingo de som sysslade därmed tidigt nog, ty redan halfstora pojkar ljustrade gäddor i lugnvattnen, dels i solskenet under sommaren, dels under mörka höstnätter. I vatten med grundare ställen och botten af sand eller stenören samt lagom ström kunde man få se både svenskar och finnar vada då de ljustrade, en bärande blosset och den andre förande ljustret. På sådana ställen lyckades fisket bra, ty man kunde gå mycket tyst, och skuggan af farkosten skrämde ej fiskarna. Personer funnos som voro så vissa på sin konst, att de föraktade att bruka det mångtaggade ljustret, utan höggo fiskarna med ett vanligt spjut.

Det var ett sådant fiske som lockat Pavo och Jossi. Visserligen gjorde Gretti invändningar mot att vara ensam vid elden en lång höstnatt, men då skämtade de med henne och sade, att hon vore modig nog att skrämma gastar och annat fjäseri, och Bokko vore karl att sköta om både björn och andra odjur. Trakten vore ju öde, och mer än en bössa tänkte de ej medtaga. Den andra kunde Gretti få till sitt försvar. »Å ja, res ni, jag tänker nog reda mig; kommer ni inte hem före dagningen, så går jag till mina giller, och ni få laga er frukost själfva.»

»Du väntar oss nog,» sade Jossi; »icke kan du gå bort utan att ha sett vår fångst.» — »Så gifven er då af! Innan

ni stakat flotten öfver sjön är det mörkt. Färväl med er!» och därmed gick hon in i boden.

»Jag kan icke tro någon fara hotar henne,» sade Pavo då han sköt flotten i land, »i så fall vore bättre hon följde». — »Visst icke,» svarade Jossi. »Du är lika öfvertygad därom som jag, eljes vore du ej på flotten; vi finna henne nog i morgon lika hurtig som i dag. Nej, ingen fara! Skjut du bara på, ty det är, som hon sade, icke mer än dag och väg tills vi hinna forsarna.»

Det var mörkt då männen med sin flotte kommo till älfmyningen. Här hvilade de en stund och tände sina pipor. Efter att ha dragit några bloss ur pipan sade sig Jossi allt bra gärna vilja veta, hvem den mannen vore som ägde kojan däruppe i vindfället och om han gjort sig den för jakt eller fiske. — Ja, det vore nog för båda delarna, trodde Pavo, mest dock för det senare, ty här i älfven kunde han nog om sommaren taga just så mycket fisk han ville. Därför hade han kojan så nära forsarna. Hade det varit för jakt han byggt den, skulle han förlagt henne invid den öfre sjön. Men det var i alla fall ej godt att säga, hvarför mannen vistades här i vildmarken långt från människor.

»Ja, oss kan det ock göra detsamma,» sade Jossi, »blott han icke är af det elaka slaget. I så fall finner han nog vårt förvaringsställe, och då jag kommer hit sedan vintern inträdt finner jag ingenting af hvad vi fångat.»

»Vi skola nog dölja det så du ej går miste om ditt,» sade Pavo. »Men jag skulle gärna vilja träffa den mannen ändå. Är han en af dem som behöfver hålla sig undan, lär han nog icke visa sig. Men nu fara vi ut på strömmen,» och så knackade han ur pipan i sin vid krutdonen hängande svafvelskål, då svaflet antändes af elden i tobaksaskan. Vid det brinnande svaflet tände han nu en kådig furuspån och förde den till den på brandjärnet liggande torrveden. Några ögonblick därefter uppblussade elden och kastade sitt röda sken öfver föremålen rundt omkring och älfven ända ned till botten.

Så tog Pavo ljustret och ställde sig vid elden för att spana efter fiskarna, under det Jossi sakta och ljudlöst fram-

dref flotten. Fordras det vana och lugn att hugga fisken, behöfs ock vana jämte goda ögon att se honom där hon, utan annan rörelse än en sakta viftning med fenorna, håller sig kvar på platsen, samt med en ännu mindre märkbar rörelse af käkarna släpper ut det vatten han inandats. I strömmen är långt svårare att upptäcka en fisk än i stillastående vatten, men hur det var, upptäckte Pavo en, och plötsligt flög ljustret ned i vattnet, och där höll han den fast. Af stöten vickade flotten till, så att glöd och brinnande spån föllo ned i vattnet med ett fräsande ljud. Nu rycktes ljustret upp, och där hängde en sprattlande lax. Pavo satte båda fötterna på fisken, lossade och kastade honom i den bredvidstående näfverkunten. »En halfpunding!» hviskade han till Jossi, som under tiden hållit flotten stilla.

Så snart Pavo lagt mera ved på elden och denna uppflammat, vinkade han till Jossi. De möttes på den gungande flotten. Jossi fattade ljustret och Pavo staken med hvilken flotten framdrefs, och så hastigt skedde ombytet, att flotten endast helt obetydligt fördes nedåt af den lindriga strömmen. Det var nu Jossis tur att hugga en fisk, ty det nöjet ville ingen som kunde bruka ljusterjärnet försaka.

Efter en stund skedde åter ombyte, och så fortsattes tills man kom längre ned i älven till en brantare ström, där vattnet var mer upprördt och djupare. Där kunde fiskarna ej upptäckas; man lät därför flotten drifva och nöjde sig med att parera de stenar flotten eljes skulle törnat emot. Det var Jossis tur att hugga fisken, och därför stod han närmast vid elden. Flotten var nu nära land och gled förbi en klippa, där vattnet flöt lugnare, och där stod en fisk. Oaktadt flotten var i rörelse, högg Jossi till, och ljustret borrhade sig in fisken. Men i och med detsamma skymtade något till, ljusterstången fick en stöt och brast, och Jossi hade så när fallit i vattnet, men lyckades dock behålla jämvikten. Just som flotten gled ut i strömmen kastade Pavo med ett kraftigt slag af sin styrstång all eld i vattnet. Det blef ögonblickligen beckmörkt, och då Jossi hann hämta sig såg han Pavo med all makt staka flotten mot andra stranden.

Vid det flotten svängde hade Jossi fallit på knä, och så stod han ännu då den landade på andra stranden och Pavo ifrigt frågade honom: »Är du sårad, Jossi?» — »Nej, visst icke! Men hvad var det här?» — »Ja, se själf!» och Pavo upptog därmed från flotten en kortskaftad yxa, som låg nära Jossi. — »Pärkelä! Jag menar hin onde är vid älfven.» — »Han eller någon af hans anhang,» hviskade Pavo. »Fort i land med redskapen!» sade han i det han lossade kilarna och afskar vidjorna som sammanhöllo flotten, och då detta var gjordt skuffades de lösa stockarna ut i strömmen, där de strax försvunno i mörkret.

»Nu kan den ej tjäna andra. På denna sidan äro vi trygga. Den gången kom du lyckligt undan, Jossi.» — »Ja, men hur gick detta till?» — »Därom kan jag ej säga dig mycket, men jag såg dock då yxan kom och träffade, icke dig, som ämnadt var, utan stängen; då visste jag, att det fanns någon som kastat yxan, och så släckte jag elden och styrde flotten ut på vattnet. Resten vet du; men jag blef rädd att yxan skulle svängt om och sårat dig. Gud vare lof att så ej är!» — »Hvem kunde vilja oss illa?» — »Vet ej; men nu måste vi skynda till Gretti.»

Mot morgonen vaknade Gretti vid det hon frös och satte sig upp. Nyningen låg på marken och var nära slocknad, och genom en hög hopkastadt ris såg hon, att ljuset från elden var dämpadt. Hon gnuggade ögonen och trefvade omkring med händerna då en röst, som hon genast kände igen vara Pavos, hviskade: »Stilla, vännen min! Ingen fara! Bokko sitter där på stenen, och det är jag som kastat ned nyningen och är fullt vaken. Kryp ned i bädden igen. Det blir snart dager.»

»Ingen fara, säger du? Hvad har händt?» — »Å, just ingenting; men ensamma här i marken äro vi ej längre, det är allt hvad vi veta. Kryp du ned igen!»

Då Pavo och Jossi voro henne så nära och Bokko stod på vakt, kände Gretti sig trygg och lade sig igen. Själf vågade hon ej sofva, men manade Pavo att göra det, ty sannolikt hade han ej sofvit sedan han lade sig. Men hur de kunnat komma till elden utan att hunden varskott henne, det ville hon veta. Också voro de ej väl komna på benen

förr än kon frågade dem därom. Då skrattade de och sade, att de redan långt från lägret hvisslat på hunden, då denne kommit emot dem utan att varna Gretti för dem hon ej behöfde rädas för. »Vi ville ej störa dig,» sade Pavo, »och det gick ju bra.» — »Jag vill dock veta, hvarför ni kom så hastigt tillbaka.» — »Det ha vi ju redan sagt dig. Vi äro ej längre ensamma i marken, och därför gingo vi till dig.» — »Men hur vet ni det?» — »Vi ha funnit en yxa; den ser du där. Är du nöjd nu?» — »Ja. Jag lär väl i alla fall icke få veta mer.» — »Å jo, att du kan taga reda på laxarna vi fått under det vi rusta oss för att gå till bäfverfällorna.»

»Det kan jag gå ensam,» sade Jossi, »medan ni plocka ihop våra saker, ty nu bli vi väl ej här många dagar till.» — »Nej, det göra vi väl icke, men det är bättre vi hjälpas åt med våra saker och sedan följas åt alla tre. Gretti har ej sett bäfverhusen, men det bör hon göra.» Ja, det ville Gretti gärna, och så hjälptes man åt att undangömma sina tillhörigheter.

Emellertid drog det om tills solen stod högt innan man var färdig att begifva sig af, och ännu högre stod solen innan man var vid sjöns öfre ände. Ett par af bäfverkojorna voro byggda vid stranden af en liten holme, hvars högsta del höjde sig ej så obetydligt öfver vattnet. Där borde Gretti stanna tills männen återkommo.

Det ville hon gärna, ty där var vackert och vidsträckt utsikt både öfver sjön och uppåt den lilla älfdalen; där skulle hon trifvas bra. »Och där får du min kunt; ifall du blir hungrig, finns mat där,» sade Pavo. »För oss nu i land och staka dig sedan tillbaka!» Det gick raskt för Gretti att komma tillbaka till holmen. Då de sågo henne på kulens krön gingo de med raska steg inåt skogen och togo samma väg tillbaka som de kommit. Vid deras läger stannade Pavo. »Låtom oss nu se till, om vi kunna finna den som ville oss så väl och kastade yxan!» — »Ja, framåt!» sade Jossi bistert.

24. De sex bomärkena.

Som vi veta, lämnade Hämäläinen sitt hem genast han återkommit från skogen, där han sett de vid elden lägrade männen. Med säkerhet kunde han ej veta, om de hade något särskildt ärende till trakten, eller vore på färd längre norr ut, antingen för att sammanträffa med sina stamförvanter eller i följd af krigsfaran.

Att deras färd gällde honom, ansåg han icke troligt. Hade de känt till hans förbindelser med norrmännen, och att han visat dessa till deras hem, skulle de helt säkert sökt honom förr, icke först nu efter så många år. Emellertid kunde ju hända, att de besökte Runsjöberget, och i det fallet vore nog tryggast att vara ur vägen. Att han tog vägen öfver sjön för att dölja hvaråt han gått visar dock, att han alls icke var säker om att ej bli förföljd. Nu vore dock spåret så väl doldt, att ingen skulle kunna finna det, och dessutom var han öfvertygad om att hans hustru skulle leda efterfrågare på villospår.

Till sin koja vid Det lekande vattnet hade han redan förut ämnat sig, ty på senare åren hade han fått smak för enslighet, och stundom fördref han här tiden med fiske både i älfven och i sjöarna. Trakten ansåg han för sin egen och trodde att ingen kände till den. Så väl hans hustru som sönerna visste dock hvar kojan var belägen och hade stundom vistats där några dagar på senhösten eller den tid då skogsfågeln bäst »gick uti» eller kunde fångas i giller. Den tiden var nu inne, och därför hade Hämäläinen omtalat hvar han ämnade sig, på det att sonen skulle kunna komma efter, om det så lämpade sig.

Hämäläinen gick hela natten och skulle knappt kunnat dölja sina spår, om han ock tänkt därpå. Men detta synes han icke ha gjort, då de efterföljande männen på flera ställen sågo dem tydligt långa sträckor. Redan på förmiddagen dagen efter sedan han sett männen i skogen var han framme vid vindfället, där han på en välkänd stig uppnådde sin koja. Att han icke märkte Pavos spår får man tillskrifva

hans sorglöshet eller hans trötthet. Sedan han intagit ett stadigt mål lade han sig att sofva och vaknade icke förr än i mörkningen. Han sysslade först inne i stugan och tände efter mörkrets inbrott elden, vid hvilken han sedan slog sig ned med pipan i munnen.

Så hade han suttit en stund och tänkte lägga sig för natten, men gick först ut för att hämta ved. Därute blef han stående och stirrade ned åt älven, en lång rad af svordomar undslapp honom. Hastigt fattade han den lilla spänstvedsyxan och gick nedåt älven: han hade upptäckt den i mörkret klart lysande elden från Pavos och Jossis brandjárn. Ingen behöfde säga Hämäläinen hvad meningen med eldskenet var: det visste han redan vid första anblicken. Att någon vågade fiska i hans älf, i hans forsar och på hans område, väckte hans raseri, och i hastigt mod sprang han ned till älven för att se hvilka de djärfva männen voro.

Dold bakom en utskjutande klippa, stod han darrande af vrede och hämndlust, och betraktade fiskarena. Den som stod närmast elden eller i ljuset och skötte ljustrét kände han ej, och den som stod i flottens andra ände kunde han icke fullkomligt tydligt se. Därför stannade han tills flotten kom närmare, hvilket han af strömmens riktning kunde se, och då han såg Jossi hugga laxen alldeles bredvid sig, blef han ursinnig och kastade yxan. Hämndlusten hade besegrat klokheten! Genast efter kastet ångrade han sig, men, då han tydligt sett, att de båda männen endast hade en bössa, men ingen hund, ansåg han dem icke särdeles farliga. Lika fullt aktade han sig för att lämna något spår efter sig, utan klättrade som en ekorre på de liggande trädstammarna i det täta vindfället tills han uppnådde sin koja igen, nu förbannande sin obetänksamhet och sin förlust af yxan. Skogsmannen utan yxa och knif är i ett betänkligt läge.

Hur Hämäläinen tillbragte sin natt, är ej spordt, men säkerligen kände han sig någorlunda trygg, då han stannade i kojan, ty att spåra honom öfver vindfället ansåg han omöjligt äfven vid dagsljus; sådant kunde endast lyckas med en god hunds tillhjälp, och fiskarena hade ej någon sådan.

Hämäläinen tänkte först begifva sig bort från trakten vid dagens inbrott, men vid närmare eftertanke beslöt han

sig för att stanna. Att de män han hotat till lifvet skulle efterspana honom, tog han för alldeles gifvet, och lämnade han nu det skyddande vindfället, skulle de ganska sannolikt finna hans spår och sedan jaga honom som annat villebråd. För två män fruktade han icke särdeles, men skulle han anfallas, hade han fördelen på sin sida där han var, och därför stannade han.

Emellertid beslöt han vara på sin vakt. Sin bössa försåg han med nytt fängkrut, skärpte flintan, och så satte han sig utanför kojans för att lyssna om någon nalkades, förvissad att kunna höra den annalkade långt förr än denne kunde se honom. Blefve han icke oroad denna dag, ansåg han sig säker och kunde sedan aflägsna sig hvart han ville.

* *

*

Moilainen hade, sedan han utställt sina kamrater, ensam gått bort till Hikkonen, hvilken han fann på sin post och som på tillfrågan sade sig ingenting hört. »Jag har tillsagt de våra att gå fram genom vindfället och jaga odjuret häråt eller i värsta fall gifva honom en kula. Nu går jag nedom åsen här för att passa. Se till att han icke slipper förbi dig, och kan du locka skottet ifrån honom, så släpper jag Säkki. Han skall sedan hålla skälmen fast tills vi komma honom till hjälp.»

Dagen var nu redan långt framskriden. Hämäläinen hade, ju längre det led, känt sig allt lugnare, men sin vaktpost hade han icke öfvergifvit, ehuru han fann tiden lång. Bössan hade han liggande öfver sina knän under det han satt och karfvade sin tobak till en ny pipa.

Plötsligt höjde han hufvudet och lyssnade: han hade hört en nästan ohörbar knäpp, just som då en mindre kvist afbrytes. Ögonblicket därefter hörde han ett annat ljud, hvilket lät som då en större gren släpar utmed kläderna på någon som skrider framåt; men detta ljud kom ej från samma håll som det första. Nu steg han upp och ansträngde sin hörsel, och då förnam han svaga ljud från flera håll. En, två, fyra räknade han. »Det är *de!* Den femte står på

håll nära inspåret. Ja, så är det!» tillade han. »Bogfinnarna ha följt mig; men ännu ha de ej Hämäläinen, ännu har jag tid på mig.» Och så tog han några språng från vindfälle till vindfälle och började sedan krypa just däråt den högsta ljungen på åsen växte. Och så väl visste Hämäläinen skydda sig, att hvarken Moilainen eller Hikkonen såg eller lade märke till hur några ljungvistar sakta rördes, ty det var just ungefär midt emellan båda ljungen var högst.

Det är mycket sannolikt, att Hämäläinen, om han lyckats komma ett par tjug steg till, skulle fått skydd af åsen, då han kunnat springa ned till sjön och på sin därvarande fiskflotte rädda sig. Men det fanns en vaktkarl som icke lät bedraga sig. Så snart Hämäläinen kom in i ljungen uppgaf Säkki ett högljudt morrande och ryckte till på bandet strötande åt det håll där ljungen rörde sig. Med detsamma ljud Moilainens varningsrop till Hikkonen. Blixtnabbt kom en pil susande in i ljungen, hvarvid Hämäläinen, som fann sig upptäckt, hastigt sprang upp och afsköt sin bössa mot Hikkonen och därpå med en högljudd ed på läpparna tog till flykten nedåt sjön.

Han hade dock knappt hunnit ett bösshåll förr än han upphanns af Säkki, som, kretsande omkring honom, uppgaf ett ilsket skall och då Hämäläinen sökte fortsätta sin flykt snabbt gaf honom det ena bettet i benen efter det andra. Då Hämäläinen fann att flykt var omöjlig, drog han sin knif och slungade den mot hunden med detsamma han greps af Moilainen och slängdes mot en närstående fura. Med bössan lyft och hanen på spänn sade han med darrande stämma, den han dock bemödade sig att göra lugn:

»Bry dig ej om att slita dina skor med att springa längre!» Hämäläinen, som ej var mindre anfädd och darrande, utbrast då:

»Hvad vill du mig?» — »Ingenting.» — »Hvarför jagar du mig då?» — »Det finns andra som vill träffa dig.»

Liksom till förklaring af dessa Moilainens ord, kom nu den ene finnen efter den andre springande så fort de förmodade. Alla slöto ring omkring Moilainen och hans fånge, men ingen hade ett ord att säga, så häftigt häfdes deras bröst af det hastiga springandet.

Efter att ha sett sig omkring frågade Moilainen häftigt: »Hvar är Hikkonen?» Ingen hade något att svara på den frågan. Ett styggt leende flög öfver Hämäläinens drag då han svarade, att Hikkonen troligen kröp däruppe på åsen och plockade bär.

»Bind mordbrännaren!» sade Moilainen, och hastigare hade aldrig en order verkställts än de fyra män som stodo omkring Hämäläinen nu med starka vidjor bundo honom så väl till händer som fötter.

Då detta var gjordt sade Moilainen: »Laga i ordning ved, ty är det så att Hikkonen ligger och plockar bär däruppe i åsen, så skola vi steka dig, Hämäläinen, tills köttet ditt faller från benen.»

Därmed gick han, åtföljd af Säkki, som varit snabb nog att undgå Hämäläinens knif.

En ring af ved lades i hast omkring den bundne mannen, och så togo finnarna fram sina pipor och började språka vid hvarandra om för fången helt likgiltiga saker, tills Kruggen efter en stund sade:

»Hvarför gick du ej fram och hälsade på oss, Hämäläinen, den kvällen du stod och såg på oss vid vår eld där väster om Runsjön? Det är länge sedan du hälsade på Bogfinnarna. Jag tycker du kunde gått fram och tackat för sist.»

Därpå svarade Hämäläinen ej ett ord.

»Ah,» sade en af de andra finnarna, »han ville väl vänta tills han hade norrmännen med sig.»

De orden ljödo som en dödsringning i fångens öron, ty nu visste han, att hans förräderi var upptäckt, och hade han nu ock dödat Hikkonen, funnes ingen nåd. Vid denna tanke förvreds hans ansikte, och då Kruggen märkte detta, sade han: »Jo, jo, det skär dig nog i själen att du nu får din lön för alla de skälmstycken du gjort och för alla du ämnade göra, ty nu är domedagen kommen för dig.»

»Du har ingen rätt att döma mig,» stönade Hämäläinen; »dig har jag intet ondt gjort.»

»Har jag ingen rätt att döma dig, din usling! Det var du som visade norrmännen hem till mor min!»

»Det är lögn, lögn hopspunnen af Kauttoinen och Moilainen! Det är de som gjort det.»

»Sådan ärkebof du är, Siffri! Maken till dig finns ej i denna världen. Nu tänker du fria dig. Å nej, du; vi veta väl, att du hatar och afundas din granne Kauttoinen, och önskade att Moilainen stode där du nu står; du skulle då ej dröja antända veden omkring honom, därför att han genomsköt din hand och friade dig för ännu en mordbrand. Å nej, du, det fanns nog en, ja två, som såg dig vid Bogen.»

»Lögn! Du kan ej säga mig hans namn.»

»Kan jag ej? Jo, det är just hvad jag kan och vi alla för resten, och där du står nu kan jag säga dig det namnet. Hade jag icke själf bundit dig, ville jag ej säga dig det; men nu så! Hör på! Popen såg dig, och då du var hos honom kände han igen dig, din usling, och nu står du där vid tallen och vill ljuga dig från saken och kasta den på ärligt folk. Tvi, för en sådan skälm! Det vore lagom plocka sönder dig bit för bit. Och så tänkte du lura dig ifrån oss! Nej du, Kauttoinens Säkki kände dig nog, men Moilainen, som var och lånade honom, den såg du ej.»

Vid dessa Kruggens ord skakade fångens kropp våldsamt.

»Det kostar på dig det där att veta, att Kauttoinen ändå utan att veta af det kunde hämnas på dig. Ja, gör det så, och därtill kan du få veta, att det var jag, Kruggen, som tog reda på spåret ditt, och nu skälfver du af ilska för att du ej kan hämnas! Jo, jo, den elden bränner dig nog värre än den vi snart skall steka dig vid.»

»Tror det vore lika bra låta honom stå där vid tallen tills ögonen falla ur skallen på honom,» sade en af de andra finnarna. Äfven nu skälfde fångens kropp, och han slet på sina band.

»Visst vore det lagom åt honom och jag tror än värre än att stekas,» sade Kruggen; »men så länge vill jag ej bli här; vi ha en resa till att göra, vi.» — »Ja visst, men hvad Moilainen dröjer länge!» inföll en annan. »Om vi skulle låta Siffri försöka den här nya pipan,» sade han och räckte fram en fet furusticka, den han tände i ena ändan.

Alla förstodo att meningen var att insticka den i fän-

gens mun och låta den brinna tills den bränt upp hans näsa och läppar. »Tids nog hinna vi med det,» sade Kruggen, »då de andra komma. De vilja väl ha något roligt, de med.»

Ah,» tillade han, där komma de! Hikkonen är sårad! Moilainen stöder honom. Satans kanalje, den Siffri! Uh, din satan, nu har du gjort hvad du kommer att ångra,» och därmed drog han i sin vrede Hämäläinen i håret och gick därpå mot de kommande.

»Är du sårad, Hikkonen?» ropade han. — »Ja,» svarade denne barskt, »men det gror ihop med tiden. Men hvar har ni gärningsmannen?» — »Här!» blef svaret, och så gick Hikkonen fram och hötte åt honom med sin högra hand, under det den vänstra armen hängde i Moilainens halsduk, med hvilken han förbundit den.

»Ska' vi tända?» frågade en och höll fram en brinnande torrvedsticka, men fick till svar af Moilainen, att han icke ville hafva någon rök i skogen och icke heller vore sinnad att stanna här längre. »Se här,» sade han till Hikkonen, »kan du skjuta af denna?» Därmed räckte han honom hans redan spända båge med pilen på strängen. »Din pil förfe-lade en gång målet, och du fick en kula igen; se nu till om du kan betala hvad du fått!» Därpå fattade Hikkonen häftigt i bågen och afsköt pilen, som flög genom Hämäläinens axel och fastnade i furan.

»Jag vill gifva er lösen,» ropade den olycklige, »och jag kan det.»

»En pil till, Kruggen, för besväret han hade i Bogen!»

Genast flög en pil till mot furan, och den träffade bättre. Hämäläinen ryckte till och fällde hufvudet, men höjde det strax därpå och uppgaf ett vrålande. En till! Och så kom den, och ännu en och ytterligare flera, tätt efter hvarandra tills man såg att mordbrännaren var ett lik. Då gick Moilainen fram med en yxa och dref in pilarna i stammen, och sedan han sett, att samtliga pilarna hade ägarnes bomärken, inristade han äfven sitt, hvarpå han afskar och bortkastade alla vidjorna, då pilarna uppburu den döde Siffri Hämäläinenens kropp.

»Den som vill veta gärningsmännen till denne uslings

straff må söka oss. Kauttoinen skall vara fri; lofven i det?»
— Ja!»

»Marsch då!» Därmed satte sig Moilainen i spetsen för skaran och gick mot väster.

25. Björn-Jo.

»Vi ha ej lång tid att forska efter vår osynlige fiende,» sade Pavo, då Jossi och han stodo på klippan hvarifrån yxan föregående natt slungats.

»Är det den jag menar,» svarade Jossi, »hinna vi honom snart. — »Du menar den som äger kojan där inne i vindfället?» — »Ja, och jag tänker äfven du har samma mening.» — »Vi kunna icke misstänka någon annan,» sade Pavo; »men för att försäkra oss därom gå vi rundt trakten. Kan Bokko ej finna något utspår, ha vi honom därinne; men är han på sin vakt, hvilket vi ej kunna bevifla, kommer antingen någon af oss eller Bokko i ögonskenlig lifsfara, det är väl sant; men jag har heller ingen lust att afstå från det här företaget.» — »Icke jag heller,» sade Jossi; »jag hoppas både Bokko och vi reda oss.»

Företrädde af Bokko, gingo de nu ett godt bösshåll från vindfällets kant genom den glesare skogen, där de kunde se ett litet stycke omkring sig, hvilket ej skulle varit möjligt om de gått genom vindfället. De gingo uppmärksamma och tysta, lyssnade ofta och höllo ögonen på hunden, hvilken äfven syntes ana oråd och gick med små steg, vädrande åt alla håll. Stundom steg han upp på stenar och andra förhöjningar.

Så hade man hunnit till den omtalta åsen, där Hämäläinen kastat sig ned i ljungen och Hikkonen legat på vakt. Där började Bokko visa sig orolig, och snart sågos håren resa sig på hans rygg under det han såg på Pavo och lät höra ett svagt morrande.

Pavo gaf Jossi ett ögonkast, med ens knäppte det till

i bådass bösslås, så ett ögonblick till, och båda tågade i bredd framåt, tills de nådde hunden, som genast vid deras ankomst till honom gick sakta framåt, men snart ökade gången, tills han helt tvärt vände sig om, såg på Pavo och därefter i smått traf sprang framåt den glesa åsen. En svag hvissling kallade honom åter och Pavo sade: »Han har flytt.»

»Låt oss följa honom en bit,» sade Jossi, »för att se, om han lämnat trakten.»

Pavo satte sig genast i gång, men stannade helt tvärt och sade: »Här är spår,» och strax därpå: »Här är flera! Hvad månne detta betyda? Är det oss man söker?» — »Möjligt,» sade Jossi, »men då är det vi som är efter dem; låt oss gå.»

Ännu en bit och Pavo stannade igen. »Här har en jagat en annan, se! Det gäller icke oss.» — »Och här har någon som varit sårad gått fram, stödd af en annan,» sade Jossi, som gått vid sidan af Pavo, »se!» — »Förunderligt det här! Men vi måste se, hvad detta är,» sade Pavo, och så nalkades man sjön. Men med detsamma rusade Bokko fram och gaf till ett skall. Båda bössorna flögo genast till ögat då de varnade skymten af ett rockskört, som stack fram bakom en fura. Pavo ropade genast på sitt modersmål: »Hvem där?» och tillade ytterligare: »frukta icke; vi vilja dig intet ondt.»

Rockskörtet fortfor att visa sig, men något svar afgafs icke. Så ropade Pavo detsamma på svenska, men då intet svar följde, vinkade han till Jossi. Denne gick då åt ena sidan, men stannade snart och gjorde samma fråga som Pavo förut. Då intet svar nu heller hördes, gick han med korta steg framåt, tills han plötsligt stannade och visade técken till förskräckelse.

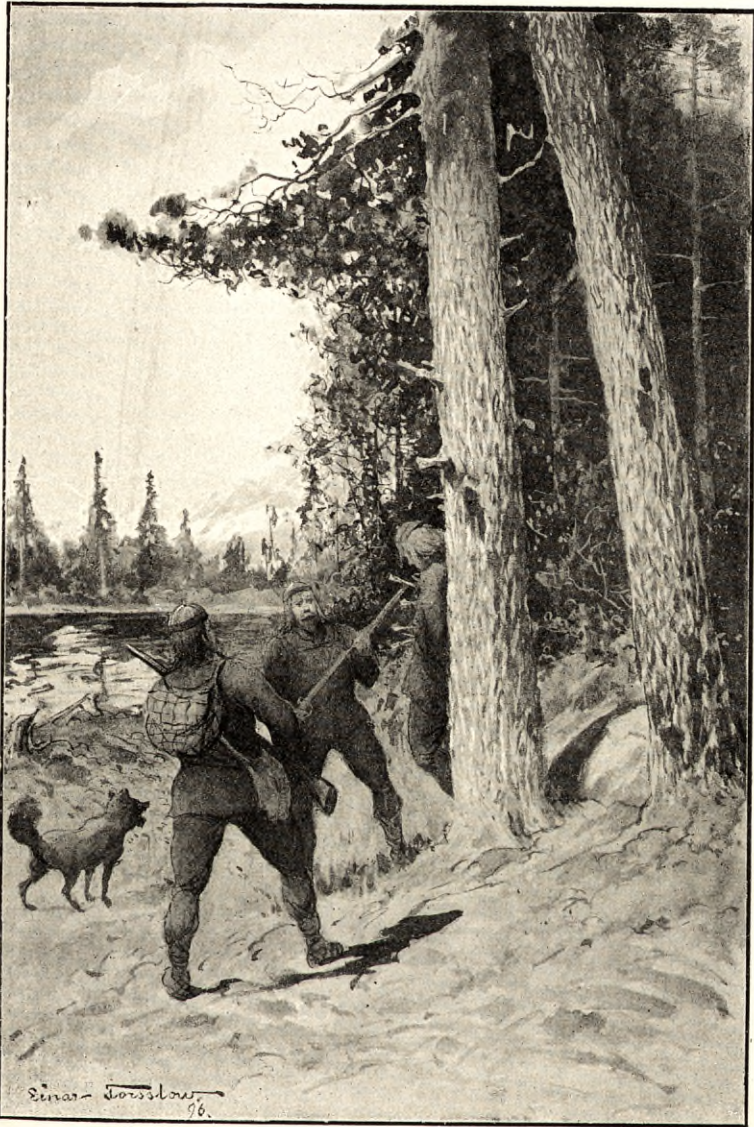
»Hvad ser du, Jossi?»

»En med pilar genomskjuten man.»

»Ah, — du villar dig!»

»Nej, blodet droppar ännu ned på marken.»

Pavo var genast vid hans sida. Då han öfvertygat sig om att det var som Jossi sagt, gingo båda fram till furan där Hämeäläinens förvridna drag och glanslösa ögon stirrade mot dem.

»En med pilar genomskjuten man.»

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHILOSOPHY DEPARTMENT

PHILOSOPHY 101

LECTURE NOTES

BY [Name]

DATE

TOPIC

CHAPTER

SECTION

LECTURE

DATE

»Förfärligt!» sade Jossi. »Hvem har kunnat begå detta brott?»

»Det är ej brott i vanlig mening,» sade Pavo och såg forskande på pilarna i det han tog ett steg framåt. »Det är hämnd; och äfven han!» tillade han med en suck.

»Hvad är det, Pavo?»

»Det är hämnd, har jag sagt dig. Jag känner mannen här och har en gång skänkt honom lif och frihet. Nu är han dödad af dem han en gång förrådt. Mer behöfver jag icke säga dig.»

»Ah, jag vet! Siffri Hämäläinen! Så är det; men hvem har hämnats på honom?»

»Se själf!» sade Pavo och höll sitt finger på en af pilarna. — »Det är Bogfinnarnas och Kyrkoskogsfinnens bömärken,» sade Jossi. — »Känner du dem säkert?»

»Ja, så säkert som mitt eget, Pavo.»

»Om vi kommit en timme förut, Jossi, hade detta varit ogjordt.» — »Möjligt, men icke troligt. Nu förstår jag, hvilket ärende Popen hade till Bogen.»

»Däruti har du nog rätt, Jossi. Moilainen och de andra blefvo uppretade då de hörde din svärfars berättelse, och nu ha de hämnats.»

»Och däruti gjorde de rätt, Pavo. Nu kan den bofven icke åstadkomma något vidare ondt.»

»Att de gjorde rätt att själfva hämnas tror icke jag. Hade Pekka lefvat och varit med om detta, så hade de lämnat Hämäläinen till öfverheten, och så skulle äfven vi gjort.»

»Kanhända vi gjort så, Pavo; men hade han skjutit och sårat någon af oss, såsom han gjorde med en af dem, så tror jag icke vi gått den långa vägen till öfverheten med en sådan bof, åtminstone icke jag,» sade Jossi, men tillade strax: »Det är bra som det är. Men hvad tänker du på?»

»Hur vi på bästa sätt skall låta Hämäläinenens anhöriga veta hvad som skett.»

»Onödigt! De må finna honom om de kunna. Underätta vi dem, så bli vi misstänkta att ha föröfvat gärningen. Jag vill ej bli nämnd i den här saken, som, om vi tiga, dör

af sig själf, ty de som utkräft hämnden skola ej tala därom. Låt oss gå.»

»Du har rätt i hvad du säger, Jossi; men nu vet jag ett sätt att underrätta Hämläinens släktingar om hans död utan att röja oss. Vi bära liket till hans koja. Gifvet är, att hans söner veta om hans tillhåll, och då han ej kommer hem skola de söka honom.»

»Onödigt! säger jag ännu en gång; men är det så du ändtligen så vill, så nog hjälper jag dig, men skynda då på, tiden lider!»

En timme därefter var arbetet fullgjordt. Den döde Hämläininen låg på sin bädd i kojans, och dörren var stängd för att afhålla rofdjuren. På dödsstället stodo åter Pavo och Jossi, den förre sysselsatt med att drifva in pilarna i furan i deras förra hål. Sedan detta var gjordt lämnade de platsen.

»Ett otäckt arbete det där!» sade Jossi, sedan de vandrat en stund. »Men nu är det gjordt; jag vill ej mer tänka derpå. Men hvaråt går du?» — »Följer spåren efter dem som gästade skogen och lämnat ett sådant minne efter sig. Men jag vill nu ej följa dem längre. De gå mot norr ser jag nu, och det var detta jag ville veta. Nu gå vi till Gretti!»

Det var full skymning innan de hunno till stranden midt för holmen. Först efter Pavos andra signal hörde de det rassla ute på holmen, och efter en tredje blef Gretti synlig stakande flotten betänksamt mot stranden. Bokko uppgaf ett gnisslande för att betyga sin glädje då han såg sin matmor, och nu blef det raskare fart på flotten.

»Gudskelof ni äro här igen! Jag har varit så orolig för er. Hvar har ni varit denna långa dag?»

»I skogen,» sade Pavo glädtigt. »Hvarför har du varit orolig?»

»Kom först hit på flotten och låt oss fara till vårt läger, skall du få höra att jag haft anledning vara orolig både för er och mig.»

»Sätt dig bredvid Pavo,» sade Jossi och tog staken hvarmed flotten framdrefs. »Prata nu ni båda; jag hör på och skottar (skjuter) flotten framåt under tiden. Börja nu!» — »Å, nog är det snart sagdt,» sade Gretti i lugnare ton.

»Det är ej mer än sedan en stund före solnedgången jag varit orolig; då såg jag någonting som kom mig att ängslas.» — »Hvad såg du då?» — »Sex män och en hund som kom tågande genom skogen och stannade däruppe där älfven kröker. Där stodo de och samtalade, och så skilde sig en från de andra. Han tycktes vilja gå en annan väg och pekade däråt jag satt. Då blef jag rädd, men rörde mig ej. Så talades de vid igen, och efter en stund gingo fem öfver älfven, men den sjette eller den som hade hunden gick ensam mot öster. Den följde jag med ögonen en stund, ty jag tyckte mig känna igen honom, och ville ropa, men så vågade jag icke förr än han försvann bland träden, och så blef jag bekymrad för er och tänkte att männen möjligen gjort er något ondt, efter ni blef så länge borta.»

»Det var allt något ovanligt du sett i dag,» sade Pavo; »men vi ha icke sett de män du talar om, och föröfrigt tror jag icke de äro farliga för oss.» — »Nej då!» sade Jossi, »för dem kunna vi vara lugna; men hvem var det du tyckte dig känna igen?» — »Moilainen.»

Jossi gaf flotten hastigare fart, Pavo syntes försjunken i tankar, och samtalet afstannade.

»Ha ni ingenting fått i dag, efter ni ej medföra något?»

»Nej,» sade Pavo, »vi ha blott gått och sett efter vår granne, den vi hittade yxan efter, men han har lämnat trakten.»

»Så göra vi med,» påyrkade Gretti. — »Ja visst, det är ju redan aftaldt. I morgon är vår sista dag här.»

Och så blef det. Den dagen samlade man hela fångsten i ett litet hus, bygd i kronan af en lummig furu. Där skulle Jossi då frost och snö inträffade hämta den.

De af Pavo skjutna björnarna jämte den fångade fågeln utgjorde det värdefullaste af födoämnen, liksom bäfver-skinnen och gallpåsarna lämnade en god hjälp till andra förnödenheter.

Ett par dagar därefter voro de vid Kymmen. Till deras ytterligare belåtenhet inträffade redan samma natt en stark frost, som isbelade skogsvattnen och gjorde marken fast, så att hvad de hopsamlat snart kunde vara i Jossis hem.

Frosten fortfor ett par nätter och dagar. Pavo och Gretti voro uthvilade och längtade till sitt hem. Ändamålet med deras besök vid Kymmen var lyckligen vunnet, hvarför de begåfvo sig på hemväg, sedan de bedt Jossi, om Moilainen visade sig vid Kymmen, sända honom till dem, likaså om Matti skulle återkomma. Lämmande Gretti kvar i en nära nog förstörd by i närheten af skansen, begaf Pavo sig själf dit för att höra nyheter.

Hvarken danskar eller norrmän hade visat sig i trakten under det Pavo varit borta. Största delen af det svenska manskapet hade dragit mot söder, där man, enligt hvad ryktet förmälde, slogs förtvifladt och ödelade både land och folk. Så snart man märkte att fienden vore i rörelse åt denna trakt skulle budkafveln kalla allmogen tillhopa, och då måste Pavo inställa sig vid skansen för att anförä finarna. Därtill hade kaptenen föreslagit honom, och som Pavo förhållit sig särdeles väl, kunde han nu medföra hem en börda lifsförnödenheter och ammunition så mycket han förmådde bära. Pavo tackade för ammunitionen, men mjöl hade han själf och ville ej taga hvad han ej behöfde. »Ja, så tag då krut och bly så du kan dela med dig; nu ha vi fullt upp.» Och själf tillsåg kommandanten att Pavo blef rikligen försedd med hvad han bäst behöfde.

»Nu du,» sade han förnöjdt till Gretti då han hämtade henne, »ha vi något som vi saknade. Se! Krut, bly och flintor för lång tid. Ja, står nu allt väl till hemma, kunna vi se an framtiden med lugn. Låt oss fortsätta hem!»

»Är du ej glad, Pavo,» sade Gretti då de stodo vid kanten af sin sved och sågo alla husen orörda, »och där står Per och vindar upp vatten åt vår svenska flicka! Det betyder, att äfven kreaturen äro i behåll.»

Per blef dem nu varse och hälsades först af Bokko, som betygade sin synnerliga glädje då han återsåg sin vän Per och var nöjd då han kände igen hemmet. Per var glad att Pavo var hemma och frågade genast, om han hade något krut med. Pers glädje då denna fråga besvarades jakande syntes dock icke vara så stor som den svenska flickans vid åsynen af Gretti. Hon slog ihop sina händer och glädjetårar runno utefter hennes kinder. »Gudskelof!» var hennes första

ord, och hennes andra: »nu får jag gå hem.» — »Är du så glad däråt, Kerstin?» frågade Gretti, som själf kände sig så innerligen glad åt att vara hemma och icke kunde fatta att något treffigare ställe fanns än just hennes hem. »Ja, jag är så glad, att jag bara vill gråta,» sade Kerstin. »Här i skogen är ju så ödsligt och tomt, och inte en enda människa har jag sett utom Per, och icke många dagar har han varit hemma heller. Gud vare lof ni kom hem! Nu går jag. Jag längtar så, och önskar jag kunde flyga.»

Per skrattade öfverlydtt och sade, att till den otrefliga bygden med sina leriga vägar och stora slätter komme hon väl tids nog. Dit ville han ej, om de ock gäfvé honom aldrig det; men se alla jäntor, de vore då tokiga! Att vara i skogen och just här på näset vid den stora sjön och längta till bygden, det vore då för tokigt! »Ja, den tösen är då bindgalen,» sade han skrattande.

Pavo och Gretti kunde ej annat än le åt sina unga tjänare, ty hvar och en tyckte sitt hem vara bäst, och så är väl ännu i dag. Skogsbon älskar skogen och vattnen, slättbon sina åkrar och byar.

Husbondfolkets och tjänarnas samtal slutade med en fråga af Gretti: »Ha ni något att gifva oss till mat?» — »Uhu, ja,» sade Per, »här finns göpkött* och fågel i mängd.» — »Och här finns smör, bröd, gröt, mjölk, utom torkadt kött,» sade Kerstin, »allt färdigt om en stund, och därtill rofvälling.»

Äfven nu log husbondfolket, ty äfven där kom i dagen hvad skogsbon och bygdefolket mest älskade.

Du får väl lugna dig ett par dagar till, Kerstin, innan du beger dig hem. Per skall följa dig, så går du ej vilse, och ett par dagar till kan du väl stanna, eller hur?»

»Ja, nu sedan ni kom hem har min längtan gifvit sig, men ensamt med Per är här så långsamt så. Jag har för det mesta varit ensam under dagarna och ibland om nätterna, och den där odygden har jämt varit borta.»

»Nu spinner du ragg, Kerstin! Var jag inte inne hela den dagen Skillingmarksfinnen var här?»

* Lodjurskött.

»Hur är med den saken, Per?» sade Pavo frågande.

»Ja, Skillingmarksfinnen var här och tedde sig illa därför att han inte träffade dig, och kunde icke begripa, att du ej gått hem då de andra karlarna fick hemlof. Men han skulle komma åter snart, ifall du icke ville gå till honom.»

»Sade han ingenting som du skulle framföra till mig?»

»Nej då!»

»Är du riktigt bra i låret nu efter kulan du fick af norskarna?»

»Uhj ja!»

»Ha ni icke sett till någon af svenskarna som slog sig ned i skogen häromkring innan vi gick bort?»

»Nej,» sade Kerstin; »ingen har varit här utom finnen Per helsat dig ifrån.»

»Och ändå sa' ni ingen hade varit här?»

»Ja visst, men det var så länge sedan att jag glömde det i hastigheten,» sade Kerstin skrattande.

»Gud vare lof att allt står väl till här!» sade Gretti; »och roligt är att vara hemma igen. Men icke har ni särdeles snyggt här,» sade hon och vände sig till Kerstin. »Spånor öfver hela stugan!»

»Det är Per; han gör all odygd som finns.»

»Ä dä odygd att tälja fågelgiller!» sade Per, »men se, den där svenskejäntan begriper då ingenting. Väl vi bli af med henne!» Pavo kunde icke annat än skratta åt dem båda, och till Gretti sade han sedan, att det ej vore skäl att de båda lämnade hemmet på en gång.

Några dagar blef dock Pavo hemma och hvilade sig; men sedan tog han Per med åt skogen i och för jakten, och därmed fortsatte de tills snön blef djup nog att färdas på skidorna, och då var man ock nära julen.

Af gammalt var befalldt af öfverheten, att finnarna skulle flitigt besöka kyrkan, dels för att höra predikan, och dels för att lära sig svenska. Men det var med denna förordning som med alla andra sådana som ej kunna upprätthållas.

Finnarna bodde för långt bort att kunna öfvervakas. Stundom visste ej heller öfverheten af, att de funnos så nära som på ett par mils afstånd, och visste man det också, var

ingen villig att företaga den färden för att drifva finnen till kyrkan, där många, ja de flesta af finnarna icke förstodo hvad som sades dem. Så hade varit med Pavo och Matti medan de byggde Pavos gård. Ingen visste af dem, och själfva hade de icke gått till svenskarna, visste ej ens, hvilken socken de egentligen tillhörde. Vid sina färder till och från Kymmen hade de dock ett par gånger varit i Gunnar-skogs kyrka, efter den låg i deras väg.

Gretti hade varit där oftare, och nu yrkade hon på att Pavo och hon skulle gå till någon kyrka under helgen. Man talades vid om till hvilken de skulle gå, ty de kände till fyra. Det fanns dock en sådan mot nordväst den de ej kände till och där ingen kände dem. De beslöto sig för att besöka denna och rustade sig för den färden på så sätt, att Pavo och Per företogo en jakttur däråt för att sedan finna den kortaste vägen.

De hade icke färdats många timmar innan de helt ofömodadt funno ett nyssgånget skidspår, hvilket naturligtvis väckte deras uppmärksamhet. Man stannade och rådgjorde om hvad det kunde vara för en man som färdats fram där, ty man såg några bloddroppar på snön, hvilka tydligen sade dem, att den som gått fram där haft ett nyss skjutet villebråd att bära.

»Vi må se till hvem den mannen är,» sade Pavo, »ty ehuru det lider till den tiden vi kunna vänta Moilainen, är det dock icke han som kommit här så långt i väster. Vi följa väl skidranden en stund, få vi se om vi upphinna den här skogsströfvaren.»

I den uppgångna skidranden löpte Pavos och Pers skidor betydligt fortare än deras föregångares, och då de båda voro snabba skidlöpare, öfvade sedan sin spädaste ålder, var det gifvet att de snart skulle hinna fatt honom. »Det här bär på hemväg för oss,» sade Per då de löpt en stund och flämtande stannat på en bergås. »Vi gå väl på,» sade han då Pavo stod obeslutsam. »Kyrkovägen kunna vi leta upp en annan dag.»

»Ske som du vill!» sade Pavo, och så fortsatte man löpandet. Man närmade sig allt mer hemmet, och snart var man där. Bokko hade denna dag ej fått vara med, utan

lämnats hemma, och nu satt han helt lugn på en snödrifva och vädrade åt alla håll. Men snart kom han i fyrsprång emot sin husbonde. Det var alltså ingen fiende som kommit till gården, därom var man förvissad då Bokko visade sig alldeles lugn, och mannens bössa stod bredvid skidorna instucken i snödrifvan där Bokko haft sin vaktpost.

De satte skidorna mot pörtväggen. Vid det ljud som däraf uppstod tittade Gretti ut och hälsade dem välkomna hem, ty hon hade främmande. »Det är Skillingmarksfinnen,» sade Per; »jag känner igen bössan hans.»

Och så var det. På bänken vid muren satt en man af ungefär samma ålder som Pavo, och då denne kom in hälsade de hvarandra som gamla bekanta, ty det var samma finne Pavo och Moilainen öfverraskat i skogen den natt de vandrade från skansen till Helgeboda och som sedermera slagits med norrmännen samt fått loford af kapten Spak. Han hade då gått med bud från Hemming Stjernholtz till Spak och strax efter stridens slut återvändt. Mannen var ej känd hvarken af kaptenen eller finnarna, och ingen hade haft tid att under pågående strid fråga honom om vare sig det ena eller det andra.

Var mannen obekant för finnarna i Östmarken och omkring Kymmen, var han desto mer bekant i sin hemort, ty han var den mest ansedde och lycklige af alla jägare i orten, den ihärdigaste skogslöpare samt »Hemmingens» högra hand då det var fråga om att taga reda på hvad fienden hade för sig eller hvar han fanns. Holmtjärns Jo eller Jon kallades han af alla, och sagan känner honom ej heller under annat namn. »Jo» och stundom »Björn-Jo vid Holmtjärnet» äro ock namn som de gifvit honom. Också sade han: »Jag vet, att du heter Pavo Makkran. Mig kalla de Jo, och det är bra hafva ett svenskt namn jämte sitt finska, och det lär väl ock du ha, fastän jag ej hört det af dig. Svenskarna veta dock om, att här i trakten bor en man som de kalla Mattis Skytten, och det är nog ingen annan de mena med det än dig, och det är ock bra,» sade han. »En gång förut har jag velat träffa dig för en sak som nu är slut; men nu har jag gått hit för att rådask med dig, efter du är, som

jag hörde, den som våra stamförvanter norr i skogarna bäst känner och litat sig till.»

»Du är välkommen, Jo! Hade jag tidigare på hösten kommit hem från de norra skogarna, skulle jag besökt dig; men då vi finga hemlof hade jag bestyr med att hjälpa en vän en tid, och sedan har jag måst arbeta för mig själf, ty du vet att tiderna äro långt ifrån goda. Men hur ha norrmännen farit fram hos eder?»

»Illa, Pavo! Illa, säger jag ty mina svenska grannars gårdar äro brända: Rämjäng, Fjäll med flere, och nöden är stor. Kaptenen med sina knektar har dragit åt söder, gränsen står obebakad, hjälp finnes ej närmare än vid Eda skans, och innan den hinner oss kan vara mycket gjordt som kunde förekommas, om folket vore enigt, ty modlösa äro de icke ännu så länge det finns något att lifnära sig med. Men då hungersnöden tilltager skola de nödgas draga sig undan och låta norrmännen husera bäst de vilja.»

»Det är sorgliga saker du säger mig, Jo; men vi få lita oss till öfverheten. Vi kunna föga göra åt den saken. Det skall andra män än vi till att råda bot för detta. Men slå dig nu till ro och hvila! Du har gått långt i dag?»

Å nej, blott ett par mil eller så är till Järnskog; och där har jag legat i natt. Där ha norrmännen icke ännu gjort så stor skada som i Skillingmark, och där finnes ännu födomedel för vintern, om de blott få behålla dem.»

»Hur är för dig själf, Jo?»

»Går nog för sig; men icke ha vi nu en smula bröd eller ett mjöldamm. Men kött ha vi fullt upp af. Jag fick två björnar förra veckan, och flera till vet jag om, så nog går det för oss, blott man kunde skaffa sig något mjöl. Men det finns ej nära vid, och björnhudarna kan ingen köpa här, men jag skall försöka få en af de våra här längre söder ut att sälja dem.»

»Ha vi finnar söder ut?» — »Ja, en åtminstone, och den som duger till! Han är den rikaste i sin ort och släkt med mig och heter Pendel, han liksom far hans, och till den skola vi gå.»

»Menar du det? Bor han långt bort?»

»Vet ej så noga, men tror icke, att det är så långt.

Men hur har jakten gått för dig, Pavo, sedan du kom hem? Har du några skinn?» — »Visst har jag det,» sade Pavo; »men då vi nu ej kan sälja dem till Norge, äro de nästan värdelösa ty, som du vet, ger vår fogde icke mycket för dem.»

»Nej, det är dåliga tider, Pavo! Må hin taga dem som ställa till ofred i landet, och jag önskar jag hade Gyldenlöwe för mig själf, så skulle det snart bli slut på de dåliga tiderna!»

»Vi må göra som jag sagt dig, Pavo,» sade Jo dagen därpå, då han besett och synat Pavos skinnpacke. »Du är rik du, Pavo, och lyckan är med dig; jag trodde eljes ingen kunde uppvisa så många björnhudar som jag. Slå vi oss tillhoppa och sälja på en gång, få vi mer betaldt än om vi gå hvar för sig. Skall vi göra så?»

»Kan du skaffa oss en köpare, är jag villig att följa dig. Men hvar?» — »I Fågelvik har jag sagt dig. Där bor Per i Lindås, som svenskarna kalla honom; men eljes är han en af våra, och far hans hette Pendel Pernadoff. Han hade fått gården af konungen* själf och sedan förvärfvat sig rikedomar. Per är god nog att köpa de skinn vi ha och därtill sälja oss hvad vi behöfva. Men vi måste tala vid Per om något som jag tänker på, och är han af samma mening som jag och vi få dig med, torde vi kunna skaffa både oss och flera till hvad vi behöfva.»

»Jag förstår nu, Jo, hvad du har för tankar. Du vill, att vi, du och dina grannar Per Lindås och hans folk, samt jag med så många jag kan få ihop där nere på skogen, skola göra en färd till Norge och skaffa oss hvad vi behöfva och betala med yxhugg och bly?»

»Ja, visst menar jag så, Pavo; och slug är du som strax kunde förstå min mening. Och jag är säker om, att passa vi oss mot helgens slut, skola vi ha lön för mödan.»

»Möjligt, Jo; men innan dess torde norrmännen vara öfver oss, ty vi veta sedan förra kriget, att de komma just vid den tiden. Jag tror vi göra bäst se tiden an, och öffrigta väntar jag Moilainen från Östmark hit och nyheter

* Karl IX.

från de norra skogarna som torde vara nyttiga att veta innan vi göra något åt din plan.»

Jo hade blifvit betänksam under det Pavo talade och fann snart, att han hade rätt. »Tiden är för kort, men planen är god,» sade han. »Du må gå med mig. Nu skola vi språka med en bra svensk, Anders Jacobsson i Skillingmark, och höra hvad han säger om mitt förslag.»

»Därtill är jag villig, ty vi ha i alla fall tänkt oss till kyrkan i helgen, Gretti och jag. Du stannar väl hos oss till dess?» — »Nej, men ni skola följa mig hem till Holmtjärn och bida tiden.»

»Må göra.»

Jo eller hans fader hade valt en god plats för sitt nybygge. Han hade byggt sitt pörte ute på en holme i en större tjärn eller liten sjö, dit ingen oförvarandes kunde komma hvarken sommar eller vinter, ty rundt sjöstränderna hade holmens ägare huggit sina svedjor och afbränt skogen, så vänner eller fiender voro synliga på långt håll och kunde mottagas efter omständigheterna. Också varsnades de ankommande och möttes af Jos ende son, en femårig pilt som redan skötte sina skidor flinkt.

»Far,» ropade han på långt håll, »vargarna ha varit hos oss två nätter å rad! Väl du kom, ty i natt bryta de sig nog in till kräken, och de äro så många, att man vågar sig ej på dem.»

»Välkomna bli de, gossen min, om de komma igen i natt.»

»Dina åkrar äro ej stora, Jo,» sade Pavo då han sett sig omkring; »men jag ser du har andra utvägar till bergning,» tillade han och pekade på Jos björntall, som tronade högt uppe på den lilla ön.

Jo nickade god mening, och sade: »Är där icke ett hundrade nu,* så skall det snart bli, ty ännu ha de ej minskats i denna trakt, men göra på långt när ej så stor skada som vargarna. De öka sig mera nu då ofreden kommit öfver oss. Väl du lämnade din hund hemma.»

Det var en fåtalig församling prästen hade till åhörare

* Se Fernow sid. 643.

juldagen, ty en stor del af Skillingmarksborna hade af fruktan för fienden dragit sig undan till grannsocknarna, och många hade ej hus eller hem. De som funnos kvar voro de modigaste af männen, jämte sådana som icke hade anhöriga till hvilka de kunde flykta. Också hvilade bekymren öfver allas ansikten och veko ej därifrån då deras själasörjare förmanade dem till tålmod och ödmjukhet under de olyckor som den svåra tiden medförde. Till tröst kunde han säga dem, att konungen redan sändt och vidare skulle sända krigsfolk till skansen, och redan sen ett par dagar vore en trupp ryttare, som hastigt kunde bistå och skydda Skillingmarksborna, förlagd vid moderkyrkan i Köla. Och från befälet hade han hälsningar till dem, att de skulle skyndsamt meddela då någon fiende syntes, samt till vaktposter utse modiga och raska män som ströfvade efter alla vägar.

Efter gudstjänstens slut samlades männen utanför kyrkan. Man gladdes åt den väntade hjälpen och samråddes om hvilka som först skulle sköta vakttjänsten. En bland dem blef Jo.

»Du kan följa mig några dagar på den färden,» sade Jo då de skildes åt. Gå hem och rusta dig och kom så åter, Pavo! Jag tänker vi med samma kunna uträtta något i skogen som vi få nytta af sedan.»

26. Mattis vandringsår.

Då Matti lämnade Pavo och hans nybygge på näset, nu i godt skick för att vara en finngård, hade han väl sagt, att han skulle gå ut på världen för att lära sig smida; men hvaråt han skulle gå, hade han icke så alldeles klart för sig. Det blef dock till Norge, och efter ännu något betänkande till dess hufvudstad, där hans far lärt göra sin första bösspipa.

Visserligen var det hans bestämda föresats att gå till den svenske kungen, men hvad han där skulle göra hade han icke närmare tänkt på. Dit skulle han dock blott prins-
sen blefve kung, så mycket hade han fullt klart för sig, och så dref han vägen framåt.

Genom hans långvariga vistelse vid skansen tillsammans med knektar, bönder och andra främlingar hade den blyghet och försagdhet som i allmänhet utmärkte finnarna till en del försvunnit, så att han vid sin ankomst till den stora staden icke kände sig så modlös som en annan finne vid hans år säkerligen gjort. Efter ett par misslyckade försök lyckades han dock erhålla arbete hos en vapensmed, och hos honom stannade Matti ett helt år, eller tills han påträffade en annan svensk smedsgesäll, som ämnade sig till Sverige och föreslog honom, att de skulle följas åt till hans hem i närheten af Malmberget. Där kunde de nog få arbete i den nya staden; i annat fall kunde man gå vidare ut i världen.

Matti hade flera gånger gripits af längtan efter hemmet och lifvet i skogarna och äfven flera gånger tänkt begifva sig af; men så hade han kommit in i sitt arbete igen och stannat där han var.

Nu då sällskap erbjöds honom återkom hans hemlängtan, och så var han snart färdig att följa. Hans nye vän var af ungefär samma temperament som Matti själf och önskade se sig om i världen, hvarför han föreslog Matti att de ej skulle brådska med sin resa. Penningar hade de ju nu förtjänt, och nu borde de lefva ett stycke friluftslif. Ja, därom kunde de ju föröfrigt rådgöra då de komme på vägen, och så drefvo de framåt tills en dag Matti sade sig icke längre stå ut med att gå efter de dammiga vägarna. Han måste gå igenom skogarna och där jaga och fiska en tid. Kamraten skrattade och sade att för sådant lif hade han ingen lust. Vile Matti drifva i skogen, finge han gå ensam, och så sade de farväl till hvarandra sedan Matti lofvat uppsöka kamraten i hans hem, ifall han kom åt den trakten.

Så dref Matti omkring i skogen, lefvande af hvad jakten och fisket gafvo eller på samma vis som andra drifvarfinnar, tills han där en dag påträffade en verklig sådan finne, och

honom följde han, då de så småningom drogo sig mot norr och väster, där drifvarfinnen hade sin släkt.

Där trufdes Matti ej länge nu sedan han fått tillfredsställa sin jaktlust, utan bestämde sig för att gå direkt till sin kamrat smedsgesällen, i hvars fädernehem i bergslagen han en dag inträdde.

Kamraten hade nu arbete i staden, och där skaffade han äfven sådant åt Matti, och så gick den andra vintern sedan Matti lämnat de sina. Kommo så de ljusa dagarna med varm middagssol, hög och ren luft, med kalla nätter och lockande skidföre. Då vaknade åter Mattis lust att se kungen, och en dag sade han sina vänner farväl, tog bössa och skidor och begaf sig uppöfver berget.

Den dagen hade Matti ingen tur, ty knappt hade han börjat sin färd förr än väderleken slog om. Det blef mulet och därpå ett stridt regn, som fortfor till fram på följande natt. Matti hade sökt skydd i en af de många kolarkojor som redan då funnos i denna trakt. Där somnade han vid regnets piskande på kojans tak, men vaknade vid att han frös. Att maka ihop de halfbrända kubbarna i spiseln var ett ögonblicks verk; strax flammade elden upp, och Matti kände sig snart helt varm. Nu ville han se om regnet fortfor och öppnade kojans dörr: luften var ren, och stjärnorna tindrade hvasst mot hans ögon. Det hade redan frusit på en stund. Nu var skidföret godt och skulle i dagningen bli ännu bättre. Det var skäl att ej försöfva sig. Det gjorde han ej heller, ty så snart det blef ljust hade han skidorna på och flög i ilande fart öfver berg och dalar.

En stund sedan solen börjat lysa hans väg varsnade han en sjö; öfver den låg hans väg mot öster, och öfver den måste han innan solen hann uppmjuka den fina snön som fallit efter regnet.

Snart anträffade han en väg där någon före honom kört i den tidiga morgonstunden. Regnvattnet stod där i alla hål, och den tunna isskorpa som lagt sig på vattnet hade ej förmått bära den resandes släde och ännu mindre hans häst. På vägen ville ej Matti åka, utan lät skidorna gå i vägkanten där snön var hård, och då marken lutade nedåt sjön, kom Matti i ilande fart ned på isen, där han strax

upphann de resande. Vid stranden hade samlat sig en mängd vatten, endast öfverdraget med en tunn isskorpa, som brustit då den resande kört ut på sjön. Hästen vadade i vatten och issörja. Det blef ej heller bättre då den resande kom längre ut på sjön, ty hela vägen var under vatten och snön så djup på isen, att hästen ej kunde drifvas dit. Det gick mycket sakta, oaktadt hästen arbetade af alla krafter. Slutligen förmådde han ej längre draga släden genom den krossade isen och det djupa vattnet, utan stannade. Matti hörde då, hur den resande som satt i släden på ett högljudt och groft språk bannade den mannen som stod bakpå och hvilken Matti förstod vara skjutsbonden.

Just då upphann Matti de resande och stannade i det samma för att hämta andan efter den raska löpningen. Han hörde då mannen, som var klädd i en grå kappa och stora stöflar, fortfarande banna skjutsbonden och svära öfver hans usla häst och till slut utbrista: »Hur skall jag nu komma fram! Och fram måste jag, och fort fram till folket som väntar!»

Den darrande skjutsbonden visste ej annan råd än att vända och köra omkring sjön. Därtill svarade den resande med en smäll af piskan på den trötta hästen, som försökte, men ej orkade flytta släden framåt lång bit förr än han stannade igen, oförmögen att kunna fortsätta. Nu blef den resande öfvertygad om att han den vägen ej kunde komma fram, och beslöt sig för att vända om, ehuru hans resplan därigenom alldeles kullkastades. »Om jag ändock kunde gå!» sade han; »men snön bär ju ej.»

Matti, som under tiden stått stilla och åhört hvad den resande sade, och äfven insett omöjligheten för hästen att på en gång bråka sönder isen och draga släden efter sig, sade nu, att ville herrn sitta kvar i släden, skulle de profva om nyisen bar den. I det fallet ville han, Matti, draga släden öfver sjön, ty skidorna buro honom väl; det skulle nog gå.

Den resande blef ifrig och tillsade skjutsbonden att genast spänna ifrån hästen och lyfta upp släden på nyisen. Sedan detta var gjort, satte han sig uti och fann till sin

stora belåtenhet, att den tunna isen var fullkomligt stark att bära både honom och släden.

»Raska på nu, du!» sade han till Matti. »Få se om du kan hvad du säger dig vara god till!» Matti, som otaliga gånger öfver berg och myr dragit kälken lastad med hö och mossa och tyckte att det lass han nu skulle draga var en obetydlighet i jämförelse därmed, löste helt lugnt tömmarna från bondens sele, band dem i släden, lade tömmarna öfver axeln och frågade om de vore färdiga. »Kör du bara på, gossen min!» sade den resande, och så bar det af så fort Matti förmådde. Och då släden gick ganska lätt på den nyfrusna glatta isen och de höga snökanterna ej tilläto några slingringar, kom man fram ganska raskt.

Matti hade trott att vägen, på hvilken han träffade de resande och som låg rätt mot öster eller ditåt han ämnade sig, skulle fortsätta i samma riktning. Men snart såg han, att den vek af åt söder, och åt det hållet var sjön lång, mycket längre än Matti tänkt sig. Det nedslog visserligen ej hans mod, men han tyckte dock, att det där arbetet kunde han låtit bli att påtaga sig.

Slutligen såg han dock sjöns ände, men ännu var långt dit. Han stannade för att andas ut, ty i längden blef det tungt nog. Under färden hade den resande icke yttrat ett ord; men nu frågade han: »Hvarifrån är du, och hvaråt ämnar du dig?»

»Ah, från finnskogen är jag och ämnar mig till kungen.»

»Hvad vill du honom?»

»Å, just ingenting,» sade Matti, som icke tänkt något närmare på hvad han egentligen ville, men svarade att han ville höra efter, om kungen hade något arbete han kunde få.

»Hvad för arbete? Hvad kan du göra?»

»Smida.»

»Nu har du pustat länge nog,» sade den resande; »kör nu!»

Matti tyckte nog, att han kunnat få hvila en stund till och att den resande var väl pockande; men godmodig som han var, drog han åstad. Då han så gått en stund tänkte han det vore så godt knalla på så att han blef kvitt den där skjutsen, och så gick han fram med samma fart som

förut, tills han helt hastigt stannade och sade, att han såg folk och hästar vid sjöstranden ditåt vägen bar.

»Kör på du!» blef den resandes korta svar.

Matti tyckte ej om den ordern, ty van som han var att se knektar och krigsfolk, såg han genast att folket på stranden var ryttare. Så långt bort från hemtrakten som han nu var, ville han ej träffa på krigsfolket, ty den tiden var ingen af allmogemännen alldeles säker om att ej bli kvarhållen af dem, kortare eller längre tid. Om han ej genast blef, som det hette, slängd bland knektarna, kunde han bli tillsagd att uträtta diverse sysslor, och vågade någon sätta sig mot knektarnas befallningar, gick det honom illa.

Emellertid nalkades man stranden, och då Matti med den resande hann fram stod den lilla ryttartruppen uppställd och saluterade den resande, hvilken genast han kom ur släden besteg en i beredskap stående häst i det han sade: »Tag med den där!» och pekade på Matti. Denne hade knappast hunnit aftaga skidorna förr än han befann sig sittande i en slåde, och så bar det af med en fart som Matti aldrig varit med om förr.

Under färden tilltalade körsvennen den bakpå stående Matti icke ett ord. Han hade god ro att öfvertänka hvad som händt honom och undra på hvad vidare skulle komma. Att han råkat i sällskap med någon hög person bland knektarna, det hade han klart för sig sedan den tid han som gränsvakt vistades vid skansen. Men hvad den tänkte företaga sig med honom, det undrade han väl öfver, men lade det dock icke mycket på sinnet, ty blefve han tagen till knekt och ej finge det bra, tänkte han ingalunda stanna bland dem nu då intet krig var. Han hittade, Gudi lof, tillbaka till skogarna igen, och så beslöt han se tiden an.

Efter en lång färd blef dock till slut rast vid en större gård. Ryttarna stego af sina hästar, trossslädarna körde bort, och så blef Matti stående för sig själf med näfverkuntan på ryggen och skidorna på axeln, stödjande sig på sin bössa.

Då han så stått länge nog utan att någon syntes bemärka honom, slog han sig ned på en öfversnöad bänk, snörde upp sin kunt och började gnafva på en bit bröd och

ett stycke torkadt kött, hvilket smakade honom bra efter den långa färden. Han tilltalades då af en äldre herre, som frågade honom:

»Hvar träffade du konungen?»

Matti glömde föra brödbiten till munnen, så förbluffad blef han öfver den frågan, och kom sig ej för att svara.

»Hör du ej hvad jag frågar?» sporde mannen.

»Konungen!» svarade Matti; »honom har jag aldrig sett.»

»Var det ej du som drog honom öfver sjön?»

»Nog har jag dragit en herre öfver sjön, men icke var det kungen. Men är det icke grefve Axel?» sade han, steg häftigt upp och aftog mössan.

»Jo, visst heter jag Axel,» sade han. »Axel Sparre. Men hur känner du mig?»

»Tack för sist, och tack för hvad han gaf oss då!» sade Matti och gick fram och utsträckte sin grofva näfve.

Då tycktes minnet vakna hos den främmande herrn, och han sade: »Är det Matti?»

»Ja visst är det Matti.»

»Jag kände icke igen dig,» sade grefven; »men nu säger äfven jag: Tack för sist! Men hur kom du att skjutsa konungen?»

Matti redogjorde för den saken, men aldrig hade han trott eller kunnat tro, att det var konungen som han träffat och som reste så simpelt.

»Jo, kära Matti, det händer allt. Men svarade dig konungen då du sade att du sökte arbete hos honom?»

»Nej.»

»Vi träffas senare,» sade grefven och gick.

Under tiden hade konungen och hans män blifvit varse grefvens samspråk med den ovanligt klädde finnen med sin näfverkunt och sina skidor, och det föll konungen in att spörja grefven hvad finnen hade att säga honom, efter samtalet blef så långt.

»Ah,» sade grefven gladlynt, »han påminde mig om ett litet äfventyr jag hade under förra kriget, då jag under en snöstorm en natt kommit vilse i skogen, och Matti, som han heter, jämte en kamrat till honom, upptog mig och mitt folk vid sin eld och visade oss på rätta vägen igen. De

raska ynglingarna gåfvo mig och de mina en god värme och följde oss sedan genom snö och mörker på rätt stråt. Matti var bara pojken då, men icke förty hade han slagits med norrmännen rätt tappert och ensam med några få bönder jagat en flock norrmän på flykten. Han är smed nu och är ute för att söka arbete.»

»Jag vet det,» sade konungen; »laga du att han får det! Nu framåt igen, mina herrar!»

27. Hofslagaren.

Några dagar därefter befann sig Matti på grefvens gods, där han fick fullt upp med arbete och hade det i allo bra. Mattis arbete bestod mest uti att laga bössor och feja andra vapen. Därmed trufdes han bra och fick ofta beröm härför, liksom för sin färdighet att sko hästar och sin tilltagsenhet vid flera tillfällen.

Så bröt kriget ut. Underrättelsen härom kom under det grefven, såsom långa tider hände, ej var vid hemmet. Men snart var han där; rustningen företogs med ifver och allvar. Grefven själf och allt hans folk voro i arbete från bittida till sent.

Då Matti hörde att kriget utbrutit kände han en viss förnöjelse. Han ville nu gå hem till de sina igen och lefva om sitt förra lif som gränsvakt, spejare och jägare, och hvad Pavo skulle bli glad sedan då han kom och kunde sätta deras vapen i ordning! Matti hade som bäst hängifvit sig åt dessa tankar då grefven kom och tillsade honom att rusta sig. Han skulle med för att laga hvad han kunde af söndriga vapen, men framförallt för att sko hästarna och tillse deras fötter. Verktyg och en hjälpare skulle han medtaga, och särskild häst och vagn skulle han få.

Det föll ej Matti in att motsätta sig grefvens befallning, ehuru den ej öfverensstämde med hans förra plan.

Men ung och äfventyrslysten som han i grunden var, och fastän finnblodet stundom rann trögt i hans ådror, hade han alltid den tanken till hands att han när det föll honom in kunde vända om till skogarna och de sina igen.

Så bar det af söder ut. Det var de gamla fienderna, danskarna, som åter vållat bråk och bekymmer. Att börja med fann Matti sig road af färden, ehuru han alltid fick arbeta medan de andra hvilade. Hans vagn var jämt omringad af ryttare med deras hästar, och aldrig tyckte de Matti och hans hjälpare arbetade fort nog. Äfven under nätterna fick han stundom arbeta, men så erhöll han allt emellanåt goda ord af grefven som gjorde, att han glömde mödan och tog dagen som han kom. Och allt längre och längre bort kom man, tills grefvens fana hann skånska slättbygden, där konungen själf med en betydande krigshär befann sig. Det var ett nytt skådespel för den från skogarna komne finnen. Väl hade han sett stora hopar af krigare däruppe vid skansen men detta hade i förhållande till hvad han nu såg varit en obetydlighet. Han kände sig ensam i denna samling af obekant folk och tänkte på sin hembygd, då han på en gång fick höra sitt modersmål talas högt och frimodigt. Det var en trupp ryttare som suttit af och nu stodo och samtalade. Utan att tänka på hvad han gjorde gick Matti fram till dem och hälsade dem på samma språk som de talade. Han erhöll genast svar och frågor hvarifrån han var och hvad han gjorde här. I detsamma måste ryttarna sitta upp igen, men en af dem tillropade honom, att han på kvällen skulle taga reda på honom.

Och till kvällen längtade Matti mer än en gång under dagens lopp, ty det föreföll honom mycket besynnerligt att en så stor skara finnar kunnat samlas här utan att han förut sett någon enda ibland dem, oaktadt han genomvandrat största delen af finnmarken. Om den saken talade han med en af grefvens ryttare.

»Å, begriper du inte, din skogsräf, att det är ryttare från Finland som konungen tagit hit! De äro föröfrigt riktiga djäflar att slåss, och icke äro de några änglar i kvarter heller. Slå dig icke i slang med dem. Du kan allt bli bränd ändå.»

Matti tänkte taga sina landsmän i försvar, men då var ryttaren redan sin kos.

Det var icke allenast den ryttaren som lofvat uppsöka Matti, utan en hel svärm sådana som på kvällen kommo för att språka med honom och fråga efter släktingar de hade i de svenska skogarna. Om många som efterfrågades kunde han gifva godt besked, men om andra visste han intet. Emellertid glädde det honom att han vid hemkomsten kunde hälsa en del af sina stamförvanter från släktingar i deras hemland.

Något vidare samtal med sina landsmän de finska ryttarna fick ej Matti, ty nu bröt konungen upp med hären, och så blef man skild åt. Grefvens fana var med än här och än där då man slogs med danskarna, och Matti hörde talas om många segerrika strider, i hvilka han icke fick vara med. Han passade därför på en gång och sade grefven att han nu icke längre ville stanna vid trossen: han ville ha häst och följa honom i striden.

»Å ja,» sade grefven, »nog duger du därtill. Men kommer du en gång in bland knektarna, kommer du ej ut igen. Blif du där du är!»

Matti förstod nog, att grefven ville honom väl, och därför stannade han. En dag fick han också vara med i striden och det på rena allvaret, ty en fientlig kår passade på under det hufvudhärarna som bäst slogs och öfverföll trossen. Då fick Matti profva på huru det var att slåss på slätten. Till minne däraf fick han ett väldigt sabelhugg i hufvudet, så han trodde hans sista stund var kommen. Då han hämtat sig fick han veta, att svenskarna i grund slagit danskarna och trossen räddats af de finska ryttarna. Då tänkte Matti på allvar söka sig in bland dem, men innan dess måste han draga med grefven åt andra håll, och så tillgick det hela tiden, så att han icke mer sammanträffade med sina landsmän.

Kom så vintern. Då var grefven med sin trupp långt upp i landet, där de någon tid förlades i kvarter. Matti var fullt frisk igen då grefven en dag sade honom att nu vore slut på hvilotiden. Nu skulle Matti snart komma till kända trakter, och så bar det af mot norr så fort hästarna

förmådde. Snart kom man så långt att snö betäckte marken och färden gick genom skogarna. Då vaknade lusten för ett friare lif med bössan och skidorna, och så beslöt Matti vid första tillfälle lämna både grefven och trossen, men samma dag red man in på Eda skans.

Nu kände då Matti riktigt igen sig, och nu jublade han högt. En enda dag skulle man rasta vid skansen, så ljud ordern, därpå skulle man göra en tur in öfver gränsen, oaktadt snön låg djup och vintern var bister. Den dagen passade Matti på och uppsökte grefven, som genast han fick se sin hofslagare frågade honom hvad han ville.

»Säga farväl och tacka grefven för allt godt.» — »Så,» sade grefven, »du tänker öfvergifva både kungen och mig nu då alla man behöfs! Hvad tänker du göra?» — »Taga reda på Pavo och sedan vakta gränsen nu liksom förr. Jag tänker kungen och grefven äro bättre belåtna med det än om jag åker på trossen och skor hästar.» — »Å ja, å ja, kanske det! Gå då, min gosse, och gör ditt bästa! Några dagar stannar jag här vid skansen under det mina ryttare följa den höge herrn vi haft med oss hit. Går allt som vi nu tänka, äro de snart åter, och sedan få de stanna här, ty danskarna ha nu fått så pass mycket stryk därnere på slättlandet, att de nog tänka flytta kriget längre mot norr, och detsamma tänker nog konungen ock. Därför är, som du ser, mycket folk här, och vi behöfva folk i skogarna efter hela gränsen. Sök därför upp dina gamla kamrater och kom hit sedan, få vi vidare talas vid! Nu, liksom förra gången, får du proviantera här, liksom du får ut hvad du tjänt in under den tid du följt truppen. Då du är färdig så kom in!»

Mattis glädje kände inga gränser då han kom för sig själf. Han tyckte grefvens godhet mot honom var för stor, och nära var att han vändt om för att säga honom att han fortfarande ville sko hans hästar. Men så fick han ögonen på en figur han kände igen, en finne liksom han, hvilken gick till skansen med bud från den bevakningspost han tillhörde, och med ens vann hågen för skogen och mötet med kamraterna öfverhanden. Det mötte ingen svårighet för Matti att få ett par goda skidor vid skansen. Sin bössa och

sin gamla kunt kade han kvar. Om några timmar var han färdig och tog då afsked af grefven. Af sina förvärfvade saker tog han blott det nödvändigaste; resten lämnade han kvar i skansen, och så bar det af mot väster.

28. Nöd.

Då Pavo och Gretti efter sin kyrkofärd återkommo till sitt hem, sändes Per tillbaka till Skillingmark och Holmtjern med en börda mjöl. Med detsamma skulle han hälsa Jo, att han om så behöfdes kunde bistå honom med ännu en börda, om han ville hämta den. Dessutom skulle Per noga lägga på minnet hvad han hörde och såg under färden samt framförallt om norrmännen vore i antågande. Men själf skulle Per alldeles icke få blanda sig i striden, om någon sådan förekom där han färdades fram. Uj, nej, Per skulle resa som fågeln genom skogarna, och snart skulle han vara åter, ty han visste nog att Pavo ämnade sig ut för att skatta älgarna nu då snön blifvit så djup.

Gretti trufdes mer än någonsin väl i sitt hem. Också sade hon till Pavo en dag att så bra och treffigt som de hade ingen annan finne som hon sett. Ifrigt hoppades hon ock, att Pavo ej skulle lämna hemmet på lång tid. Själf tänkte hon väfva en lång väf, och därtill anmodade hon nu Pavo att göra henne en bättre väfstol, sådan de hade i prästgården. Då skulle han få se hvad Gretti kunde väfva. Pavo efterkom hennes önskan, och snart började Gretti slamra i sin väf.

Då kom Per med bud från Jo att Pavo strax skulle komma till honom, ty nu hade norrmännen försökt sig på ett plundringståg till Jernskog och Köla, men fått ett sådant mottagande att de måst vända om; så nu vore alldeles säkert att de ej skulle återkomma så snart. Jo och Pavo kunde nu ströfva ostörda i så väl Skillingmarks- och Kölas

som de därintill gränsande norska skogarna. För mjölet skulle han häl . . . Längre kom ej Per i sin redogörelse för resan, ty Bokko hoppade upp och ref på dörren under ett ilsket gläfsande och började därpå strax häftigt skälla.

Männen — ty nu snart var Per karl — grepo sina bössor och skyndade ut. De varsnade genast ett par män som syntes nere i sveden och nu kommo rätt åt pörtet. De gingo långsamt vadande i snön med skarbågar på fötterna och voro obeväpnade, det vill säga de hade inga bössor.

»Svenska bönder!» sade Per.

»Lägg upp bössorna!» sade Pavo och räckte Per sin, »de där äro icke farliga för oss.» Per gjorde så, men nedtog björns pjuten och satte dem nära dörren. Gretti hade slutat väfva och stod nu och betraktade de ankommande, som långsamt nalkades.

Bokko hade på tillsägelse slutat skälla, men stod med resta hår och gnistrande ögon, färdig att vid första anmaning försvara hus och hem. Främlingarna gingo långsamare då de kommo närmare pörtet: de sågo finnarna utanför och bredvid dem den ilskena hunden.

Efter någon tvekan hälsade de och frågade, om hunden vore folkilsken.

Vid Pavos svar att de intet hade att frukta gingo de raskare. Pavo bad dem gå in, och då kom ärendet fram.

De hade gått hit, sade de, för att tillbyta sig råg mot ett stycke vadmal och ett par liar, hvilket de trodde Pavo skulle behöfva. »Du måtte ha bott länge här på skogen, du, som har det så bra i ordning och så stora svedjor.»

Härtill svarade Pavo ingenting annat än att råg hade han mycket obetydligt; men ville karlarna taga björnkött i utbyte mot hvad de utbjödo, vore han villig därtill. Och så blefvo långa underhandlingar, tills bytet blef aftaladt och Gretti bjudit bönderna på hvad huset förmådde, bestående i kokta rofvor med björnkött. Då Pavo därtill lade något tobak, blefvo bönderna meddelsammare, och så var man inne på talet om den svåra tiden och ofriden. Bönderna vore fördrifna till skogen, deras hem brända och nästan allt deras foder och spannmål borttaget. De sågo sig ingen utväg att uppehålla sig öfver sommaren, om ej freden inträdde. Skat-

tade Pavo lycklig som bodde så afägset, att fienden ej hittat till honom, samt att han icke heller hade att förvänta någon inkvartering af knektarna och icke heller kunde utskrifvas, då ingen visste af honom.

Pavo upplyste dem om att han redan förra kriget varit gränsvakt i två år och just nyss vore hemkommen från en sådan. »Då får du nog ut igen,» sade den ene bonden, »ty vi ha sport, att norrmännen varit både i Holmedal och Östvallskog under julen, samt att kungen med mycket krigsfolk lär vara på Dal.» — »Ja, gud bättre oss för sådan tid!» — »Du får hysa oss i natt,» sade den äldste af bönderna, hvilka för öfrigt voro äldre män båda, »vi hinna ej vårt tillflyktsställe i dag och knappast i morgon heller, ty snön är lös och det bär djupt med trygorna.»

»Hvar ha ni då ert läger?»

»Vid Stora Gla. Den sjön har du kanske sett?»

»Heter den så?» sade Pavo; »jag tror jag sett den.»

— »Där har bott en finne förr i tiden,» sade den ene af männen, »men nu står hans torp öde. Vi ha varit dit. Där ser ut som ingen bott där på flera år. Känner du något till hvad som öfvergått honom?»

»Hans son gick i kriget och kom aldrig åter. Gubben dog för många år sedan där han lefvat, och hans gumma dog här hos mig,» sade Pavo.

»Ja, så går det,» sade den gamle bonden suckande; »många af vår släkt och två af mina söner ha blifvit borta i kriget. Och nu är den sista ute, men hans hustru och barn äro hos mig i skogen utan hem och utan bröd. Men tack för den hjälp jag nu fick af dig! Blir nu snön hård, hoppas jag ännu ha krafter nog att skaffa mig en älg, och då få de unga lefva öfver sommaren; kanhända blir någon råd då.»

»Stackars folk!» sade Gretti då bönderna dagen därpå aflägsnat sig. »Mätte de få något ur skogen, det önskar jag dem af allt hjärta!»

»Å, de få nog,» sade Per. »De gå och sladda på sina trygor efter älgarna dag ut och dag in, tills djuren bli så trötta, att de kunna hugga ihjäl dem. Det hörde jag far tala om att frykdalsbönderna gjorde. Om de, likt oss finnar,

kunde bruka skidorna, sluppe de möda sig så. Ej, Pavo, vi måste ut, om du ej går till Jo!»

»Och om jag gör det, börjar du på egen hand jaga älgarna?» — »Jag har tänkt så, Pavo.» — »Och så vill du väl gärna ha Bokko med dig?» — »Ja visst,» svarade Per mycket förnöjd.

»Och om svenskarna få höra hunden drifva, hvad tror du då kommer att hända? Jag vill säga dig det på förhand. De skola försöka skjuta älgen. Och om de ej kunna det, men du gör det, eller låt vara att du sticker honom med spjut, skola de likafullt taga älgen ifrån dig och därtill gifva dig ett kok stryk. Så har händt mer än en gång här i skogarna.»

Det kunde Per ej neka till, det hade han hört förr. »Men du spår bara ondt, du Pavo, och det kan gå lika galet om du är med.»

»Nej, Per, då får du vara hund, och då höra svenskarna dig icke. Föröfrigt kan jag säga dig, att jag icke går till Jo, samt att en af oss i alla händelser måste vara hemma, ty icke lär de bönderna som varit här och fått hjälp för hungern tiga därmed. Vi ha flere att vänta, och blir nöden för stor, skola de taga hvad vi hafva utan att ge något igen.»

»Du pratar bara ondt, du Pavo! Tänker du de där gubbarna skola förmå taga något från oss! Tror du att våra bössor skola ligga stilla på taksparrarna då, eller att våra yxor och spjut skola stå stilla i vrån? Å nej, Pavo, så kommer ej att gå till,» sade Per storskrattande.

»Den där gör oss nog förargelse till slut,» sade Gretti.

»Vi skola nog se till att så ej blir,» svarade Pavo, som i själfva verket måste medgifva att Per hade rätt, samt att han vid fara i honom hade en tapper hjälpare. Till Per sade han, att efter han vore så angelägen om att komma ut i skogen kunde han se till att få fatt i någon flock tjädrar, som denna årstid sutto i furornas toppar och voro synliga på långt håll. Om några dagar skulle de i händelse allt förblef lugnt och stilla följas åt ut i marken.

Det blef icke lugnt vid Pavos pörte, ty redan några dagar därefter kom åter en husvill bonde och sökte hjälp

af Pavo. Någoting att bjuda honom i ersättning hade han ej, men lofvade så snart han kunde gifva Pavo åter hvad han nu fick. Han hade hört, att Pavo hade hjälpt gubbarna vid Gla och trodde icke att han skulle bli ohulpen. Äfven han anspelade på Pavos stora sved, och på den borde han fått god skörd.

»Icke så god som den är stor till, och själf behöfver jag lefva.» Ja, ingen kunde säga något därom. »Men tiden är sådan, att alla måste bistå hvarandra, och du är lycklig du som inga barn har, som hungra och kvida.»

Pavo var öfvervunnen och måste äfven nu hjälpa med hvad han kunde både då och flera gånger framdeles, tills han slutligen nödgades neka.

»Få se hur detta slutar,» sade han en dag till Gretti. »Mätte kriget snart taga en ände! För oss fruktar jag icke, men vårt nybygge kan komma att uppgå i lågor, och våra kreatur bli oss fräntagna.» — »Så få vi börja på nytt igen, Pavo,» sade hon. »Vi reda oss nog. Var tröst du så länge vi få vara friska!»

Man hade blifvit van vid att Bokko sparkade på dörren och väsnades då någon främmande anlände till det förr så okända finntorpet. Därför tog man icke så hett uti då han en dag på sitt sätt anmälde en främmande förr än man hörde skrapet af skidor. Men då skyndade Pavo att öppna dörren, och där stod en väldig gestalt snöhöljd och betäckt af rimfrost.

Gretti skrek till, ty äfven hon hade skyndat att se ut, och så ropade hon: »Matti!»

Ja, det var Matti som åter trädde inom dörren till pörtet han själf hjälpt till att bygga upp och dit han så många gånger under årens lopp längtat. Och där stod han nu välkomnad som ingen annan!

»Jag tror det är fader Antti själf,» sade Gretti, under det hon sopade snön af honom; »så stor och bred du har blifvit! Nu blir glada dagar i Västerskogen! Välkommen!»

»Tack, Gretti! Är jag lik fader Antti, måste du vara lik Vappu, så fager är du, och äfven jag säger: så stor och bred du är!»

»Sätt dig, Matti, och säg oss hvarifrån du kommer!»

»Från skansen sist; därifrån gick jag i går.»

»Å, hvad nytt?» Och i den frågan instämde Pavo.

»Goda nyheter! Danskarna ha fått stryk, mycket stryk där söder ut, och nu är mycket krigsfolk vid skansen. Jag tänker vi nu få fred för norrmännen, åtminstone några dagar, men snart lära vi få veta af dem! Men nu måste du, Gretti, se till, om det finns något att äta. Jag är hungrig som vargarna jag sett spår efter här uppe i bergen.»

»I ugnen stå två tjädrar, Matti, och i askan ligger en hel del rofvor. Allt blir färdigt under det jag steker en bit björnfläsk.»

»Hvad säger du, Gretti! Och detta under denna svåra tid! Ja, jag tänkte att skogen ändå är bäst. Gud vare lof att jag är här igen, och att ni ha det så bra! Där hvarifrån jag kommer ropas öfverallt: hvad fienden och snapphanarna icke tagit, det ta de våra. Det är en jämmer hvar man far fram! Men ha icke snapphanarna hittat till er?» — »Hvad menar du?» sade Gretti förundrad. — »Ja så, du vet ej hvad snapphanar är!» sade Matti. »Men det skall jag säga dig sedan. Vi få nog tid, ty jag tänker icke gifva mig ut på åtminstone en vecka, ehuru grefven ville, att Pavo och jag skulle komma till skansen så skyndsamt som möjligt. Men hvad är det för en pojke ni har?» sade han och pekade på Per.

»Å, så pojke är han just icke,» sade Gretti, »men eljes är det Popens gosse, som varit här nu några år.»

»Så jag glömmer mig! Har ni hört något från Kymmen nyss?» — »Ja, där är bra. Vi ha varit där i höst. De reda sig bra där.»

»Ni kunna äta i ro nu,» sade Gretti och framsatte hvad hon hade. Men de hade knappt börjat äta förr än de ännu en gång fingo höra Bokko anmäla främmande, och strax därpå förkunnade Per, att han, som först tittat ut, såg Moilainen komma utför sveden.

»Jag går med bud till dig, Pavo,» sade han, genast han kom in, men teg då han såg Matti, den han i det skumma pörtet icke strax kände igen.

»De buden får du säga mig sedan,» sade Pavo vänligt. »Slå dig nu ned! Vi ha väntat dig länge. Men hvad är

åt armen din?» — »Ingen fara med armen,» sade Moilainen. »Jag är blott litet stel, men det går snart öfver. Vål jag fann dig hemma och att allt står väl till här, och Matti är här! Ja, vi få nog att tala om. Tiderna äro dåliga norr på skogarna. och i bygden är sämre; men här är ingen brist, ser jag, Gud vare lof! Det var i en lycklig stund du kom åt Västerskogen, Pavo.»

»Nu fram med ärendet ditt, Moilainen!» sade Pavo då piporna voro tända.

»Jo, det är långväga ifrån det! Jag kommer från bror din vid Kymmen, där jag varit någon tid, och dit kom Nilas och Karnas pojke och frågade efter dig, Pavo. Han hade hälsningar att du skyndsamt skulle komma upp till Matts. Det är oro uppe i skogarna, och allt manfolk är ute vid gränstrakten; men där är ingen som duger att hålla ordning på dem. Alla ropa på dig, så pojken sa' det vore bäst du kom så fort du kunde. Då pojken hade svårt för att finna hit och jag i alla fall tänkte mig gå häråt, så gick jag. Äfven från finnarna norr på skogen och dem uppe i Östmarken har jag hälsningar till dig. Många känna dig, och andra ha hört talas om dig och veta, att du följt Pekka i många år. De vilja alla att du kommer uppöfver. De vilja ha någon att rådask med i denna svåra tid.»

»Det är ingen god tid här heller, Moilainen, och det har sina betänkligheter att lämna hus och hem nu, ty svenskarna veta af mitt nybygge, och flera ha redan varit här för att söka hjälp. Få de icke, så bota de.»

»Så långt har det ännu icke gått där norr ut, och nöden bland svenskarna är där ej så stor, och icke blir den det heller i år. Det är icke heller för nöden finnarna frukta: det är för norrmännen och våra egna. Ty skall gränsbevakningen bli så sträng som den nu är till våren och sommaren, kunna de ej hinna hvarken så eller skörda, och huru går det sedan? Någon bot måste rådask!»

»Den boten heter freden, Moilainen, och vid den kunna vi ej göra något. Men jag vill gärna gå uppöfver skogen och göra hvad jag kan. Det kommer dock att bero på dig.» — »På mig?» — »Vill du stanna här och freda mitt hem?»

— »Det kommer hastigt på mig det där,» sade Moilainen.
»Jag hade alltid tänkt följa dig.»

»Tänker Matti följer mig,» sade Pavo, »eller hur?» —
»Klart som dagen, och jag önskar vi väl vore åstad,» blef
Mattis svar. — »Det torde vara bra om vi vore tre,» sade
Moilainen.

»Ugnen är rykhet och badstugan varm,» sade Per och
stack in sitt runda ansikte, hvaromkring det långa borstiga
håret stod som en gloria.

»Tack, Per!» sade Matti, »det är längesedan jag fick mig
ett finnbad. Kom!» Och så gingo alla männen till bad-
stugan, där de förde ett lif just som unga pojkar, under
det de stundom lågo på britsarna i den heta ånga som Per
ymnigt bestod dem genom att slå vatten på den glödande
ugnen. Och då de icke längre förmådde uthärda hettan,
sprungo de nakna som de voro ut och tumlade sig i snön
för att ögonblicket därpå åter ligga på britsarna, piskande
sig med små knippor af mjuka björkspön för att, som de
sade, bli riktigt mjuka i lederna.

Efter ett sådant bad säga sig de gamla känna sig tio
år yngre. Att badstugebaden hade ett välgörande verkan,
troddes också allmänt.

»Hur har du fått det där yxhugget? Ty ett sådant är
det du har öfver axeln, Moilainen,» frågade Matti då män-
nen höllo på att kläda sig. »Ej under att din arm är stel,
ty såret är ju knappast läkt!»

»Hur jag fått yxhugget,» sade Moilainen och såg be-
svärad ut. »Hur får man yxhugg? frågar du. Af yxan,
begriper du väl,» sade han och gick in.

»Spörj honom ej mer därom, Matti!» sade Pavo. »Vi
få nog veta det på vår färd. Jag anar Moilainen ej vill
fram med den saken. Och föröfrigt har jag mycket att för-
tälja om honom som du ej känner till, men bör veta. Jag
skall tälja dig det under rasterna på vår vandring mot norr.»

»Jag förstår, Pavo, att du ämnar dig bort,» sade Gretti
följande morgon. »Gå med Gud! Du kan ej annat.»

»Så är det, Gretti! Rusta oss skola vi göra. Dock har
jag icke ännu bestämt mig och gör det ej förr än jag

träffat Jo. Per må gå och hämta honom en eller annan dag, om han ej kommer själf, hvilket jag nästan tror.»

Då Matti och Pavo började rusta företog sig Moilainen att göra sig ett par nya skidor. Under det han stod vid vedboden och arbetade på dem hörde han plötsligt Bokko anmäla främmande och såg fyra beväpnade män komma stampande uppför sveden.

Han sprang genast till pörtet och hämtade sin bössa och sina don, men återvände dock strax till sitt arbete, sedan han sett Matti, Pavo och Per redo att mottaga främlingarna, om de hyste fientliga afsikter, såsom tydligen var fallet. De stannade, och de två som hade bössor sågo om dessa.

Främlingarna drogo en kälke med sig. Då Pavo upptäckte kälken stängde han dörren och lade på bommen. »Tag äfven du en bössa,» sade han till Gretti, »och stick ut den genom gluggen då jag vinkar åt dig, men ställ dig själf på sidan! Så där!» Nu voro främlingarna framme vid pörtet, och en af dem ryckte på dörren.

»Låt upp!» ljöd en barsk röst.

»Hvem bultar på här?» svarade Matti, som ställt sig vid dörren och nu tittade ut genom det lilla vindhålet som fanns därofvän.

»En som vill köpa råg. Öppna!»

»Vi öppna icke för män som komma beväpnade med bössor och spjut. Vill ni gå ut på vällen och lägga edra vapen där, skola vi öppna.»

»I den saken göra vi som vi vilja.»

»Hvilka äro ni? Och hvarifrån?»

»Vi vilja köpa råg af dig.»

»Och betala med kulor och spjut?»

»Du är slug nog, du, och så blir det, om du ej genast öppnar.»

Matti såg nu, hur en af främlingarna lade sin hand på den talandes axel och pekade åt vedboden. Han ryggade till och drog sig på sidan om huset jämte de andra; men här pekade mot dem fyra bössmyningar, ty Matti hade med detsamma flyttat sig till den ena gluggen.

En förfärlig ed ljöd från mannen som hittills fört or-

det och ett ilsket utrop. »Tänker ni skjuta fredliga vandrare!» ropade han högt. Nu sågs Moilainen komma gående helt lugnt med bössan på axeln och yxan i hand. Då han kom dem nära sade han:

»Hvad råmar och skriker du för, Oxpelle? Ja Stutapelle är väl ditt rätta namn, förstås, men en sådan som du kan just taga emot hvad namn som helst. Hvad vill du här, din tjufstryker! Och du, Ola Gök, har du icke hunnit suppa ihjäl dig än, din ynkrygg! Och så går du och bär bössa! Hvad fan skall du, med dina skälvande näfvar, med den! Tvi sådant sällskap ni kommit uti, fader Brynte! Tack för sist! Men de där äro utsocknes. Ni känner dem ej, det förstår jag nu. Kom ut, karlar!» sade han; »låt bössorna vara! Så'na här stackare tåla icke ens ett kok stryk, än mindre en kula. Tvi!»

Vid Moilainens kärnfulla tilltal hade de främmande alldeles kommit af sig då de sågo sig igenkända och själfva kände igen Moilainen sedan den tiden han gick i bygden och »lagade folk», trollade och söp. Och då de sedan sågo tre fullt beväpnade och storvuxna karlar utträda från pörtet, blefvo de förskräckta, och den gamle bonden Brynte sade i bedjande ton, att hans mening visst icke varit att pocka, utan vänligen bedja få köpa litet råg, som han så väl behöfde. Och då han och hans granne drogo åstad hade de båda andra, dem han icke kände, men som lånat hus hos honom några dagar, sagt sig vilja följa för att hjälpa honom, då snön var så djup och föret så dåligt. Att de varit sådant folk som Moilainen nu sade honom, hade han icke misstänkt.

»Jo, sådana äro de,» sade Moilainen. »Jag känner dem nog jag, och de känna mig ock. Tag hit bössorna, edra skojare! Dem få ni ej längre bära, icke för att ni kan bruka dem, men ni kan skrämma folk och möjligen ock göra odygd med dem. Hit med dem!»

Och därmed ryckte han bössan från den ene, hvarpå den andre godvilligt lämnade sin. »Se så, marsch nu med er, uslingar! Och ni andra med! Här finns ej någon råg att köpa, det borde ni kunna begripa. Hvem har råg i dessa tider! Jo, de stora herrarna. Gå till dem, men kom

ej till fattiga finnar! Om ni bedt om en köttbit, kunde väl funnits någon råd, men råg!»

Nu kunde Gretti, som kommit ut och med största förvåning hört Moilainen och sett hans beteende icke tiga längre, utan sade, att främlingarna väl kunde få sitta och hvila en stund.

»Nej,» sade Moilainen, som syntes uppretad; »icke de där två. Gå, ert ormyngel, eljes skall jag hjälpa er i väg!» Och därmed höjde han hotande sin yxa med den följd, att de båda föremålen för hans vrede begåfvo sig af. »Gå in ni,» sade han nu till de andra. »Jag har lust skynda på de där bofvarna,» tillade han och fattade sina skidor. — »Låt dem gå, Moilainen!» sade Pavo. »Jag tänker du redan sagt dem så mycket, att de taga ut stegen.»

»Kanhända har du rätt. Tag med de där bofvarnas bössor till bygden,» sade han därpå till den gamle bonden, »ty det spörjes snart, hvar de stulit dem, och då kunna ägarna återfå hvad de förlorat.»

»Bössorna äro konungens,» sade Matti. »Jag vet, att krigsfolket har sådana, och de äro nog tagna från fallna krigsmän.»

»Ja, så måste det vara. De där uslingarna ha åtföljt soldaterna och plundrat liken.»

Då bönderna afägsnat sig sade Moilainen till Pavo: »Gå ni två till de norra skogarna! Moilainen stannar här och fredar ditt hem, Per skall hjälpa mig, och skulle några bönder komma och pocka på något, är det troligt jag känner dem, och då bli de rädda. Eljes reda vi oss nog. Gå med Gud, Pavo! Du skall nog finna ditt hem oskadadt då du återkommer.»

»Tack, Moilainen! Jag litar på dig som på mig själf och går till de våra.»

»Vi få gå om Jo, Matti. Visserligen är det på sidan om vår väg, men jag vill höra, hur det är i hans omnejd. Från det hållet fruktar jag mer än från den västra sidan. Folket där är mer utarmadt och mer tilltagset, men ännu veta de nog ingenting om mig eller mitt hem.» — »Gå hvaråt du vill, Pavo; jag gör som förr: jag följer dig.»

Det var natt då våra vandrare nådde Jos hem på holmen;

men innan de hunno pörtet varnade de, att Jo, var på sin vakt, ty så snart Pavo hvisslade fick han svar, och Jo, med bössan i hand, mötte honom.

»Välkomna!» sade han; »jag kommer just nu själf hem efter att ha gjort en tur efter alla vägar och funnit, att inga norrmän äro i rörelse. I morgon måste jag till skansen för att säga dem detta, men skall snart vara åter, och sedan skola vi ut och se om vi få något att lifnära oss med.»

»Äfven vi måste till skansen,» sade Pavo. »Matti här, min gamle kamrat, är ute för att hämta så många dugliga män af vår stam som han kan få tag på. Som vanligt för oss finnar, som kunna bruka skidorna, gäller det att speja och ränna med bud.»

»Bra, så följas vi åt. Men kom in! Du får se till,» sade Jo till sin hustru, »att männen bli plägade!» — »Behöfs ej, Jo! Vi ha fått hvad vi behöfva i dag. Låt oss få hvila och tända piporna!» — »Som ni vilja.» — »Hur låter det eljes i bygden?» — »Bättre. Folket har fått hjälp af kronan. Många ha redan varit inåt landet efter spannmål själfva, och många äro efter proviantforor. De som ej kunna detta ha fått hjälp både vid skansen och vid Holmedal, där en betydande mängd knektar nu äro förlagda. Hämingen väntas hit, och Spaken är redan kommen till skansen. Det låter godt från alla håll. Allt detta har jag fått veta i dag af knektarna som varit vid kyrkan sedan jul. Vi kunna nog tänka oss, att norrmännen få det varmt nog om de komma nu. Det är bra stäldt för alla utom för mig och Anders, ty norrmännen ha fått veta, att det var vi som skaffade hjälp då de sist voro här och tänkte plundra. De ha fått skidlöpare hit från nordn, och de äro, liksom vi, ute och speja, så nu kan jag vänta mig besök när som helst, ifall de finna hit. Jag tar därför gumman och pojken min ned till bygden eller skansen, där de få bli tills vattnen gå upp.»

»Bra, Jo!» sade Matti. »Vi skola hjälpa dig med kälken, så går vår färd raskare.»

Långt före dagen voro finnarna ute. Stugan lämnades öde; ej ett lif fanns där, ty de få kräk Jo ägde hade han

redan förut drifvit till socknen och till sin raske vän Anders, som ännu lyckats bevara sitt hem oskadadt.

I dagningen hade våra finnar just nått upp på en höjd och genombröto som bäst ett snår då Pavo, som hela tiden gått förut, hastigt kom emot dem och höjde handen. Alla stannade. Lämna kälken och kom fram, Jo och Matti!» hviskade han och kastade hastigt om skidorna. »Gå ensam fram, du Jo!»

Jo var snart åter. »Det är som du tänker, Pavo, en spejare som står däruppe och väntar på dagsljuset. Från fläcken där han står ser han öfver hela Kōladalen och långt bort öfver sjön till inemot skansen.» — »Tror du han är ensam?» — »Vi måste följas åt omkring denna brända ås och söka finna hans spår.»

Några minuter därefter voro de vid spåret. »Ensam!» sade Jo. »Ensam där på kullen, men kamrater finns nog i närheten. Stå stilla och var på er vakt! Jag går fram till stenen där och skjuter ned honom.» — »Nej, Jo! Intet skott! Kom ihåg de dina! Vi fånga honom, och hinna vi sedan dit där han står, kunna Matti och jag hålla kamraterna hans på afstånd tills du hinner undan med kälke och allt.»

»Bra, Pavo! Du är snälltänkt, ty han skall komma i sina skidspår tillbaka då han sett hvad han vill. Närmare bygden vågar han sig ej.» — »Bra!» sade äfven Matti och lät höra ett tyst skratt under det han kröp bakom en stor fura.

Betäckta af buskar och träd, stodo Pavo och Jo på hvar sin sida af skidspåret, som här stod så rent, att äfven det mest vana öga ej kunde märka att någon var i närheten.

Spejaren stod länge nog, så länge att det blifvit ljus dag. Men då hade han ock sett hvad han ville, och krigsfolk hade han sett vid hvar gård i trakten. Då svängde han om sina skidor och kom i ilande fart utför kullen och in bland träden. Men här föll han hufvudstupa med händer och bössa framför sig djupt ned i snön alldeles vid Pavos och Jos fötter. »Där ligger du mjukt,» sade Matti, som blixtnabbt skjutit fram sina skidor öfver den löpande spejarens och nu stod öfver honom.

En lång ed besvarade Mattis tysta skratt, och så sade Jo, sedan han ryckt till sig mannens bössa och Pavo tagit hans knif ur slidan: »Vill du, att vi hjälpa dig upp?» Mannen stod genast på sina ben.

»Bråka ej!» sade Pavo lugnt, »ty du måste i alla fall följa oss och visa vägen till bygden, den du nu så noga betraktat. Tyst och gå!» Då mannen riktat en hastig blick på sin omgivning och Matti stigit af hans skidor, kastade han om dessa och beredde sig just att efterkomma sina öfvermäns tillsägelse då Pavo sade till honom: »En hvissling eller ett rop kostar ditt lif, ty vi ana att du har kamrater. Framåt!» Pavo och Matti följde genast efter, medan Jo gick efter kälken.

Då solen gått öfver middagsmärket stodo finnarna vid skansen med sin bundne fånge och begärde att bli insläppta.

Då detta efter en dryg väntan skedde röt vaktens Inga käringar eller ungar slippa in!» Jo vände sig blott om och sade: »Vänta!» Och så gingo de in. De fingo genast aflämnas sin rapport och öfverlämnas sin fånge. Därpå till-sades de att vänta. Matti kom snart i samtal med sina gamla kamrater, grefvens ryttare; Pavo och Jo träffade äfven bekanta och stodo som bäst och språkade då en officer kom emot honom och ropade: »Pavo!» Det var kaptens Spak. »Så bra jag fick tag på dig! Stå kvar här! Jag kommer snart åter.»

Innan dess blefvo dock Pavo och hans kamrater, de båda finnarna, inkallade till kommandanten, och hos honom träffade de både grefven och kaptens Spak jämte flere af skansens officerare. De fingo nu strax berätta hvad de visste om norrmännen och hur de tagit sin fånge. Jo förde ordet, fick beröm och order att genast vända om till samma trakt och att meddela sig med kaptens Stjernholtz som nu intagit sin förra ställning i Köla och Järnskog. »Proviand får du nu både här och i Köla. Se till att du håller ögonen på norrmännen! Marsch!»

»Kaptens kan ej få de där båda karlarna till sig,» sade kommandanten till kaptens Spak. »Kaptens har rekommenderat Pavo, så att jag måste sända honom till Fryksdalen, där fänrik Klemetson behöfver just en sådan man som

Pavo. Finnarna äro många där och mest användbara i skogarna, där de känna all mark och lefva af Gud vet hvad. Pavo har skött sig utmärkt under ert befäl, och han kommer nu att göra på samma sätt hos Klemetson. Hans kunskap i både svenska och finska språken är af stor nytta för Klemetson, som nu ej kan använda finnarna så som han skulle om han finge Pavo till hjälp. Dessutom har finnarna själfva begärt få Pavo till förman.»

Till Pavo sade han: »Här är bref till fänriken! Jag vet att du gör ditt bästa.»

Pavo mottog brevet helt förlägen öfver det beröm kapten Spak gifvit honom och mycket förnöjd öfver det uppdrag han fått. Då Matti och han skulle aflägsna sig kom kaptenen till dem och frågade, om ej Matti hade lust stanna hos honom. Nej, Matti ville gå med Pavo. Då Spak sökte öfvertala honom, sade grefve Sparre helt gladt, att kaptenen kunde spara sig den mödan, ty han kände både Pavo och Matti sedan förra kriget, och så berättade han hvad de gjort för honom, tilläggande att Matti vore bäst, om han fick gå sina egna vägar efter sitt eget hufvud. Han vore en så äkta finne, att den hade han ej sett make till. Och så blef det muntert en stund inne hos kommandanten när grefven berättade åtskilliga både lustiga och vackra drag af sin skyddsling. Matti var från den stunden en gunstling hos officerarna i skansen.

29. Vid gränsposterna.

Då Pavo och Matti lämnade skansen och vandrade genom bygden sågo de med förfäran den förödelse kriget åstadkommit. Alla de byar eller gårdar som de passerade voro i större eller mindre delar förstörda, och en låg alldeles öfvergifven.* Då Pavo blef förstämnd häröfver, sade Matti: »Bry dig icke om det, du! I södern, därifrån jag kommer,

* Norra Emterud.

är likadant, och på flera ställen vi passerade då vi reste därifrån och hit var än värre. Nej, bry dig icke därom! Sådant för kriget med sig. Folket kan ej vara utan eld, hvarken de våra eller fienden, därför taga de hvad bränsle som finns, det må nu vara hus eller annat, ved måste de ha. Det är ej för dem som för oss i skogen, där ved finns hvar vi komma. Ett elände är kriget likafullt; men låt oss raska på, så vi komma ur bygden.»

Vid nästa rast sade Matti: »Här skall du få något som jag länge ämnat dig,» och därvid gaf han Pavo en ryttarpistol och visade med detsamma ännu en dylik. »De där fann jag i söndertrasade hos grefven, som ansåg dem icke vidare kunna repareras hvarför jag bad få dem, och nu ser du jag fått dem så godt som nya, och med dem kan man skjuta en karl på tjugo steg.» — »Tack, Matti! Men icke tror jag vi komma att bruka dem.» — »Hvem vet! Här får du mer,» sade han och räckte Pavo ett läderfodral. »Stoppa pistolen in där och häng den på din lifrem bredvid knifven, så har du två skott i stället för ett!» — »Ja, åter tack!» sade Pavo, då han gjort som Matti sade. »Det känns tryggt att ha den där.»

Man var nu öfver midvintern, snön låg djup, och ju längre mot norr och öster våra skogsströfvare hunno, dess fastare blef den och dess lättare gingo skidorna. Redan på andra dagens kväll voro finnarna vid Fryksände där de träffade fänriken.

Sedan denne läst kommandantens bref bad han dem vara välkomna till honom nästa morgon, då han ville råda med Pavo; nu måste han ut.

Innan Pavo och Matti gått in till sin förman hade de fått veta att fänriken blott hade en mindre styrka att förfoga öfver. Det var med allmogens hjälp han skulle visa bort norrmännen, om de komme antågande.

Detsamma sade fänriken Pavo då han inställde sig; men det skulle nog gå, sade han. »Det är långt mellan gränsen och Fryksände, en hel dagsmarsch och mer, så jag hinner nog få ihop bönderna. På mina spejare beror dock mycket eller nästan allt, ty svika dessa eller söla på vägen, kan det gå oss illa, liksom om småtrupper smyga sig förbi

oss genom skogarna. »Jag är mer än glad öfver att ha fått dig hit. Gå nu och tala med de finnar som stå här och där utmed gränsen, hör efter hur det är, och kom sedan hit, få vi vidare råd!»

»Nu äro vi ute igen på gamla viset, Pavo,» sade Matti, »och nu få vi hälsa på alla våra bekanta; det skall bli roligt, och ändå roligare att du har rätt att rådask med dem, och att de måste lyda dig. Du har väl papperet i godt förvar?» Härtill nickade Pavo bekräftelse.

Pavo och Matti voro ej män som sölade då de skulle utträtta ett ärende. De skyndade därför till gränsen vid Östmarkstigen, där de strax påträffade några finnar af sina bekanta, bland dem Kauttoinen. Han frågade strax efter Moilainen och fick då veta, att han vore hemma hos Pavo sedan en liten tid. »Ah,» sade Kauttoinen; »undrar hvar han varit under tiden. Från mig gick han då barfrosten inträffade och sade sig snart skola komma åter. Förut hade han på några dagar lånat min hund, och den återlämnade han, men något vildt hade han ej fått, och det förvånade mig.»

»På Pavos fråga hur långt på norska sidan finnarna bodde svarade Kauttoinen, att det icke vore så långt dit. Det bodde flera finnar utmed stigen till Norge, dem både han och de andra af hans kamrater kände. »Så gå en af er till dem och bed dem varna oss om norrmännen ämna sig öfver gränsen. Lofva de underrätta er, kunna de mesta af finnarna lefva tryggare, ty de norrmän som bo er närmast äro ju skidlöpare liksom ni, och af dessa ha ni minst att frukta.»

»Sant som du säger, Pavo; men en hel hop sådana norrmän ströfva redan genom skogarna, hvila och taga kvarter hos finnarna, så dessa våga sig icke ut till oss.»

»Äro dessa ströfvare många i hvarje hop?»

»Nej, som väl är, äro de blott två, tre i hvarvt parti. Vore de flera, skulle de snart jaga bort oss, så få som vi äro.»

»Vet ni om någon större trupp soldater finns i närheten?» — »Nej icke i närheten, icke närmare än vid älfven (Glommen), och de kunna ej sändas hit öfver skogen utan att göra sig väg, och komma dessa tågande, ha vi god tid

att varna fänriken. Annat är om en trupp skidlöpare kommer som är så manstark att den vågar sig fram. Då skola dessa hinna bygden lika fort som vi.»

»Vill du våga dig gå så långt som väg finns, Kauttoinen, och medsamma se efter om norrmännen äro sysselsatta med att göra väg hitåt, ty i så fall ämna de sig genom skogen till Fryksdalen, och detta måste vi veta.»

»Ah ja, nog vågar jag mig dit. Men icke vågar jag taga vägen ned åt Solör härifrån, utan ta in i Norge längre mot söder.»

»Gör så och kom sedan hit! Må en af dina kamrater gå till fänriken och säga honom hur det är!»

»Hur ha ni det med lifsmedel i era hem?» frågade Pavo.

»Ännu någon tid,» svarade en af männen, »reda vi oss; men om en vecka eller två måste jag gå härifrån och laga att jag får något från skogen, eljes äta de upp sädeskornet, och då vet du hur det går för oss nästa vinter.» — »Det blir lika för oss alla,» svarade äfven de andra finnarna; »vi kunna ej hålla vakt här hela tiden snön ligger. Fänriken får skicka hit bönderna, eller ock få bönderna lämna oss proviant för våra hem. Du Pavo får laga till det bästa åt oss; vi lita på dig. Efter du nu går öfverhetens ärende, så måste du ock se till att finnarna må lefva.»

Pavo sade sig nu vara på väg mot norr för att höra och rådås äfven med de andra finnarna och ville sedan komma åter. Sade därpå farväl.

Öfverallt där Pavo gick fram spordes ungefär detsamma som vid gränsposten i Östmark; men då han kom till Bjurberg voro finnarna bättre underrättade om norrmännens rörelser. Sedan de vid jultiden gjort försök att gå öfver gränsen, men där funnit finnar och Dalbykarlar på sin vakt, hade de vändt om. Då hade finnarna sändt ett par kvinnfolk in öfver Hedemarken för att tigga. De hade blifvit hemjagade, men vid återkomsten berättat, att i grannsocknarna på norska sidan icke funnes något krigsfolk, samt att folket i Norge vore bekymradt för framtiden, emedan tiden vore dålig där ock. Det var ondt om lifsmedel äfven där, ty krigsfolket vore omättligt. Spejare fanns dock i skogen, men blott i ett finntorp hade de varit inne och där tvingat

sig till en kalf. Något annat hade de ej tagit. »De voro beskedliga den gången,» sade Matts i Bjurberget, »men det blir nog annat då snön går bort och de kunna frakta de kreatur de röfva till sig.»

Som vanligt, voro några finnar på besök hos Matts i Bjurberget då Pavo och Matti inträffade där, och med dem sände Pavo bud att det vore nödigt att så många män som voro lediga från gränsvakten komme till honom; han hade något att föreslå dem. Alla borde vara rustade för en resa på en vecka eller så, och fullt beväpnade. Att Pavo af öfverheten blifvit förordnad till finnarnas förman, hade ryktet berättat redan före hans ankomst, och nu var man nyfiken att få veta hvad han hade att säga dem. Budet att alla skulle vara beväpnade och rustade för en resa piggade upp dem, ty det kunde icke gälla annat än en tur till Norge, och om en sådan ville alla vara med. Också voro redan på tredje dagen efter Pavos ankomst till norra skogen öfver fyrtio finnar samlade och dessutom flera raska Dalbykarlar.

Pavo sade dem då, att hans mening vore det de alla skulle följas åt inom norska gränsen och jaga bort eller fånga alla spejare de kunde träffa på, och tillika visa sig vid de närmaste byarna utan att tillfoga dem något ondt. Gjorde de så, skulle de injaga skräck hos de norska bönderna, så att de, då de sågo att så många finnar funnos, ej skulle våga sig till dem på våren, och då de äfven sågo att finnarna icke ville göra eller gjorde dem något ondt, skulle de icke heller företaga sig något emot svenskarna eller dem.

Man hade under djup tystnad afhört Pavos tal, och denna fortfor en god stund, ty man hade tänkt sig färden öfver gränsen helt annorlunda än som nu föreslogs. Också sade en röst, att det vore en oviss ersättning för så lång vandring och stort besvär, men för sin del ville han ej neka att gå med, om de andra männen vore hugade att följa Pavo. Så samlades man i smågrupper och afhandlade saken tills man blef öfverens om att Pavo talat klokt.

Ett par veckor därefter stodo väl hundrade finnar församlade vid gränsposten i Östmark. De hade verkställt hvad Pavo föreslagit dem och voro nu vid bästa stämning, då färden i allo afupit lyckligt. Något danskt eller norskt

krigsfolk hade de icke kunnat upptäcka, och de norrmän de samtalat med hade sagt dem, att så långt norr som till Elfverum hade heller intet krigsfolk funnits sedan jul.

Nu måste Kauttoinen berätta hvad han hört och sett på sin vådliga färd. Den hade gått både fort och lyckligt, sade han. »Jag gick hem, tog gumman min och kälken med jämte de skinn vi hade, och så drogo vi åstad. I skogen träffade vi ingen, och då vi kommo inemot bygden gömde jag bössan och drog obeväpnad vägen fram tills vi hunno Solör, där vi utbjödo skinnen i byte mot mjöl. Och det gick bra; ingen frågade oss, om vi voro från svenska sidan, ty man ansåg omöjligt, att någon därifrån skulle våga sig midt in i storbygden nu under ofreden, och så fingo vi obehindradt gå på hemväg igen. Och lika god lycka hade vi då, ty fastän vi sågo flera skidspår, träffade vi ej på några norska spejare, och nu behöfva vi ej hålla så sträng vakt här, ty allt krigsfolk har dragit åt söder. Det finns intet krigsfolk norr om Kongsvinger, då vi ej träffat eller sport om några där vi dragit fram.»

»Du har utträttat ditt ärende väl, Kauttoinen, och det är för oss alla hugnesamt, att det danska och norska krigsfolket dragit åt söder. Mätte de draga långt bort, så vi kunna få frid häruppe i skogssocknarna! Den här bevakningstjänsten blir oss finnar alltför tidsödande och kostsam.»

»Ja, det är ock för den skull vi sändt efter dig, Pavo,» sade Matts i Bjurberg. »Nu då vi äro församlade här så pass mangrant från hela vida skogen är bästa tillfället för oss att tala med dig om hvad vi skola göra för att få ro och tid till arbete för oss själfva. Det är icke så många veckor till vi ha vår, och då måste vi få vara hemma och slippa vakten. Vi äro numera ej så många arbetsföra män som förr. Många af oss ha redan blifvit borta i kriget, och många äro, liksom jag, gamla nog och orka ej arbeta som förr, nu då det behöfs som bäst, ty flera än ett finntorp är det där det icke finns någon man, utan blott kvinnor och barn, och dessa måste vi hjälpa. Vi vilja nu, att du, som kan och är känd med öfverheten, säger den hur

det är här i skogarna, och beder dem att vi få hålla oss hemma under våranden.»

»Det ärendet vill jag gärna åtaga mig,» sade Pavo, »och svaret skall jag meddela er. Jag tror och hoppas, att öfverheten skall göra hvad den kan, men det beror icke endast af henne, ty spörjes att krigsfolket kommer häråt igen, så måste vi ut.»

»Nog förstå vi det, men bönderna kunna ju byta oss af då snön går bort, så de kunna taga sig fram i skogarna lika bra som vi.»

»Billigt är hvad du där säger, Matts, och jag skall framföra äfven detta.»

»Tack, Pavo!» ljöd från alla munnar. »Kom snart åter till oss! Du har rådt oss klokt; vi tro som du, att de norska bönderna skola lämna oss i frid, då vi ej, fastän vi kunnat, gjort dem någon skada.»

»Hvilka af oss skall följa dig med de fångna spejarna till fänriken?»

»Blott en. Jag tänker, att följer den starke Rämäinen Matti och mig, skola vi reda oss med fångarna. Ni andra måste återvända till edra vaktposter, tills ni få andra bud.»

»Gå med Gud! Du skall bli åtlydd.»

»Du har gjort din sak bra,» sade fänrik Klemetson då Pavo redogjort för sin färd, »och jag gillar ditt förslag att frigifva de norska spejarna och låta dem återvända hem. Din och finnarnas anhållan att slippa ifrån bevakningstjänsten tills vidare kan jag lyckligtvis också bevilja, därför att jag just nyss fått bud från kommandanten, att de danska trupperna som hela vintern stått vid Kongsvinger och hotat Eda skans och dess omnejd, i likhet med krigarflockarna i Elfverum och Solör, dragit åt söder, där Gyldenlöwe sammandrager alla sina trupper för att inbryta i Bohuslän, Västergötland eller Dal, hvar vet man ännu ej. Men däråt har konungen nu ock samlat sina krigare jämte en mängd allmoge. Något öfverfall här i Fryksdalen ha vi således ej att vänta före sommaren och knappast före hösten, ty nu kunna norska bönder ej komma genom skogarna, och till våren vilja de ej ut. De ha sitt arbete då liksom de våra. Först i höst kunna vi vänta dem. Du kan därför låta dina finnar

gå hem. Själf må du gå till skansen för vidare order och besked. Här är bref som du skall medföra!»

En allmän glädje härskade i fänrik Klemetsons läger den dag Pavo och Matti lämnade det, ty i följd af de mottagna underrättelserna både söder och norr ifrån hade äfven allmogen hemförlofvats, och krigsfolket hade förhoppning att få sluta sig till den öfriga hären och lämna den långtrådiga bevakningstjänsten i Fryksände. Men gladast voro nog Pavo och Matti, som nu skulle i fred och ro få sitta hemma någon dag innan vårarbetet började.

Skidorna löpte lätt i den grofva snön nu på senvintern, och våra skogsströfvare sparade ej heller på sina krafter, ty ännu glödde kolen på murkanten då de inträdde hos Jossi vid Kymmensjön. Vål var stugan skum, ty skören brann lång på pertan som lyste i pörtet, men de kändes genast igen, och brödernas glädje att efter så lång tid åter friska sammanträffa var, så finnar de voro, högljudd nog.

Glädjens stunder äro dock ej långa, ty då Pavo och Matti förkunnade, att de redan följande morgon måste återtaga sin vandring, blef den störd, men då Matti lofvade snart återkomma, lefde den upp igen, och snart var man inne i ett lifligt samtal om de senaste händelserna.

Vid Kymmen eller i närheten hade ingen fiende visat sig. Allt hade varit lugnt och bra. Sitt jaktbyte hade Jossi oskadadt fått hem, men på den resan hade han talat vid Popen och fått veta en nyhet den Pavo och Matti troligen icke hört och hvilken ej heller borde spridas. Popen visste ej heller så godt besked på den nyheten. Han hade icke heller hört den berättas, men ändock var det något, sade Jossi, och slutade med att fråga, hur det var med Moilainen och hvar han nu var.

»Ah,» sade Pavo, »rör nyheten honom, så har jag anat den. Men Moilainen, som är hemma hos mig och vaktar hemmet, har ingenting sagt.» — »Då kan jag säga dig hvad Popen hade för nyheter. Han hade varit vid Bogen under julen, och där hade de godt kalas, men flera af finnarna där voro mer eller mindre ofärdiga, bland dem Moilainen. Popen gissar, att de varit till Norge och gjort odygd, men också fått stryk. Att Bogfinnarna haft den färden i tankarna

redan då Popen förra gången var i Bogen det tror då jag, men att de först ville gå till Hämläinen, det veta vi, och äfven hur den resan aflopp för dem. Jag förstod, att du, Pavo, skulle önskat att Moilainen icke varit med Bogfinnarna på den färden, ty jag såg, hur du satte fingret på hans bomärke för att dölja det äfven för mig, och jag skulle heller aldrig förrådt Moilainen eller låtit dig veta att jag såg hvad du gjorde. Men så bar ju ej bättre till än att Gretti fick se Moilainen då han skildes från de andra för att gå till Runsjön med hunden, och ehuru Gretti sade att hon ej var säker om att det var Moilainen hon sett, så visste dock både du och jag att det var han, då hans bomärke satt på pilen. Det är nog så att hvarken Bogfinnarna eller de som de haft i följe vilja hafva den färden bekant, därför har Moilainen ingenting sagt hvarken till dig eller mig, men jag tänker det kan vara bra för dig att veta detta, efter du i alla fall är vår förman.»

»Mycket måste du ha att berätta mig, Pavo,» sade Matti, »och det måste du göra då vi komma hem till Väster-skogen.»

»Bra, Pavo!» sade kommandanten då han genomläst det bref Pavo medförde från Klemetson. »Du har handlat klokt, du och dina finnar; men har du ej hört talas om att ett parti finnar varit inne i Grue socken i Norge och plundrat? Gör reda för den resan!» sade han allvarsamt. »Jag vill veta detta sanningsenligt och noga, jämte namnen på dem som varit med, och på deras anförare.»

»Först i går hörde jag talas om att något sådant skall hafva skett förliden höst, men min sagesman hade ingen närmare kännedom om hvarken det ena eller det andra. Hela hans berättelse grundade sig på gissningar.»

»Sök då när du kommer ut härnäst och åt den trakten att få reda på saken! Nu får du naturligtvis gå hem tills du får bud. Som vanligt, får du proviantera nu, och blir det knappt för dig, så kom hit! Våra förråd äro goda nu så länge.»

»Jag har sökt få reda på hvar Jo är,» sade Matti då Pavo kom från kommandanten, »men har icke lyckats; det

är ingen som sett honom på länge. Skola vi taga vägen om honom, eller skola vi gå direkte hem?»

»Raka vägen hem, Matti, och taga dina kvarlämnade saker med. Du känner dig icke riktigt hemmastadd förrän du får hamra och smida,» sade Pavo leende.

Till Järnskog färdades våra finnar efter vägarna och träffade samman med några bönder som fått hemlof från skansen. De uttalade alla sin belåtenhet med att få gå hem till sitt igen, men hur de skulle kunna bärga sig där, gjorde dem stort bekymmer, och de önskade det konungen måtte få stor framgång i kriget, så att fred snart kunde bli.

Det blef stor glädje i Pavos hem då Matti och han kommo dit. Allt hade aflupit fredligt under deras bortovaro. Många af de i närheten boende svenskarna hade sökt hjälp; men då de fått helt obetydligt, hade de förstått, att finnarna icke hade mycket ett hjälpa med, och så småningom blifvit sällsyntare. Nya grannar hade de fått. Jo hade nämligen tagit sin tillflykt till det gamla finntorpet vid Gla, sedan norrmännen, sannolikt några spejare, bränt hans gård vid Holmtjärn. Det vore knappt för Jo, så Gretti hade fått lof att hjälpa honom med litet af hvarje.

Så gick tiden, och våren kom. Man arbetade med jorden, fällde mer skog och brände den gamla sveden, och så kom bud om gränsvakt och man måste ut och lämna en del arbeten ofullbordade.

Så fortgick det de därpå följande två åren. Då och då kommo hopar af fiender, smögo sig förbi gränsvakterna och in i landet, plundrade och brände för att skynda tillbaka med hvad de röfvat. Stundom måste de dock slåss med gränsvakterna och förlorade hvad de medförde. Och allt mer växte nöden, och folkminskning inträdde både bland finnar och svenskar. Allt flera soldater behöfde konungen, och allt flera ödegårdar blef det. Icke förty höll man modet uppe, arbetade, trälade och slogs.

Så hade man öfverlefft vintern 1679 och kände modet lifvas upp igen då vattnen blefvo isfria och marken grön. Alla som ägde ett korn att utså eller mylla ned ansågo sig lyckliga, ty det var så många som icke hade något att så och således heller ingenting att skörda. Pavo och dem

han hade omkring sig hade tiden varit blid. Någon egentlig svält hade de icke varit utsatta för, men knappt hade de fått lefva sista vintern, ty Pavo och Matti hade måst understödja både Jossi och andra, och till råga på det onda hade älgarna och det mindre villebrådet mycket minskats i skogarna, ty äfven svenskarna hade måst anstränga sig för att få något ur skogen.

Däremot saknades icke rofdjuren. Björnarna hade företrädesvis fått bidraga till både Pavos och Jos hushåll, och af vargar hade det ordentligt vimlat under vintern. En mängd hade fallit för våra jägares lod, många tagits på spjut.

»Gud vare lof,» sade en vacker vårdag Gretti, som nu höll sin förstfödde i famnen, »att isen gått af sjön! Nu kunna vi fiska och släppa ut kreaturen; nu få vi goda dagar igen.»

»Mätte du spå sant, Gretti!» sade Matti, som just var i färd med att laga ett nät. Förunderligt att allt är så tyst och stilla vid skansen! Mätte vi få vår sved fälld innan vi måste ut igen!»

Ett skott dånade med detsamma nere vid sjön. »Bra, Gretti! Nu fälde Moilainen en and där nere. Det blir nog, som du säger, goda dagar igen, då våren kom så tidigt. Nu ser jag Pavo komma; nu har han och Per myllat ut allt hvad ni hade att så. Men få vi ej i år hjälp från skansen, få vi ock taga till barkbrödet.»

»Ah, det bryr jag mig icke om, blott vi få vara friska och helbrägda. Men skola ni nu ut igen, blir jag allt så orolig.» — »Vi passa oss nog,» sade Matti. — »Ja, det förstås att ni gör, men hur ni passa er, så hade ni ju båda kulor i kroppen förra sommaren. Jag önskar Pavo stannade hemma.»

»Den önskan tjänar till intet. Pavo går till de våra, han som Pekka gjorde före honom.» — »Och kanske får samma lön för sitt arbete som han!»

»Han har icke fått lönen ännu, Gretti, och jag tänker den uteblir. Du kan spara på dina bekymmer än så länge. Hej, Pavo, är det gjordt nu?» — »Ja, Gud vare lof, nu är alla jordbitarna sådda, och i denna vackra väderlek kommer

kornet nog att gro,» sade han helt förnöjd. »Jag önskar alla hade det så bra ställt för sig som vi. Men se,» sade han gladt, »hvad Moilainen kommer dragande med! En storvuxen gädda!» — »Ah, det var den han sköt,» sade Matti. »Det var ett godt förebud för vårt fiske. Nu blir vackert väder då gäddorna gå i land för att sola sig.» — »Det kommer en båt väster i sjön som styr hitåt,» sade Moilainen då han kom fram till pörtet. »Och se där kommer Jo! Det är något på färde,» tillade han; »Jo bär tröjan på armen, mössan i hand och tar ut stegen.»

»Jo var om några ögonblick framme och sade brådskande:

»Gyldenlöwe har gått öfver Glommen med en otalig här.»

30. Slätten vid Hajoms skans.

Jos bud att Gyldenlöwe gått öfver Glommen »med en otalig här» var så till vida oriktigt, att det icke var den tappre krigaren själf som var i antågande. Man kan sluta detta däraf, att han i midten af mars med sitt rytteri helt oförtänt angrep general Stenbock, som då belägrade det af normännen besatta Uddevalla, och tvang honom att draga sig därifrån öfver Göta älf.

Då Gyldenlöwe under denna expedition endast var åtföljd af sina ryttare, hade han helt säkert ordnat om, att hans trupp åtföljdes af norsk allmoge som skulle infalla i Värmland. Det var säkerligen en sådan flock som Jo hört talas om. Hans meddelande väckte icke några glada känslor hos finnfamiljen i Västerskogen. Visserligen voro de beredda på en sådan händelse, men då Jo ytterligare talade om det stora antal som vore i antågande, växte oron, ty alla visste, att vid skansen ej fanns mycket folk. Ej heller kunde man räkna på något kraftigare bistånd af den utarmade allmoge som bodde i närheten.

Under det man talade om den hotande faran, landade

båten man förut sett ute på sjön och mannen som rott den kom upp till pörtet. Det var en af de finnar som bodde i Karlanda, känd af både Jo och Moilainen. Han hade gått hit, sade han, för att råda med Pavo om den onda nyheten han hört utifrån socknen, att en trupp norska ryttare ankommit till de södra socknarna och där fore fram som riktiga röfvere, plundrade, brände och ödelade allt.

En sådan trupp sades vara i antågande äfven till dessa trakter, »och då vet du hvad som förestår oss alla eller åtminstone oss finnar som bo närmare svenskarna, och de äro icke heller att lita på under denna förfärliga tid. För dig är faran ingen så länge ni ej ha att göra med ryttare, ty hit kunna de ej komma. Ni äro fyra unga karlar ni; om ni ville komma till oss, är jag viss om att vi med eder hjälp kunna reda oss undan ryttarna.»

»Äro ni själfva icke befallda till gränsvaktarna?» — »Jo visst, men vi äro för gamla att gå; de pojkar vi ha äro redan där eller ibland knektarna.»

»Jo här är hit med bud till oss att gå till skansen, så vi kunna icke komma dig till hjälp, så gärna vi än vill. Det finns nog ingen annan råd för er än att lämna edra hem och gå till skogen.»

»Ja, Gud hjälpe oss!» sade den gamle finnen. »Vi må försöka med det råd du ger.»

»Raskt nu, Gretti min!» sade Pavo med sin lugna röst; »de här nyheterna äro sådana, att vi måste skynda. Äfven jag är viss om att ingen fiende hittar hit till dig, och du,» sade han till Moilainen, »blir väl här hos Gretti. Med hjälp af Bokko skall du nog försvara henne.»

»Ogärna blir jag hemma, Pavo; men efter du så vill, gör jag så. Se så, raska nu på!» sade han och pekade mot söder. »Där brinner vårdkasen i Östvallskog.»

»Trösta mig för dig, Per!» sade Gretti. »Hur kan du gå och skratta och hvissla vallåtar nu när faran ligger öfver oss!»

»Hon kommer aldrig hit,» sade Per; »men icke kan jag låta bli att skratta och vara glad nu, då jag får följa Pavo och Matti. Det är karlar som duger det, du! Och få klå norrmännen sen och taga igen det de stulit från svenskarna,

du! Hej, kan man icke vara glad åt mindre! Jag önskar blott vi komme åstad.»

Följande dag voro de fyra spejarna vid skansen. Där var lif och rörelse. Pavos fruktan att den därvarande styrkan vore för liten mot den öfvermakt som Jo sagt vara i antågande skingrades. Dit hade kommit en betydande förstärkning af krigsfolk, och man arbetade med att ordna allt för ett kraftigt försvar.

Då Pavo inställde sig hos kommandanten sade denne: »Bra du kom! Här synes bli allvar af. Du må gå upp till Klemetson igen och taga order af honom. Men säg honom, att jag helst önskar, det du med dina finnar bevakar trakten mellan Fryken och Eda. Längre mot norr tror jag ingen fara är, åtminstone har jag ännu ingen underrättelse därom. Raska på! Proviant har jag icke att gifva er, men ammunition får ni taga. Ni äro tre ser jag.» — »Fyra,» sade Pavo. »Å nej! Jo går åt sitt håll; den får du ej med dig. Vänta! God dag, Matti! Jag hade lust sända dig åt annat håll, men du vill väl ej skilja dig från Pavo. Men hvad är för en hvithåring ni har med er? Den tager jag kvar!» — »Hvithåringen hör mig till,» sade Pavo, »och det är bäst han följer oss och lär sig vårt spejaryrke; han kan bli nyttig en annan gång.» — »Tag honom med er då! Men lär honom till en annan gång, att kungl. maj:ts och kronans förråd icke äro outtömliga. Han har grabbat till sig ammunition för tre,» sade Seulenberg godmodigt och leende.

»Har sett det,» sade Matti; »men han är stark nog att bära den till dem som behöfva det; vi träffa nog sådana.» — »Rätt! Låt mig snart höra af dig, Pavo!»

Några minuter därefter hade de tre spejarna lämnat skansen och slätten däromkring och voro inne i skogen, där Pavo tog ut stegen så att hans kamrater hade svårt att följa honom.

Det led mot aftonen då Pavo stannade och afkastade sin kunt. »Du går som gällde det lifvet,» sade Matti och gjorde sammaledes, i det han aftorkade sin svettdrypande panna.

»Kanhända gör det så,» blef Pavos svar; »men eljes

har jag tänkt, att vi måste taga en liten omväg till ett par ställen från vår rätta kosa. Jag ämnar mig till Gräsmarkingarnas skans vid Rytta-backen. Det kan vara godt för fänriken att få veta hur de ha det, och sedan vill jag se till Jossi vid Kymmen. Gå vi så raskt som hittills, hinna vi fänriken på samma tid som om vi gått vår jämna gång. Nu äta vi.»

Per var icke färdig med sin middag då hans kamrater axlade sina kuntar, men måste sluta och följa den fortfarande Pavo.

»Vi gå på känd stig,» sade Matti en stund därefter; »få se om vi finna bron vi slogo här för länge sedan. Minns du det, Pavo?» — »Visst minns jag det, Matti. Det var svåra tider då som nu, men vi voro unga då.» — »Asch, vi äro unga ännu. Här ligger ju granen kvar! Måhända har ingen människa gått öfver älfven här sedan sist vi voro här.» — »Kan hända.»

»Framåt!» sade Pavo då de efter mörkningen gingo genom den stora byn i Treskog. »Här är mörkt i alla hus; vi kunna ej stanna här; vi måste gå.»

Den ljusa vårnatten lade intet hinder i vägen för deras vandring. Det gick allt fort fram genom skogar utan stig, tills de hunno en med glest växande furor. Där stannade de liksom på kommando, alla på en gång, och där stodo de orörliga som bildstoder några ögonblick. Då nickade Pavo åt Per, som därvid i all hast afkastade sin börda och tog sin bössa ur hölstret. Några ögonblick därefter stod han stilla, men så tog han ett par väldiga språng, och så stod han stilla igen, under det hans blickar sökande ilade från fura till fura, där några sakta knäppningar förrådde att där fanns hvad Pers blickar sökte.

Några språng till, och Per låg framstupa i den höga ljungen.

Ett tyst skratt ljud från Mattis läppar, men i detsamma sköt en blixtrande eldstråle ut från Pers bössa, åtföljd af en svag smäll. »Han har tagen inne,» sade Matti, under det Per sprang framåt ljungåsen och snart återvändande med en bloddrypande tjäder.

»Godt!» sade Pavo; »den behöfde vi. Du gjorde din

sak bra, Per. I skogen kunna vi lita på dig.» — »Ja visst,» sade Per; »men hade du mig att skjuta tjädern, så får du bära den; min börda är dubbelt så tung som din. Vore min så lätt, skulle jag ränna som en älg och svälta som den som ej har någon mat i säcken.»

Nu skrattade båda Pers kamrater, hvarpå äfven de kastade af sina säckar, och strax voro i färd med frukosten. »Vi kunna taga oss en liten rast till,» sade Pavo då han vid en skogseld tände sin pipa. »Om en timme eller så äro vi vid Rytтарbacken.»

Rytтарbacken var Gräsmarksböndernas skans, och den hade de under den fyraåriga Gyldenlöwesfejden fått ensamma hålla besatt, hvaröfver de ock klagade vid häradstinget några år efter freden och sökte ersättning af grannsocknarna, med hvad påföljd är ej känt. Men antagligt är, att den gamla satsen: där ingenting är att taga där förlorar sökanden sin rätt, här blef tillämpad; ty grannsocknarna till Gräsmarken voro efter kriget icke i stånd att bistå utsocknes. Det gick långa, långa år om innan de rätade till sig själfva. Man kan tryggt säga, att välmågan inom gränsocknarna inträdde först med detta århundrade.

Då Pavo med sina kamrater inträffade vid skansen var folket på sin vakt, men stodo till det mesta sysslolösa. En väbel och ett par äldre bönder förde befälet. Så vidt våra finnar kunde bedöma, var skansen både stark och väl besatt. Den försvarades af en hög, stupande klippås på ena och sjön Kymmens djupa vik på den andra. Fronten af själfva skansbyggnaden, med dess besättning af resliga och modiga bönder, var ej lätt att taga. Också fanns ej bland skansens försvarare någon modlöshet eller fruktan för fienden. Svårare var en annan fiende: hungern. Men den var man nu van vid och värre kunde den bli. Sysslolösheten var en tredje, men äfven denna sökte man bekämpa därigenom att man arbetade på åtskilliga redskap som man behöfde i hemmen.

I Gräsmarken bodde ej så få finnar; men dessa hade alla tagits i beslag af sockenborna, bland dem äfven Jossi, som nu, sedan våranden var förbi, måst inställa sig där för en tid.

Af Jossi fick Pavo besked om huru det var vid skansen. Den trodde ingen norskarna kunde taga, blott man finge ammunition och kunde skaffa sig mat. Men skulle kriget icke sluta snart, ginge alla till undergång. Så var allmänna tanken, och det skulle Pavo hälsa alla af öfverheten som han träffade.

»För de mina är jag ej orolig,» sade Jossi; »de äro alla hos Popen, och dit finner ingen norrman.»

Pavos begäran att Gräsmarkingarna skulle afstå sina finnar till spejartjänst längre norr ut möttes med ett barskt afslag. De andra socknarna kunde hålla sig spejare själva; det finge Gräsmarkingarna göra, och därmed punkt! De finnar som voro vid skansen skulle bli där; det vore många nog af dem som hölle sig undan.

Med det beskedet fick Pavo aftåga till sin bestämmelseort. Man var nära nog kommen till Fryksände utan att ha mötts af något anmärkningsvärdt; men då påträffades spår af några män som kommit från gränsen och gått åt Fryksdalen till. Det syntes tämligen klart på spåren, att de icke varit bekanta i marken; ty då våra spejare följt spåren en stund, hade de funnit, att de förutgångna männen sökt höjder hvarifrån de hade utsikt.

»Det är spejare, Pavo,» sade Matti, »spejare lika säkert som att vi äro det.» — »Icke heller jag tviflar därpå, men vi kunna ej följa dem nu; vi måste uppsöka fänriken; framåt!»

En stund därefter påträffades åter spår, men dessa gingo i motsatt riktning. »Å,» sade Pavo, »det är samma spår som förut gått åt söder; nu gå de mot norr. Här är någon större styrka som ämnar gå förbi fänriken. Vi måste skynda att meddela honom detta.» Och i språngmarsch ilade de framåt för att varna den de sökte.

Fänriken var på sin post och sade, sedan Pavo framfört sitt ärende: »Bra, Pavo! Men om spåren du sett vet jag förut, ehuru icke att de varit så nära. Kauttoinen var här i natt och meddelade mig, att en väldig mängd soldater och bönder äro på väg hit. Jag kan vänta dem redan i natt. Men dem fruktar jag icke. Värre är, att en annan trupp går genom skogen längre norr och ämnar kringgå

mig, för att antingen gå ned i Elfdalen eller gå på Frykens östra sida, och jag har icke nog mycket folk att dela dem i flera afdelningar. Du måste skynda att samla så många finnar du kan och följa denna trupp och hindra den att fort komma fram, så att jag kan hinna få hjälp att sända emot dem. Fort, Pavo! Gör hvad du kan! Några finnar finns här, tag dem med!»

»Nej, vi gå ensamma, Pavo,» sade Matti då de talat med de få finnar som funnos i lägret. »De där karlarna äro ju redan för gamla och orkeslösa. Vi gå, vi tre!» — »Framåt!» sade Pavo; »rätt på gränsvakten i Östmarken!»

»Ögon och öron öppna!» varnade Pavo där han ljudlöst smög fram genom skogen. »Här är ju marken full af spejare!» En stund därefter kastade han sig ned i en snårskog. »Vi måste afvakta natten; eljes komma vi ej förbi norskarnas ströfvare utan lång omväg, och därtill finns ingen tid.»

»Dem slå vi oss igenom,» föreslog Matti. — »Ja, det göra vi,» tillfogade Per. »Danskar och norrmän aktar jag ej.»

»En annan gång göra vi så, gossar,» svarade Pavo lugnt. »Nu gäller att freda våra stamförvanter för den hop som gått längre åt norr. Men hvad förmå vi tre mot kanske ett hundrade!»

»Å ja,» sade Per, »du vet väl du, och på ett sådant här jäktande är bra att få hvila. De må bättre i skansen som får ligga och vänta till norrmännen komma till dem. Jag skulle vilja vara med där; men nu skall jag se om mina tänder bita på gäddorna vi torkade förlidet år, ty elda få vi väl ej här.» — »De bita nog, Per,» sade Matti. »Jag tror mina skulle bita på hvad som helst, så hungrig är jag.»

»Låt oss tugga på hvad vi ha,» sade Pavo. »Men jag är orolig för att vi ej skola träffa Kauttoinen och hans kamrater; de ha nog bytt om vaktställe.»

»Det kan vara lagom åt oss,» sade Per, »som lämnade Bokko hemma. Hade vi honom med oss, så kunde vi gå hvart vi ville och få reda på hvem vi ville.»

»Bokko är bra på sin post,» sade Pavo; »han är bäst där han är.»

Så snart mörkret inbrutit gingo våra finnar framåt utan att bli oroad, ehuru de en gång på afstånd sågo en eld glimma, och vid solens uppgång voro de vid Östmarkfinnarnas vaktplats.

Som Pavo förmodat, stod den öde. Men snart upptäckte han en liten hopvriden björkkvist på en afbruten större kvist som pekade mot norr. »Hvad tror du, Matti?» sade Pavo och pekade på kvisten. — »Att vi snart skola finna dem där borta vid kärret du vet.» — »Så tänker äfven jag; »låt oss gå!» I detsamma ljud finnarnas vanliga signal, hvilken genast besvarades af Pavo, och omedelbart därpå framträdde från ett busksnår Kauttoinen, åtföljd af Säkki.

»Jag gick framåt här för att se till om några flera norrmän tågat förbi här och möjligen att träffa någon som sökte hit. Det ena har lyckats. Stanna här en stund, skola Säkki och jag gå till stigen där nere i dalen och se om något synes till.

»Ja,» sade Kauttoinen då han återkom, »här har åter en hop gått fram. Norrmännen äro talrika, och de samlas där vi slogos med dem förra kriget. Fänriken får nog storfrämmande i dag eller i morgon. Gud vet hur han skall reda sig med denna massa af folk som kommer mot honom.»

»Har du hört om den hopen som gått norr ut härigenom själfva finnskogen?» — »Nej, men i går sände vi en man ditåt för att speja. Han torde återkomma i natt. Låtom oss gå till vår nya lägerplats vid tjärnet.»

Den nya lägerplatsen var förlagd mellan några väldiga klippstycken som rasat ned från en brant stupande bergknalle. Den var synnerligt väl vald; med Säkki och en man uppe på kullen som vaktposter skulle ingen kunna öfverraska finnarna, och blefve de angrifna, gäfve platsen tillfälle till både försvar och flykt. I så fall var det väl bestäldt, men med provianten var ganska knappt. »Vi kunna ej reda oss här lång tid,» sade alla, »ty hvad som funnits af villebråd här omkring ha vi skjutit och fångat bort. Från skansen eller fänriken kunna vi intet få, och i våra hem finns knappast något för dem som hemma är. Hur skola vi kunna reda oss, Pavo?»

»Jag vill tänka därpå en stund,» sade denne; vi vilja nu hvila.»

Efter några timmars sömn väcktes männen af spejaren som varit mot norr för att kunska efter den hop som gått öfver gränsen där. Man reste sig upp och sporde otåligt efter nyheter.

»Dåliga!» sade han. »Fiendehopen är stor. Ingen har vågat angripa den, ehuru den plundrat och nedbränt Vigen, både gård och uthus. Sedan drog hopen bort och är väl vid detta lag nu i Hvitsand.»

»Ni bådo mig om råd,» sade Pavo då spejaren slutat sitt meddelande. »Fiendehoparna äro för talrika och oss för öfverlägsna. Vi kunna icke hejda dem. Finnarna vore ej i stånd därtill om än alla vore församlade. Gränsen är öfverskriden, och öfverheten är underrättad om den fara som hotar. Mer förmå vi ej. Mitt råd är att de som ej längre kan uppehålla sig i skogen gå hem. Villebrådet är ej slut på alla trakter och skall öka sig mot hösten. Vattnen äro öppna, fisk finns, bark finns. Komma ni hem eller måste ni lämna detta, må ni försöka ändå: finnen kan lefva i skogen. Själf går jag till skansen vid Eda. De som vilja följa mig äro välkomna där, och måhända kunna vi gagna någon af de våra under vägen dit. Den som vill följa, kom!» sade han och axlade sin kunt.

Endast Kauttoinen följde, och med Säkki i spetsen tågade de fyra männen mot sydväst. Redan då solen höjde sig öfver bergen i öster hade de raska spejarna, som nu med Säckis hjälp kunde marschera så fort de förmådde, hunnit en höjd hvarifrån de kunde skymta Fryksände. Där stannade de plötsligt, och ett »Gud bevare fänriken!» undslapp dem, ty där stod en tjock rök, som allt mer vidgade sig och antydde att fienden antändt flera byar på en gång.

En god stund hade man betraktat det stora rökmolnet då Pavo helt glad utbrast: »Bra, bra! Fänriken är en krona till man! Nu reder han sig åtminstone för någon dag. Den där röken har han ställt till med själf; det är skogen han stuckit i brand, och bra brinner det nu då marken är så torr. Norrmännen få nog vända den här gången. Men framåt!»

Under hela den tröttsamma marschen glädde man sig åt fänrikens fyndighet och önskade, att de varit så många finnar i följe att de kunnat gifva norrmännen en afskeds-hälsning. Mot kvällen, minskades dock deras belåtenhet, sedan man träffat spår af ännu en trupp fiender, som tagit vägen i riktning åt Gräsmarken.

Man skyndade på för att kunna meddela kommandanten äfven detta, och då de följande dag passerade i närheten af sjön Tren i Gunnarskog stötte de helt oförmodat på en hel bondfamilj från Treskog som sökt skydd i skogen. Fienden hade, berättade de, i oräkneliga skaror inträngt förbi Helgeboda och dragit vidare inåt det inre af Värmland. De fruktade att vid hans återfärd få besök äfven i sin afläggsna by. »Fiender öfverallt, Pavo,» sade Matti. »Jag menar det regnat norrmän i sommar och, nu ligga de väl i tusental vid skansen, så vi slippa icke därin.» — »Samma har jag tänkt på,» sade Per. »Då gå vi hem,» tillade han, »ty icke är detta något roligt att stryka genom skogarna för att sedan kunna tala om hvad vi sett för kommandanten. Jag trodde vi skulle få slåss jag, och sedan knipa bössorna från de fördömda norrmännen. Jo pytt ock! Tacka vill jag Moilainen! Han bryr sig hin om både Skansen, kommandanten eller fänriken han. Han och bogfinnarna klådde baggarna i Grue så det förslog, och grejer (saker) har han som ni ej sett maken till. Hvad ha vi fått för allt trask? Krut och bly som vi ej få bruka, bara för de där nyheterna. Tvi, sådan skjuts! Vi gå hem, Pavo.»

»Ser du ej att vi äro på hemvägen nu,» sade Matti; »du kan pladdra om allt det där då vi komma dit.»

»Nej, du Matti, det aktar jag mig för. Men skola vi då aldrig hvila denna dag! Solen är länge sedan nedgången.» — »Du kan ju lägga dig, du, och gå hem sedan.» — »Nej, icke går jag hem ännu. Jag tänker allt se mig om innan dess.»

Emot förmodan var slätten öde omkring skansen då våra spejare hunno dit. De gingo därför oförskräckt öfver den och blefvo strax insläppta. Inne i skansen var äfven tyst och stilla. Manskapet stod på sina poster med vapen i hand och mulna ansikten. Det föll våra spejare genast i

ögonen. Lågmäldt rapporterades deras ankomst, och då de kommo in till kommandanten gick denne oroligt fram och åter på golfvet, under det Pavo afgaf sin rapport. Den blef lång nog innan han hann skildra den svåra ställningen bland hans stamförvanter, sedan han först redogjort för hvad han sett och hört. Han tillade, att det syntes honom som fienden undveke att angripa det svenska krigsfolket, utan blott smög sig fram genom skogarna.

»Det är som du säger, Pavo. Det är ett väl planlagdt plundringståg som Gyldenlöwe nu satt i gång. Hanshopar smyga genom skogarna och de förra åren utplundrade gränsocknarna. Nu tänker han röfva i de trakter dit han ej hunnit förr, och väl hafva hans kunskapare utfört sin sak, ty där soldater finns, dit komma de icke. Och vi, som äro i jämförelse med honom så svaga att vi ej kunna utrusta tillräckligt med folk för att jaga bort honom, kunna intet uträtta. Modlöshet råder hos allmogen, men hjälp få vi snart från öster. Bergsmän, nerkingar, dalkarlar med flera komma i ilmarsch, men innan dess skall han göra oss mycken skada. Min post här vid skansen kan jag ej lämna, och folk har jag ej mer än som behöfs om skansen blir belägrad, hvilket nog kan hända då norrmännen röfvat till sig tillräckliga förråd för ett sådant företag. Jag hoppas dock, att då hjälpen anländer skall vår allmoge snart visa hvad den du-ger till och gifva de norska plundrarna respass. Hvem har du med dig, Pavo?» sade han och visade på Kauttoinen.

»En af fänrikens män, Kauttoinen.»

»Godt, han måste genast gå åter och skaffa mig under rättelser från honom; och om fänriken nödgats lämna Fryksände, så må han följa den kosa han tagit tills han träffas. Följ Pavo, Kauttoinen, får du proviantera. Du Pavo och dina män stanna tills ni bli kallade!»

Så snart Kauttoinen mottagit brefvet, begaf han sig på återväg till fänriken, och de andra spejarna fingo hvila ut i flere dagar.

Allt emellanåt inlupo underrättelser om hur svårt norrmännen foro fram i det inre Värmland, och snart kom ett rykte att Gyldenlöwe själf intagit Karlstad och vidare tänkte sig längre inåt landet.

Snart kommo dock andra bud som förkunnade, att fienden vändt om och nu i stora massor tågade mot Värmlands sydvästra gräns. Nu blef liffigare vid skansen. Man hoppades, att fienden skulle tåga den mest begagnade vägen till Norge eller genom Eda. Belastade med byte som de voro, skulle de plundrande hoparna icke kunna smyga sig genom skogarna; nu skulle de bli synliga. Man hoppades att de skulle få återlämna största delen af sitt röfvade gods. Hvar man rustade sig till striden, hvilken nu icke borde låta vänta på sig.

Men hur det var gingo dagarna och ingen fiende syntes till. Då kom en natt Jo, svettig och anfädd, och berättade, att en hop ryttare anfallit Hajoms skans, där »Hemmingen» slagits med dem hela föregående dag. Nu vore Jo här för att skaffa hjälp, ty själf hade han sett ännu en trupp andra ryttare rida däråt. Mot sådan öfvermakt kunde »Hemmingen» ej värja sig. Jos berättelse spreds hastigt bland Skansens besättning, och så natt det var kommo alla man på benen.

Lika hastigt blef kunnigt, att kommandanten skulle utsända en undsättningskår af både ryttare och fotfolk. Frivilliga skulle anmäla sig, hette det, och snart visade sig kommandanten själf jämte det öfriga befälet och bekräftade ryktets sanning.

Inom en timme efter Jos ankomst aftågade en trupp af både ryttare och fotfolk, med de fyra finnarna som föregångare och spejare. Den väg truppen hade att färdas var hela två mil lång och litet därtill; men ännu var man icke öfver midnatt och hoppades hinna öfverraska den trupp Jo sett aftonen förut, innan den börjat striden vid skansen. Så var meningen. Kommandanten satt själf till häst utanför skansen då truppen aftågade. Till finnarna sade han: »Vi lita på er. Skynda förut, varen pålitliga och snabba som hittills! Gifve Gud eder lycka!»

Ingen kände bättre än finnarna vägar och stigar i den trakten, och så väl och tyst förde de truppen förbi Köla, att ingen där vaknade eller hade minsta aning om att där framtågade en så pass stor mängd folk och hästar. Och så gick det framåt tills man skymtade spiran af Jernskogs

kyrka, där den låg på en liten höjd, omgifven på tre sidor af skog.

Där, vid en krökning af vägen, höll en ryttare till häst. Genast gåfvo Jo och Pavo, som gingo en god bit före de andra, tecken åt Matti och Per, hvilka i sin ordning tecknade åt ryttarne som följde dem på afstånd. Svagt ljud Pavos hvissling som kallade Matti och Per till honom. Han visade dem ryttaren. »Den där får ej komma från stället,» sade han; »men först måste vi veta, hur långt det är till hans närmaste man. Jag går fram, och då ni hör eller ser mig må ni handla. Smygen er intill honom.»

Några minuter därefter voro finnarna så nära ryttaren, att de kunde se alla hans rörelser där han satt och nickade i morgonsolen. »Den där får nog bli där han är,» hviskade Per och sköt fram sin bössa. Matti hejdade honom och hviskade tillbaka: »Icke så, Per! Intet skott! Vi måste ha honom ändå.» Per såg ut som ett frågetecken. »Vänta!» sade Matti, och så talade han några ord till Jo. Strax därpå hördes ett par kattor fräsa, spotta och slåss förtvifadt inne mellan några låga, men täta granbuskar alldeles i vägkanten. Ryttaren hoppade till och såg sig oroligt omkring. Men strax därpå drog ett leende öfver hans ansikte, och han lät höra ett tyst skratt i det han dref sin häst intill buskarna där kattorna slogos, och därmed vände han ryggen åt Matti och Per. Ögonblicket därpå satt Matti bakom ryttaren, betäckte med sin stora hand hans mun och klämde honom med den andra intill sig, under det Jo höll hästen och ryttarens ena hand. Just då ankom Pavo: »Rappa er!» sade han och skyndade till truppens befälhafvare.

»Danskarna ha tagit kvarter i kyrkan, och ännu beta deras hästar där och på åkrarna i närheten,» sade han hastigt; »deras utpost har gripits.»

»Hur många hästar kunde du räkna, Pavo?»

»Vet ej, ty en del doldes af kyrkan och skogen.» —
»Kunna vi rycka fram en bit utan att varsnas af nästa post?»
— »Ja.»

Så vinkade officeren, då truppen genast satte sig i rörelse, tills den hann dit där finnarna stodo med den fängne dansken och hans häst.

Officeren såg på honom först, sedan nickade han till Matti och sade: »Sätt din knif på hans hals, tag sedan bort handen och vid minsta ljud fången låter höra så tysta honom!»

Matti verkställde ordern skyndsamt; men innan dess var ock Per framme med sin knif, färdig till handling, i det han gräfde in sina fingrar i fångens hår. Ingen kunde oakadt tillfallets allvar hålla sig riktigt allvarsam, så inresserad såg Per ut.

»Fånge,» sade officeren, »du vet att du ej kan ropa utan att dö; under hvilken tjänar du?»

Icke ett ord kom från fången.

»Svara!»

I detsamma syntes ett rökmoln vid skansen, en dundrande salva förkunnade, att man där var vaken, och ögonblicket därpå hördes en skarp trumhvirvel dån från kyrkan, därpå sorl och stampande af hästfötter och kommandorop. »Släng in fången,» sade officeren, »här bland ryttarna, och nu, Pavo och Jo, visa mina skyttar genom skogen till kyrkan.» Därpå gaf han fotfolkets anförare sina order. Självförde han fram sina ryttare i jämbredd med skyttekedjan.

Då den svenska truppen kom i sikte af danskarna voro dessa till största delen färdiga att sitta upp; men innan de hunno i sadeln hade kulorna från svenskar och finnar fällt många af dem till marken.

Den danska truppen var allt för van vid kriget att bringas ur fattningen af det oförmodade angreppet, men också allt för klok att på öppna fältet utsätta sig för kulorna från de af skogen dolda skyttarna. I god ordning satte de sig i rörelse i riktning mot sina kamrater vid skansen, med hvilka de snart voro förenade.

»Nu gäller att komma in i skansen,» sade den svenske officeren till sina kamrater. »Låt nu se hvad ni duga till! Mot den styrka danskarna nu ha vid skansen skall »Hemmingen» icke kunna hålla sig länge, men oss förestår ett duktigt arbete. In i ledet, finnar! Nu blir annat göra än att speja. Här i öppna marken kunna vi ej dölja oss, och för öfrigt veta fienderna hvar vi finnas. Framåt!»

Den svenska hjälptruppen hann ej inom skotthåll från skansen förrän den såg hela den förenade danska styrkan rycka emot sig.

Danskarnas mening att krossa de anryckande svenskarna var allt för tydlig att kunna missförstås; deras befälhafvare insåg det ock genast och handlade därefter. »Stån faste, karlar!» sade han, »och sikten åt hästarna! Med deras rytare kunna vi språka sedan. Pass opp! Fyr!»

Salvan från svenskarnas första led gjorde förfärlig verkan. Danskarnas hästar tumlade om hvarandra, och då andra salvan kom uppstod förvirring i deras linie. »Framåt svenskar!» ljöd ordern, och ögonblicket därpå voro svenskar och danskar blandade om hvarandra. Man slogs man mot man med det raseri som gör människan vid sådana tillfällen till ett vilddjur.

Kommandorop, vapenskrammel, jämmerskri, gevärssalvor blandade sig om hvarandra till ett ohyggligt dån.

Till en början kommo svenskarna framåt, men snart började deras linie svikta. Då ljöd åter befälhafvarens uppmuntrande rop, och så stodo de fasta igen. Striden varade med oförminskad styrka tills en gevärssalva jämte höga rop och trumhvirflar hördes från svenskarnas vänstra flank.

Svenskarna svarade med ett hurrarop, ty det var klart, att »Hemmingen» kom dem till undsättning. Ännu en stund höllo danskarna stånd, men då vände de och sprängde bort till skogsbrynet, där de åter ordnade sig för att fortsätta den afbrutna fäktningen. Men nu var ock den svenska truppen så nära skansen, att den innan danskarna hunno anfalla på nytt var inom dess skyddande murar.

31. När freden kom.

Ett år hade förflutit sedan den dag Pavo och Matti drogo bort från sitt gemensamma hem i Västerskogen. Sjön hade åter afkastat sitt istäcke, och Moilainen hade med

sin bössa gått till sjöstranden för att se till, om snattrade änder återkommit från isfria vatten längre mot söder.

Utanför Pavos pörte stodo flere män. På en ovanligt formad stol satt han själf blek, tunn och aftärd med ena benet liggande uppe på en därtill vid stolen anbringad ställning.

Från slagfältet vid Hajoms skans hade han blifvit buren till sitt hem, där han under höst- och vintermånaderna varit fängslad vid sjuksängen af de sår han fått i striden. Nu var han så pass återställd, att han kunde dagen lång sitta ute i det varma lifgifvande solskenet, där hans krafter på ett märkbart sätt börjat repa sig.

Männen som stodo bredvid honom voro inga andra än våra gamla bekanta Matti, Jo och Per.

»Kungen är vid Eda skans, Pavo,» sade Jo. »Han har sändt mig hit för att hämta dig. Han vill hafva reda på både dig och oss andra finnar. Han vill veta hur vi ha det, och kommandanten har sagt honom hvad karl du är, och att du var den ende som kunde gifva honom besked. Nu är, som du vet, allt sedan i höst fred öfver hela landet, och tack vare dig och pojarna dina står nu min gård uppbyggd igen. Holmtjärnsholmen är sig lik och mor och pojken min öfverlyckliga. Äfven hos Karlandafinnarna har mod och lefnadslust återkommit sedan du kunde hjälpa dem till utsäde, och Gud vet hur du kunnat spara och förvara så mycket som du haft att hjälpa med. Jag såg ju själf då vi buro dig hit hem, hur Gretti gnafde på barkbrödet, då hon hade fullt med råg i er lönliga stabur. Det skulle ingen annan gjort än hon. Du har visat och lärt oss, hur man skall spara i den goda tiden, och hur man skall hålla jämnan med andra i den onda. Hade du ej gjort så, hade många fått lida ännu i många år. Tack Pavo, och tack ni andra som hjälpt honom i alla skiften! Och tack från alla finnar dem du bistått så att många ej veta hvarifrån hjälpen kommit; men du har talat för dem hos öfverheten, det veta vi nu. Kan du komma med till konungen?»

»Nej, Jo, det kan jag ej.»

»Å, det kan du visst,» sade Per. »Du kan rida på min häst, den jag smög undan då Jo låg i busken och slogs med

kattorna. Minns du det? Det var allt en treffig dag den då vi slogos med danskarna.»

»Jag tycker du skulle tycka den var lagom rolig, Per. Du blef ju så bultad och huggen så ingen jänta vill ha en sådan som du.»

»Gör detsamma med jäntorna, Jo; men kampen strök jag och mycket därtill. Förresten tänker jag jäntorna icke heller tycka att hvarken du eller Matti se så vackra ut, och därtill saknar du ett halft öra.»

»Gif dig ej i prat med Per, Jo!» sade Gretti, som, ledande sin lille son vid handen, nu kom ut. »Per är jämt så vig i munnen.»

»Å, ja,» sade Jo, »det har jag märkt förut, men han är en bra kamrat och blir nog ännu bättre om han får lefva bland er. Nå skall du rida till kungs, Pavo?»

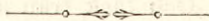
»Nej, Matti skall följa dig. Han kan göra reda för konungen och säga honom att finnarna reda sig nog nu sedan fred blifvit i landet.»

* * *

Och så gjorde de, ehuru de under freden hade en annan, ännu svårare fiende än danskar och norrmän att bekämpa. Den fienden har under årens lopp ofta hemsökt finnarna, och den fienden var: hungern.

Våra vänner spejarna och deras främste man Pavo, upplefde den tid då den fienden härjade som hårdast och äfven Den stora ofreden.

Där träffa vi dem möjligen ännu en gång.

Innehåll.

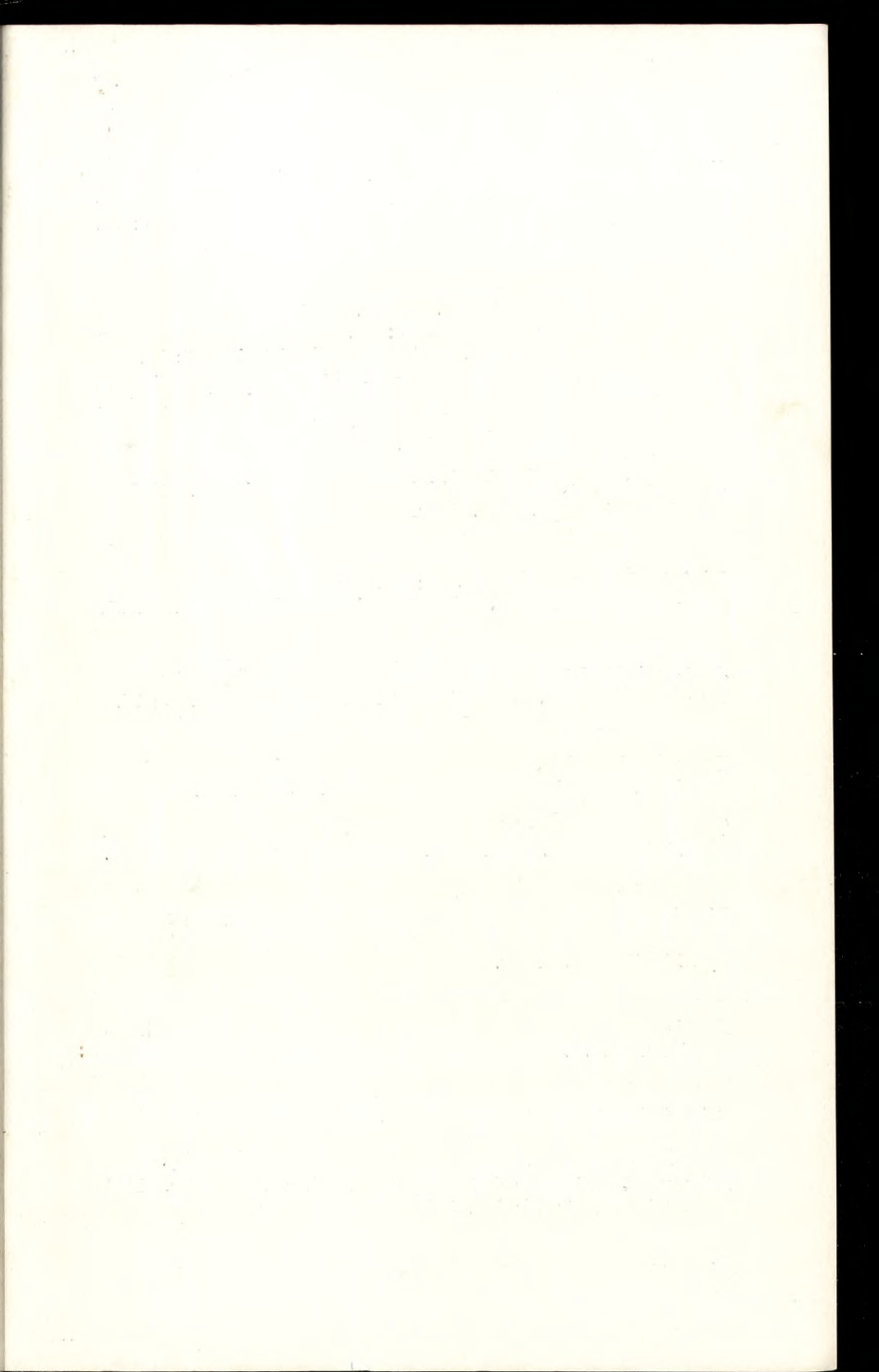
Litet historia från gränskrigen	1
<i>Pavo Makkran:</i>	
1. Den unge finnen	23
2. Grannarna	31
3. Förrädaren	36
4. Afslöjad	45
5. Vid Kymmen	49
6. På spaning	52
7. Spejarna	57
8. Vildmarkens rättskipning	64
9. Förhuggningen	68
10. Plundrarflocken	71
11. Den röda hanen	76
12. En lycklig jakt	82
13. Slagbjörnen	90
14. Fången	99
15. I väster skog	118
16. Pavos hem	122
17. På krigsstig igen	134
18. Hvad Popen berättade	150
19. Bergfinnen	156
20. Bergfinnen anar oråd	161
21. Kojan vid det lekande vattnet	165
22. Tätt i spåren	173
23. I forsarna	179
24. De sex bomärkena	186

25. Björn-Jo	193
26. Mattis vandringsår	206
27. Hofslagaren	213
28. Nöd	217
29. Vid gränsposterna	231
30. Slätten vid Hajoms skans	242
31. När freden kom	256

—————

1811-1812

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100	101	102	103	104	105	106	107	108	109	110	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130	131	132	133	134	135	136	137	138	139	140	141	142	143	144	145	146	147	148	149	150	151	152	153	154	155	156	157	158	159	160	161	162	163	164	165	166	167	168	169	170	171	172	173	174	175	176	177	178	179	180	181	182	183	184	185	186	187	188	189	190	191	192	193	194	195	196	197	198	199	200
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

Böcker för Jägare och Naturvänner:

GUSTAF SCHRÖDER.

- Örjan Kajland och hans pojkar. Skildringar från svenska finnarnas lif och jakter i Vermlands och Dalarnes skogsbygder. Med 4 teckningar af *August Malmström*. 3: 75.
- Pekka Huskoinen. En drifvarfinnes lif och jakter. (Forts. af Örjan Kajland.) Med 4 teckningar af *August Malmström*. 3: 75.
- En timmermärkares minnen. 3: 50.
- En bruksbokhållares minnen. 3: 50.
- Från pojke- och gubbåren. Jakt- och fiskehistorier. 3: 50.
- Gamla minnen. Med förf:s porträtt. 3: 50.
- Minnen från mitt jägarlif. Jakter och skogslif i Dalarne. 3: 50.
- Jaktminnen från skog, fjell och sjö. 3: 50.
- Jaktminnen från skog och slätt. 3: 50.
- Tjugo år i Dalarne. 3: 50.
- Svenska jakten. Praktisk hjälpreda för unga jägare. Med 25 figurer i texten. Inb. 2 kr.

HUBERTUS.

- På jaktstigen och på sjön. 2: 25.
- Jakt- och skärgårdslif. Nya jaktminnen och äfventyr. 2: 25.

EUG. HEMBERG.

- Jakt- och Turistskildringar från Tsarernas land. 3: 50.
- På obanade stigar. Jaktskizzer m. m. från Lappland. 3: 75.

AXEL KLINCKOWSTRÖM.

- Tre månaders dag. Minnen från Svenska Spetsbergsexpeditionen 1890. Med 5 porträtt och 14 illustr. Inb. 2: 50.

- Tre i Norge** af Två bland dem. Öfvers. från engelskan. Med 58 illustr. Inb. 3 kr.

AUGUST STRINDBERG.

- Bland franska bönder. Subjektiva reseskildringar. 3: 50.
- Blomstermålningar och djurstycken. Ungdomen tillagnade. Med 14 vignetter. 2 kr.

P. A. LINDHOLM.

- Hos lappbönder. Skildringar, sägner och sagor från södra Lappland. 1: 75.

VERNER v. HEIDENSTAM.

- Från Col di Tenda till Blocksberg. Reseskizzer. 3: 25.

PEHR W. SUNDSTRÖM (*Bill Shark*).

- Sjömanslif. Minnen och äfventyr från skilda världsdelar. Med 39 illustr. 3: 75; inb. 5 kr.

FRIDTJOF NANSEN.

- På skidor genom Grönland. Med 164 illustr. och 4 kartor. Bemyndigad öfvers. 10 kr.; inb 12 kr.